Bilge Karasu

Halûk'a Mektuplar

DEVİN
YAYINLARI

BİLGE KARASU

05.01.1930 İstanbul doğumlu. Şişli Terakki Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde bir süre okudu, yarım bıraktı. Basın-Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara Radyosu Dış Yayınlar Müdürlüğü ve Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1963-64'te Rockefeller bursu alarak Avrupa'nın türlü ülkelerini dolaştı. Resim üzerine yazılarını 1950'li yıllarda *Forum* dergisinde yayımlamıştı. İlk öyküsü 1952 yılında *Seçilmiş Hikayeler Dergisi*'nde çıktı. Karasu, D.H.Lawrence'in *Ölen Adam* romanının çevirisiyle 1963 yılında Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülü'nü, *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* kitabıyla 1971 Sait Faik Hikaye Armağanı'nı, *Gece* romanıyla 1991 Pegasus Ödülü'nü ve *Ne Kitapsız Ne Kedisiz*'le Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü'nü aldı. 1993 yılında yakalandığı pankreas kanserine 14.07.1995'te Ankara'da yenik düştü.

HALUK AKER

13.06.1940 İstanbul doğumlu. Mersin Tevfik Sırrı Gün Lisesi'ni 1960, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü 1971 yılında bitirdi. Yükseköğrenimini sürdürürken Türk Dil Kurumu Yayın Kolunda çalıştı. Askerlik görevini yedek subay öğretmen olarak Adıyaman'ın Terman (Aydınçoluk).köyünde yaptı (1966-1968). Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Yüksek Okulu'nda Türkçe öğretim görevlisi olarak (1971-1972) çalıştı. Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Müdür Yardımcısı görevinde bulundu (1974-1975). 1999'da emekliye ayrılana değin Frankfurt Başkonsolosluğu'nda memur olarak çalıştı. Şiirleri *Tanrı Katı* (1959), *Sürgün Hızı* (1978) kitaplarında bulunuyor. Şiir, öykü ve eleştirileri ise *Elek, Evrim, Yelken, Dönem, Türk Dili, Soyut, Devinim 60, Yordam* gibi dergilerde yayımlanmıştı.

BİLGE KARASU

HALUK'A MEKTUPLAR

30 YILIN YAZIŞMALARI

Hazırlayan Haluk Aker

FHA - Edebiyat 1

BİLGE KARASU

HALÛK'A MEKTUPLAR

Hazırlayan: Halûk Aker

1. baskı: Eylül 2002
ISBN 975-6472-00-6

© Halûk Aker

Kapak tasarımı: Sait Maden
Baskı ön hazırlığı: FHA
Baskı: Kurtiş Matbaacılık

DEVİN
Kitap-Yayın-Dağıtım
Mollafenari Sokağı, Birol İşhanı No. 10/8. Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 511 83 70 - 511 43 39 * Faks: (0212) 520 53 75

İÇİNDEKİLER

Bilge Ağabeyim **IX**

Yola Çıktım **1**
Muş Yolu **6**
Deli Dolu Mektuplar **13**
Muş Çok Uzakta **16**
Burada, Ansızın **22**
İnsanlar **27**
İnsanlardan Arta Kalan **29**
Acıyı Düşünmek **31**
Denize Bakmak **34**
Güç Mektup **36**
Yorgunluk **41**
Merak **42**
Peter Pan **43**
Karanlık Bir Yalı'ya **44**
Çeviri Üzerine **47**
Nabizade Nazım ve Tabiiyyun **51**
Edebiyat Her Şeyimiz **56**
Umudun Olduğu Yerde **59**

Turgut Uyar... Gitmiş **64**
Delibozuk **68**
"Baba"ların Suçu **70**
Anlaşmazlık **73**
Eski Yazı **75**
Yazı ile Yaşamın Dengesi **78**
Beyoğlu Kokuyor **80**
Anamın Yüreği Yorgun **82**
Yazacak Adam Kesilmez **84**
"Dolu Yazı" / "Yoğun Yazı" **87**
Şişirilmiş Adlar **90**
Tuhaf **92**
Dertten Kurtulmak **94**
Gece **96**
Okumanın Zararları! **99**
Görüşememek **102**
Küçük Umut **104**
Halit Ziya **106**
Bunluk **108**
Kitap Artık Bitti **110**
Mozayik Yazı **112**
Dengeyi Düzeltmek **114**
"Kültür" Tam Gün **116**
Yaşamaktan Yorulmak **119**
Haber **122**
Yazdığımın Belgeselliği **124**
Side'nin Kokusu **126**
Geçidin Dar Yeri **129**
Kovuk **131**
Avuntu Kapısı **134**
İmgeler Kuramı **137**
Tuhaf Bozukluklar **139**
Edebiyatta Kapalılık **142**

Güçlü Ot **144**
Enis Kardeş **147**
Türk Yazarlarını Okumak **150**
Fazla Unutma **153**
Kısmet Büfesi **155**
Belirsizlik **158**
Çözülmeyen Şeyler **160**
Dostlarım Üzerine **162**
Anayasaya Aykırı **165**
Yalnızlık **168**
"Büyük" Kitap **171**
Gecikme **173**
Tasarılar **175**
Gelelim Kitaplara **177**
İçimi Kemiren Kurt **180**
Dağınıklık Duygusu **184**
Kimler Dövünsün! **186**
Denk Gelmedi **189**
Poşete Girmek **193**
Kemirici Dertler **196**
Azla Yetinmek **198**
Denize Giremedim **201**
Cinayetin Azı Çoğu **204**
Güven Telefon Etti **207**
Taşınma **210**
Kendini Avutmak **212**
Acılar, Sevinçler **214**
Çelişkiler Derinleşti **217**
Mersin **220**
Karasu Okuru **224**
Frankfurt Üzerinden **226**
Berlin'den **230**
Oya **233**

Ödül **236**
Gece'nin Çevirisi **239**
Yazılmasa da Kalır **241**
Yolculuk **242**
Ağrı Nöbetleri **244**
Eziyet **246**
Önümde Epey Sıkıntı **249**
"Herşey Akıp Gider" **250**
Telefonda Sesin **252**

Açıklamalar **255**
Notlar **259**

Bilge Ağabeyim,

Nasıl toparlarım da yazarım, kestiremiyorum. Yıllar sonra. Üstelik evinde oturmadığının bilinciyle... Bunları bırakıyorum... Şunu biliyorum, 14.07.95, yani ölümünün haberi, kolay olmadı benim için. Sonraki iki yıl nedense seninle uğraşıp durdum. Sabah gözümü açtığımda sen düşüyordun usuma. Gece yatağa girdiğimde gene öyle. Beklenmeyen bir şey değildi oysa. Son mektubunda belliydi her şey. Belki daha öncesinde de. Frankfurt'ta, evde, küçük odada fısıldıyordun bana. Gövdende olan kimi şeyler tedirgin ediyordu seni. "Bir küçük ot parçası ver de geveyim." diyordun. Sözün kısası biliyorduk olacakları. Gene de... gene de. Hani konduramamak var ya... Bilmezliğe gelmek de denemez mi?

En son 1994 yazında Oya'yla birlikte sana uğradığımızda, bütün o "metin" "doğal" duruşunun ardında, söylenmeyen, açığa vurulmaktan sanki çekinilen, "bir tür tedirginlik" evin havasına sinmişti. Söylenmeyenin, konuşulmayanın üzerinde durmak, sanki konuşulmuş gibi davranmak "doğru" kavramının dışında olmamalı, değil mi ki bu bir duyuş sorunudur.

Evet, bir bakıma toparlanıyordun. Her halinden belliydi bu.

Bir bakıma da o her zamanki titizliğinle, neyi nasıl yapmalı, neyi nereye yerleştirmeli?.. Gündelik işler, ıvır zıvırlar, sanki değişen bir şey yokmuş gibi, tartılıyor, çamaşır makinesine atılacak çamaşır, yazı masasının üzerine yerleştirilecek defter bütün bunlar düşünülüyordu... Bütün bunlar bunca umurunda olmalı mıydı? Umurundaydı ama. Seni sen yapan özelliklerden biri. Anımsadım birden, gene sana uğradığım bir yaz, evde çamaşırları balkona asan kadına, asılan çamaşırı indirerek, mandalın çamaşıra nasıl tutturularak ipe asılacağını gösterdiğini, anlattığını... Ayrıntıydı bunlar. Doğru. Ama gene seni sen yapan şeylerden biri değil miydi? Ayrıntılarla uğraşmak... Yalnız yazıda, karşılıklı konuşmalarda değil, yaşamın her alanında üstelik.

Bu sanırım son dakikaya değin sürmüş olan, işi gereğince ve zamanında yapma, senin ayrılmaz bir parçan olmuş o görev, o sorumluluk duygusu, tek sözcükle, yazar olsun olmasın insanın insana sorumluluğu, yaşayanın öteki yaşayanlara/canlılara sorumluluğu.

İşte seni sen yapan şeylerden biri daha.

Mektuplarını okuyanlar görecek. Yıllardır sürekli ders verdiğin halde, her ders için yeniden hazırlanma gereği duyman, yazı masasının üzerinde eksik olmayan sözlüklere, anlamını bildiğin sözcükler için bile hiç erinmeden, üşenmeden, yeniden yeniden bakman... Görev ve sorumluluk duygusu ikiz kardeşin gibiydi.

Anılar hiç işim olmadı benim, bilirsin. Günlerin notunu tutma isteğini ilk gençliğimde duymadım değil. Duysam da günlük tutmadım. İyi bir şey yaptım diye söylemiyorum bunu. Bir olgu, bir saptama, o kadar. Bir saptama daha yapmam gerekirse: geriye dönüp de hangi olay, hangi konuşma var belleğimde diye yokladığımda bir şey gelmiyor usuma. Belleksizin biriyim açıkçası. Ya da bir şeyi aradığımda buluyor, anımsıyor değilim. Bir yaşantı içinde çıkıyorsa çıkıveriyor ortaya. Yaşarken, nasılsa ... kullanıyorsam kullanıyorum. Kendiliğinden, akışta...

Bildiğim şey şu Bilge ağabey: yaşamıma iz düşen çok özel, seçkin insanlardan birisin. İnsanlar dediğime bakma, bir elin parmaklarını geçmez aslında bunlar. Belki bir gün bir vesileyle... Örnekse Mersin Lisesinin o güzel resim öğretmenini, hayat öğretmenini, ressam Haşmet Akal'ı nasıl unutabilirim? 1958-1960 yılları... Bir yöne doğru ağışta ilk kalın iz. Sonrası belli, 1960, Ankara yılları. Hüseyin Cöntürk ve Bilge Karasu. Biribirine benzemez iki ayrı özgün kişilik...

Bildiğin, bildiğim şeyleri yeniden anlatacak değilim. Muradım bu mektupları, bana yazdığın bu mektupları yayımlamak isteğimin altını çizmek. Sen son döneminde her şeyi elden geçirdin. Yanında olma olanağım olabilseydi belki yırttığın, yaktığın çok şeyi kurtarabilirdim. Böyle bir duyguyu içimde saklı tuttuğumu söylemekten çekinmeyeceğim. Ama söylemek neye yarar? Kimi zaman elimizde olmayan şeyler vardır... belki de çokça vardır. Kim bilir?

Mektuplar, elbet bir yazı adamının yayımlansın diye yazdığı şeyler değil. Hele seninkiler, bana yazdıkların. Bunları okuyan senin özel okuyucuların da hemen görecekler bunu. Soru şu: özel şeyler yayımlanmalı mı? Bu soruyu çok kurcaladığımı biliyorum.Bir yazarın okuru karşısına çıkarmağa karar verdiği metinlerin dışında kalanlar, o yazarın daha iyi anlaşılmasına, yazarlığı dışında "insan" olarak özelliklerinin bilinmesine yardımcı olabilir diye düşünüyorum. Hele senin gibi çok seçici bir yazarın. Bunun dışında kalan bir şey daha var, senin elinden çıkan her şeyi bilmek isteyen senin tiryakilerin. Onların hiç mi hakkı yok!

Keşke öteki mektupların da yayımlanabilse... Örneğin Fransa'daki Jean'a yazdıkların. Ben sadece senden adını duymuştum. Daha fazlasını bilen, belki onu tanıyanlar da vardır. O mektuplar bulunsa derim, Türkçeye çevrilse, yayımlansa. Orhan Peker'e, Tural Erol'a, Ertuğrul Oğuz Fırat'a yazdıkların, belki Adalet Cimcoz'a, İstanbul'a taşındıktan sonra Füsun

Akatlı'ya, vb. Bir de *Forum* dergisindeki yazılarını birileri toparlasa derim. Fena mı olur?

Üniversite'de, ilgili öğrencilere böyle ödevler verilmesi Batı'da oldukça yaygın. Elbet seninle ilgili olarak, senin vesilenle söylediklerimi yaygınlaştırmak, Tanzimat, Serveti Fünun dönemlerinde yayımlanan dergilere değin inmek, yazarların yeni yazıya aktarılmamış yazılarını bugüne taşımak, üniversitelerin Türk dili ve edebiyatı bölümü hocalarının işi olmamalı mı?

Bunların daha fazlasını Enis Batur yazdı ("Karasu'nun on ikinci kitabı ve ötesi", *Virgül,* Mart 2001).

Notunu geçtiğim her şeyi geçiyorum.

Sen "yazı"nın kalıcılığında inançlıydın. Yazıya, yaşamı önde tutma koşuluyla (böyle söyleyebilir miyim?) tutkuyla bağlıydın. Ben şimdilik inançsızlar arasında dolaşmayı sürdürüyorum. Bu nedenle olsa gerek, "yaşadıkça"da karar kıldım. Bir kitabını elime aldığımda, bir mektubunu gördüğümde, herhangi bir nedenle usuma düştüğünde, kimi raslantılarda, seni anıyorum, arıyorum, kimi yaşam görüntüleri geliveriyor gözümün önüne, bu bende şimdi de yaşadığının belirtisi değilse ne? Biliyorum, bende yaşayan şey benle bitecek... Bitene dek...

Her şey ölümlüdür diyoruz ya sonsuz bir kalıcılığı nasıl düşünebiliyoruz?

Andıkça anar, anımsar, düşündükçe üretir insan. Bu kadar lafa ne gerek var. Asıl olan bu mektupları başkalarıyla da paylaşmak isteği değil mi? Paylaşmak isteyenlerle elbet.

"Her şeyin bir aradalığına yenik düşeceğimi bile bile."

Haluk Aker

Frankfurt, 20.11. 2001

YOLA ÇIKTIM...

Ankara, 10.06.64

Halûkçuğum,

Yola çıktım, yağmur başladı. Ankara'ya varır varmaz da en bayıldığım işlerden birini yaptım, otobüsün beni indirdiği yerden eve yürüdüm, yalnız bunu da yağmur altında yaptım. İşin o yanı beni gerçekten mutlu kıldı diyemem ama dört günün verdiği güç değil bir, birkaç yağmura da yeterdi.

Dünden beri eşe dosta Mersin'de geçirdiğim dört günün nasıl inanılmaz ölçüde güzel, rahat, mutlu geçtiğini anlata anlata bitiremedim. Gerçekten öyle ya, başka bir yere gittiğimde bu kadar yoğun dört gün geçirebilir miyim, daha doğrusu, böyle yoğun dört gün geçirdiğimi duyar mıyım? Yeni bir rekor kırınca insan, onun da rekorunu kırmak zorunda kalıyor.

Selâmına karşılık anam da selâmını, sevgisini iletmemi ister. İletiyorum. Ayrıca annenle babana teşekkürlerimi, selâmlarımı iletmeni rica edeceğim. Necla[1] edebiyattan kaç aldı?

İş güç epey yığılmış bu dört gün içinde. Onları yetiştirmek, ayrıca aylardan beri yapamadıklarımı, bitiremediklerimi bitirmek gerek. Kafam bozuluyor, o ezbere bildiğin kağıt , kitap yı-

Ankara, 10/6/64

Halûkçuğum,

Yola çıktım, yağmur başladı. Ankaraya varır varmaz da en bayıldığım işlerden birini yaptım, otobüsün beni indirdiği yerden eve yürüdüm, yalnız bunu da yağmur altında yaptım. İşin o yanı beni gerçekten mutlu kıldı diyemem ama dört günün verdiği güo değil bir, birkaç yağmura da yeterdi.

Dünden beri eşe dosta hersinde geçirdiğim dört günün nasıl inanılmaz ölçüde güzel, rahat, mutlu geçtiğini anlata anlata bitiremedim. Gerçekten öyle ya, başka bir yere gittiğimde bu kadar yoğun dört gün geçirebilir miyim, daha doğrusu, böyle yoğun dört gün geçirdiğimi duyar mıyım ? Yeni bir rekor kırınca insan, onun da rekorunu kırmak zorunda kalıyor.

Selâmına karşılık anam da selâmını, sevgisini iletmeni ister. İletiyorum. Ayrıca, annenle babana teşekkürlerimi, selâmlarımı iletmeni rica edeceğim. Keçlâ edebiyattan kaç aldı ?

İş güç epey yığılmış bu dört gün içinde. Onları yetiştirmek, ayrıca aylardan beri yapamadıklarımı, bitiremediklerimi bitirmek gerek. Kafam bozuluyor, o ezbere bildiğin kâğıt, kitap yığınlarını karşımda gördükçe.

Ama daha ilginci var: Öğrencilerimden biri (Amerikalı bir profesör) öğrencileriyle birlikte Muş'ta birtakım toplumbilim incelemeleri yapmak üzere yakında yola çıkacak. Bir tercümana ihtiyacı var. O tercüman ben olabilirim. Bu iş olursa, bir hafta, bilemedin on gün sonra, Muş'a hareket etmem gerekecek. Bu durumda, herkesin deniz kıyısında geçirmeğe çalıştığı ayları Doğunun en sıcak yerlerinden birinde geçireceğim. Ama nasıl sevindim bu işten söz açılınca, anlatamam. Hemen 'gelirim' diye lâflar ettim. Hiçbir, hem bilmediğim bir yeri görmek, hem içli dışlı olurcasına birtakım insanlarla konuşarak onları tanımak, hem de para harcayarak yolculuk edecek yerde iş yaparak para kazanmak... Ağustosda da artık bir parça İstanbul görürüm herhalde. Gerçi Fransadan, Belçikadan gelecek arkadaşlarımı bekleyeceğim ama olsun. Bu arada derslerin aksaması biraz üzücü, yeter ki dönüşümde onları yeniden alabileyim.

Muş'ta gündüzün işi bittikten sonra herhalde birkaç saat kendi mektuplarıma, en önemlisi, kendi yazılarımla uğraşabileceğim. Hem de saltık olarak. Muş'ta değil kurtlarım, cinlerim depreşse, keçilerin tümü kaçsa bile bir bok yiyemem, bir yerlere çıkamam. Ancak şevdiklerimi düşünebilirim. Bu durumda çalışılmaz da ne yapılır ?

Hele hele. Olsun da... Yarın akşam cevabını alacağım sanırım. Bu durumda, senden buraya mektup beklerim ama benim bundan sonraki mektubum

Kış damgası taşıyabilir.

Çalışmaya, okumaya başladın mı Senden bir şey isteyeceğim: Okumak istediklerini okurken, yazı yazmaktan vazgeçme, yazıların üzerinde uzun uzun çalışmaktan vazgeçme. Bakarsın, günün birinde yazıya şimdi verdiğinden daha çok önem verirsin. O zaman da gerçekten iyi yazmanın yolunu girersin. Söz mü

Ben de senin dönüşüne dek çok çalışmak zorundayım. Çok da yolculuk edip denizlere girmek zorundayım. Denize doymadan kışa girince zaten boktan olan sinirlerim bütünüyle azar. Ama perakende, ıvır zıvır işler dışında yaz sonuna dek Tepe'yi de bitirmeli, Peter Pan'ın çevirisini de. Ondan sonra da öbür kitapların'çalışılmasına'başlamalı.

Uzun uzun söylendim. Kusura bakma. Bütün bu sözler, yarı uzaklaşmış yarı kaynaşmış durumda yaptığımız gevezeliklerin bir devamı gerçekte. Sana sevgimi kısaca da söyleyebilirim. Gözlerinden öperim. Yanaklarından.

Mektubunu bekleyeceğim.

Hakkı seni paylaşmak zorunda kalmayınca daha iyisini düşünmeğe başladı mı ?

Nâzım

N 6.64

Sevgili Nâzımcuğum Dün gece Hanife ile Sevda ayrıntıları, bilmediğimiz bütün detayları bana anlattılar, bildiklerini de bana anlattılar ve böylece hikâyemiz hakkında konuşma yapmak hakkımız kesildi

ğınlarını karşımda gördükçe.

Ama daha ilginci var: Öğrencilerimden biri (Amerikalı bir profesör) öğrencileriyle birlikte Muş'ta birtakım toplumbilim incelemeleri yapmak üzere yakında yola çıkacak. Bir tercümana ihtiyacı var. O tercüman ben olabilirim. Bu iş olursa, bir hafta, bilemedin on gün sonra, Muş'a hareket etmem gerekecek. Bu durumda, herkesin deniz kıyısında geçirmeğe çalıştığı ayları Doğunun en sıcak yerlerinden birinde geçireceğim. Ama nasıl sevindim bu işten söz açılınca, anlatamam. Hemen "gelirim" diye laflar ettim. Düşün, hem bilmediğim bir yeri görmek, hem içli dışlı olurcasına birtakım insanlarla konuşarak onları tanımak, hem de para harcayarak yolculuk edecek yerde iş yaparak para kazanmak... Ağustosta artık bir parça İstanbul görürüm herhalde. Gerçi Fransa'dan, Belçika'dan gelecek arkadaşlarımı bekleyeceğim ama olsun. Bu arada derslerin aksaması biraz üzücü, yeter ki dönüşümde onları yeniden alabileyim.

Muş'ta gündüzün işi bittikten sonra herhalde birkaç saat kendi mektuplarımla, en önemlisi, kendi yazılarımla uğraşabileceğim. Hem de saltık olarak. Muş'da değil kurtlarım, cinlerim depreşse, keçilerin tümü kaçsa bile bir bok yiyemem, bir yerlere çıkamam. Ancak sevdiklerimi düşünebilirim. Bu durumda çalışılmaz da ne yapılır?

Hele hele. Olsun da... Yarın akşam cevabını alacağım sanırım. Bu durumda, senden buraya mektup beklerim ama benim bundan sonraki mektubum Muş damgası taşıyabilir.

Çalışmağa, okumağa başladın mı? Senden bir şey isteyeceğim: Okumak istediklerini okurken, yazı yazmaktan vazgeçme, yazıların üzerinde uzun uzun çalışmaktan vazgeçme. Bakarsın günün birinde yazıya şimdi verdiğinden daha çok önem verirsin. O zaman da gerçekten iyi yazmanın yoluna girersin. Söz mü?

Ben de senin dönüşüne dek çok çalışmak zorundayım. Çok

da yolculuk edip denizlere girmek zorundayım. Denize doymadan kışa girince zaten boktan olan sinirlerim büsbütün azar. Ama perakende, ıvır zıvır işler dışında yaz sonuna dek "Tepe"yi[2] de bitirmeli, Peter Pan'ın[3] çevirisini de. Ondan sonra da öbür kitapların "çalışılmasına" başlamalı.

Uzun uzun söylendim. Kusura bakma. Bütün bu sözler, yarı uzanmış, yarı kaykılmış durumda yaptığımız gevezeliklerin bir devamı gerçekte. Sana sevgimi kısaca da söyleyebilirim. Gözlerinden öperim. Yanaklarından.

Mektubunu bekleyeceğim.

(İmza)

Hakkı[4] seni paylaşmak zorunda kalmayınca daha uslu davranmağa başladı mı?

Sıkarım.

Başıma pek garip bir şey geldi. Gelişip ne olacağı belli olduğunda anlatırım sanırım. Dünya kimi zaman nasıl daralıyor!

11.6.64

Arif[5] görünmedi. Dün gece Eser'le[6] Semih[7] eve uğramışlar, bulamayınca Milka'da[8] buluruz diye düşünmüşler. Buldular da. Bir konuşma yapmak isterlermiş benimle.

MUŞ YOLU

Ankara, 16.06.64

Bu mektuba seksen ayrı yerden başlayabilirim gibi geliyor Halûk. Başlayabilirdim ama en renksizinden -belki- başladım.

Sana, yirmidört saat arayla, önce yazmadığım bir mektuba, sonra da yazdığım bir mektuba karşılıklar almanın bana verdiği mutluluğu anlatarak, işe girişebilirdim.

Sana, bir yazı makinesinin yanında oldukça, yakınlarında oldukça (yıllardan beri) elle yazmadığım, yazmaktan hoşlanmadığım halde, bu mektubu elle yazmak zorunda kalışımı açıklayabilirdim. Gecenin gündüze devrilmeğe başladığı noktanın epey ötesinde artık makine takırtısıyla kimseleri rahatsız etmek istemediğimi, ama bu mektubu yazmak için de sabahı beklemenin beni tedirgin etmekten başka bir işe yaramayacağını, oturup yazmanın gerektiğini söyleyebilirdim.

Şu anda içmekte olduğum, sayısı şaşırılmış cıgaranın tadını anlatmağa kalkışabilirdim.

Elle yazdığım için gözlerini yoracağımdan ötürü özür dileyebilir, bıçak gibi aşağıya doğru çektiğin "ş"lerinin yazını güç okunur hale soktuğunu söyleyerek takılabilirdim sana.

Ama bu çeşit başlangıçlardan, başlangıç taslaklarından sonra ilk yapacağım şey seni öpmek.

Sonra, mektuplarına "karşılık" yazmak.

Ne de olsa, "karşılık"lar gerekli. Ama kaçamak yerlerinde ne güzel şeyler söylenebilir!

Kızkaleli pulu yapıştırman, ne güzeldi, zarfının köşesine. Pullar bile, dolayısıyle PTT, dolayısıyla Devlet bile bizden yana denemez mi sanki?

Seni görmeğe çalışıyorum. Odanın serinliğine çekili, kitap okuman, İngilizce -ya Farsça ne oluyor?- çalışman, dalga geçmen... En önemlisi, bana göre, benim bakımımdan, dalga geçmen. Gerçi, dalga geçme deyimine mektup yazışını da, yazı hazırlığını da, yazı yazışını da sokarım. Benim dediğim dalga geçme, yapıcı, kurucu olanı. Dalga geçen halini bir görebilsem. Ama güç oluyor. Kitap okumanı, hele masa başında okumanı, çalışmanı, yazmanı "görebiliyorum" Elin ya da yumruğun şakağında, yanağında, belki de çenende, başın önüne eğik... Ama yastıklara, minderlere arkanı verip boşluğa bakışını, bakarken aklından yüzlerce şey geçirişini... Belki biraz daha çaba gösterirsen o da olacak, gözümün önüne gelecek, yerleşeceksin o halinle.

İlk mektubunu postanede açıp okudum. Dün. Bugün hiç niyetim yokken postaneye bir uğrayayım dedim. İyi de etmişim. Senin mektubunla birlikte Bilgin'in[9] de bir mektubu vardı. Bu aracığa sıkıştırıvereyim: Ne olur, mektubuna teşekkürümü ilet, karşılığını daha sonra vereceğimi bildir. Olur mu? Ona da, Muş'tan yazarım, günü gelince.

Çünkü Muş'a gitmem kararlaştı.

Cuma sabahı saat beşte hareket edeceğiz. Kırkbeş gün boyunca köy köy dolaşılacak, çalışılacak. Yeter ki günde birkaç saat kitap, dergi okuyabileyim, notlar alayım, mektuplar yazıp "yığını eriteyim", en önemlisi de, "Tepe"ye devam edeyim. Doğru dürüst çalışır bu bir buçuk ay içerisinde hiç değilse ilk taslağı bitirebilirsem -düş'ün rezilcesi tabii, ilk taslağın yarısını bile bitirsem ne isterim daha!- dönüşümde iki aylık sıkı çalış-

mayla bir biçime sokarım onu.

Bu kırkbeş gün içinde ben birçok mektuplar yazacağım ama kimseden karşılık beklemeyeceğim; oraya yazmalarını beklemeyeceğim demek istiyorum. Anam yazacak tabii, PK 24'e gelen mektupları da (gerekirse) iletecek. Ama oraya mektup gelmesi, mektubun benim elime geçmesi herhalde, en azından, birkaç gün gecikecek. Girişilecek iş değil ora adresiyle mektuplaşma. Ama sen.

Bu akşam Semih[7] geldi, adresi ona verdim. Sakıncaları, gecikme ihtimallerini de söyledim. (Eser[6], yarın, Semih[7] ise pazartesi günü sınava gireceklermiş. Arif[5] geçen gün uğradıydı. İmzayı almış ama sınava girmeyecekmiş. Haber istiyordun, bu araya sıkıştırayım, dedim. Yoksa Arif[5] konusuna bir daha değineceğim. Haberler burada dursun, Muş adresine dönelim.)

Ama sen, bana yazmalısın. Mektubunun gecikebileceğini bilerek de olsa yazmalısın. Yazacaksın. Ben de mektubunu aldığım gün yazacağım. Böylelikle mektupların -ortalama olarak- kaç günde gidip geldiğini anladıktan sonra, biribirimizden mektup almağı beklemeden de yazabiliriz. Ancak her mektupta, hangi günlü mektupları aldığımızı da belirtirsek işler daha sağlam olur. Hastanenin kapıcısından ya da Başhekiminden, kafalarını ütüleyerek de olsa, mektupların hesabını sorabilirim. Benden şu sözü almış ol: Mektubunu aldığım gün karşılığını yazacağım. Sözünde duran adam olduğum genellikle söylenir.

Adres şu:

B.K.
Muş Devlet Hastanesi
Başhekim eliyle

Muş

Bekleyeceğim.

Sesini, sözünü, imgeni.

İmge dedim de... Resmimi yollayayım. Onunla konuşacaklarını okuyabilmek isterdim, ne yalan söyleyeyim!

Dur! Şimdi laf gene karışacak. Roma'da çektirdiğim resmi yollayayım[10]. Ama geçenlerde oğlanın biri "*Türk Dili*'nde[11] çıkan resminiz epey eski olsa gerek..." diye bir laf etti. "Yoo," dedim, "o günlerde çekilmişti. Şu anda çok çok altı aylık bir resim." Durdu. "Çok genç gösteriyor da," dedi. Şakacıktan bozuldum. Ama o resim gerçekten genç duruyorsa yeni resim çektirmem gerekecek, ya da, Londra'da çekilen o bıyıklı resmimi göndermeliyim. O, bugünkü halime daha mı yakın ki? Öf. Resmi de felsefe yaptık çıktık. En yenisini, yani Roma resmini yollayacağım. Beğenmezsen, kocamış halimi buluştuğumuzda görürsün artık. Olur mu? Ama... AMA... Senin bendeki resmin, saçı öne taralı bir resmin. Denizden yeni çıkmış, saçın başın kabarık, kakülün arkaya itilmiş bir resmin varsa...

İstiyorum. O kadar. Lafı niye uzatmalı sanki? Hani denizden çıkmış olman şart değil. Seni öyle görmeği, öyle anmağı o kadar seviyorum ki!

Konumuz deniz. Ona geldik gene dönüp dolaştıktan sonra.

Oysa parıltıları, güzellikleri günlerimizin, pamuklarla sarılarak saklanmamalı Halûk! Onları güneşe, açık havaya, tuzlu rüzgarlara çıkarmalı, açmalı, sere serpe sermeli kumların üzerine. Güzellik karşılaştırılmaktan değil, karşılaştırılmamaktan korkmalı, parıltı aydınlıktan çekinmemeli. Karanlıkta parıldayan şey çoktur. Ateşböceği değil bizim istediğimiz. Çeliği, camı, tuzu, kayayı, taşı, kumu istemeliyiz. Hepsi kırılabilir ama hepsi sert, hepsi dayanıklı. Kendince belki. Kayatuzu ufalanır. Çakıl ıslatılınca daha bir güzel olur. Cam, ne olduğunu bilmediğim bir katsayının ötesinde kırılır. Ama hepsi ışıkta güzel, ölçülü, sorumlu, ne istediğini bilen, sınır tanıyan basınçlarda sert, yani sağlam. Çık, denize de git. Günlerimizin sence de bir parıltısı olduğuna göre, onları an. Belki bana da uzanır gelir o anmaların dalgaları, belki aynı anda, o anının bir yerinde ellerimiz yeniden kenetlenir.

"Halûk'la konuşmak için, Halûk'a" (imza) bkz. Notlar 10 (sayfa 259)

Koza ürkütücüdür Halûk. Kozadan çıkalım. Rahatının bozulmasını istemem. Ama rahatı, rahatlığı, kozada olunduğu için değil de, gücünün de zayıf noktalarının da farkına varıldığı, bilincine de bilgisine de erişildiği, güvenildiği, güven duyulabildiği için bulmak daha güzel değil mi?

Tuhaf bir şey. Bu akşam Semih'e[7] senden mektup aldığımı söylemek istemedim.

Arif'e[5] dönüyorum. Anladığıma göre yazmadın ona. Sordum, mektubunu almamış. Sen de imza alıp almadığını bana sorduğuna göre... Gerisini eşeleyecek değilim. Ama "bana yaz" dediğimde bunu söylemek, bunu senden istemek gücünü veren şey, senin yazmış, yazmağı istemiş olman. Anlatabiliyor muyum?

Semih'e[7] söylemeyişim de, "gizlilik" merakımdan değil. Kıskançlığımdan. Bugünkü mektubunu postanede açmadım, yolda da açmadım. Dolmuşta dayanamadım ama. İlk yedi sekiz satırı okuduktan sonra Gide'in[12] bir deyimini hatırlatan bir şey oldu bende. Pattor[13] gibi bir şey oldum. Dayanamadım gene. Ama başka türlü bir dayanamamak. Zarfına soktum mektubu. Ancak eve geldiğimde okudum. Yalnız olmak istiyordum çünkü. Paylaşmayı istememekti bu. Anlıyorsun, değil mi, kıskançlık derken neyi kasdettiğimi?

Saat üç buçuğu buldu. Ama horozlar ötmüyor daha.

Odada ilk olarak sıkılmadan oturabiliyorsun....

Ben de bu gece -rahat rahat söyleyebilirim- Mersin'deki kadar rahattım, keyifliydim. Çalıştım. 11'de işim bitti. Çıkıp bir dondurma alayım anama, bir de ben yiyeyim diyordum. Usluydum, deliydim keyfimden. Tam o sırada Semih[7] camı tıklattı. Bir yerlerde takılmış, daha önce gelememiş. Çıktık.. Dondurma, vedalaşma falan. Bir boy dil, Uygurca üzerine konuşmalar. Bir buçuk saat sonra evdeydim. Gene keyifli deli, gene uslu.

Oysa birkaç gece önce, Eser'le[6] birlikte *Evrim*[14] için bir konuşma yapmak üzere geldiklerinde umutsuzluktan, tüken-

miş inançlardan ötürü deliydim. Konuşma berbat oldu. Olmadı, daha doğrusu. Başka bir mevsime kaldı. O gece gebermek istiyordum.

Bana neler yaptın iki mektupla! Evet o mektupların ardında deniz, güneş, dört gün, bir otobüs yolculuğu, başka geceler, başka konuşmalar vardı. Gene de...

Amma da çok söyledim. Gözlerin yorulmuştur. Gözlerin yorulmamışsa, başın. O daha kötü ya... Burada keseyim. Söylenecek nice şeyler var daha. Söyleneceklere daha girişmemiş olduğum bile düşünülebilir. Zararı yok ama. Muş'tan da, başka yerlerden de, söylenecek birçok şeyi söyleyebilirim. O "garip" şeyi anlatırım. Tatsızca bir işti. Gelişmeleri daha da tatsız olabilirdi. Olmadı şimdilik. Yarın bir görüşme daha olacak. O zaman söyleyeceklerimi daha bir belirlenmiş biçimde söylerim. Bir dahaki mektupta. Asıl "garip" iş başka bir yerde, gönlümün bir yanında oldu, oluyor. Tatlı bir "garip", sevindirici bir "garip" Aşk üstüne konuşmağa başlarız, alıştırırız kendimizi yavaş yavaş. Yeni yeni, senin için. Yeniden, benim için. Gerçekten "yeniden" "Gene" anlamına değil. İki kişilik bir kişi olmak o kadar güç ki.

Böyle giderse, altı sayfa sonra gene "keseyim" diyeceğim.

Ben de çok öperim. Önce yeşil, denizde yıkanmış yeşil (yeni bir şey değil bu lafım, daha önce de yazmıştım, 1954'te ama şimdi sırası geldi) gözlerinden.

Büyük Aker'lere selam, saygı. Küçüklerine sevgi.

Sonra gene sana dönüyorum. Dirseğinin kovuğundan sıkmak için, sıkmak için,

(İmza)

durmalı bu gecelik.

Muş sonrası ne olacak bilmem. İstanbul'a gitmemeği düşünmeğe başladım. Sebebini sonra anlatırım, yer yok şimdi. Ama Batıya, Güneye (!) gelebilirim!

DELİ DOLU MEKTUPLAR

Muş. 28.06.64

Bundan önceki mektubumu yazalı oniki gün oldu Halûk. Bu oniki günün dokuzu, yani sabahın beşinde Ankara'dan ayrıldıktan bu yana geçen dokuz gün öylesine dolu geçti ki aradan haftalar akıp gitmiş duyuyorum zamanı. İşten değil, günde en az 100 km. araba yolculuğu yapmaktan, en az üç köye uğramaktan yoruluyorum.Mektupların buraya gelip gitmesi buralardan, günler sürüyor. Hastanenin kapısında durup mektupları -işler gereği- ilk gören kimseler, kapıcılar ise, mektup dağıtma konusunda çok gevşek davranıyorlar. Senden mektup bekleye bekleye bir hal oldum. Oysa, geçen gerçek zamanı düşünsem, trenlerin ağırlığını düşünsem, o kadar sabırsızlanmamalıydım. Ne yapayım? Muş'ta zaman bambaşka ölçülerle ele alınmalı.

Benim Amerikalı bu sabah dağlara çıktı. Ben de arkasından yürüdüm biraz. Alçacık bir tepede durdum, bir kayaya oturdum, ovaya -150 km. uzunluğundaki şu inanılmayacak kadar büyük , güzel ovaya- baktım, altında güzelim kavaklığın içinden akan bir delice suyun sesine kulak verme oyunu oynadım, elimdeki kitabı biraz okudum, indim aşağı. Hastane oldukça sessiz. Benim ilk olarak bu kadar özgür bir günüm var. Deli

dolu mektuplar yazdım, sabırsız sabırsız, sonra bu kağıdı açtım önüme. Sana, güvenmiyormuşum gibi, yazmakta bu kadar geciktiğim için üzüntü duya duya başladım bu mektuba.

Ama senden mektup almağı, almış olmağı, o kadar isterdim ki! Neler okuduğunu, neler yazdığını, neler yaptığını, Bilge'nin resmiyle neler konuştuğunu bilmeği o kadar isterdim ki!

Hastanede, ilk gece bir cüzzamlı ile kapı komşuluğu ederek yatmıştık. Adamcağız sabaha dek odamıza belki yirmi kez girmişti. O gün mektup yazmış, bunu anlatmıştım bir iki kişiye. Ama ondan sonra böyle heyecanlandırıcı işler kalmadı. Köylere gidip gelirken arabada okuyor, düşünüyorum. Senden mektup beklerken de başkalarına yazıyordum geceleri. Ancak bir yandan elektriğin dalgalanan voltajı (gece birtakım karanlık delikleriyle aydınlık anlardan meydana geliyor gibi) gözlerimi çok yordu, bir yandan da bekleyiş keyfimi kaçırdı. Yazmaz oldum günlerce. Şimdi, arabada kitlenmiş kalan renksiz gözlük yerine, güneş gözlüğünün karanlığı içinde kalmış durumda, bir yandan yağmura kulak vererek, toprak kokusunun farkına vararak bir yandan, yazıyorum. Muş'u, köyleri, görüştüğümüzde anlatmağa başlayacağım. Şimdi daha başka şeyler söylemek istiyorum. Hastalarını görmeğe gelenlerin seslerini, gecenin bir yarısında ağlamağa başlayan bebeğini uyutmak için uzun, ağır, yavaş yavaş güçlenen bir ninniye başlayan kadını. Şimdi Kadın Doğum koğuşunda yatıyoruz da...

Bugün pazartesi, dün odaya doluşanlar mektuba ara vermemi gerekli kıldılar. Şimdi postanın gelmesini bekleyeceğim. Senden bir şey çıkarsa sevineceğim, havam değişecek, birkaç gün başka işlerle rahat uğraşabileceğim. Çıkmazsa kurtlar doluşacak kafama. Bundan sonra, buraya yazdığında taahhütlü yollamanı rica edeceğim. Öylesi biraz daha sağlam olur herhalde. Bir de, Semih'in[7] adresini yazar mısın bana? Ben Ankara'da bıraktım da adresinin yazılı olduğu kağıdı...

Bunlar gündelik laftı işte. Üsteki satırlar da öyleydi. Ancak

belki biraz daha az gündelik. Oysa parıltılı günlerin, duyguların dili de gündelik dilin ötesinde olmalı! Çalışıyor musun, derse, yazıya? Ben, buradan dönüşte Urfa-Gaziantep-Adana'yı da gezmeği düşündüm. Denize inmek üzere, Adana'dan. Bir de Ankara'ya (paramı almağa) döneyim dedim doğruca. O zaman denize inmem bir onbeş yirmi gün sonraya kalır. Ne derdin? Ailene, kardeşlerine, Bilgin'e[9], yazacağım ona da, selamlar. Öperim seni. Gözlerinden, yanaklarından.

B

MUŞ ÇOK UZAKTA

Muş, 04.07.64

Başhekim yanımdaydı. Adamın biri geldi, Amerikalıyla tanıştırdılar, adam bana dönünce adımı söyledim. Başhekim birden döndü, soyadın "Karasu" mu dedi. Evet dedim. O zaman sürükledi beni içeri, bir sürü lakırdı etti, kâğıtların altından mektubunu çıkardı. Ama daha içeri girerken biliyordum. Biliyordum ama inanmaktan korkuyordum, yıkılmaktan korktuğum için.

Bilge adında bir hemşireye verilmiş mektup. Kız açıp birkaç satır okuyunca çarpılmış, bana değil demiş. O günden sonra da mektup yığılan kâğıtların altında kalmış. Buraya 25'inde gelmiş olacak. Bugün 4'ü. Bu on gün içinde neler olmadım, neler geçmedi içimden, aklımdan. Pazar günü yazıp pazartesi postaya verdiğim ama ancak çarşamba günü yola çıkmış olması gereken mektubumu da almışsındır artık. Orada söylediklerime şaşmışsındır. Yazmışsındır sen de. Mektubun pazartesi ya da çarşamba (posta günleri) elime geçer. Ama artık "anlaşmama" halinden çıkmış olacağız.

Mektuba "şöyle bir göz atmış" olduğunu söyleyen başhekimin önünde "beklediğim" mektubun bu olduğunu belli etmek istemedim. Parça parça, tekrar tekrar, ağır ağır okudum iki sa-

at boyunca, yazdıklarını. Sevincim, sevinçten ötürü duyduğum mutluluk arttı, arttı, değişti, katıksız, katışıksız bir mutluluk oldu. Hastaneye döndük. Saat 23.00. Başhekim Agatha Christe okuyor. Radyo haber yayınında.

Ben senin yanında olmağa çalışıyorum. Muş çok uzakta Mersin'den.

Muş'a Sivas'tan dolaşarak gitmedik. Ama o saatte, haritaya baktığın saatte, gerçekten de Elazığ'a yaklaşıyorduk. Işık zayıfladı gene. Biri 500'lük, biri de 200'lük iki ampulün yandığı odada, olsa olsa 25'lik bir ampulün verebileceği kadar ışık var.

Elazığ'a yaklaşıyorduk. Bütün gün sarsılmaktan yorgundum, uykusuzdum, araba sabahtan beri bozulup bozulup duruyordu. Seni düşünüyordum. Sabahtan beri seni düşünmüştüm. O günden sonra da seni düşünmediğim saat pek az oldu.

Günde en az 100 km. " rejimini" biraz bıraktım. Daha çok hastanede oturup raporları çevirmekle, kitap, dergi, gazete okumakla geçiriyorum saatleri. Ama gündüz saatlerinde mektup bile yazmak dünyanın en güç işlerinden biri haline geliyor, girip çıkanlardan, konuşup duran doktorlardan, gelen yaralılardan, hastalardan ötürü; değil oturup öykü yazmak. "Tepe"[2]ye, buraya geleli, bir tek söz bile katamadım.

Oysa tuttuğum notlar biriktikçe birikiyor. Döndüğümde, kendimi gerçekten artırabilmiş bir insan olacağım (Muş notları).

Şu anda bir kan davasının orta yerindeyiz. Gece, vurulmuş bir delikanlı getirmişler, ameliyat edip beş ayrı yerinden beş kurşun çıkarmışlar ama gene de ölmüş. Sabah öğrendik. Daha sonra kardeşinin yakın köylerden birinde, aldığı yaralardan öldüğü öğrenildi. Bütün aşiret temsilcileri hastanenin önüne yığıldı. Ağıta başladılar. Akşam üzeri üçüncü kardeşin ölüsü bulunmuş bir korulukta. Öldürenler dayı tarafıymış. Şimdi bir hafta içinde kaç kişinin daha ölü bulunacağını ya da yarı ölü hastaneye getirileceğini düşünüp duruyor, ürperiyoruz. Burası

hâlâ aşiret yapısının yasalarını yaşıyor çünkü.

Ama daha öyle şeyler var ki; toplum yapısının dışında, doğrudan doğruya insanın, tek insanın acısıyla tek insanın yüreğini buran şeyler.

Anlatacağım. Sırası geldikçe..

Van'a gitmeyeceğim. Ama bu yandaki kıyıda, Tatvan'a gitmek şart. O maviyi, o mavi-yeşili görür görmez sana anlatmağı, iletmeği düşüneceğim. Kim bilir? Belki de duyurabilirim biraz olsun.

Şimdi büsbütün yoldan çıkayım, tasarılarım üzerinde durayım biraz: Paramız kıt olduğu için ağustos başından önce dönmemiz ihtimali bile var. Ne olursa olsun, ayın birinde ben Ankara'da olmalıyım. Onbeş günlük bir iş çıktı. Parası da güzel. Bütün alacaklarımı toplayacağım o onbeş, yirmi gün içinde. Bu arada anamı İstanbul'a yollayacak, sonra da istasyona gidip karşılayacağım. Bu onbeş gün içinde birini de göreceğimi, görebileceğimi umuyorum. Görürsem, hayatımın belki en büyük düğümü çözülecek. Ne yapacağım, ne edeceğim, bundan sonra nasıl yaşayabileceğim aydınlanır sanırım. Ondan sonra bir tek iş kalacak: Denize inmek. Hem bu kez adamakıllı kalmak, denize doymak üzere. Güneyden başka nereye gidebilirim? Bundan böyle nereye gidebilirim? Bir düşündüğüm vardı: Güneye indiğimde, benimle birlikte, beş günü geçirmemek şartıyla Adana-Gaziantep-Urfa "yapmak" ister miydin? Beş, bilemedin altı gün sonra yeniden Mersin kıyısında denize girmek şartıyla? Urfa'da bizi gezdirecek bir arkadaş var, boş yere vakit harcamayı önlemiş olacağız. Gaziantep bir günde, Adana da bir günde biter. Geceleri yolculuk yapmakla işi büsbütün sıkı tutabiliriz. Ne dersin? Sonra deniz. Gözlerimiz göklerine dikili deniz, tavanlarına dikili odalar. Gözlerimiz gözlerimize dikili.

Gözlerimizin içinde artık soru kadar karşılık da bulmalıyız Halûk.

Mektubuna döndüm. Yazımdan ötürü çektiğin güçlüğü şu

anda, makinesiz olduğum için, büsbütün artırdığım için üzülüyorum da. Ama acısını çıkarırız bu güçlüğün bir gün. En sonda, gelmesi bizi mutlu kılacak bir kolaylık içinde. Yazar gibi konuşur, konuşur gibi yazar, dinler gibi okur olacağımız gün.

Soru kadar karşılık bulabilmek. Niye olmasın? Rahatı tepişimiz, ona bir türlü inanmak istemeyişimiz, kendimizi ona -bir türlü- lâyık göremeyişimizden de değil midir acaba?

Oysa rahata biraz olsun hak kazanamadığımı nasıl düşünebilirim? Az da olsa, biraz hakkım yok mu artık? Ama Muş'a gelmeme birkaç gün kala ortalık gene karıştıydı. Ankara'da geçirdiğim son gece, bir buçuk yıldır kaçmağa, kaçınmağa çalıştıktan sonra, eski bir çukura yeniden düşmeme ramak kalmıştı. Bu öyküyü sana anlatırım belki, görüştüğümüzde. "Belki" deyişim, işin acıklı, tiksindirici bir yanı olmasından ötürü. Bir sevginin, çürümüş bir yılanyastığı yemişi, bir yılan yumurtası haline gelişinin pis bir iş olmasından ötürü. Gerçekte, bu yaşımda sevgi ile tutkuyu karıştırmış olmamdan duyduğum utançtan ötürü.

Burada, senin "bir erkeğe karşı duyulan sevgi aşırı olmamalı, karışıcı, engelleyici olmamalı" cümlen üzerinde duracağım. Burada erkeğin, kadının önemi yok. Sevginin aşırı olması, onu sevgi yapan şeylerden, başlıca şeylerden biri. Ama karışıcı, engelleyici olmaması gerekir. Onu çok doğru söylüyorsun. Destekleyici, ilerletici bir sevgi yapmak için onu, iki kişinin de bütün gücü ile uğraşması gerekir. Ne tuhaftır ki, engelleyici, karışıcı olan sevgi, çoğu zaman ya sevgisi ya gücü daha az olan yanın sevgisidir. Çok seven, güçlü olan, engellemez çoğu zaman, aydınlık getirir. O "acıklı" öyküyü belki de bu noktayı anlamamız, karşılıklı olarak anlamamız için anlatmam gerekecek sana.

Geçmiş hayatını niçin "yaktın"? Yakmasaydın ne değişmezdi? Ama olmuş bir şey üzerinde durmak da gereksiz. Şu anda. Kozadan çıkış "kuşkuyu, bakışlarda ezikliği" getirmemeli.

Geçmiş de -yakılsın, yakılmasın- kuşkuların, ezikliklerin kaynağı olmamalı. Geçmişten sıyrılman, bir bakıma kozandan da sıyrılmandır. Birine yeten yürekliliğin öbürüne de -berikinin gölgesi olan öbürüne de- yetsin. Dostluk adına dostluğu silen duyguları iyi biliyorum. Görgülerimizi birleştirebilir, bir araya getirebilir, yararlanabiliriz belki de onlardan. "Durak" dediğin yere varılabilir de...

"Yanlış bir alışkanlık, temel yapıya uymayışı" Bunları mektup cümlesi olmaktan çıkarmak, açmak, açıklamak, konuşmak gerek. Mektuplarda yapabileceğimiz, bu açılışı hazırlamak, hiç olmazsa.

Bir de "sıktım mı seni bunlarla?" diyorsun. Çocuk musun, ne?

Evrim[14] için konuşma yapılamadı. O gece gebermekten başka bir şey düşünmüyordum, yazmıştım sana. Herhalde dönüşte, çocuklar hâlâ istiyorlarsa, belki...

Şiirin üzerine ne düşündüm? Biraz eksik olduğunu belki. İki ayrı şiir arasında bocaladığını. İki ayrı şiir dünyası arasında. Bocalamayı uyuşma yapacak birkaç söz, bir iki mısra eksik gibi. "Laf mı bu dediklerin" diyeceksin şimdi. Hakkın da olacak. Şiir sözü ederken söz söz, harf harf konuşabildiğim zamanlar çok geride kaldı galiba. Ama şiiri, sen de, yabancı bir göz oluvererek, olmağa çalışarak oku. Belki benim dediğimi göreceksin, ya da görüp, yanıldığımı söyleyeceksin.

Sinekler gecenin birinde, daha doğrusu 01.10'unda, büsbütün azdılar. Böylesine bulut bulut uçup konan sineği ancak leşler üzerinde gördüm. Öldüm de farkında değil miyim, ölmemiş gibi davranıp yazmağa devam ediyorum mu dersin? Üstelik içtiğim cıgaranın hesabını gene iyicene şaşırdım. Dumana bile aldırış etmiyor bunlar.

Resmime bak şimdi. Sevgiyle gülmeli sana. Öyle olsun istiyorum. Sonra denize git. Kokla, çakıllara bak. Ben de oraya bakacağım yarın sabah. Sonra istasyona gidip ekspresin posta va-

gonuna götüreceğim mektubu. Sana çarşamba günü ulaşır herhalde. Kuzeydoğuluların ağzı ile söyleyeceğim: "Kavuşur" herhalde. Ama ayın 15'inden sonra mektup yazma artık buraya. Ben sana söylerim o zaman son kararın ne olacağını. Ondan sonra artık Ankara'ya yazarsın. Ama 15'ine dek mektuplarını bekleyeceğim, hem artık korkusuz olarak. Resminle birlikte...

Sineklerin dediğine inanırsam ben gerçekten ölmüş olacağım. Gidip yatayım bari. Sabah bu yazdıklarımı okur, bir şeyler katarım belki de. Allah rahatlık versin ninem. Biribirini tamamlayacak insanların az, çok az olduğunu öğrendim. Ama azlıkları, varlıklarını büsbütün inanılır hale getiriyor. Öperim. Sevginin bütün yalınlığı ile - gücü ile.

(İmza)

Yatmadım daha. Saat ikiye geliyor. Nasıl dayanmışım bunca gün mektup almamağa, nasıl bilemedim mektubunun geldiğini, nasıl düşünebilmişim gecikebileceğini, nasıl çıldırılmaz şimdi?

İyi geceler!

Aker'lere selamımı iletmeği unutma, olur mu?

Bir daha öperim.

04.07.64

hâlâ dünü yaşıyorum...

05.07.64

Şiirindeki ikilik, kalmasın istiyorsan daha kesin, keskin, ışık kırıcı olabilmeli. Bu sabah da bunu yumurtladım.

Öperim

BURADA, ANSIZIN

B.
Muş, 11.07.64

Bu "ara-mektubundan" korkuyordum Halûk. Korkmakta haklıymışım da. Mektubunun elime geçmediğini yazdığım o mektuba, insan, senin yazdığın gibisinden bir mektup yazmış olunca, ancak böyle karşılık verebilirdi. Üstelik, o mektubun elime geçmemesi gerçekten cinayet olurdu. Ama, neden sonra, o mektubun bana verildiğini bildirdiğim mektup, çarşamba günü (8 temmuz) eline geçmiş olsa gerek, en geç. Şimdi mektubunu okuduğumu biliyorsun, düşüncelerimizi biliyorsun, senden gene mektup beklemekte olduğumu biliyorsun. Dün senden bir şeyler bekliyordum, geldi. Hemen yazmadım çünkü pazar sabahı eksprese götürüp vermek, mektubun en kısa zamanda gitmesini sağlıyor. Bugün senden bir şeyler gelmiş olabilir ama ancak pazartesi günü dağıtım yapılacak, onu beklemek zorundayım.

Ama artık Ankara'ya dönüş çok yaklaştı. Para bitti çünkü. Bu durumda 8-10 gün içinde Ankara'ya dönebiliriz. Bunun için de bana, buraya, artık yazma. Kalacak olursak daha, ben sana düzgün aralarla yazarım. Ama pek büyük bir ihtimalle, sana buradan ayrılacağımızı, ayrılışın kesin gününü bildirebile-

ceğim bundan sonraki mektupta. Ama bu mektubum, çarşamba günü eline geçmiş olur, sen de perşembe günü mektubunu adi postayla yollarsan bir dahaki pazartesine elime geçebilir. Ben de herhalde buradaki son günlerimi geçirmekte olurum o an. Buraya son mektubun o olsun!

Sineklerden ağlayacak gibiyim. Zaten sinirlerim pek bozuk. Bu Muş işinden benim elde etmek istediklerim tükendi galiba. Göreceğimi gördüm, alacağımı aldım. Ölüler de yetti, diriler de. Aşı, çocukluğumdan beri bu kadar, böylesine çarpmamıştı. Artık 15 km.'lik bir yoldan sonra -hem yürünmüş bir yol değil, arabayla gidilmiş bir yol- yorgunluktan dökülüyorum. Çok zayıf düşmüş olacağım. Ama artık Muş'tan yeni bir şey çıkmayacak. Öyle olunca, evine dönmek en iyisi. Oysa bu işte ne kadar sömürülmekte olduğum, bugüne dek "batmamıştı" bana. Anlaşılan aklım başka yerlerdeydi. Ama sömürülmem kafama dank edince buralarda duramaz oldum. Ne var ki sömürülmeye karşı benim de "icat ettiklerim" var. Örneğin, Tatvan'a, Bitlis'e gitmek, mektup yazmak, "Tepe"[2] yazmak gibi.

Tatvan'da kıyı, Van'daki gibi kokmuyor. Yaklaşmak bir zevk. Ama su, ne de olsa, bulanık başta. Onca sodayı, onca bulanıklığı, lağım ağızlarının yanı başında, bu tifo salgını günlerinde, göze alamadım, suya girip yıkananlara, çamaşır yuyanlara baktım. Seni düşündüm hep. Gölün, suyun, o akıl almaz Türk mavisi, Türk çinisi mavisi daha görünür görünmez seni düşünmeğe başladım, o maviyi sana aktarmağa çalıştım. Bilmem, alabildin mi? Sonra gene seni düşünüp suya baka baka uzaklaştım, taşların egemen olduğu ülkeye gittim: Bitlis'e. Orasını sana başka zaman da anlatırım, yazılarımla da. Orası görülmeğe değer, çok değer bir yer. Ama ondan sonra Muş'a dönmek bayağı ferahlattı içimi. Muş "aydınlık" hiç değilse. Bitlis'in en aydınlık yeri bile biraz biraz kasvetli gibi.

Bugün Pazar. Cumartesi postası dağılmış. Bana senden gelen bir şey yok. Belki bu akşamki posta getirir de yarın sabah

alırım. Niye bütün yaşayışım -burada- mektup beklemelere, mektup almalara bağlı? Niye bu mektup almalar arasında anahtar (musikideki anahtar karşılığı), senin mektupların oluyor?

Evet, "Tepe"[2] yazmak diyordum... Yazıyorum ya. Son mektubundan bu yana, az da olsa, yazdım. Yerine göre epey sayılır. Her gün ölenlerden, ölmek üzere, yarı ölü hastaneye getirilenlerden, ağlayan, inleyenlerden, kaburgası ciğerlerine batıp ölenlerden, ayağı baltayla, kafası tırpanla kesilenlerden o kadar az vakit kalıyor ki. Hani işle, binbir türlü zırıltı ile günü bitirdikten sonra, mektup yazmak üzere oturduğum, "Tepe"[2] üzerinde çalışmağa başladığım sırada ölüm meleği de çalışmağa başlıyor. "Tepe"[2]nin burada yazdığım sayfalarını, okurken, hemen kestirebileceksin.

Sana, Van'ın maviliğiyle esen esenlikler!

Mektubuna döneyim.

İnsanın okul gibi, aile gibi, ev gibi belâları olur, olmaması handiyse imkânsızdır. Bütün iş, bunlara vereceğin, bunların tutacağı yeri hayatının, yaşayışının içinde istediğin ölçüde tutabilmektir. Bunu başaran, mutluluğa felsefece yaklaşır (ama kılgın bakımdan ancak uzaklaşabilir, o başka...). İnsan ev gibi, okul gibi, dışındaki sorunları bir yana da bıraksa, çözse de, senin sözünü ettiğin başka bir sorunu çözmüş olmayacaktır. O sorun, insanın belki de en önce çözmesi gereken sorunken onu en sona bırakıyor kimi zaman. Çoğu zaman da bu sorunun "pençesinde kıvrandığını" ömrü boyunca farkedemiyor ya! Ama farkına, bilincine, acısına varanlar, bir çözüm de bulmak zorundalar, hem bir an önce. Yoksa o yıkık insan ordusunu artırmağa, büyütmeğe yarar onların yaşayışı, başka şeye değil. Ama çözüm, yani seçme seni mutlu mu kılacak? Sanmam. Olsa olsa dar bir alanda mutluluk duyabileceğin anlar olacak. Ama mutsuzluğunun en temelli öğelerinden biri ortadan kalkacak. Umutlu olmayacaksın ama umutsuz da olmayacaksın. Kazan-

cin bu olacak. Artık ben de aldanamam bu konuda, başkalarını da aldatmam. Ama bunca yılın, bunca yaşayışın görgüsü ile yardımım dokunabileceği kimselere bu yardımı yapmak artık ödev oluyor. Bunu anladım burada.

Oysa burada, askerlik hayatımda bile karşılaşmadığım bir sorunla karşılaştım: Aynı sorunla. Burada yapayalnız, kendinden başka kimseyi okşayamayacak kişi durumundayım. Dahası var, kendimi okşamak artık en ufak bir zevk bile vermeyen bir şey benim için. İkinci vücudun varlığı şart oluyor bir yaştan sonra. Bu durumda bir tek şey yapılabilir, paslanmak. İnsan, oysa, buna da razı olmak istemiyor. Bu yüzden, bir an önce Ankara'ya dönmek istiyorum. Bir an önce denize inebilmek için. İnebilmek, inmek... Sana önerdiğim yolculuğu düşündün mü? İşini bitirmeğe bak o zamana dek. Özgür olabilmek için.

Artık mektuplar taahhütlü gelmese de olur galiba. Köprüyü kurmuş durumdayız.

Bilgin'e[9] de bugün yazacağım artık. Ama ekspres'e yetiştirebileceğimi sanmıyorum. Çarşamba postasına kalacak, eline ya cumartesi, ya da pazartesi günü geçecek demektir. Haberi olsun.

Bu defaki şiirin beni hiç ummadığım bir bağlantıya götürdü. İlk iki mısra, hemen hemen aynı sözlerle, bir Yunanlı şairin, üstelik şiirlerini hiç yayımlamamış bir genç Yunanlı şairin bir şiirinin ilk iki mısrası gibi. Bu kadar raslantı olur! Onu da seni de, bir anda, daha iyi aydınlanmış gördüm. Doğrusunu istersen, sen ondan çok daha ileridesin sorunu ortaya koyma bakımından. Ayrıca şiirin gerisi, onunkinden başka yerlere gidiyor. Ama o, o şiiri üzerinde çok çalışmış (benim zorumla), gerçekten güzel bir biçime varmıştı. Senin de sıkı çalışacağını, iyi bitireceğini umarım.

O çocuk, sorununu ters yoldan giderek çözmeğe uğraşıyordu. Başarır da. Ama mutsuzluktan kurtulabileceğini sanmıyorum.

Şiiri, bu arada, bir daha okudum. Çok güzel noktaları var. Birkaç sözü belki gereksiz bulacağım. Bitir, üzerinde çalış. Gerçekten iyi bir şiir olacağa benzer.

Sen, orta yaşlı bir insanın ne duyabileceğini de merak eder misin ara sıra? Edersin elbet, ama o insan seni yakından ilgilendiriyor ya da sana ilgileniyorsa, merakın "bilimsel" bir merak olmaktan çıkar mı? Yoksa bilimsel mi kalır?

Boş lakırdı bunlar. Ne duyuyorsak, ya yaşayışımızla gösteririz ya da yazılarımızla. Yalnız benimle konuşurken biraz daha, biraz daha rahat olmağa bak Halûk. İkimiz için de daha iyi olacak. Sıkma kendini.

Öperim. Bir daha. Bekleyeceğim.

(İmza)

Burada, ansızın, saçım kılım ağarmağa başladı. Öyle de kabul eder misin?

Gülüyorum şu anda. Bil bakalım niye?

B.

İNSANLAR

Muş, 19.07.1964

İnsanlar ölüyor, soyuluyor, öldürüyor, soyuyor. Üstelik aynı kimseler yapıyor hepsini. İnsanlar aldatıyor, aldanıyor. Bunları da hep aynı kimseler mi yapıyor? Kolay kolay "evet" denemez, "hayır" hiç denemez.

Nedir bu iri iri lakırdılar diyeceksin? Hiç, öyle. Canım sıkılıyor arada bir. Bir sürü kazadan, yaralamadan, kan gütmeden, tifodan sonra DDT ile zehirlenen bir çocuk, diziyi bütünledi. İnsanların ölümü ile başka türlü bir içlilik-dışlılık kuruluyor hastanede.

İş çok şu anda, pek çok. Ama canımı sıkmağa başladı o da. Yüzlerce insanın aynı sorulara aynı sözlerle -hemen hemen- karşılık vermesi bir şey de, bunları çevirmek daha başka bir şey. İnsanların terbiyesizliği, kabalığı, "kurnaz"lıkları biraz da tüy dikiyor. Nasıl? Pek iyimser bir anımda değilim herhalde...

Yazı üzerinde biraz daha çalıştım, ama o kadar. "Biraz daha" O da bir şey. Böyle böyle çalışmağa, ne yazık ki, alışıyoruz sonunda. Ayıp.

Onbeş gün önce attığım mektuba karşılık almadım senden. Kimsenin de haberi yok bana gelen bir mektuptan. Sordum

soruşturdum. Geçen haftaki mektubumu da almışsındır herhalde. Ona karşılık yazdın mı, bilmiyorum, ama yarın sabahki postayı beklemeliyim daha.

(DDT ile zehirlenen çocuğun gerçekte öldürülmüş olup olmadığını araştırıyorlar şimdi.)

Ben, ayın 26'sında, yani gelecek pazara, buradan ayrılacağım. Ankara'ya 27'si akşamı varacağız herhalde. Sen bu mektubumu aldığında yazmak istersen, artık buraya değil, Ankara'ya yazarsın. Ben de mektubunu bulur bulmaz yazarım oradan.

Çalışmalarının iyi gittiğini, denize girdiğini, vaktini iyi geçirdiğini umarım. Ailece iyi olduğunuzu da. Hepsine selâm, saygı.

Şimdilik öperim, burada dururum. Haberini de bekleyeceğim.

(İmza)

Bilgin'e[9] de yazmıştım. Aldı mı mektubumu acaba?

İNSANLARDAN ARTA KALAN

Ankara, 30.07.1964

72 saat önce eve döndüğümde mektubunu buldum. Anam o sabah posta kutusuna gidip mektupları almış. Sevindim. Üstelik, bana yazmadığını, senden mektup geldiği halde mektupların yittiği korkusunun yersiz olduğunu anlamak, daha da sevindirici oldu.

Muş'ta geçirdiğim son günler büsbütün yorucu oldu. Neyse, bu iş de bitti böylece. Şimdi bir yenisi var. İlk söylenenden ayrı şeyler söylediler dün konuşmağa gittiğimde. Paraya ihtiyacım olduğu için kabul edeceğim. Ama Ankara'dan ayrılıp denize gitmem de, eylül başından önce mümkün olmayacak. Sana daha önce sözünü ettiğim tasarıdan daha vazgeçmiş değilim. İstanbul'un yağmurlu olması ihtimali oldukça yüksektir o sıralarda. İzmir ise suya düşmüş durumda. Biri Fransa'dan, biri de Belçika'dan gelecek iki arkadaştan haber bekliyordum. Şimdilik haber yok. Bu durumda güneye inmem daha akla yakın. Yalnız, o Adana-Gaziantep-Urfa gezisini de iki buçuk güne sıkıştırmaktan vazgeçmedim daha. Senin katılmak isteyip istemediğini de bilmiyorum. O soruma hiç karşılık vermedin çünkü. Bu konudaki düşünceni bildirirsen iyi olurdu. Bir de şu var: Sence -en ucuz yerleri, en ucuz şartları bulmam gerektiği-

ne göre- nerede kalmam daha elverişli olur? Anamur'da mı, Silifke'de mi, Mersin'de mi? Tabii, "kalmam" diyorum ama "kalmamız" demek isterim. Senin için mümkün olacağını umarım, demeğe getiriyorum.

Muş'u, görüştüğümüzde anlatmağa başlarım. Şimdilik "Tepe"[2]nin oradayken ilerlediğini söyleyebilirim. Orada yazdıklarımı şimdi temize çekmeğe başladım. İyi çalışırsam, haftaya yarılamış olabileceğim galiba.

Şu anda kocaman bir iş daha getirdiler. İşlerin gelmesi çok iyi. Ama gelen işle orantılı olarak azalan vakit düşüncesi daha korkunç.

Avrupa'daki Türkler yavaş yavaş dönüyorlar. Kimi askerliğini yapmağa, kimi yaz tatilini geçirmeğe. Görüşüyoruz, yitiveriyorlar sonra gözden. Kimi Erdek, kimi Marmara, kimi Ege yollarına düşüyor.

Geçen gün Bilgin'den[9] mektup aldım. Gene bir taş yollamış. Ben ona karşılık yazıncaya dek taş için teşekkürlerimi iletir misin ona? Ama mozayıkları parçalamış, belki biraz daha parçalamış, olmanıza, olmasına üzüldüm. İnsanların ölümünü kabul etmek zorundayız ama insanlardan arta kalan şeyleri öldürmekten kaçınmak da gerekir.

Burada duracağım. Mektubunu yakında okumağı umarak.

Ailene selamlar. Seni öperim.

(İmza)

ACIYI DÜŞÜNMEK

Ankara, 04.08.1964

Acıyı düşünmek yetmez. Acıyı duymanın yetmediği gibi. Hem düşünmek, hem duymak gerekir. Her şey gibi, bir bakıma. Mutluluğun olanaksızlığı biraz da bundan. Yalnız duyulsa, ya da, yalnız düşünülse, mutluluğa erişmek o kadar daha kolay oluyor ki.

"En çok koyan acı"nın hangisi olduğunu ben de düşündüm. "Tepe"[2]nin başlıca noktalarından biri de bu zaten. Okuyunca bu konuda benim ne düşündüğümü görürsün.

Soruların karşılıksız bırakılması soruları da gereksiz kılar. Soruyorsak, sormak istiyorsak, karşılığını da bulmağa, vermeğe çalışmalıyız. Her zaman bulmayabiliriz bu karşılıkları. Ama aramak gerek.

Resmini[15] gönderdiğin için teşekkür ederim. Ama resme teşekkür edemeyeceğim. Aydınlığın değil, karanlıklarda kaybolan bir başın, belli belirsiz bir karanlık gülüşün resmi o. Platon'un İkinci Alkibiyades'ini hatırlatabilir miyim sana?

Bugün burada hava serin. Saatlerdir esiyor duruyor bir güz yeli. Işık az. Bedenimin, kafamın dayanaksız yorgunluğuna yeniliyorum. Birazdan sokağa çıkmam gerek. Postaneye gitmeden bu mektubu da bitirmek istiyorum. Yarın sabahın postası-

Karasu'nun, "Aydınlığın değil, karanlıklarda kaybolan bir başın, belli belirsiz bir karanlık gülüşün resmi o." dediği fotoğraf. bkz. Notlar 15.

na yetişsin diye.

Şimdi Brahms dinlemek istedim, plağı koydum, sese ses karıştırmamak için de kağıdı makineden çıkardım.

Yüzer gibiyim. Denizden bu kadar uzakta olmanın acısını Brahms'ta çıkarıyorum galiba.

Her satırın arasına yirmi dakika, bir cigara, bir yığın sinir giriyor. Konuşulacak şey çok. Yazmak istemiyor canım. Kısa yazmak? Yarı yerde kesmek?

Öperim.

(İmza)

Ankara, 4/8/64

Acıyı düşünmek yetmez. Acıyı duymanın yetmediği gibi. Hem düşünmek, hem duymak gerekir. Her şey gibi, bir bakıma. Mutluluğun olanaksızlığı biraz da bundan. Yalnız duyulsa, ya da, yalnız düşünülse, mutluluğa erişmek o kadar daha kolay oluyor ki.

'En çok koyun acı'nın hangisi olduğunu ben de düşündüm. 'Tepe'nin başlıca noktalarından biri bu zaten. Okuyunca bu konuda benim ne düşündüğümü görürsün.

Soruların karşılıksız bırakılması soruları da gereksiz kılar. Soruyorsak, sormak istiyorsak, karşılığını da bulmağa, vermeğe çalışmalıyız. Her zaman bulmayabiliriz bu karşılıkları. Ama aramak gerek.

Resmini gönderdiğin için teşekkür ederim. Ama resme teşekkür edemeyeceğim. Aydınlığın değil, karanlıklarda kaybolan bir başın, belli belirsiz bir karanlık gülüşün resmi o. Platon'un İkinci Alkibiyandes'ini hatırlatabilir miyim sana ?

Bugün burada hava serin. Saatlerdir esiyor duruyor bir güz yeli. Işık az. Bedenimin, kafamın dayanaksız yorgunluğuna yeniliyorum. Birazdan sokağa çıkmam gerek. Postaneye gitmeden bu mektubu da bitirmek istiyordum. Yarın sabahın postasına yetişsin diye.

Şimdi Brahms dinlemek istedim, plağı koydum, ses ses kaynıyor. Mamak için de böyle mekânden çıkardım.

Yüzüş güzüşüm. Denizden bu kadar uzakta olmanın acısını Brahms çıkarıyorum — galiba.

Her sabah arasına yüzmeğe gidiyorum, bu akşam bu yüzüşü yazıyorum. Konuşmalarımız çok çok yaşamak istediğim zamanı kısa yaşamak ? yeni yollar keşfetmek?

Öpüyorum.

DENİZE BAKMAK

İstanbul, 08.08.1964

Bütün gece sarsıldıktan sonra, uzun uzun seni andıktan sonra Hayrullah'ın[16] dükkanına gelip yazmak istedim. Ansızın kalkıp gelmem gerekti buraya. Hayrullah'ın[16] hastalığı, aile işleri falan. Bir de şöyle geçiyor içimden:

"Denize girmek, balık yemek istiyorum, İstanbul'un en sevdiğim, yazıp yazıp bitiremediğim noktasına gidip denize bakmak istiyorum." Bu arada Edebiyatçılar Birliğinin Kongresi toplanıyor ama oraya gitmeğe vaktim olmayacak.

Şu anda Kritovulos'un[17] *Fatih Mehmed'in Tarihi* yanımda. Bir yeri var ki çevrilip yayımlandıktan sonra her "aydınım" diyenin duvarına çakması, her gün okuması gerekir. Çevirip yayımlayacağım.

Sonra Kıbrıs'ın üzerinde uçaklarımız, sonra Vietnam'a Çin'in gönderdiği Mig'ler. Sonra, bezginlik.

Pazartesi sabahı işe (hani o üç haftalık işe) başlamak üzere uçakla döneceğim Ankara'ya. Uçak bir yerlerde parçalanmazsa mektubunu okuyabileceğimi umarım.

Güneye gelmem gerçekleşebilecek mi bu durumda? Görüşebilecek miyiz?

Candan gönülden görüşebileceğimizi ummaktan başka

ne yapabiliriz?

"Tilkicik" parçasını düşünüyorum "Tepe"[2]nin. Bir aralık bulsam, burada yazmağa başlayacağım.

İzindeki bir havacı arkadaşı "alarm"a çağırmışlar. Durum kötü.

Şimdilik çok çok öperim. Yazmakta gecikme, e mi?

Selamlar, sevgiler.

(İmza)

GÜÇ MEKTUP

Ankara, 17.08.1964

Güç bir mektup bu. Güç olacak. Mektubunu aldığım günden beri yazmak istiyor, düşünüyorum; sonra ertesi güne kalıyor yazmam; üç haftalığına girdiğim bu iş, günümü en güzel yerinde bölüyor. Eve erken döndüğüm günler bile kafam biraz çarşamba pazarı halinde. Biraz oturup durulmak gerekiyor. Sonra, "Tepe"[2] var, kitap okumak var, gece sokaklarda sürtmek, dolaşmak var. Bu sonuncusu en önemlisi, çünkü en boşu. En beyin böleni. Üç saat sonra en ufak bir şey yapmamış olmanın boşluğu bir yanda, aç kalmış olmak, açlığın sürüp gitmesi bir yanda, öldürülen vakte acımak bir yanda, bir yanda da bu arayışın tükenmezliğinin sonuna dek kabul edilişi. Bunu bilemezsin. Aramak istemiyorsun, bulmak da istemiyorsun; " bir şeyler" aramak, "bir şeyler" üzerine birtakım sözler etmek, belirli bir şey üzerinde durmaktan daha başkadır. Seni ne yeriyor ne kınıyorum. Yalnız ölümü düşünmektense, yani kendini öldürmeği düşünmektense yaşamağı düşünmen herhalde daha iyi olur diyorum.

Yirmi yaşındayken aklıma koymuştum. Sonra birkaç kez zehirlendim, bildiğin gibi, felsefe yönünden boşluğunu gördüm gördüm, vazgeçtim. Ama geçen yıldan beri bu boşluğun kendi

beni çekmiyor desem yalan olur. Her kezinde yaşamak daha ilginç, daha önemli diyerek kendimi biraz daha dayanmağa kandırıyorum. O kadar. Gece dolaşmaları ölümün de, dirimin de dışında sanki. Zaman bir aralık duruyor, ben o yüz gecede doksanbeş gecesi çıkmaz olan sokağa dalıyorum. Sonra sokağın başına dönüyorum, saatler işlemeğe başlıyor. Ama arada geçen vakti kimsecikler insana bağışlamaz.

Sen "adam" olmazsın. Belki de doğru. Sen başkalarını düşünmekten kendini düşünmeğe vakit kalmasın istiyorsun. Kendini düşünmekten hoşlanmadığın için olsa gerek. O zaman elindeki güç de artıyor. Kendini düşünmek kötü, başkalarını düşünmek iyidir, ben o kötülüğü işlememe gücünü kendimde buluyorum, der gibisin. Oysa kendini de düşünmen gerek Halûk. Kendini de. Başkalarının yaşayışını düzene sokmadan, düzene sokmağa çalışmadan önce kendi yaşayışımızı düzene sokmamız gerekir. Bunu kabul edecek ölçüde de yürekli olmamız gerekir. Sen adam olursun. Belki de doğru.

Süs biberlerine[18] neler kattığını bilmiyorum. Bense onlara saksıda yetişen ama hoşuma gidecek ölçüde acı olabilen birtakım bitkiler diye baktım. Süs biberine istediğin anlamı katmakta elbette özgürsün. Ama o kattığın anlamı bana da söyle. Şiirindeki süs biberi gerçekten süstü.

Bilge'yle konuşmaktan öteye gitsen, Bilge'yle oturup yaşasan, hem uzun zaman yaşasan, Bilge'den sana kalacak birtakım duyumlardan başka bir şey olacak mı? Duyum derken, algı, birtakım kavramlar, düşünceler de düşünebiliriz. İlle de duyumculuk yapmak istiyor değilim ama Bilge'yi duyumlarından başka yollardan öğrenmen mümkün mü? Değil sanırım. Meğer ki ikinci bir bilgi yoluna girile. O bilgi yolu değişiktir, güçtür, iyinin ya da kötünün, hoşlanılanın ya da hoşlanılmayanın ötesindedir, o da tek yönlü bilgi veren bir yoldur ama bu tek yön o kadar geniş, o kadar zengin olabilir ki... Ne var, bu çeşit bilgi yoluna biraz da isteyerek girilir. Duyulara güvenilmekle kalın-

maz. Yalnız başına Duygular da yetersizdir bu yol için. Önemli olan, "gerçek" Bilge'yi tanımak değildir. Çünkü gerçek Bilge bir yere kakılıp kalmış bir kazık değildir. "Gerçek" Bilge durmadan değişen, devinen bir şeydir. Onu Bilge'nin kendi de bilemez. Ama Bilge'nin temellerini öğrenmek, temel davranışlarını, değerlerini anlamağa çalışmak belki insanlar arasında geçirdiğimiz günlerin bize (bu günler sürüp gittikçe, bu dünyanın içindeyken) kalacak tek şeyi. Kalacak dememeli de bizimle birlikte ilerleyecek, yürüyecek tek şey, demeli. Düşündükleriyle, eylemleriyle senin dışında; şu anda da, yanında bulunduğu anda da. Düşündükleriyle, eylemleriyle senin içinde olması imkânsız. Ancak, o ikinci bilgi yoluna girildiği zaman, düşünceleri, eylemleri, senin içinde de bir değer taşıyabilir, senin için de anlamlı olabilir. O zaman düşüncelerini, eylemlerini gerçeklikten pek de uzak olmayacak bir biçimde yorumlamanın yolunu öğrenmiş olursun. Düşünceleri, eylemleri, geniş ölçüde sana yönelmiş olabilir. Ama birtakım anlar dışında, senden ötede, ne kadar yakın da olsa, senden ötede olduğunu kabul etmek zorunda kalacak, kabul etmeğe alışmağa başlayacaksın. Demin, kendini düşünmekten kaçındığını söylüyordum. Başka bir insanla aranda büyük bir yakınlık yaratıp onu da kendin gibi, kendiliğin gibi görmeğe başlarsan, onu da düşünmekten kaçınmağa başlaman tehlikesi olmaz mı ortada? Onu da düşünmekten kaçınacak olursan, seni yakından ilgilendiren her şeyi düşünmekten kaçınmış, yalnız uzaktaki birtakım " başkaları"nı düşünmüş olmayacak mısın?

Sen ki bu kadar "çağının insanı" olmaya çabalıyorsun, çağının felsefesinden çok uzakta, Ortaçağın Aristoteles'e dayanan "tek gerçekçiliğini", "tek gerçeklik-tek hakikat" temel-düşüncesini nasıl bu kadar da kolay benimseyebiliyorsun? Diyorsun zaten, "Kaç tane Halûk?" diye. Birkaç tane, n tane olması aklını dağıtabilir ama bugünün insanına düşen şeylerden biri de bu n tane varlığı kavramak için çaba göstermek. Sanatını ayrı,

yaşayışını ayrı, düşüncelerini, eylem niyetlerini gene ayrı tutmak, daha doğrusu her birini geçmişten olsun, bugünden olsun aldığın birtakım bağdaşmaz, ayrı ayrı değer ıskalalarına doğru itmek seni bir yere vardırmaz ki. Çok yönlülüğü, çok yorumluluğu, çok anlamlılığı, çok gerçekliği kabul etmekle işe başlayamaz mısın? Çeşitli alanlardaki çabalarının ortak temeli bu "kabul" olgusu olamaz mı?

Hep yedekte kalmak alnına yazılmış bir şey değil nasıl olsa. Bugün yedekte kalıyorsan, yedekte kalmanın acısını çekiyorsan, yarın, yedekte olmaktan kurtulduğun zaman daha bir akıllıca hareket edebilirsin. Mersin'in dışına çıkmak istesen benim de yedeğimde gelebilirdin.

Ben, işim biter bitmez, paramı alır almaz, herhalde eylûlün ilk günleri, yola çıkmağı düşünüyordum. Senin İstanbul'a ne zaman gideceğin belli değil. Ama öte yanda kardeşinin evlenmesiyle -mutlu olsun- İstanbul'dan gelecek akrabalarla senin başın zaten kalabalık olacak. Belki her gün görüşemeyeceğiz. Bu durumda gelmemin değeri yarı yarıya azalır benim için. Deniz, yağmur korkusuz deniz olacak. O kadarı da önemli ama... Bu durumda İstanbul'a gitmek belki daha iyi olur. O zaman, görüşmemiz ihtimali de var. Sen kaçına doğru gideceğini sanıyorsun?

İnsanlar dünyaya geldikten az sonra öleceklerini öğrenirler. Yaşadıkça bu bilgileri pekişir. İnsanların ölümüne denecek bir şey yok. Ancak ölümden bir şeyler kurtarmak için yapılıyor ne yapılıyorsa. Ölenlerin hesabını sormaktansa, öldürmeyi ortadan kaldırmağa bakmalı. Öldürmenin önüne geçmek için kafa patlatmalı. Yoksa birçok insanın birçok insanı öldürdüğü bir dünyada haklı olmak öldürmeği de haklı kılıyor mu diye sormak boş. Gene çok güzel söylemişsin: Namussuzluğu önlemenin yolu, birtakım budalalara göre namusluların yaşamasına engel olmaktır. Ne var ki namusluluk, namussuzluk konusunda düşüncelerimiz o budalaların düşünceleriyle uyuşmayacak-

tır. Namusun "başkasının malına dokunmamak", başkasının hakkını yememek diye tanımlanması, o budalalar için bir gerçeklik meydana getirmez. Ya da, birkaçı için tanınmaması gereken bir gerçeklik olmakla kalır. Parkta oturma yasağına daha yeni mi vurdun kafanı? Bense yıllardan beri biliyorum onu. Daha başka şeyler de biliyorum. Ama insan sonunda kanıksıyor galiba. Vurdum duymaz kesiliyor ya da korkmuyor, demiyorum. Kanıksıyor yalnız.

Kanıksamadığım, beni hâlâ tedirgin eden şeylerden bir tanesi de bizdeki birtakım "aydınların", "yazar-çizer"lerin korkunç, akıl almaz boşluğu, cahilliği, kötülüğü, bu boşluk, cahillik, kötülük ölçüsünde de genişleyen, ummanlaşan kendini beğenmişliği. Mide bulantısı veriyor. Gerçekten mide bulantısı. Dergi kültürüne ne zamandır çatar dururdum ama bunu herhangi bir dergiye yazmak da bu düşünceye aykırı olurdu. Sevgi Nutku[19], *Ataç*'da[20] yayımladığı bir yazıda buna değinmiş. Ben, çevremdeki "aydın"ların kitap okumaktan nasıl -handiyse- dikkatle kaçındıklarını, kendilerini dergilere atarak suçluluk duygularını gidermeğe çalıştıklarını gördükçe çileden çıkıyorum. Ya hiç okumasınlar, ya da kültürün kitap yoluyla edinileceğini kabul edip zararın en kese yolundan dönsünler. Bunu sen iyi anlayacaksın çünkü kitap okumanın ne olduğunu biliyorsun.

Bilgin[9] beni bir mektup bombardımanı altında eziyor. Çok teşekkür ederim ona, sevgilerimi ilet. Ama ona ancak yarın yazabileceğim. Söyleyiver, olur mu?

Öperken, acı çeken, kendisine yardımım dokunabileceğine inandığım, düşüncesinde namuslu olmağı başlıca ilke olarak gören Halûğu öpeceğim. Bu Halûk, gerçek Halûk'ların hangisi? Önemli değil ki. Önemli olan bir tanesiyle, birkaç tanesiyle, bir yerde buluşabilmemiz... Sevgiler. Aileye selamlar.

(İmza)

YORGUNLUK

İstanbul, 30.08.1964

Bu sabah vardım. Yorgunum. Ankara'da geçirdiğim son günler, iş dışında, bir yığın karışıklık, koşuşma içinde geçti. Sana kaç gündür yazmak istiyordum, kaç gündür kaç kişiye yazmak istiyordum. Yazamadım.

Görüşelim isterdim. Sana şu anda çok şey yazmak isterdim ama yazacak gücüm yok. Mektubunda, üzerinde durulacak birçok nokta var. Ama yazışarak, tek yönlü konuşup karşı yanın karşılığını bekleyerek olmuyor bu iş. Görüşmeliyiz. Görüşme ihtimali de olduğuna göre birtakım noktaları burada tartışmağa kalkmak büsbütün gereksiz geliyor. Gelmeğe çalış, elden geldiğince çabuk gelmeğe çalış. Beni Hayrullah'ın[16] iş adresine yazarak bulabilirsin. Mağazasının telefon numarası 224574/709. Adres arkada. Ben ayın 14'ünde Ankara'ya döneceğim. Şimdilik öpebilirim ancak.

Kardeşine mutluluklar. Aileye sevgi selam. Gelmeğe bak.

(İmza)

MERAK

Ankara, 20.09.1964

Ne zamandır senden ses çıkmadı Halûk. Biraz merak eder oldum. Onbeş gün önce yazdığın kart, onbir gün önce elime geçmişti. Üzülmüştüm gelemeyeceğine. Bilgin'in[9] yazdığına göre ay sonuna doğru gelecekmişsin. Görüşürüz elbet.

Son zamanlarda doğru dürüst mektuplaşmadığımız için neler yaptığını bilmiyorum. Ben bir yandan sağlıksızlıkla, bir yandan da başımdan aşkın işlerle uğraşıyor, keçileri kaçıracak hallere geliyorum. Ama birkaçı kaçsa da birkaçı kalıyor çitin içinde. Yazgımız, bir bakıma...

İster yaz, ister geleceğin günü bildir. İstersen hiç yazma. Ama Ankara'ya döndüğünde uğrarsın sanırım.

Sevgiler, öperim. Ailene selamlar.

(İmza)

PETER PAN

Ank alışkanlık işte
İstanbul, 18.08.1966

Ankara'dan ayrılacağım gün seni aradım ama gitmiştin. Peter Pan3 verecek, yanaklarından, gözlerinden öpecektim. Aramışsın, anam yazdı, sağ ol!

Bu mektup eline geçerse iki satırla hem aldığını, hem gideceğin günü, hem seni nerede bulabileceğimi, nereye yazabileceğimi bildir, ne olur. Özledim seni hani! Mektubu kesme, bekletme. Sıkı sıkı öperim. Bir şeycikler yazmadım, kitap bile okumuyorum doğru dürüst. Ama denize giriyor, aşağı yukarı volta atıyorum İstanbul denizinde. Yani İstanbul'un kendinde.

Yaz. Öperim gene.

B.

KARANLIK BİR YALI'YA

Ankara, 28.09.1966

Halûkçuğum,

Ben senin gibi yeni sayfa düzenleri arayarak yazmayacağım. İşin kötüsü, mektubunu alalı onbir gün olduğu halde, niye daha önce yazmadığımı bile anlatmağa kalkmayacağım. İşim gerçekten çok. Ama şu anda, Türk-Amerikan'dan istifa etmem için gereken her şeyi yapıyor yeni müdür; yapıyor ya, ben de ömrümde kimseye yazmadığım, kimseye söylemediğim şeyleri yazıyorum bir mektupta ona. Ondan sonra nasıl olsa istifa edeceğim. İyisi mi, içimizde kalmasın. Dolayısıyla, yakında aç kalacağız. Yediğim mirasın buralara uzanması için daha çok ister. İşlerden ne gelecekse... Ölür müyüz? Bir daha görüşür müyüz?

Ne acıklı konuşuyorum, deel mi?

Adıyaman[21] üzerine yeni düşüncelerin, yeni izlenimlerin? Epey ilginç olsa gerek. Köyle kasaba arasındaki bocalamayı, bilinmeden gözetilemeyecek temizlik üzerine söylediklerini kolay kolay unutmam. Böyle anlatmalı bir yeri işte.

Köye gittin, çocuklarınla tanıştın. Aranız nasıl? Daha önemlisi, köyün ileri gelenleriyle aran nasıl? Muhtar, imam, sağlık merkezinin personeli (oraları da toplumsallaştırılmış bölgenin

içinde mi şimdi?) falan... Ağan var mı?

Neler okursun? Ben aylardan beri bir sümsük kitabı bitiremedim. Kitaba sümsük dediğime bakma. ÇOK güzel bir şey, Aragon'un[22] bir romanı ama o kadar sürüdü ki elimde artık sıkıldım. Şimdi *Hüküm Gecesi*'ni[23] haklamağa bakıyorum. İşten çıkarsam, okumağa daha çok vaktim olmaz sanırım, para kazanmak zorunda olacağım. Ama çalışmamı biraz daha iyi ayarlayabilirsem... Yok mu ya... Hele. Dönelim Y.K.K'ya[24]. *Sodom*'dan[25] kat kat iyi *Hüküm Gecesi*. Gene de, arada bir, nasıl bayağılaşıyor, inanılır gibi değil.

He, kürtçen nasıl? Biraz ilerledin mi? Onu ilerletsen, farsça'yı da haklayacaksın ya, aklını başına toplamıyorsun, çocuk. Böyle fırsat bir daha ele geçmez. Hem kürtçe bilgin, arada bir benim de işime yarayabilir kökler bakımından. Öğren, öğren...

Şimdi senin bulunduğun yer Aydınçoluk[21] mu, Terman[21] mı? Bunu bir anlatıversen bana bir dahaki mektubunda...

Milli Eğitim Müdürünün başka hızlı numaraları var mı? Varsa anlat da eğlenelim. Erduran'ın[26] su serpmesi bizim için bile doğru oluyor kimi zaman. Oralarda olunca, haydi haydi. Bilse Refik[26] böyle bir şeyler duyduğunu, sevinirdi, bir işe yarıyor ne de olsa yazdıklarımız, derdi. Son zamanlarda yazılan yazıların bir işe yaramadığı yolunda birkaç kez söyledi bir şeyler de...

Dönüşünde, Adıyaman'dan, o "bir çeşit kurabiye" dediğin nesneden getirir misin? Bilirsin, böyle şeylere meraklıyımdır, her yerin özel kurabiyesini yemek isterim (Tabii, yenecek gibi değilse, o başka.).

Deniz Feneri'ni[27] sevdin mi? Merak ettim.

Yazıdan yana? Ben harıl harıl Simone Hatunu[28] çeviriyorum. Anasının ölümünü[29]. İyi olacak galiba. Ama öylesine titizleştim ki, eskiden yaptığım işin ancak yarısını yapabiliyorum her gün, üstelik bir iki saat de fazladan çalışarak. İyi mi? Biliyorsun, bundan sonra da *Duygusal Yolculuk*[30] var sırada. Bir bakıma okuldan çıkmam iyi olur. Günde dört saat falan, yalnız yazıya

verebileceğim. Buna karşılık kazanacağım para... Gene o noktaya döndük. Ne yaparsın. Önemli ne de olsa...

İstanbul'dan iki metin tasarısıyla döndüğümü söylemiştim. Biri Beyoğlu'na[31] biri de Karanlık Bir Yalı'ya[32]... Bitirmek istediğim öyküler; onlar da çok. Hep vakitsizlik işte... İmrenmiyor değilim kimi zaman senin durumuna. Sıkıntıları olmaz olur mu? Her zamanki gibi vardır ama bolca da vaktin olsa gerek. Yoksa yanılıyor muyum?

Nasıl öperim seni, bilirsin; önce yanaklarından, sonra alnından, gözlerinden, sonra da bastırırım göğsüme, bir de kulaklarından öperim. Çınlasın diye. Bir istediğin var mı? Hemen bildir. Seni bunca zaman mektupsuz bıraktım diye de kızıp öcünü almağa kalkma. Sağlıcakla...

(İmza)

Anam sevgilerini yollar, Sekiz[33] (yanımda durup burnunu sürtüyor kağıda) ellerinden öper.

ÇEVİRİ ÜZERİNE

Ankara, 18.11.1966

Halûkçuğum,

Ne düşünmüş olabileceğini, neler duymuş olabileceğini sormayacağım. Korkumdan. Yalnız, gecikişimin nedenlerini anlatacağım. Geçen mektubumdan bu yana, önce, Türk-Amerikan'daki işimden ayrıldım. Nedeni, niçini uzun. Korkunç bir çekişme, çatışma oldu. Karşılıklı biribirinden güzel şeyler söyledik biribirimize müdür olacak sünepeyle. Düşün, ben bir adama sünepe dedikten sonra... Dolayısıyla, evlerde kalıp çok çalışmak gerekti. Dersler arttı, birini bırakıp birini alır oldum. Arkasından Bilgi Yayınevi için çevirdiğim de Beauvoir[28] vardı bitirilecek. Kasım'ın dördünde Küflü'ye[34] teslim ettim kitabı, parasının %60'ını aldım, atladım otobüse, İstanbul'a gittim. Yapılacak bir iş vardı orada, parası fena değildi. Bir buçuk günde koştura koştura yaptım bitirdim, bir buçuk gün de dalga geçtim orada burada. Sonra uslu uslu dönüp geldim gene. Bir hafta, ortalık toplamak, çeviri üzerinde sıkı çalışırken savsakladığım her türlü işleri yapmakla geçti. Şimdi, mektup yazmanın gerekliği içimi yakıyor. Kenarından köşesinden başladım işte. Görüyorsun... Beauvoir'ın[28] provalarını Güven[35]

okumama yardım etti. Yakında kitap ortaya çıkar herhalde. Göndermez miyim hiç? Sevineceğin bir haber: Küflü[34], benim kitabı basmağa karar vermiş. Bu yılın programındaymış bizim kitap. Tek bir öykü kitabı varmış programda, benimkinden başka... Ne büyük onur, deel mi? Başka? Sterne'ün[36] kitabını çevirmeğe daha başlamadım ama yakında ona bütün motorlarımı takarak girişmeliyim. Yoksa, gene bir iki ay kimseciklere mektup yazmadan, işleri üst üste yığarak, boğuntular, hafakanlar geçirerek yaşayacağım. Ne güzel! Bu arada, benim metinlerde yavaş yavaş bir biçimlenme oluyor. Birtakım notlar düşüyorum "tefterime" Sen dönesiye, neler, neler, ne maydonozlu köfteler olacak. Bak gör...

Aragon'un[22] *Kutsal Hafta*'sını bitirdim. Pek güzel, ama gerçekten pek güzel bir kitap. Karmakarışık bir yığın hali olduğunu insan, bütününe bakınca, görmüyor artık. Başarılarından biri de bu ya! Cevat Çapan'ın[37] *Irlanda Tiyatrosunda Gerçekçilik* adlı doktora tezi çıkmış, bana yolladı, sağ olsun, okuyorum. Seni ilgilendirir mi? Arkasından, önünden birçok başka şeyler. İstanbul, arkasından geçirdiğim çılgın "beş haftalık ay", okuma programımı iyicene yıktıydı. Yeni yeni toparlanmağa başlayabiliyorum. Bir Hüseyin Rahmi[38] var sırada, *Cehennemlik*[39]. Okumuş muydun daha önce? Amerikan Kitaplığından aldığım çok güzel bir kitap vardı bu arada. Çeviri üzerine. *Yordam*'ın[40] edebiyat sözlüğüne bir şeyler yazmamı önerince, Güven'e[35], "Çeviri üzerine"[41] yazarım, dedim. Farkına vardım ki, yirmi sekiz aydan beri, gerek öğretmen olarak edindiğim görgü, gerek, çevirici olarak yaşadığım, gerek kitaplarda, ortalarda bu konuda düşünenlerin artması, gerek çeşitli nedenlerle daha çok çeviri okur hale gelmem, içimde birtakım şeyleri ekşitiyor, mayalandırıyor. Dernek'ten ayrılmam da bir bakıma çeviri üzerine görüşlerimizin pek uyuşmaması yüzündendi. Çeviri üzerine söylenecek epey şey var. Şu anda Oflazoğlu'nun[42] Janouch'dan[43] çevirdiği *Kafka ile Konuşmalar*'ı okuyorum. Ofla-

zoğlu, çevirmesini de biliyor, Türkçe de biliyor. Nesi eksik bana kalırsa, biliyor musun? Edebiyatın ne olduğunu bilmiyormuş gibi davranıyor. Herhangi bir sözcüğün yerine herhangi bir söz dizisinin kullanılabileceğine, "öyle" söyleyecek yerde "böyle" söylemenin herhangi bir değişiklik yapmayacağına inanır görünüyor. Oysa, bunları pek iyi bilecek durumda bir insan. Yazıyor da. Yazmanın ne olduğunu biliyor, bilmesi gerekir. Ama çevirisi, insana bir diken tarlası gibi geliyor. Kafka'nın[44] ya da Janouch'un[43] deyişlerinin çok ötesinde bir şey bu. Türkçesinin yarattığı bir durum. Kim bilir, benim çeviriler de başkalarına öyle gelecektir. Ama, bir çeviri bitirmenin benim için ne demek olduğunu düşündükçe, acaba, diyorum, herkes, benim katlandığım zahmete katlanıyor mu ki? Katlansa, bu dikenlerin çoğu koparılmış olurdu. Kendimi beğeniyor falan değilim ama emeğimi, çalışmamı hiç küçüksemek istemem. Hiç değilse onunla övünebilirim: Yaptım mıydı, eşekçe oturup çalışıyorum.

Uzun sözün kısası: Bütün çeviricilerin yaptığı gibi ben de, çeviri üzerine kırk bin yıldan beri söylenmiş sözleri, evirip çevirip, biraz değiştirip söylemeğe kalkıyorum. Yazacağım ama. Birçok arkadaşımızla saç saça gelmem gerekse bile. Görüşlerden ötürü tabiî; kimseyi tutup yermek, eleştirmek niyetinde değilim yoksa. Hem, benim bu yazıyı yazmam Tanrı bilir, senin askerden dönüşünü falan bulabilir.

Neyse, kendimden çok söz ettim. Şimdi senin sıran. Sen anlat köyünde olan biteni. Mektuplarında yazdığın cümlelerin birçoğu, ileride işine yarayabilir gibime geliyor. Mektuplarını hep sakladım. Ama yazacakların için onları gözden geçirmek istersen, mektup başına beş kuruş alacağım, iyi mi?

Güven'in[35] anlattığı evlilik öykülerini[45], senden dinlemedikçe, yokmuş sayacağım. Ama anlatsan da cahillik içinde kalmasak... Hı?

Halûk, bir daha söylüyorum, gene söyleyeceğim. Ne istiyor-

san, benim yapabileceğim ne varsa yaz. Oralarda herhangi bir eksiklik, bir yokluk duyman bizler için utandırıcı olur. Nasıl olsa yüreğinden duyacaksın en büyük yoklukları. Ama bir kitabı bulmak için sıkıntı çekmemelisin. Kitap ya da başka bir şey... Gözlerinden, yanaklarından öperim. Gecikmem için şimdi özür dileyeceğim. Ne olur, gücenme. Bir daha öperim... Hem mektup yaz, hem öykü.

Çocuk, Adıyaman'la Ankara arasında uçak postası olduğunu iyi biliyor musun? Boşuna para harcamayasın!..

Bugünlerde en çok söylediğim, daha doğrusu, duyduğum, içimden geçirdiğim şey şu: "Artık hiç, ama hiç bir şey beklemiyorum..." falan filan...

B.

NABİZADE NAZIM VE TABİİYYUN

Ankara, 19.12.1966

Aydınçoluklu[21] adam! Aynı günlerde yazışmışız, ben mektubumu attım seninkini aldım. Aldım da bir heyheylendim. Hemen oturup yazasım geldi. Haydi birkaç gün daha dedim, bu kez, ikinci mektubun geldi. Ben de bu arada İstanbul'a gidip geldim. Ne oldu? Hiç.`

Beni hâlâ bir parçacık seviyor, daha doğrusu adımı aklına getirince yüzünü hâlâ buruşturmuyorsan, beni çok sevmişsin. Sana yapılmayacak bir şey yapıyorum seni mektupsuz bırakmakla. Ama bağışlamanı da dilemeyeceğim artık. Birtakım günahlar bağışlanmanın ötesindedir. Tanrı da değiliz ki yarlıgayıcılığımız sınırsız olsun.

Resmine bayıldım. Yüzünde en ufak bir değişiklik yok. Ama büyümüş gibisin sanki. Büyümüş de bana yaklaşmış. Oh ya! "Bana yaklaşmış" demek ne de hoşuma gidiyor! Oysa aramızdaki 10 yaş durup duruyor yerinde. Bu da kesin!

Yazamayışım elbet işten güçten. Biri bitiyor, biri başlıyor. Bir yerde yeter diyorum, enayi gibi alıyorum her kapıma geleni. Enayilik şundan: asıl yapılacak işler geri kalıyor da kalıyor. Ona yazık olmaz da neye olur ki? Siyasal Bilgilere yanaşmadım. Evdeki işler zaten başımdan aşkın. Olmayacağı zamanlar

da daha uzun erimli yatırımları gerçekleştirmeğe bakacağız. Şimdilik öyle. Gerisi... Belli olmaz ki. Allah kerim! (Bugünlerde her şeyi Bilgi[46] için yapıyorum. Yalnız, arada bir, TDK[47] için bir şeyler gerekiyor. Şimdiki, *Araştırmalar Belleten*'inde[48] çıkacak. Geç.

Güven'le[35] görüşüyoruz, çok şükür. Yoksa, sizlerle de, başkalarıyla da artık görüşmez olacaktım. Fred'i[49] görüyorum. Ders verdiklerimi görüyorum. Sinametek'te gördüklerim ayrı. Nezihe[50] ile biraz daha sık görüşüp dertleşiyoruz. Ha, bir haber daha: Peter Pan'ı[3] radyocular, güç belâ (nedense... Orasını kimse anlayamadı) kabul ettiler, beş buçuk ay sonra. Yakında yayınlanmağa başlayacakmış. Eh, o da iyi.

Bir de tasarılarım var... Yanımda olsaydın söylerdim ya, bunca kilometreyi aşacak hale gelmedi daha bu tasarılar. Onun için biraz bekleyelim daha. Sevinirsin sanırım.

Bütün bunlar, tabiî, bir çeşit, oyalanmaydı. Evlilik konusunu bir tek sözle (geçiştirdiğine demeyeceğim ama) geçtiğine göre, ben de üzerinde durmayayım. Bana gelişin yok mu? Nasıl seviniyorum. Burada bana gelişin beni o kadar sevindirirdi de gene belli etmezdim galiba. Eşeklik. Şimdi uzaktasın diye daha mı açık söylemeli?

Diyeceksin ki bu mektupla önceki arasında dağlar kadar ayrıntı var... Bilmem ki... Hiç bir şey beklemiyorum demiştim. Hâlâ da öyle. Umduğum, ettiğim yok. Ama bu aralar, daha başka şeyler olsun yapabileceğimi duyar gibi oluyorum içimde. Belki bu iyi. Belki bu kadarı yetmeli. Param olsa yola gider, yolda yazmağa başlar, sonra da dönüp bir köşelerde yazar bitirirdim işimi. İki anlamıyla da. Ya da yazmağa devam eder, durasıya giderdim. Para olması gibi bir koşul niye diyecek değilsin. Öbür türlü, kira, ev, anam, bir de bakıyorum ki günler geçip gitmiş. Öbür yol, bunları ortadan kaldırabilirdi. Ama... Ha! Hele, bütün düşündüklerimi, tasarladıklarımı bir kağıda geçirebilsem... Daha ne isteyebilir kediler bu dünyada?

Siyasacıların görmesi gereken şeyleri söylüyorsun ya, demek, yaşayan, gören adam, ister istemez bu sonuca varıyor. Kitaptan başını kaldırıp çevrelerine kendi gözleriyle bakmalarını ne kadar isterdim birçok kimsenin... Düşüncelerinden vazgeçmesinler, ama kendi gözleriyle baksınlar, kafalarındaki ile karşılarındaki arasında bağı kendi kafalarıyla kursunlar. İstatistikle de olmaz bu iş, masa arkalarında da. İşte, sen görüyorsun, sen başka şeylerin de hesaba katılması gerektiğini söylüyorsun.

Mektubunda kafanın karışıklığından söz ediyor, mektubun "tutmadığını" söylüyordun. Benimki çok tuttu da... Benim de içim biraz karışıkça. Önce bir dersim var. Sonra, biraz heyecanı hâlâ tadabileceğimi bana anlatan biriyle buluşmağa gideceğim. Gelirse, ne ala.

Sekiz[32] seni niye unutsun? O kendisini sevenleri iyi biliyor. Ne zaman dönsen, eminim, önce yüz vermez gibi yapacak, sonra şıp kucağına. Ne heriftir o!

Uçak olup olmadığına karar veremedik. Malatya'dan uçak olduğu muhakkak da, ötesi yok. Hoş, bu havada Malatya'dan uçak kalkıp kalkmayacağı, inip inmeyeceği belli değil. İyisi, babadan gördüğümüz trenle yollansın da sana doğru bu satırlar... (Nasıl, ortaokul kızlarının "Hatıra Defterim" üslûbunda olmadı mı?) Bu aralar Nabizade[51] okudum, Ahmet Mithat[52] okudum. Daha da başka antikalar okuyacağım, haberini alırsın. Ne güzel, ne ince, ne eskimiş şeyler! İnsan kendini müzede sanıyor. Ama yüzüne şaplak gibi inen başka bir şey var. Bunları bilmeden, bunlarla doğrudan doğruya bağlar kurmağa kalkmadan yazmış olmamız, bu yoldan giderek, Demirtaş Ceyhun[53] sevmese bile, bambaşka bir yerlere, edebiyat denen bir yerlere ulaşabilmiş olmamız. O adamcağızlar, edebiyatın dış surlarının önünde dolaşıyorlarmış. Kimi zaman kapıdan içeri giriyorlarmış. O da, girdiklerini sandıkları zaman değil, farkına varmadıkları anlarda. Adamlar edebiyat dışı kalmak için uğraşmışlar sanırsın. Yeni biçimler denedikleri, yazdıkları biçimleri

daha iyi tanımadıkları için mi? Değil sanıyorum. O kalıpları anlamağa, o kalıpların ardındaki dünyayı kavramağa kalkmamışlar da, kavramak diye bir şeyler olabileceğini akıllarından geçirmemişler de ondan galiba. Nabizade[51], okumuş adam, "tabiiyyun"u[54] tanımağa, onu Türkiye'ye getirmeğe kalkmış. Uğraşmış. Ama asıl Nabizade[51], *Yadigarlarım*[55] diye, bizim edebiyatta o zamanlar olsun, şimdi olsun garip bir açık sözlülük ile garip bir utangaçlık arasında anlatılmağa çalışılan eşcinsel duyguların (belki de ilk "tabiiyyun" üslûplu) anlatılışında ortaya biraz çıkıyor. O karmaşıklığın arkasından hemen, kestirebileceğin gibi, her şey tatlıya bağlanıyor, kimsenin kimseye bir diyeceği kalmıyor. Ama Nabizade, bir an, başka duyguların karanlığı içinden sıyırmaya çalışıyor yazdıklarını. İşte, orada bir şeyler olmuş. Şimdi, diyeceksin ki, bu herif amma atıyor. Atıyorum. Yazı yazmıyorum burada, o yazıyı yazdığımda dergilerden birinde çıkacak nasıl olsa, okuyacaksın. Şimdi, bir çeşit konuşma yapıyorum, içimdekileri şöyle bir sıçratıyorum sağa sola. *Karabibik*[56] övülürken, galiba, yazarın önsözünde söylediklerinden ötürü övülüyor. Değeri olmadığından değil. Birçok değeri var. Ama yetmiş yıl sonra bu değerlerin "ilk" falan olmaktan öteye giden bir yanı pek yok. Oysa adamın susturmağa kalktığı birtakım şeyler, ya da açıkça söylemeğe, açıkça görmeğe, incelemeğe, çözümlemeğe pek yanaşmadığı şeyler bana daha önemli gibi geldi. Öf be! Amma uzun lakırdı etmişim. Halûk, hemen at şu pis kağıdı elinden, buruştur at! Ben buruşturup atmağa kalkmayacağım çünkü bu mektubun bu akşam yola çıkmasını istiyorum. Ama artık okuma, bombok oldu ortalık.

Kesiyorum. Öperim seni, yanaklarından, gözlerinden, çenenden, ensenden. İlk ikisi alışılageldiği için, son ikisi de hoşuma gittiği için. Sana ben neler anlatmak istiyor, neler söylemeği tasarlıyordum, nerelere geldik. Tutututu!

Bari bunu unutmayayım:

YENİ YIL İÇİNDE MUTLU GÜNLERİN, MUTLUCA GÜNLERİN, ACI, ACILI, SIKINTILI GÜNLERİNDEN ÇOK AZ OLMASIN HİÇ DEĞİLSE. MUTLULUĞUN NE KADAR ÇOK OLSA O KADAR SEVİNECEĞİM YA!

İyi günler, iyi geceler. Yılbaşında benim masa başında ne kadar eğlenebileceğimi kestirmeğe çalış, abim şimdi romanı bıraktı, mektuba oturdu de. Geçen yıl, ocağın birinin ilk saatlerinde seninle oturup edebiyat lâkırdısı etmelerimizi an. Ne bileyim ben... Bu dediklerimden ayrı şeyler yaparsam, raporunu veririm hem-ân!

Sağlıcakla. Anamın, Sekiz'in[33] selâmı sevgisi, mırmırı.

B.

Ankara, 03.04.1967

Halûkçuğum,

Günler geçip gidiyor. Birtakım şeyler yapıyoruz, ya da yapıyor gibi yaşıyor, oyalanıyoruz. Sana uzun zamandır mektup yazmadığımı söylemek boş, biliyorsun. Niye yazmadım diyerek birtakım nedenler göstermek de boş; çünkü bunların neler olabileceğini bilmen bir yana, hangi neden sevilen bir insana iki satır yazılmamasını hoş gösterebilir? Yok öyle şey. Gene de gündelik yaşayışın boktan pısırıklıkları, küçüklükleri içinde insan bu en büyük suçu işliyor. Kısacık, ama beni fena silkeleyen mektubunu alalı da onbeş gün oldu. Ben nerelerdeyim?

Yarımcalar gene uğradı. Daha doğrusu, ben uğradım. Gene yarı uykuda, yarı düşte yaşar gibiyim. Radyoda yeniden işe başladığımı biliyor muydun? Onu da söyleyeyim bari. Öyle canlı yayın değil. Haftalık konuşmalar falan. Ama dünya kadar vakit alabiliyor. Şimdi, para kazanmak derdiyle yeni, haftanın altı saatini alacak yeni bir ders kabul ettim. Evden taşınmamız gerek. Bir yandan ev aramak, bir yandan da kitap, kağıt toplayıp sarmalamak, öbür eve geçince de hepsini açıp yerleştirmek. Geçenlerde Güven[35] yardım etti. Edecek gene de. Sağ olsun. Bu

arada ayların, yılların yitikleri de bulunuyor. Pasaport, para dolu zarflar gibi... Bu karışıklık içinde, bir yandan metin yazıyorum, bir yandan coğrafya kitabının parçalarını, bir yandan da öykü. Yazıyorum ya, ne zaman ortaya çıkaracağım, bilemem. İstiyorum ki birkaç şey olsun elde, ardarda çıksın. Bu gidişle olabilecek galiba. Mektup yazmadım bir buçuk, iki ay boyunca. Şimdi teker teker yazmağa başladım. Bunların hiç biri bahane değil. Gene söylüyorum. Haberin olsun diye yazıyorum, o kadar.

"Salgı"[57] adlı öykün üzerine konuşmak isterdim. Çok güzel olan şeyler var. Çok güzel yaptıkların var. Bir de traş edilmesi gereken, yontulması gereken noktalar var. Bunları konuşmak gerek. Yazmak, söyleyeceklerime (hepimiz yazarız da ondan) bir çeşit ağırbaşlılık, bilgiçlik taslayıcılığı getiriyor, ister istemez. *Yordam*'daki[40] öykülerini, söylemesi ne denli ayıpsa da, hâlâ okuyamadım. Utanmak da para etmez. Ahtapota benzemek güzel ya, ahtapotluğun tadı ancak altı aydan altı aya yapılacak "toplu bakış çalışması" ile çıkar. Yoksa, gündelik ölçüler içinde dağınık, sekiz kolu sekiz ayrı hava çalan bir yaratıktan öte bir halimiz yok. Bunu sen anlamazsan kimse anlamaz. Yakın eşlerden dostlardan eczanede görüşüp tatlı tatlı sohbet ettiğimiz ağabeylere, amcalara dek herkes "Yahu nerelerdesin" diye karşılıyor beni her gördüğünde.

Ne marifet, değil mi?

Sekiz[33], sen gittikten kısa bir zaman sonra bir sabah çıktı, bir daha da dönmedi. Sekiz yok artık. Arınmalar konusunda bir adım daha atmış olduk. Bakalım, nereye vardıracağız işi?

Eski, tarihsiz, öykünle birlikte yolladığın mektupta, eleştirmenler karşısındaki tutumu acı acı eleştiriyordun. Biliyor musun? Böyle şeyleri artık hemen hemen hiç görmüyorum. Arada bir rastladıklarım var. Ya, diyorum, bak bak, diyorum, yazık, diyorum. Başka bir şey demek gelmiyor içimden. Herkesin görüşünü herkesin görüşü diye kabul etmek zorundayız. Beğen-

mesek de. Bilmediğin şey değil. Buna karşılık söylemek istiyorsan bir şeyler, söylersin. Ama bu söylediklerinin ne ölçüde değeri, yankısı olur? O ayrı. Ben şu ara, bir şeyler demektense, bir şeyler yazmak daha iyidir diye düşünüyorum galiba. Metin incelemesini gereksiz görenler yanında gerekli görenler de var. Yapanlar gerekli görüyorlardır. Yapsınlar. Hangi takımın "kazanacağı" zamanla belli olur. Yok, gereksiz görenlerin düşünceleri seni etkileyebiliyor, seni bundan, diyelim, vazgeçirebiliyorsa, o da iyi, demek ki seni kandırabiliyorlar. Vazgeçmiyorsan, zaten ortada bir sorun yok demektir. Herkesin bizim gözümüzle görerek bizim kafamızın doğrultusuna gitmesini nasıl olsa bekleyemeyiz, değil mi?

Metin incelemesi dedim de, askere gitmen yüzünden gerçekleştiremediğimiz tasarımız aklıma geldi. Bir gün gene buna dönebiliriz belki. Hele sen sağlıcakla işini bitir gel de...

Bunca lâkırdıdan sonra seni sormam gerek. Senden haber beklerim. Edebiyat, yazı, bizim her şeyimiz, en önemli derdimiz. İyi ama, yaşamadan ne edebiyat yapabiliriz ne yazı yazabiliriz. O halde, yaşamamız daha önemli oluyor. Nasıl yaşıyoruz? Ne yapıyoruz? Bunların öyküsünü anlatabilirsin bana.

Uzun susuşumu bağışla diyebilirim belki. Gecikmeden yaz. Ben de gecikmeden yazmağa söz veriyorum. Saçmalığın bir yerinden dönülmesi şarttır. Yoksa, öyle lağım sularında sürüklenen bok gibi olmak kime yarar?

Radyoda *Peter Pan*'ı[3] dinledin mi hiç? Bölge-İl radyolarında da yayınlanacaktı. Dinlersen, sana benden selam olsun. Şimdilik gözlerinden, yanaklarından sıkı sıkı öperim. Bir daha ne zaman gelirsin buralara?

(İmza)

İstediğin bir şey var mı?

UMUDUN OLDUĞU YERDE

Ankara, 01.02.1968

Yeni yılın şubatına girdik bile. Günler geçiyor. Yeni bir şey söylemiyorum, biliyorum ya, gözlemden sayın, vefalı, güzellikli çocuklar. Dağ başlarında kardan başka bir şey yoktur bu ara, gönlünüz nasıl?

Kartlara, Oya'nın[58] zarfına, mektuba, toptan SAĞ OLUN çekiyorum bir tane, kocaman. Mersin'e yazmağa kalkmadım, kovalamaca oynamaktan usandım da... Biliyorsun, İstanbul'da bile, en sağlam sandığımız görüşme suya düşmüştü. İyisi mi dedim, Mersin'den Adıyaman'a dönsünler, döndükleri iyicene belli olsun da öyle yazayım dedim. Okul, tatil, fırtınalar koparan yönetmelik sizin orada ne ölçüde yankı uyandırır? Yönetmelik, hepten ilgilendirmez galiba, ortaokullara o. Kardan, soğuktan ötürü okullar kapandı belki. Şimdiki durum nasıl?

Mersin'de damarların ısındı mı bilmem. Gazeteler oraya bile kar yağdığını yazdı, yazıyor. Talih yüzüne gülmemiş olacak bu kış. Bir daha kışa acısını çıkarırız, e mi?

Yazılarım için söylediklerine teşekkürler Halûk. Hangi adam, değersizliğini bilse de, böyle sözler karşısında heyecanlanmaz? Ama heyecanı bir yana bırakmalı. Anlamadığın yerleri konuşuruz, anlatmağa çalışırım. O başka bir iş. Sen bu yazılar

karşısında beni en çok korkutan davranışı benimseme, yani, "ben eremem" cinsinden lakırdılar etme, bozulurum. Burada olsan da beğendiğini söyleyenlerin bu beğenmelerin nedeni olarak gösterdiklerini bir dinlesen, görsen, asıl sen bozulurdun. Kısa yok ama hisse var: Konuşmak gerek. Yazı yazmak her zaman gerek olmasa da konuşmak şart. Tanrım, şu dendi, bu dendi, kimi birini, kimi öbürünü beğendi. Bu da marifet, diyeceğim neredeyse, üç yazı ile apayrı kimselere beğenecekleri bir şeyler verebiliyorum. Ama böyle bir saçmanın ötesinde araştırılacak bir şey var. Birinde A'nın bulduğu değerlerle öbüründe B'nin bulduğu değerler arasında bir aykırılık mı var, bir benzerlik mi? Bunun için de ister istemez konuşmalı, anlaşmalı.

Bağlantılar, diyorsun. Bilmem, bu ara bir daha okumuşsan, yazıların " çizgi"sine dikkat etmişsen, ortaya çıkmıştır bu bağlantılar. Her şeyin kapısı ölüm. İnsanların ölümü önce, sonra da, çok sonra da genel olarak yaratıkların ölümü. Ama ölçüleri çok başka.

Kendine niye hızla gerileyen bir adam diyorsun? Neye göre gerilediğini sanıyorsun? Ya bu gerileme dediğin, yeni bir yola girişin başlangıcıysa, "arınma şartıysa"?... Buralara geldiğinde anlayacağız onu. Haydi, elini çabuk tut artık. Ben de sabırsızlanmağa başladım. Ankara'ya gelme niyetinizin değişmediğini umuyorum. Başka yerlere gitmeğe kalkarsanız dönüşünüz doğrudan doğruya beni etkilemeyecektir. Üzülürüm biraz.

Umutsuzluk, ancak umudun olduğu yerde vardır. Umutsuzluk içinde olduğunu söylemek, umutlu olduğunu söylemenin bir başka yoludur. Ama umudun dışında yaşamağı da öğreneceksin bir gün. Öyle parlak bir yaşayış değildir ama çok daha az yıpratıcıdır. O gücünü insan başka yerlerde kullanmasını öğreniyor. Kahramanlığı da sevme, derim, o da pis bir şey. Kahramansız bir dünyada, (kahraman olmamağa dikkat ederek, demeli, kahramanları hâlâ seven bir dünyada yaşandığına

göre) yaşamağa çalışmalı.

Ben de bugün amma ağırbaşlı, öğretmen kılıklı bir mektup yazdım. Bağışla, ukalâlık herkesin başına gelen bir şeydir.

Ne okuduğunu, ne yazdığını soracağım. O zamana dek de (yani senden karşılık alana dek) ne yaptığımı söyleyeyim: Şu anda, en az beş aydır bir elimden bir elime aktardığım, ama birkaç gün içinde vermeğe kararlı olduğum ufak bir çeviri var: *Türk Dili*[11] için. Lévi-Strauss'la[59] yapılmış bir konuşma. Önemli bir adam. Tanınsın. Arkasından, *Cep Dergisi*[60] için ondört aydır düşündüğüm, bir türlü hazırlayamadığım üç çeviri öyküden ilkine girişeceğim. Elimde gene bir yıldır bekleyen bir çeviri kitap var, Bilgi[46] için. Hele benim kitaptan ses çıksın da... Bir öyküye başladım. Yazdığım en "iğrenç", buna karşılık en "iyi" kişi yaşayacak içinde. Nasıl olur deme. Başkalarına göre iğrenç ne varsa, bu kişide toplanmış olacak. Ama bana sorarsan, dünyanın en iyi adamı. Hele. Sonra başka şeyler. Bu kadar uzakta kalan tasarıları şimdiden mektuba sıralamanın anlamı yok.

Okuduklarım... *Cinsel Oyun*'u[61] okumağa başladım, bir yerde kaldı. Bitireceğim elbet. Ama kötü. Düpedüz. Adama (Seyda'ya[61]) bu kitap konusunda mektup yazmağa söz vermiştim. Ne diyeceğim ona, bilemiyorum. Bir Lévi-Strauss[59] okuyorum. Aragon'un[22] son romanı ile Malraux'nun[62] fırtınalı "Karşı-Anılar"ı sırada. Sabahattin Ali'nin[63] bir tek cildi kaldı, onu da hemen bitirmek istiyorum. Buyrukçu[64] son kitabını yolladı. Onu da okumalı. Akbal'ın[65] *Yalnızlık Bana Yasak*'ı ile Edgü'nün[66] *Av*'ı, son ay içerisinde okuduğum, öykü alanında önemi olan iki kitap. Başka? Dergiler? Anamın yirmi gün önce, buzda karda değil de misafirliğe gittiğimiz bir evde düşüp el bileğini kırması, canıma okudu. Ev işi yapmaktan, alışverişe koşmaktan, onu soyup giydirmekten, tabiî ders vermekten, başka şeye pek az vakit kalıyor. Kemiğin kaynaması da bir buçuk iki ay daha sürebilirmiş. Durum bu. Var düşün gerisini.

Ha... Radyoyu unutuyordum bu işler arasında. O da var. Dandini... İtalya'dayken pek moda bir şarkı vardı, Guarda com'é dondolo... diye. Dondolo'yu burada dandini yerine kullanıp söylüyorum şarkıyı, günlük yaşayışımı düşünerek, twist twist diyerek. Anlatabiliyorum herhalde... Gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim. Yazın, e mi?

(İmza)

Niye imza burada olmasın sanki?

Mırık[67] biraz hasta, Oya[58] ablasının elinden ısırır. (Öpmesini, yalamasını bilmiyor zaten bu herif!)

Bilge Karasu Ankara Küçükesat Caddesi'ndeki evimizde (üstte). Ben, Oya Aker ve makinenin azizliğine uğrayan Bilge (altta). 1969, Nisan.

TURGUT UYAR... GİTMİŞ

Ankara, 25.04.1968

Halûkçuğum,

Yazarken iyi yazmak istediğin için hiç yazmıyormuşsun. İyi. Sanır mısın ki ben de başka şey yapıyorum? Birtakım yerlere hemen, kolaylıkla yazarım. Konuşmaktan farksız bir iştir yazmak, öyle zamanlarda. Başkalarına ise, yazdığımın farkına vara vara yazarım. Yani edebiyat adamı olduğumuz aklımıza gelir. Oysa o yazdığımız kişi canımızın içiymiş, bizi yalnız yazılı halimizle değil, sözlü halimizle de bilirmiş... Enayilik ama gene de vazgeçemiyoruz yazar özeninden. Belki de iyi, ayrıca. Kim bilir?

Sana çok önce yazmak istedim. *Yordam*'ı[68] aldım, yazdığını okudum, bir tuhaf oldum. Ben bunlara lâyık mıyım ki? dedim. Değilim dedim. Sağ olsun dedim. Ortalık iyice karıştı anlayacağın (kafamdaki ortalık tabiî). Utandım, bir bakıma. Yazmadım. Çünkü o zaman saçmalayacaktım. Şimdi sana teşekkür etmekle, kocaman teşekkürler etmekle yetiniyorum. Geldiğinde gözlerinden, yanaklarından, benim usul öperim.

Çünkü GELECEKSİN. Güven[35] yazmış ya, ben de söyleyeyim. Püsküllüoğlu[69] ile konuşuyordum bir iki hafta önce. Seni

sordum, bekliyoruz, dedi, hem de heyecanla, sabırsızlıkla. Daha ne olsun? Gelmezseniz gazetelere demeçler verir, Orhangazi'nin tepesine çıkar açlık grevi tutarım. İyi mi? Hem ayağınızı artık biraz daha çabuk tutun. Yılı oldu, daha ne kadar bekleyeceğiz? (Şimdi içinden diyorsundur ki, bu lâfı bir başkası söylese ağzına ederim, sanki biz burada gül devşiriyoruz, ama B. ağabey bunu bilmez değildir ya...) Bilmez değilim elbet, bunları söylediğime göre. Ama gül de devşirsen, daha mutlu olmazdın Halûk. Birkaç kişinin yaşayışına bir şey getirebildinse azımsama. Ardında birkaç ağaç bırakıyorsan azımsama. Ağaçların baltalanması, insanlarda bıraktıklarının silinmesi korkusunu bırak. Ona varana kadar neler olmuyor ki!

Türkiyede Çağdaş Düşünce Tarihi'ni[70] çıkalı beri alamadım, almağa kalktım, parama kıyamadım. Oysa Ülken[70] hocamdır, severim, çok severdim o zaman da, kitaplarını alırdım. Ama... Sen oku da, ardından ben ne yaparım, sözlerine göre kararlaştırırız. Ben son aylarda (anamın kırığı da çok etkiledi tabiî okumamı) az okudum ama, her biri, 500 - 600 sayfalık kitaplar (çoğu öyle). En son Malraux'nun[62] *Antimémoires*'ını (dergilerde sözü edildi, rastlamış olacaksın), Rousseau'nun[71] *Eşitsizlik* üzerine söylevini, o çok sevdiğim, yazışını kimi zaman kendi yazışımla karıştıracak ölçüde kendime benzettiğim, Fransa'da oturup fransızca yazan İspanyol yazarı Semprun'un[72] yeni kitabını (*Baygınlık*) okudum, şimdi de Brecht'in[73] Varlık'ta[74] çıkmış *Canavar*'ını bitiriyorum. Buyrukçu'nun[64] *Kavga*'sı çok bekledi, onu okuyup çocuğa iki satır yazmam gerekir. Arkasından *Devlet Ana*[75], onun yanında da daha ufarak teferek bir iki kitap. Biliyor musun, bu kocaman kocaman, her zaman da kocamanlığı ölçüsünde doyurmayan kitaplar bir yerde yorucu oluyor. Herkes Malraux[62] gibi yazmaz 615 sayfa. İşte o zaman, Brecht[73] gibi kuru bir adamın kısa anlatıları, her zaman "yatmasan" da, adamın içine bir serinlik salıyor.

Anam cumartesi günü İstanbul'a gitti. Yalnızım. Seçimlere

gelmesini istiyorum. Biraz burada kalacak, sonra gene yollayacağım İstanbul'a. Yaz sonuna dek kalsın isterse. Bu arada ben de bir yerlere gideceğim. Ya Fransız arkadaşlarımla birlikte, ya da, Karadeniz köyüme. Ama yazmak için. Başka bir şey yapmayacak, başka yerlere gitmeyeceğim. Deniz, kitap, yazı. Ne kadar dayanabilirsem, (paraca), çünkü bu kış, yazıdan yana gerçekten verimsiz oldu. Gene de bir sürü ıvır zıvır var ortalıkta. Ama kulak asma. Kitabımdan herhangi bir haber almadığım için artık unuttum. Çıktığı zaman (o da çıkarsa tabiî), sizden rica edeceğim. Birer kısa yazı yazın, kitap eskidi, artık başka bir şey yazmayacağız deyin, ancak zamanında çıksaymış, fena olmazmış. Bari öyle bir şeyle öcünü alalım kitabın. Becerememedim. Bu yukarıda söylediğimin şaka olmasını istiyordum. Bir boka benzemedi. Diyeceğim, kitaba bir ölü övgüsü yazmanızdı... Gene olmadı. Tiret!

Ankara'ya gelirseniz, bana misafir olur musunuz?

Selvi'ye bayılırım, hem de nasıl! İstanbullu olduğumu unutuyorsun çocuk. Hem de ölüm kafalı bir İstanbullu. Mezarlıkların selvileri çocukluğumun gözünü dolduran tek ağaçtı galiba. Çınarları sonradan öğrendim. İlk sorduğum, bellediğim selviydi. Ama bu selvimi görmek için seni de yanıma katmam gerekecek oraya gittiğimde. Önümüzdeki yaz gidelim mi? Sağsak tabii.

Ankara'da ev bulmak kolay değil ama güç de değil (on yıl önceki gibi, örneğin). Bulmasına buluruz. Tek siz gelin. Oya'ya[58] söyle, mırın kırın etmesin, kedisini alırım elinden. Benim Mırık[67] gene çıktı gitti, bir daha da gelmedi. Yani kedilerini seviyorsa, biraz da ağabey sözü dinlesin.

Turgut Uyar[76], emekliliğini istemiş, İstanbul'a gitmiş. Yerleşmeğe. Miş'li konuşmamın sebebi, kendisinden emeklilik yanını ancak şöyle bir işitmem, asıl haberi dairesinden almam. Bize geleceklerdi bir akşam. Her zamanki "kaçamak yalancılığıyla" bir şeyler geveledi. Ben, koca aptal, inandım dediklerine. Me-

ğer bu arada kalkıp gitmişler İstanbul'a. Hayırlısı. İnşallah istediği mutluluğu bulur. Çok sıkılıyordu artık. Bir tek gücendiğim şey var, sana söylemekte sakınca yok: Bir eyvallah da diyemezler miydi? Demek bir allahaısmarladık bile ağır geliyor insana bir gün gelince... Gene saçmalıyor muyum yoksa? Elbette. Böyle şeylere başka gözle bakmalı. Bir türlü beceremiyorum da. Her zamanki gözümle bakıyorum her şeye. Ne kötü... Belki de işler hiç de düşündüğüm gibi değil.

Ninem, bugünlük bu kadar. İkinizin de yanaklarından, gözlerinden öperim. Geciktirmeyin artık gelişinizi. Yazın da, daha sık... E mi? Uğur'un[77] da gıdısını elimin en hafif dokunuşuyla sevdim gitti. Ulan biraz daha yazarsam hüngür hüngür ağlayacağım. Kediye değil ha! İçlendim şimdi. Get be! Ne oluyoruz?

Sevgiler, bir daha.

(İmza)

DELİBOZUK

Ankara, 26.05.1968

Delibozuğum benim,

İlk mektubun üzdü beni, seni birkaç gün içinde görmeğe hazırlanırken, bir üç ay daha beklemek gerekmesi... İkinci mektubunu da dün aldım. Sen çocuklaştın mı ne? Sana kısa da olsa, iki satır da olsa, şimdi yazmam da ne zaman yazarım? Ama uzun uzun yazmağa halim yok şimdi, Jean'a[78] yazdım, Paris'e, uzun mu uzun bir mektup oldu. Sana ciddicikten mektup yazmıyorum şimdi. Senin yazdığın deli deli lakırdılara karşılık bu. Mektubu daha sonra da yazarım.

Sivas'ı göreli on üç yıl olmuş... O zamandan bu yana çok değişmiştir herhalde. Anlattıklarına bakılırsa da öyle. Ama şehirlerin yapay büyümesinden epey sonra gerçek büyümeleri gelir. Demek istediğim şu: Önceden tasarlanarak büyütülmemiş bir şehir, kendi kendine büyür hale gelirse, önce "şişer", sonra "büyür" Kültür kurumları ne yazık ki hep istim gibi arkadan gelsin diye bekleniyor. Soluk, yani, sonradan gelir. Sivas'ın gecesi soğuk olur. Kendine iyi bak. Ankara'ya geleceğin gün yaklaşıyor. Ona göre.

Gelgelelim, ben ağustosun 15'inde Ankara'da olacak mıyım?

Olmazsam, görüşmemiz çok gecikebilir. Üzülürüm de. Nedeni şu: Bu kış, anamın hastalığından da ötürü, ama her şeyden önce, çok çalıştığım için, yazı konusunda hiç bir şeycik yapmadım, yapamadım. En azından iki ay süreyle bir yerlere gidip yazayım, çalışayım diyorum. Hele radyonun işini oradan da arada bir yapabilirsem, büyük bir yardımı olacak. Ama, yazmak! Dolayısıyla Karadenizdeki köyümüze diyordum... Derken Jean'ın[78] gelişi çıktı. Onlar gelirse birkaç günlüğüne mi giderim gidecekleri yerlere (Akdeniz'e) yoksa bir ay kalır mıyım? Derken arkasından bir başka tasarı çıktı. Onun ne olduğunu şimdilik söylemeyeceğim, bir başka denizin (bu gidişle Ege ile Marmara kaldı, farkındayım) bir başka köşesindeki balıkçı köyünde... Hele. Bakma, öyle dediğime, kızma bana, gezmekten başka bir şey düşünmüyor diyerek, gezmek değil, denizle yazı, başka şey düşünmek istemiyorum. Bir sürü de şey varken yazılacak... Ama öyle de olsa böyle de olsa, ağustosun 15'inde Ankara'da olmağa çalışacağım, sizleri görmek için. Ertesi gün falan gitmem bile gerekse... Ben yokken bizde kalmanız (annem o sırada herhalde evde olacaktır -daha doğrusu şöyle; şu anda İstanbul'da. Seçimlere gelmesini istiyorum. Ama haziranın 20'sinden sonra canı isterse yeniden İstanbul'a gidebilir. Yalnız, ağustosun 15'inde dönmüş bile olsa, onun yanında biraz arkadaşlık, biraz evlatlık ederek kalmak) sizce kabul edilebilecek gibiyse, fena olmaz sanırım. (Böh!)

Şimdilik böyle bir şey konuşmak için vakit erken. Gelsin, sorarım kendisine. Sizin de işinize gelirse, ev bulasıya, bizde kalırsınız.

Başka... Bir de uzun mektup yazmayacaktım. Kesiyorum burada. Gözlerinden, yanaklarından öperim. Elin değdikçe de yaz iki satır...

(İmza)

"BABA"LARIN SUÇU

Ankara, 30.06.1968

Halûkçuk,

Daha önce yazacaktım ya, çok çalışmaktan olacak, hastalanıverdim, bir hafta ben de sürüncemede kaldım, mektuplarım da. Hoş, mektuplarım yıllardır sürüncemede kalıyor. Çalışma sürüncemede kalamazdı ama, kalmadı da... Bir sürü şeyler yapmak bitirmek istiyorum, denize gitmeden önce. Biliyorsun, denize gitmek demek, artık başkasının işini yapmadan yalnız kendi yazımı yazmam demek oldu bu yıl.

Mektup konusunda herhangi bir şey ima ettiğini düşünmemiştim, düşünmem de. İçin rahat etsin. Ama gerçek olan, istediklerimin hepsini vaktinde yapabilmem için günlerin uzaması, benim de gencelmem gerektiği... Bunlar olamayacağına göre de hep aksak adımlarla ilerleyeceğiz. Kimi zaman birini yapacağım, kimi zaman öbürünü. Ölüm bu işlerin neresinde yakalarsa beni, ondan sonraki işler kalacak demektir.

Bir yandan Karagöz, halk şiiri, divan, *Devlet Ana*[75], *Cinsel Oyun*[61], bir yandan yoga (ya... kireçlenmiş omuzlarımla dizlerime iyi gelir umuduyla buna başlayacağım şimdi... Sonuçlarını buluştuğumuzda görürsün), Weingarten[79] (kötü yerinden ayır-

dık ya, neyse) falan... Bir yandan çeviri, bir yandan birtakım güdük (şimdilik) girişimler. Haberin olacak her birinden. Bir yandan, ağırdan aksaktan, fıstıkî makamdan bir sevdacık-arkadaşlık, bir yandan bunluk. Gözünün önüne getirebildin mi ağabeyinin halini?

Askerlik günlerim uzakta kaldı ya, iki cümleye sığdırdığın yatakhane betimi içimde bir şeyleri kımıldattı. Neler yaptığını anlat bir ara...

Teklifim bıraktığım yerde duruyor. Kabul etmene de sevindim. Anama söyledim. Aklı yattı. Hem, bana kalırsa, senden çok Oya'nın[58] evde oluşuna yattı. Demek istediğim şu: Sen, alıştığı üzere, evde yatan, işe giden bir erkek olacaksın, o kadar. Oysa Oya[58], ortalıkta bir şeyler yapacak, mutfağa girip çıkacak, ne bileyim ben... Hani doğurmadığı ama özlediği "kızı" olacak. Bütün bunların söylendiğini sanma. Hiçbiri söylenmedi. Ama insan ömrü boyunca başka bir insanla oturur, yaşarsa, söylenmeyen şeyleri söylenmiş gibi anlar. Bana öyle geldi işte. Seni sever ya, o ayrı. Önce hatırlayamadı. Durdu. Ha, dedi sonra, tabiî, yüzü ancak sevdiklerine güldüğü zamanki gibi bir biçim aldı. Bütün bu lâkırdıları ediyorsam, benimle değil onunla oturacağınızdan. Hoş, şimdiki durumda ben eylûl ortalarında dönmeği tasarlıyorum ama belli olmaz, bakarsın daha önce gelmem "iktiza edebilir" Hele. Haberleşeceğiz o sıralarda. Yanlış anlaşılmasın, benim dönmem bir şey değiştirecek değil, yalnız o zaman "uzun ev"e ben de katılacağım. Bizim evin üst katında mobilyalı bir daire boş, isterseniz şimdiden tutayım. Aylığı 1600 kağıt mı neymiş...Ucuz, diiii mi?

Aydemir'in[80] kitabını daha okumadım. Ama aydınları suçlamakta herkes ağız birliği etmişe benziyor. Doğru mu, değil mi, tartışırız ben de okuyunca. Ne var ki aydınların suçundan çok, etkisinden sıyrılmakta bu kadar güçlük çektiğimiz "baba"ların suçu üzerinde durmak isterim ben. Herkesin bir saplantısı, takınağı vardır. Bizimki de bu. Ne demek istediğimi, yazmağı ta-

sarladığım bir iki metinde göreceksin. İNŞALLAH. Fischer'i[81] *Devlet Ana*'dan[75] sonra okuyacağım. *Devlet Ana*[75] da artık herkesin başına dert oldu gibi. Tartışmaların bini bir para. Hem iyi, hem yersiz. Ben de karışır mıyım? Sanmam ya, bakalım. K. Tahir[75] şimdi *Cumhuriyet*'in[82] de ödülünü kazanınca yaranı büsbütün azıtacak. Fischer'i[81] daha okumadım, onun için söylediklerine, soru biçimine soktuğun birtakım cümlelerine karşılık veremeyeceğim daha. Şundan ötürü: Söylediklerin ne ölçüde o kitapla ilişkili, kestiremiyorum. Bir şeyler var ki söylediklerin arasında, daha çok Avrupa'nın durumuna uyuyor. Bizimkilere uygulanırsa, sanırım zaten öyle bir bulaşıklığımız yok. Öf be! Nedir bu artık. Kalk gel de konuşalım sabahlara dek. Mektuplara birtakım şeyler sokuşturmak güç geliyor artık. Sanki gereksiz. Örneğin, halktan yana sanat diyorsun... Soru soruldukça kafalar uyumuyor demektir. Ancak, böyle bir şey ne demek olacaktır? Batılı eleştirmenlere bunu söyleten birtakım yapıtların yaygınlaşması ise, bizde böyle bir şey hanidir yok zaten. Demek istediğim şu: Bilinci uyanık tutmak bakımından bu sorunun tartışılması iyi de baskı yapma aracı haline getirilmesi kötü. Bu tehlikeyi, yemek üstüne kahve içme çeşidinden yapılan, o çizgiye indirilen sanatın yaratacağı tehlikeden daha önemsiz saymamalı. Tam tersine... Görüyorsun, karşılıklı gelip konuşmak çok daha kolay olacak. Şimdiki halde bir senden, bir benden, sağırlar "monoloğu"na girişmekten başka bir şey yapmış olmayacağız gibi...

Ben temmuzun yirmisinden önce Ankara'dan ayrılamayacağım sanırım. Mektubunu bekleyeceğim demektir bu. Öperim, sağlı sollu; sıkarım iyicene. Oya'ya[58] yazınca selam et. Haydi...

(İmza)

ANLAŞMAZLIK

Ankara, 29.06.1975 [83]

Halûkçuğum,

Bir anlaşmazlıktır gider aramızda aylardır; öyle anladım.

Adnan'dan[84], Güven'den[35] dolaylı da olsa, haberlerinizi alıyorum.

Senden, aylar önce yolladığın karttan başka bir şey almadım. Önce (karta adresini yazmadığın için) mektubunu beklerim, adresini o zaman bildirir diyerek, bir güzel sabrettim. Sonraları Güven'den[35] "sana yazmış gibi bir havası vardı bana yazdığı mektupta" lâfını işitince gene bekledim. Güven[35] bu yanlış anlamayı "şimdi çok işi var, yakında yazar herhalde" diye yazarak sürdürmüş. Sabrım taştı. Onart'lardan[84] adresini aldım, yazıyorum.

Gerçi bunca aydan sonra yazdığım ilk mektupta uzun uzun haber, bilgi vermeyi gözüm yemiyor. Bunları sonraki mektuplara bırakalım. Yalnız bil ki senden mektup alsam karşılığını onbeş günden çok geciktirmem.

Sevindim, ısınmağa, edebiyat-türkoloji ile yeniden göz süzüşmeğe başlamışsın! Oraları biraz da senden dinlesek ya...

Oya'nın[58] keyfi nasıl? Çocuklar yanınıza mı gelmiş? Kalacaklar mı?

Görüyorsun ya, haber daha çok sizde.

Bir isteğiniz, bir dileğiniz?

Bir başlangıç mektubu olsun bu. Kısalığının kusuruna bakmayın. Sağ kaldığımız sürece arkası gelir.

Gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim. Sağlıcakla kalın. Anam da öper!

B.

Almanca öğreniyor musun? Merak ediyorum.

ESKİ YAZI

Ankara, 03.08.1975

Halûkçuk,

Neredeyse bir ay olacak sen mektubunu yazalı. Niye geciktim gene bu kadar? Günler akıp gidiyor (mecaz değil. Hiç değilse mecaz payı çok, çok az) pek bir şey yapamıyorum. İstanbul'da "Çeşitlemeli Korku"nun[85] seslendirilmesini denedik. Fena olmadı. Ama daha kesin okumalar sağlayabilmek için (birkaç musiki terimi ya da simgesi de ekleyerek) baştan yazıyorum metni (Tabiî *Türk Dili*'ndekini[11] değil. O öyle kalır. Sesler için yazılan biçimi...). Çünkü Ekim'de, hâlâ sağsak, İstanbul'da provalar yapıp şeride çekeceğiz. Ondan sonrası uzun bir serüven olacak galiba. Sonunda da sahneye çıkacak (mı?) Hele... Anlayacağın, en azından dokuz aylık bir çalışma olacak ondan sonra. Bir çocuk daha doğar.

Bu arada senin[86] masalını dördüncü kez ele aldım; bitecek de. Yalnız, bir süre yayınlamama kararım değişmedikçe sana onu bir dergide okutamayacağım. Herhalde temize çekerken bir fazla nusha çıkarır, oralara yollarım.

Okul desen... İyi, hoş da, sanki her an ayrılacakmışım gibi bir hava içindeyim. Anam da gitgide güçleşen bir sorun halin-

de yaşlanıyor. Çok şükür, sağlıktan yana değil bu güçleşme.

İnsan görmüyor gibiyim. Güven[35] köyden dönmüş, dün geldi. Adnan[84] iki gün önce askere gitti.

Haberler bunlar.

Sizin durumunuzun öyle hemen günlük güneşlik olmasını beklemezdim doğrusu. Kişi bağasını taşıyor nasıl olsa. O bağadan çıkmaz kolay kolay. Başını çıkarıp yeni durumlara alışasıya (sen, ben gibiler için ediyorum tabiî bu lâkırdıları) birkaç ay geçer. Ancak o zaman görmeğe başlar. O gördüklerine katılmak birkaç ay daha sürer. Görürsün, kışa doğru epey değişik bir hava içinde olursun. Oya[58] da biraz öyle olacaktır sanırım. Çocuklar ise böyle bir sorun tanımıyorlar galiba.

İnsanlar dilediğince sevişiyor ya, gönülleri ne ölçüde doyuyor, kestiremiyorum. Hoş, gönül doyurmak bir yana biz etimizi bile doyuramıyoruz. Öyle görünüyor. Ya da... İkisini bir arada yürütmeğe çalışıyor, başaramıyoruz.

[Eski yazı okuma işini epey ilerlettim. Ama okumak zorunda olduğum kitaplar (H. Rahmi[38] de olsa) umut kırıklığı yaratıyor. Geriye doğru gidiyorum. *İffet*'i[87] bitirince H. Ziya'ya[88] geçeceğim. Bakalım. (Bu da haber faslındandı.)]

"Bir gün bir şey yakalamak..." diyordun mektubunda. Bir şey... Ne? Hepimiz o bir şeyin ardında gibiyiz. Yorgunluk da bu işin gereği oluyor galiba. Bu işi doğru dürüst yapmasını bilmediğimiz sonucu mu çıkar bundan? Belki de.

Türkolojiye gitmene sevindim. En azından oyalar. O "bir şey" orada da çıkabilir ya insanın karşısına...

Yoksa yaşamak istediğini düşünmekten yaşadıklarının farkına varamayan alıklar mıyız? Bak, bu da hesaba katılacak, göz önünde tutulabilecek bir şey.

Para faslı acıklı. Ama gerçekten acıklı. Kapanan bir adam için büsbütün acıklı. Eylûl'de artık denize gideyim diyorum. Beşinci bir yaz geçmesin artık denizsiz. Denizden koptuk, yazdık da; ama o kadarı da aşırı. Gideyim ya, neyle, nasıl? Can sı-

kıcı yazılar çevirerek para kazanmak...Denizdeyken de ders hazırlamak. Möh möh möh... (Bir acayip ses çıkardım işte.) Aman, zaten dertli, sıkıntılı adamsın; bir de benim sıkıntılarım nene gerek? Boş ver.

Sen bana yaz e mi? Gecikmelerime de bakma. Gecikirim ama yazarım. Daha önceki ayların senden habersizlik yüzünden mektupsuz geçtiğini unutma. (Acele bir "serzeniş"! Haha!)

İkinizin + çocukların gözlerinden, yanaklarından öperim. Anam sevgilerini söyler. Sağlıcakla kalın e mi? Candan sevgiler.

B.

YAZI İLE YAŞAMIN DENGESİ

Ankara (alışmış kudurmuştur...)
İstanbul, 18.09.75

Halûkçuğum,

Mektubunu aldıktan hemen sonra yazmak istedim. Hele birkaç gün geçsin, dedim sonra. Geçti, hem de ne hızla!

Gördüğün gibi, İstanbul'dayım. Hisar'daki arkadaşlarım İtalya'da (?). Ben de tek başıma, denize karşı (camın ardında, tabiî, yoksa yaz safası falan yapılamıyor artık) yayılıp masalını[86] bitirdim. Şimdi (ağırlık taşımak yasak ya... Hoş, yasak da olmasa taşıyamıyorum) burada AZERTYUIOP klavyeli makine arıyorum ki, el yazısından kolay okunur bir çalışma metnine geçeyim.(Bilmiyorum nasıl karşılayacaksın masalı. Biraz değişik yönleri var.) Ama en güç kabası bitti. Bundan sonrası, inceltme işi. Makine bulamazsam artık Ankara'da yapacağım o çalışmayı. Şimdi de ders hazırlığına geçmem gerek. (Bebelerin eğitimi?)

İzinliyim. İzni bölüp Ankara'ya döneceğim (Bayram kalabalığı, seçim...) sonra gene İstanbul'a gelip "Çeşitlemeli Korku"nun[85] seslendirilmesiyle uğraşacağım. İstanbul'da kafam cık kadar düzeldi ya, dönünce ne olur, bilmem. Bir yaz daha

denizsiz, güneş(lenme)siz geçti. Vay benim başım!

Fıtık? Omurlar arası kıkırdak yastıklarından birinin zora gelerek yırtılması. Düzeldi mi düzelmedi mi şimdilik bilmiyorum. Bildiğim, yürüyebildiğim, ağırlık duysam da ağrı duymadığım. İyi, işte.

Kendini yememek? Olacak şey söyle Halûkçuğum. Sen bu işi becerebildin mi ki? Boş ver, bu da bir uslûp olsa gerek.

Dostlarını ara tabiî! Biz kendimizi "unutturmuyorsak" ne mutlu bize! Ama oralarda da dost edinebileceğin kişiler çıkar. (Bakma, kıskanç günümde değilim galiba. Yoksa "inşallah çıkmaz" türünden bir şeyler söylerdim).

Almanca'ya kuvvet. Oğlum, bari "Almanca şubemiz" ol, okuyamadıklarımızı okuyup anlat. Hep böyle kultur'suz mu kalalım?

Oya nasıl, çocuklar nasıl? Anamın, selâmına karşılık, "bol bol selâm yaz"ını da hemen şuracığa sıkıştırayım. Mektubu aldığım günden kalma bi selâm-sevgi bu.

Yazıdan kurtulunursa diyorsun. Bilmiyorum. Yazı ile yaşamın dengesi bir tuhaf iştir. Yaşamın yerini tutmağa, yaşamın alanını kaplamağa başladığı zaman kötü de, yaşamın bir çeşit özeti olduğu zaman sanki daha saygın! Gene de, tartışılacak, konuşulacak bir konu.

(Yazım şah idi şahbaz oldu hastalıktan sonra. Ne ilişkisi var hastalıkla el yazısının? Gene de, böyle işte. Kusura bakma, makinemi getirebilmiş olsaydım, daha az uğraştırırdım seni.) Dinle şimdi: !!!

Haftada bir günü Halûk günü ilan et, vur kendini sokaklara, insanlara gülücük dağıt, serüvenden çekinme, sonra da sonucu bana yaz, e mi? (Aman, Oya[58] yer beni şimdi!)

Hepinizi öperim. Kucaklarım. Masal[86] artık pek gecikmez, o da mektup, sevgi, selâm yerine geçer. Öptüm bir daha.

B.

BEYOĞLU KOKUYOR

İstanbul, 26.10.75

Halûkçuğum, özür dilemek ayıp olacak!

Bu olmayacak zamanda, sana hemen yazıp "geçmiş olsun" diyecek, sağlığını soracak zamanda, kapandım, bağlandım. Ancak bugün -gene İstanbul'dan- sayım gününün bizleri evlere kapatmasından yararlanarak yazabiliyorum. İnsan açılıyor mu ne, bu durumda?

Sağlığının düzeldiği haberini Adnan'dan[84] almıştım zaten. Şimdi iyice düzelmiş olsan gerek. Nasılsın? Oya, çocuklar, nasıllar? Hepinizi, hemen, öperim.

İstanbul'a, bildiğin gibi, Çeşitleme'nin[85] seslendirilmesi için geldim. Provalar yapıldı; dün de, sonunda, şeride çekildi. Fena değil, galiba... Gerçi sesler, tam istenen renkte değil. Üstelik çoğumuz nezleydik, öksürüyorduk. Bir daha alınırsa seslerin (örneğin Alpay[89], tam tenor ses olduğu, üstelik bayağı hazırlandığı halde İstanbul'a gelemedi. Onun yerine İlhan Usmanbaş[90] okudu) biraz daha "tam" olmasına çalışılır. Şimdi, kâğıtları şeride geçerek ele gelir, kulağa gelir olduktan sonra, daha öte adımlar ne olabilir, onu düşüneceğiz. Sahneye çıkar mı? Nasıl çıkar? Bakacağız.

Masal'ın[86] son çalışmasıyla temize çekilmesi kaldı. Az iş değil

ya, "okuyucu"larıma okuttum, onların tepkisini öğrendim; bundan sonrası yalnız bana kalıyor. Bu arada Fakültenin taşınması da var, ders hazırlanması da var...

Büyükelçilerin öldürülmesi, korkunç! Korku, kör şiddet çağındayız. İnsan, insan öldürmekten nasıl vazgeçecek?

Şu sırada N. Uygur'un[91] yeni(ce) kitabını okumaktayım.

Almancan nasıl? Çıkıp dolaşabildin mi? İşe başladın mı?

Bu gece Ankara'ya dönüyorum. Yüzlerce iş bekliyor. Gene koşturma, gene avanakça vakit harcama. Sonra, istediğin işleri yapamamanın verdiği üzüntü, eziklik. Belim gene kendini hatırlatıyor. İç açıcı işler işte!

Yazı... Mektupla olacak iş mi bunun tartışması? Karşı karşıya gelsek de, uzun sürer bu işi konuşmak. Ama "yaşamın özeti" çok karmaşık bir düşünce değil sanırım. Tabii, önce, "özet" üzerinde konuşmak gerek.

Sinemaya gidiyor musun? İyi film var mı arada bir?

Amma çok soru sordum. Hepsine karşılık verirsen bir mektup dolar.

Ferit Edgü[66] yayın işine girişiyormuş. (Bana yazmış olduğunu öğrendim. Mektubu Ankara'da bulurum herhalde.) Sizin kitapları da çıkarmağı tasarlıyormuş. (Cevat[37] anlattı bunları.) Fena mı? Yayınevinin listesinde bir araya geliriz.

İşte bu kadar. Şimdi burada keseyim. Doğru dürüst lâkırdı etmedim ya, bağışla kusurumu. Bu kadar uzun sürmüş bir suskudan sonra insan yazısında da, sözünde de tutuk, beceriksiz oluyor. Hepinizi öperim gene. Gözlerini getir yakına... Oldu!

B.

Bu kağıt Boğaziçi değil,
Beyoğlu kokuyor olsa gerek!

Yaşlı insanlarımı Beyoğlu[31] metnine yerleştiriyorum. Onu da görürüz inşallah bir gün!

ANAMIN YÜREĞİ YORGUN

Ankara, 05.11.75

Halûkçuk,

Bu da mektup değil; karalamacık! Sayım günü İstanbul'dan yazdığım mektubu çoktan almışsındır. Masal daha temize çekilmedi ki yollayayım. Ferit Edgü[66] basmak istediğine göre biter bitmez ona yollayacağım.

Para işini hemen yapmağa çalıştım.. Pazartesi maaş günü olduğu için iş salıya kaldı. Dün çeki aldım, bu sabah da bankadan parayı alıp babana havale ettim. Havale masrafını kes demiştin. 2.50 lira fazlasını kesmişim. Ya o ikibuçukluğu helâl et, ya da döndüğünde (hatırlat) vereyim. Babana tutup yollamak acaip olur şimdi. Baban da sana aldığını bildirir herhalde yakında. (Para 3725 liraydı. On kağıt eksiğini yolladım: 3715 lira.)

Biz Beytepe'ye[92] taşınıyoruz. Sabahları 8.15 otobüsüne yetişmek hiç iç açıcı değil. Bakalım ne olacak?

Anamın yüreği biraz yorgun galiba. Kaygılandırıcı da, kaygılanmamış gibi durmak gerekir. İdare edeceğiz işte.

Oralardan istediğim var ama onu posta ile yollayamazsın, bavula da sığmaz. Şöyle cici bir şey... Kedi gibi. Ya!... Sarışını, in-

ce uzunu daha da makbule geçer. Haydi şimdi kafa patlat!

Ben de sizleri sevgiyle öperim. Bebeler keyifli ya bari?

Bak bir şey geliyor aklıma: Pasolini'nin[93] ölümü üzerine, ölümün soruşturması üzerine ağırbaşlı bir yazıya rastlarsan kes yolla. Almanca da olsa elbet okuyup çevirecek birini bulurum. Ağırbaşlıdan kastım, öyle, dedikodu, rezalet satıcılığı yapmayan bir yazı olması...

Haydi bir daha öperim. Sağlıcakla kalın.

B.

YAZACAK ADAM KESİLMEZ

Ankara, 20.11.75

Halûkçuk,

Yazdığın mektup benim ilk mektubuma karşılık da, ikincisini daha almadığını sezdiriyor. Bu arada o mektubu da almışsındır. Merak ettiğim, babanın parayı vakitlice alıp almadığı... Aldığını umalım.

Bana yolladığın dergiye çok teşekkür ederim. Gittin gideli yazıp durursun: " Buradan bir isteğin var mı?" diye. Bu dergi aklımın köşesinden geçmezdi ya, insan öyle şımarır işte... Bundan böyle, arada bir, bir tane yollarsan, makbule geçecek galiba... Bunlara meraklı değilimdir, istemek aklıma gelmediğinden belli. Ama sandığım kadar da meraksız değilmişim; isteyişimden belli. İnsan tuhaf işte! Neyse, sağ ol! Sağ ol!

Ne var ne yok? Hepiniz iyisinizdir inşallah! Sağlık, keyif, çocuklar?...

Gelelim yazıya. İnsan yazacak adamsa, kesilmez, tükenmez, tontonum. Ama ara verir. Herkesin de başına gelebilir bu. Yazacak adam olup olmadığını artık kendin kararlaştır. Bunca yıl yazan adam yazacak adam değilse Eh, biraz gülünür!... Sabret. Yeniden yazı kurdu depreşir yakında. Yer değiştirmeği,

dünya değiştirmeği kolay mı sandın? İlk günler insanın barsağı, midesi bile şaşkınlaşır.

İyice iyileşmişsin. Sevindim!

Çeşitleme'yi[85] dinlemek için, şimdilik Ankara'ya gelmen gerek. Bakarsın bir gün radyodan da dinleyebilirsin. Ya da sahneden... Belli olmaz.

Masalın[86] üzerinde uzun süre çalışamadım. Son, en son düzeltinin ortasında kaldıydım. Şimdi yeniden oturdum o işin başına. Pek yakında sana bir nüsha yollayabileceğimi umarım.

Edgü[66] de masalların bitmesini bekleyecek. Kitap çıksın artık. Di mi? Ayrıca, Borges[94] çevirmekte anlaştık. O herifi çok seversin gibime geliyor. Hele! Olsun da...

Ben eski yazıyı nasıl gürül gürül (! Sevsinler gürüllüğü!) okur oldum? Senin Almancan da öyle olacak. Üst üste katma işidir bu. Çalışmayı da, bilgiyi de üst üste koyma işi. Sabır ister, hınç (evet, hınç gibi bir şeydir bana dilleri öğreten, daha doğrusu "öğrendiren") ister.

Vaktini daha iyi kullanamıyorsan (benim gibi), belli programlar içerisinde daha çok iş çıkaramıyorsan, yapacağın şey programı biraz daha sıkışık hale getirmek değil, değiştirmenin yolunu aramak (çok güçtür, bilirim), değiştirmektir. Sen de yaşamalısın ki yanındakileri de yaşatasın. Kendi yaşamayan adamın başkasına hayrı pek fazla olamıyor sanırım. Gene de, kendi sorununu kendin çözeceksin, başka yolu yok. (Ben becerebildim mi sanki? Şöyle böyle...)

Amma ukalalık ettim. Tuh! Sustursan a! Çocuk!

Hepinize sevgiler; öperim, hem de iyisinden. Sağlıcakla kalın.

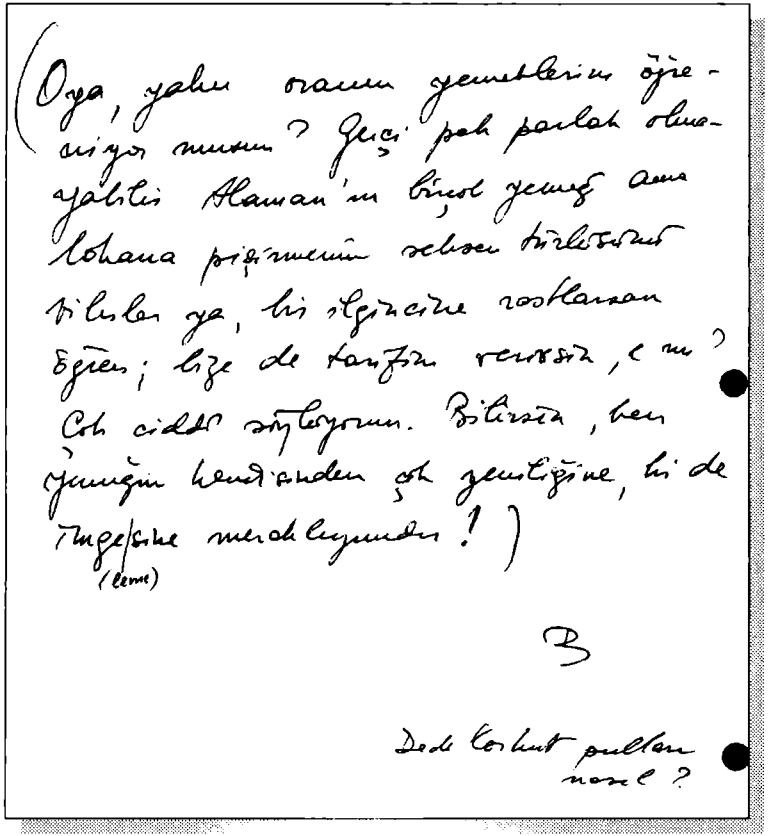
B.

(Oya[58], yahu! Oranın yemeklerini öğreniyor musun? Gerçi pek parlak olmayabilir Alaman'ın birçok yemeği. Ama lahana pişirmenin seksen türlüsünü bilirler ya, bir ilginine

rastlarsan öğren; bize de tarifini verirsin, e mi? Çok ciddî söylüyorum. Bilirsin, ben yemeğin kendisinden çok yeniliğine, bir de imgelemesine meraklıyımdır!)

B.

Dede Korkut pulları nasıl?

"DOLU YAZI" / "YOĞUN YAZI"

Ankara, 14.12.75

Ah, kurtarıcı Bayram! Birikmiş işlerin yapılabileceği umudunu veren, akıllıca davranılırsa o işlerin hiç değilse üçünün beşinin yapılması olanağını sağlayan Bayram günleri!

İşte, iyi Bayramlar! Yazıyorum, masalı[86] bitirip, düzeltip gönderebilecek duruma geldim. Mektuplarınıza teşekkür edeceğim; yılbaşında kart falan yollamağa hiç niyetim olmadığına göre, yeni yıl dileklerimi de buraya sıkıştıracağım, hepinizi şöyle güzel güzel yanaklarınızdan, gözlerinizden öpeceğim; anamın da selamını ileteceğim. Ohhh!

Sağlık durumu: Belimiz gene kayıp duruyor. Bakmayın, artık alıştık; kalkamadığımız, yürüyemediğimiz günler oluyor, sonra kalkıyor, yürüyoruz. Oramıza buramıza bir şeyler oluyor, sonra "idare" ediyoruz.

Yazı durumu: Ehhh... Masalı[86], bayramdan sonra *Türk Dili*'ne[11] götüreceğim. Uzun ya, belki kabul ederler. Etmezlerse de çaresine bakarız. N'idek? Önce masallar bitsin, Ferit'e[66] gitsin de (?) ondan sonra Borges[94] çevirisiyle metinler kitabını doğrultmağa bakalım. Arada şenlik bir yazı var. Onu da, bitirince, *Türk Dili*'ne[11] vereceğim.

"Çeşitlemeli Korku"yu[85] dinleyenler pek çeşitli şeyler söylü-

yorlar. Çok sevenler, katılanlar, bir yerlere gidecek yeni bir yol bu, diyenler var; beğenmeyen, tedirgin olup şiir mi bu, musiki mi? diyenler var. O da iyi.

Beytepe[92] bir güçlükler dünyası; saatlarıyla, otobüsleriyle, çamuruyla, uzaklığıyla.

Gündelik yaşam üzerine söylenecekler bu kadar.

Pasolini[93] yazılarına çok teşekkürler. Bir arkadaşla oturup okuyor, çeviriyorum. Aklınız durur. Ben o kadar Almancayı nereden çıkarıyorum, bilemedim. Eh, elbette ağır ilerliyoruz. Bitince haber veririm. (Eski yazı okumanın ilk günlerine benzemiyor değil bu Almanca okumalar. Gerçi, eski yazı hızlandı, şimdi bayağı bayağı kitap deviriyorum. Almanca ise hiçbir zaman öyle olmayacak. Geçelim.)

Oya[58], yazdığına sevindim. Bakma, ben de yazabilmeliydim daha önce. Tembelliğime, ya da, miskinliğime ver. Oranın havasını anlatıyorsun, ben de sana burayı kısaca anlatıvereyim. Beytepe[92] çoğu zaman karlı, hele ardındaki tepeler iyice karla kaplı. Şehir içi ya yağmurlu ya kuru. Günlük güneşlik çoğu zaman. Ama soğuk. Bayağı soğuk. Geçen akşam anamın boza içesi tuttu. Çağırdık gece bozacısını. 7,5 kağıdımızı kesti, yarım litre bozaya. Yarım litre deyişim, tabiî, söz gelimi. Başka fiyatlar da pek şenlik. Dönüşünüzde kendinizi Almanya'dan çıkmamış sanacaksınız herhalde (Fiyatlar bakımından elbet, kazanç bakımından değil!).

Şimdi bunun adı mektup mu oldu? Öyle diyelim, haydi. Oysa "yazı, yazarlık" üzerine bir mızmızlıklar etmek niyetindeydim. Dursun şimdilik. Alacağına yaz Halûk. Elbet bir gün yazarım. Sağ kaldıkça...

Örneğin "dolu yazı" ya da "yoğun yazı" diye nitelediğim bir yazı dokusu var. Onun üzerine konuşmak isterdim. Yeni lakırdılar edecek değilim. Ama öyle yazanlarla yazmayanlar var. Öyle yazanlar üzerine başkalarının yazdığı var... Sonra, bu "dolu yazı"yı düz, engebesi az bir yazı gibi göstermek için

harcanan çaba... Sehl-i mümteni[95] Ne ölçüde gerçekleştirilebilir?

Durayım, tadı kaçacak. Masalı aldığını, o konudaki düşüncelerini yazarsan sevinirim.

Haydi, bir daha öptüm hepinizi. Sağlıcakla kalın.

B.

ŞİŞİRİLMİŞ ADLAR

Ankara, 26.01.76

Halûkçuğum,

Aralık ayı başlarında alıp sekiz on gün sonra karşılığını yazdığım mektubunuzdan bu yana sizden ses gelmedi, haber gelmedi. Adnan'la[84] Güven'e[35] bu arada yazmışsın ya, kendi hesabıma gene de merak içinde kaldım. Yaramaz bir şey yoktur inşallah. Bu merakımı gider, bu mektubu alır almaz; gider de ne yaparsan yap!

Bizden haber alıyorsundur ya, kendi haberim olarak vereceğim, verebileceğim pek bir şey yok. Masalını[86] beğenip beğenmediğini merak ediyordum. Ne diyeceğini merak ediyordum... Senin bunca zaman susman benim hayra yormayacağım şeylerdendir. Görüyorsun, bir an önce yazman gerekiyor.

Yok, yazdın da yazdığın elime geçmediyse... Bilmem artık, ama pek üzülürüm. O halde, daha önce yazdıklarını bir daha yazar mısın, özetleyerek de olsa? Zahmet olacak ya...

Oya[58] nasıl, çocuklar nasıl? Sen nasılsın? Neler yapıp ettiğini merak etmiyor değilim. Almanca nasıl gidiyor?

Görüyorsun, mektup değil bu. Bir merak-name.

Merak-name dedim de... Bu ara eski yazı çalışması olarak ne

okuyorum, biliyor musun? Samipaşazade[96]... *Küçük Şeyler*'i[97] bitirdim, *Rümuz-ül Edeb*'i[98] bitirmek üzereyim. Gııh. Anla. Görüşünce anlatırım. Burada herkesin kafasını ütülüyorum Tanrının günü. İnsan böylesini kırk yıl düşünse imgeleyemez. Ya Rab! Tek şey dilerim: Yeni harflerle basılsın da herkes görsün ne olduğunu o "birtakım şişirilmiş adların"!

Bak dedikodumu da ettim acele. Sezai[96] bitince gene Halit Ziya[88] okuyacağım. Ardından C. Şahabettin[99] ile R. Halit[100] gelecek. İnşallah. Sağ kalırsak...

Anlatılmağa değer bir "yazı haberim" yok bu mektupta. Bundan sonrakinde inşallah.

Hepinizi sıkı sıkı öperim. Sağlıcakla kalın. YAZ, e mi?

(İmza)

TUHAF

Ankara, 05.03.76

Halûkbebe, hepinizi baştan, gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim. Bu kez yazmayan, yazmayı uzak bir gerilerde kalmış, belli belirsiz anımsanabilen bir işin uzantısıymış gibi gören, benim. Özür dilemem gerek ya, özür dilemenin değeri ne burada? Bunca hafta, bunca gün sustuktan sonra?... Oysa, her şey bir yana, Oya'nın[58] durumunu sormam, neler yaptığınızı, nasıl olduğunuzu, bir çözüm bulup bulamadığınızı öğrenmem gerekirdi. Bağışlayın. Ama iyice dağıttım galiba kafayı.

Geçen hafta birkaç günlüğüne İstanbul'daydım. Dört ay gitmemiştim "memlekete" İnan, o birkaç gün içinde, havanın inanılmaz şakaları bir yana bırakılacak olursa, bulduğum pek ustaca yollar sağolsun, İstanbul'da olduğumu sık sık unuttum. Bulduğum yollar şöyle şeyler: En yakın birkaç kişiyi görmek. Onlarla görüşmek -kendileriyle zaten mektuplaştığım için- bir birlikteliğin sürdürülmesi gibi geldi. Başkalarıyla ancak telefonlaşacağım diye karar vermiştim giderken. Telefonla bile görüşmediklerim çokça kaldı listemde. Hani görüştüklerimin hepsiyle, Ankara'dalarmış da bir hafta on gündür kendileriyle görüşmemişim gibi davrandım. Tuhaf. Denize baktım. Ama az gördüm. Bir kezinde, pencerenin yanında yemek yerken başı-

mı çevirip baktım. Deniz, -mecaz değil, gerçek- ayağımın altında. Hı, dedim. Oysa en çok özlediğim, gene denizdi, bilirsin hep söylerim gözümün o yatay çizgiyi aradığını.

Günler anlaşılmaz bir hızla, usa sığmaz bir boşluk içinde geçip gidiyor. Salâh Birsel[101] (eline sağlık demeli) şu sıralarda üç kitap çıkardı da onları biraz okudum, şenlendim. Neredeyse kitap okuma işini de unutacağım. İnanılır şey mi? Mektup? Yazılmıyor. Yazı? Yazıyorum demek için pek iyimser davranmam gerek. Başka iş? O da yapılıyor sayılmaz. Gönül işleri? Bir ara işler hızlandıydı. Şimdi de birileri var ama gönül rahatlığıyla, şöyle sere serpe bir iş çıkardığımız yok. Kışa mı bulmalı kabahati? Sanmam ya... Bu sabah kalktık ki bilmem kaçıncı kar Ankara'yı yeniden örtmüş. Neyse, bütün bunları bizim yakanın haberi diye veriyorum. Gazetelerde okuduklarını yinelemek gereksiz burada.

Sizleri bir daha sorarım. N'eylersiniz? Haber verin. Olmaz mı? Çocuklar nasıl? Sağlığınız?

Benden istediğin bir şey var mı Halûk? Belki her mektubumda sormam gerekirken sormuyorum ama sen sormuşum gibi davran. Ne olur!

Masalını[86] *Türk Dili*'ne[11] verdiğimi yazmış mıydım? Uzunluğundan ötürü ağustos sayısına kalacağını sanıyorum. Kitabın daha çabuk yayımlanması... Bilmem ki, ne zamandır masalların son iki tanesi bekliyor. Başka bir şey üzerinde çalışıyordum ama onun da tepesine kar yağdı. İşimde de, yani iş yerimde de huzursuzum. Bir terslik mi oldu? Hayır. Günaha girerim böyle bir şey söylersem. Gene de...

Neyse, görüyorsun iyi günümde değilim. Peki yazmak için daha iyi bir gününü bekleyemez miydin, deme. Belli değil mi o iyi günün ne zamandır gelmediği?

Bir daha öperim. Kendinize iyi bakın. Bizi de unutmayın. Sevgiler, dolu dolu. Sağlıcakla kalın.

B.

DERTTEN KURTULMAK

Ankara, 11.05.76

Halûkçuk,

Aylardır beklediğim mektubunu dün buldum. Yolladığını da aldım. Sağ ol! Ama böyle büyük masraflara girmene üzülüyorum. Ne olur, kendini bunlar için sıkma; utanç duyuyorum çünkü.

(Arada başka bir şey yollayıp yollamadığını bilmiyorum. Yalnız, bununla ikinci oldu. Belirteyim de, arada bilmediğim bir şey yittiyse senin haberin olsun.)

Ben bir buçuk ay falan önce düşüp kaburgamı kırdım. Eh, iyileştim sayılır. Ne zamandır -Mantık dersini hazırlamak gerektiğinden çilehaneye çekilir gibi işe "çekildiğim" için- bıraktığım mektup yazma işine, bugün yeniden oturdum. (Mantık dersinin hazırlığı bittiğinden değil! Ders dün başladı. Ama ben herhalde daha iki ay bu işle uğraşacağım.) Biraz rahatladığım için, "bugün yazarsam yazarım" diyerek yazıyorum. Sana, dün mektubunu almasaydım da, yazmak istiyordum. İyi oldu senden haber geldiği.

Anacığım, sen dertten kurtulamazsın. Olsa olsa dertlerinin azaldığı günler olabilir senin için. Ukalâlığımdan değil öyle de-

mem, biliyorsun; ben de öyle olduğum için...

İnşallah Oya[58] bir iş bulur da biraz hafifler birtakım yükler. Çocukların iyi oluşuna, okula başlamak üzere oluşlarına çok sevindim.

Senin benden istediğin, isteyeceğin bir şey yok mu?

Araba işini, hele sürme işini kıvırırsan güzel olur. Döndüğünde de gezdirirsin, arada bir, bizleri. Efem?

Ama bir diyeceğim daha var galiba. Şu: "Dertten kurtulamazsın" dedim; ama derdi dert edinip edinmemek biraz daha "elimizde" Hani, öyleyse öyle; değiştirebiliyorsan iyi; değiştiremiyorsan, didinip uğraşıp kendini yormaktan, üzmekten başka bir sonuca varamıyorsan, o zaman "değer mi?" demez misin kendi kendine? Hiç değilse, kimi derdi "öfff be!" deyip bir kenara atamaz mısın? Ben de deniyorum biraz biraz öylesini...

Hepinizin gözlerinden, yanaklarından öperim. Sağlıcakla kalın. (Fakiri sevindirenler sevinsin derim. Eh, anla artık...) Yazı mı? Bir dahaki mektuba... Şimdi ne desem boş.

B.

GECE

Ankara, 27.07.76

Efendiciğim,

Bâ-el-zat ve bâ-el-hassa* eşşeklik ettiğimi bilerek özürler diler, mektubuma öyle başlarım.

Sen tut, bir şeyler gönder adama, herif sana bir teşekkür bile etmeden, bir "hâlâ sağım" demeden haftalar geçirsin. Olacak şey mi? Oldu ama.

Nasılsınız? Sizleri hafiften özledik ya, dişimizi sıkalım. Gurbette olana "seni özledik" demek yakışık almaz. İyi olun da...

Oya'nın[58] işine, bebelerin kampına gerçekten sevindim. Senin Almancanın durumunu merak ederim. Ayrıca, Alaman serüvenlerin de sorulmağa değmez mi sanki?

Biz... Deli gibi çalıştıktan sonra geçen hafta dört günlüğüne İstanbul'a gittim, üç gününü hasta geçirdim, döndüm. Bu kez belimdendi zorum. Oralarda kilitlenir kalırım korkusuyla kendimi otobüse attım. Buraya varınca, biraz da ilâç yardımıyla, bayağı bayağı düzeldim denebilir. Geçen mektubumda yazmadığımı söylüyordun. Al işte bel haberini. Kaburga arada bir,

* *Karasu, eski yazı öğrenme sürecinde nerede okumuşsa, böyle okumuş olacak; doğrusu şöyle: Bizzat ve bilhassa (H.A.)*

özellikle yatakta, sabaha karşı, bayağı bayağı sızlıyor. Yağmur havası diyorum. Gerçekten de yağmur yağıyor çoğu zaman.

İş... Evet, altı ay boyunca mantık yedim, mantık terledim. Dersler bitti, sınavlar bitti, iki kişi bırakmak zorunda kaldım, o da dert oldu ya, biraz çalışırlar gelirler. N'eyleyeyim. 100 üzerinden ancak 23.5 alabilen adamı nasıl geçirirdim? Şimdi, bütün motorları takmış, *GECE* ** 'nin[102] ilk "temiz"ini bitirmeğe çalışıyorum. O bitince masalları[103] bitirmeğe oturacağım. Ben bitirince Edgü[66] de (hâlâ istiyorsa) kitabı basabilir. Yıl sonuna doğru çıkar inşallah. Eh, sana yollamam tabiî... Merak ediyormuş. N'olacak yani merak edip. Sen kitabı değil, kitap üzerine söylenecek olanları merak et. Benim kitapta ne eğlence olur? Ama o yazılarda...

Ah Halûkçuk... Dediğinden başka bir şey yaptım mı bugüne dek? Evet, kişi işini yapmağa bakmalı. Ondan başka bir şey değilsindir eninde sonunda. Hep demez miydim öyle? Şimdi de görüyorsun, bu şaklabanlığımın altında (sana yazmanın sevincinin nasıl payı olmaz bu şaklabanlıkta?) bir şeyler yapıp bitirme kaygısı var. Anamın sağlığı pek parlak değil. Kendi sağlığımı -böğürecek hallere gelmedikçe- pek düşünmeyebilirim ama anam söz konusu olduğunda kaygısızca davranamam ki!

Gönül? Yok öyle bir şey. Jimnastik? Eh, bayramdaaaaan bayramaaa. Yazgımız buymuş... mu diyeceğiz?

Akşamları eve pestil gibi dönmenin tadını, özellikle "mantık dönemi"nde yaşadım. Bir şeyler okuyamamayı, hiçbir şey yapamamayı... Toparlanmak gerek ama. Ya dinlenme? Bakalım bu yıl şeytanın bacağını kırabilecek miyim yoksa altıncı "ölü yaz" mı yaşayacağım?

Ağustos sayısında *Türk Dili*[11] bir masalı basıyor. Görürsün. Gelmiyorsa söyle, yollayayım. Ha... Galiba bildiğin bir masal... Hani Halûk Aker diye bir adam var, ona adanmış... Herifi ta-

yani ya, romanımızdır.

nımazsın herhalde. Olsun. (Yalnız, ilke kararıymış, "ithafiye"leri kaldırıyorlar. Artık kitapta çıkar adın. N'eyleyelim? TDK[47] bu! Cart!

Yaz günleri, otobüsümüz bir saat önce kalkıyor. Çalışma saatlerimiz artıyor. Ben de harıl harıl yazı yazıyorum. İyi mi?

Hepinizi öperim. Seni biraz iltimaslı tarafından. Bana yolladıklarına bundan böyle yalnız ben teşekkür etmeyeceğim. Başka meraklılar da türedi. Gerçi şimdi bedava baktırıyorum ama yakında, geçimimizi biraz kolaylaştırm-ak (öf! Ben bu atlayan makinenin...) için dakika başı para almağı düşünüyorum. Ne dersin? Haklı bir "ölçüt" olmaz mı dakika başı? İstanbul'daki sandal sefaları gibi...

Anamın sevgilerini iletirim. Gözlerinden, yanaklarından bir daha öptüm, gitti. İnşallah, bir daha yazdığımda daha oturaklı bir günümde olurum. Kusura bakma, kimi zaman keçiler biraz depreşiyor işte... (Makine kaymasın diye altına bir kat plastik köpük yerleştirdim. Kayması kesildi ama atlaması hızlandı. Bundan ayıplık bir anlam çıkar mı dersin?)

Sağlıcakla kalın. Gönüller hep hoş olsun!

B.

OKUMANIN ZARARLARI!

Ankara, 08.09.76

Halûkçuğum,

Görüyorsun, bu kez ben de arayı epey açtım. Birazdan öğrenirsin nedenlerini. Belki Adnan'lardan[84] öğrenmişsindir zaten. Şimdi de hızlıca bir yazayım diyorum, hem daha çok gecikmesin, hem bugünlerin sıkışıklığı içinde bir dost soluğu estireyim diye.

Bu mektubunun havası beni pek sevindirmedi Halûk. Bir bezginlik, bir eziklik var, eskisinden çokça. "Niye?" demek yararsız. Öyledir. Geçer. Er ya da geç. Ama üzüldüm. Kendine çok haksızlık ediyorsun sanırım. Bunun da bir nedeni olsa gerek. Öyleyiz; kabul edebilmeli. Daha iyi olmamızı isteriz, dileriz. Elimizden geleni yapalım. Sonrası... Sonrakilere bırakacak değil miyiz o işi? İster istemez?

Fransa'dan arkadaşım Jean[78] geldi. Sayesinde denize gittim. Altı yıl sonra. İyi de oldu. Tabiî, cık kadar bir şeydi. Gene de... Şimdi bir Brüksel yolculuğu göründü ufukta. Resmî yazı bugüne dek gelmedi. O gelecek de, izin alacağım, pasaport çıkaracağım, falan filan, sonra da kıvırabilirsem önümüzdeki haftanın sonunda falan yola çıkacağım. Şimdiden cicisinden engel-

cikler görünmeğe başladı ama bunlara karşı koyabilirim. Karşı koyamayacağım bir şeyler çıkmaz inşallah. Yol Paris, Brüksel, Amsterdam (belkili) Münih'den geçecek. Frankfurt'a uğramak isterdim, sizleri görmek isterdim. Şimdilik, olabileceğini sanmıyorum ama böyle bir olanak var mı yok mu, araştırmak niyetindeyim. Hoş, gelsem de pek az kalabilirim. Merak etme, gelecek, gelebilecek olursam size vakitli haber veririm. Benden haber çıkmazsa, gelemiyorum demektir. Gerçekte, her şey gelip günlerin kısalığına, azlığına dayanıyor.

Ankara'dan Sevgi Sanlı[104], Nezihe Meriç[50] de ayrıldılar. Herkes İstanbul'a koşuyor. Bize sıra ne zaman gelecek ki?

Adnan'larla[84] "hasret gidermiş"sinizdir. En yeni haberleri almışsınızdır. Araya sıkıştırayım, onlara da candan sevgilerimi ilet, e mi?

Side'de *GECE*'yi[102] bitirdim. Bundan sonra birkaç kişiye okutacağım, söyleyeceklerini dinleyeceğim, ardından da çalışmağa başlayacağım. Önce masalları bitirmek gerek şimdi. Ya da, bir uğursuzlukları olduğu için bitiremeyeceğimi anlayacağım bu yakınlarda. Bakalım.

Sana "biraz dokundurmak" ne gönlümden geçer ne usumdan. Söylediklerimi senin için de kendim için de söylerim ama sana "dokundurmak" yapacağım iş değil.

Bugünlerde kiraya boyumdan büyük zam geldi. Ev sahibiyle konuştum. Bereket aramız iyidir de biribirimizi gırtlaklamağa kalkmıyoruz. Ama yeni durum benim için çok ağır olacak. Buna karşılık, birtakım şeylere bakışımda epey değişiklik yarattı bu sarsıntı. Hiç değilse bu iyiliği oldu. Bakışlardaki değişiklik, felsefece birtakım kararlara varmaktan bir adım ötesidir. Yalnız bunun da bir adım ötesi var: Değişikliğin uygulamada alacağı biçim. Kılgın değeri varsa bir şeyin, o aşamada vardır. Oysa kararlar veririz, biliriz, ederiz de ona göre ufacık bir yaşam adımı atmak ne kadar güç gelir bize. Bütün develiğimiz sırtımıza çöker. Develiğimizin bilinci de yükümüzü büsbütün artırır.

Okumanın zararları bunlar! Berber mi olsam bundan böyle? Bilirsin bayılırım bu mesleğe. Ya da para kazanmak için pezevenkliğe mi başlasam? Ama ondan hiç anlamadığım için yüzüme gözüme bulaştırırım diye çekiniyorum. En iyisi gene berberlik.

Sanki bütün bitireceklerimi bitirmişim; yeni bir metin tasarlıyorum. Düz, filim gibi bir şey. Bir köpek, biribirileriyle sevişmek için can atan ama parmacıklarını bile kımıldatamayan birkaç herif, alabildiğine deniz, alabildiğine kum, tepede güneş, bir de bağından (ipini koparıp) denize inmiş bir inek. Masalların, metinlerin, romanın, her şeyin dışında. Bir "öykü" işte. Bakalım sonunda nasıl bir hilkat garibesi olacak...

Çocukların 1. sınıfa girmesine çok sevindim ya, "ne çabuk!" demeden de edemedim. Oya'nın[58] durumu beni üzdü. Nedir? Gereken şeyleri yapıyor mu yoksa "adaaaam..." mı diyor? N'olur, şimdiden işi ciddî tutun, sonrası daha kolay olmuyor.

Sizleri bir sıkı öperim şimdi. Bakarsınız, en olmayacak bir iş olur da yakında görüşürüz. Olmazsa da sabırlı adamlarızdır, elbet çaresi bulunur bir araya gelmenin. Sağlıcakla kalın tontonlarım. Abinizi de "iyi moruktur" diye anarsanız arada bir, daha ne isterim? Bir daha öptüm.

B.

GÖRÜŞEMEMEK

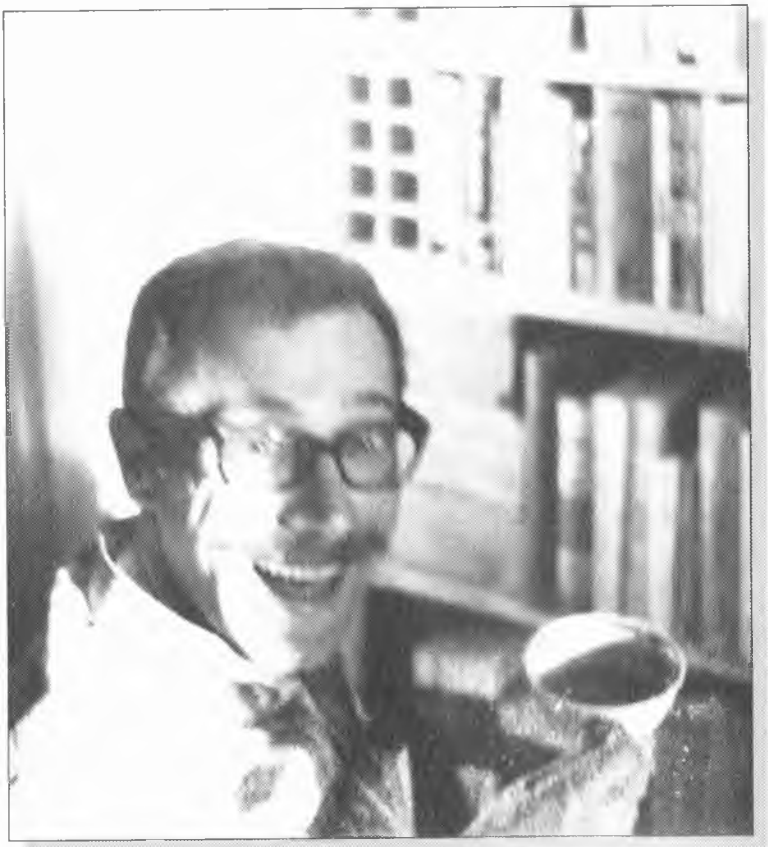
23.10.76 (Münih)

Bunca yakına gelip görüşememek acı ya, ne vakit var, ne yol! Umarım iyisinizdir. Hepiciğinizi sevgiyle öperim. Onart'lara[84] da bol bol sevgi. İşler iyi ya?

Sağlıcakla...

(Yarın Belçika'ya geçiyorum.)

Bilge

Bilge Karasu Ankara, Küçükesat Caddesi'ndeki evimizde. Nisan, 1969.

KÜÇÜK UMUT

Ankara, 30.12.76

Halûkçuğum,

Senden gelecek mektubun gecikmesi, olsa olsa, sağlığınız konusunda beni meraklara salar. Yoksa sevgiden yana bir "bozukluk" olduğunu düşünmem. İnsan kimi sevgilere güvenmeli. Güvenemezse, güvenemiyorsa, işi kötüdür o insanın.

İyisiniz ya, çocuklardan yana bir üzüntünüz yok ya... Orası önemli.

"Anılar" diyorsun. Anı değil, düşünceler ön sırada bu kez. Belki yazılır. Yazılması da iyi olur. "Güncel yazı" konusunda hem tembel hem beceriksiz olduğum cümle âlemin malûmu olduğuna göre... Kala kala "başka türlü yazılar" kalıyor. E... o da olur bakarsın.

Vaktimin darlığı, resmi işlemlerin (hem, bizimkilerin suçu değil, Brüksel'dekilerin) gecikmesi bana Almanya'da pek az vakit bıraktı. "Küçük umut" bende de vardı ama olacak şey değildi. Pazarkaya[105] ile (gene tanışmadık ama hiç değilse Ankara'da telefonda konuştuk) Münih'ten konuşurken telefonda "Bizim burası uzak değil, geliverin" diye bir çağrı gelince ben sizleri düşündüm ama o gece Brüksel'e uçmam gerekliydi. Ay-

rıca pek kötü bir "grip" + çanta kaldırıp indirmekten ötürü beni yeniden kötürümleştiren bir "disk" ağrısıyla boğuşuyordum. İşin garibi, o akşam Münih'i sis bastı, uçak kalkamaz dendi, bizi otobüslerle Nürnberg'e yollayıp oradan bindireceklerini söylediler. Ben hızlı bir Frankfurt düşüne kapılır gibi oldum ama sis açıldı, saat on bilmem kaçta Brüksel'deydim. Ama bundan sonra neye gelemeyeyim? Güç, elbet, ama "olmaz" denemez ki?

Masallar[103] galiba bitmekte. Şeytan kulağına kurşun. Vakit darlığı ile yorgunluk beni köstekliyor. Tembellik değil. Bir ders "yaratıyorum" bir başka ders de hazırlıyorum. Her gün ders veriyorum. Görüyorsun...

Yeni yıl, yılların en iyilerinden olsun dilerim, sizler için. Candan öperiz, sevgilerimizi yollarız. Özlem? Evet, hem de çok. (Hem Münih'i pek sevdim. Sevdiğim yerlere bir daha gitmek isterim. Bak Londra'yı ne rahat es geçtim. Yani, umulmadık bir zamanda özlem giderebiliriz bakarsın..) Bir daha öptüm.

B.

HALİT ZİYA

Ankara, 15.03.77

Halûkçuk,

Seni hiç bu kadar uzun süre mektupsuz bırakmış mıydım? Sanmıyorum. Adnan'lara[84] da yazmadım. Öyle ki onlardan bir mektup daha geldi. Merak edilecek bir şey yok belki. Ama anlamışsınızdır, "bir şeyler" oldu, olmadı değil.

Sağlıkça irili ufaklı birtakım dertler geldi, geçti, geçmedi falan... İnsanın canı yandıkça sözü edilir hastalığın. Biraz geçer gibi olunca bir yana bırakılır o laf.

Okulda iş çokça. Durum pek kötü değildi ya, dersler başlayalı üç gün oldu, üç gündür -belki başka yerlerde görülenlerle karşılaştırılırsa gene de pek kötü sayılmayacak- olaylar art arda çıkıyor. Ürkütücü. Durumun genel görünümü uzaktan bakılınca nasıl, bilmem ama, yakından epey tatsız.

Büyük bir bunluk içindeydim. Biri çıktı yoluma. İki aya yakın bir süre biraz belim doğruldu, biraz soluk alır gibi oldum. Bir bayram bekledim haftalarca. Bayram geldi, geçti sonra. Şimdi gene kuyulardayım. Her şey bitti mi? Hayır. Belki her şey asıl bundan sonra başlar. Bu bile umulabilir. Ama sonrayı değil, şimdiyi yaşadığıma göre, yani kararsızlığın orta yerinde

olduğuma göre, gönlüm şenlikli olamaz. Ne dersin?

Bir masal daha bitti, *Türk Dili*'nde[11] bekliyor şimdilik. Sonuncusu da yazılmakta (inşallah maşallah döneminde)... Yani kitabın güze doğru çıkması beklenebilir. Ardından bekleyen şey çok. Gelgelelim, çalışmak için gereken koşullar yok. Akşamları, sanki bütün gün taş taşımış gibi bir bezginlik, bir tükenmişlik içerisinde dönüyorum eve. Yemek yemek gerekiyor elbette, kahvaltıdan sonraki övün... Biraz kitap okuma çabası. Sonra da, bir şeycikler yapamamış olmanın kemirileri içinde gönül kepengini indirip yatmak. Okulda ne yapıyorsun? diyeceksin. Baksana, eşime dostuma bile yazacak vakti, hali, ancak arada bir bulabiliyorum. Başka şeyleri iterek bir kenara. Ayda bir, falan.

Mızmızlığım üstümde, doğru. Yoruldum da artık, ondan olsa gerek.

Geçen hafta İstanbul'a gittim. Onunla. Onu orada bırakarak döndüm. Bir daha ne zaman görüşebiliriz? Bilmiyoruz. Neyse, başka şey diyecektim: Orada eski yazı iki H. Rahmi[38] ile *Aşk-ı Memnu*[106] buldum. Şimdi hem eski yazı meşk ediyorum, hem H. Rahmi'nin[38] nasıl bir garip görüngü olduğunu düşünüyorum yazınımızda. Hem atamıyorsun, hem de çocukluktan kalma saygın ufalanıp gidiyor. H. Ziya[88] okudukça içime biraz su serpiliyor ama o da öyle şeyler yapıyor ki ara ara...

Başka şeyler de okuyorum bu ara. Onları da bir başka mektupta anlatırım belki.

Şimdilik vızıltılarımı burada keseyim de sağlığınız, keyfiniz, çocuklar, yapıp ettikleriniz üzerine haberlerini beklediğimi yazayım. Oya'ya[58] sevgiler, çocuklara öpücükler. Seni de "-cük"süz öpülerle donatayım bari.

Sağlıcakla kalın,

B.

Onart'lara[84] selam ilet. Bugün yarın onlara da yazacağım. İnşallah!

BUNLUK

Ankara, 11.07.77

Halûkçuğum,

Bunca ay susup şimdi, adresinizin belki de değişmiş olduğu şu anda yazmanın anlamı ne -diyorum ama gene de yazıyorum-. Nasıl yazmam? Sizleri çok özlemem bir yana, bir haberiniz de ne zamandır gelmez. Biliyorum, ben yazmadıktan sonra ne hakla yakınabilirim. Ama kusurunu bilmek, özlemleri de ortadan kaldırmaz ya...

Geçirdiğim bir büyük bunluk vardı. Geçmiş durumda olduğu şimdi de söylenemez ama epey azaldı acısı. Şimdi ilkel, temel öfkeler kıpırdıyor duruyor içimde. Bir süre sonra onlar da belki biraz dağılır. Tuz kokarsa çaresi ne? diyordun... Evet, çaresi ne? (Eti kokutmamağa bakmak!) Tuzdan vazgeçmek, tuzu gerekseme durumundan sıyrılabilmek. Çok parlak, çok umut verici bir dünyada yaşıyoruz da sanki, bir ben umutsuzum. Değil, bebeğim. Gerçi, her hoşnutluğun altını eşeliyorum, orası doğru. Sağlam, eşelemeye gelir bir hoşnutluk bulunabilmesi umudu da çok mu delice bir umut?

Edebiyat konusunda söylediğini pek anladığımı sanmıyorum. Ataç[107] benzeri bir "hallaç"lık derken ne düşünüyorsun?

Tansuğ'un[108] kitabını okumadım. Bir ara okumak isterim de... Bu yıl okuma bakımından en kötü yıllarımdan biri olsa gerek. Tansuğ'un[108] birtakım davranışlarını beğenmemek başka. Kitapta söylediği birçok şeyin övgüsünü işittim arkadaşlardan.

Sizler, neler yaptığınızı, artık ya sözlü ya da yazılı olarak anlatırsınız. Ağustosta gelmeniz düşüncesi gerçekleşiyor mu? Benim gelmem biraz "masallık" halde ya, bakarsın geliverirm. Ama nasıl olsa eylül-ekim arası olur o iş. Olursa.

Eren'in[109] "almancacılığı" pek hoş olmayabilir ama çocuklar için öylesi pek doğal. Bu yıl o da okula başlar artık. Bakalım ne olacak. Senin almancandan ne haber? Oya'nın keyfi nasıl?

Karanlık bir dünyanın edebiyatı karanlık diye bizi kınama. Bizimki zaten oldukça karanlıktı, oldum olası. Yakında masallar bitecek. Kitap olup çıkabilirse ortaya, artık karanlığın türlüsünü görürsün orada. Bilmediğin bir iki metin olacak kitapta. Ha, bir tanesi de *Türk Dili*'nin[11] ağustos ayında yayımlanacak.

Haydi, burada keseyim. Hepinizi sıkı sıkı öperim. Seni biraz daha sıkı kucaklayarak. Sağlıcakla kalın.

B.

Yazılıp çizilen şey çok, o kadar da "tembel" değilim, bilesin!

KİTAP ARTIK BİTTİ

Ankara, 06.09.77

Halûkçuk,

Mektubuna bunca gecikmeyle karşılık yazmamın tek nedeni, masalları basılabilecek hale getirmekle uğraşmakta olmam. Münih'ten beklediğim çağrı geldi ama öyle bir eksik güdük geldi ki, gitmekten vazgeçiyorum. Kendi paramla gelmek ise, pasaportun süresinin bitmemiş olmasından yararlanma yolunu da unutturacak ölçüde güç. Bu yıl da görüşemeyeceğiz. Bunu Adnan'a[84] da bildiriverirsen sevinirim. Tasarılar suya düştü. N'eyleyelim. Başka bir zaman bekleyelim... Şarkı gibi bir şey oluyor, değil mi?

Evet, kitap artık bitti, bitmek üzere, okuyorum, düzeltiyorum, biraz dokunuyorum orasına burasına... İki gün önce İstanbul'a gitmiş, onu Ferit'e[66] teslim etmiş olacaktım ya, nedense gitmek istemedim. İki gün sonra gideceğim. Son sayfa üzerinde biraz daha mı oynamak istiyorum iki gündür, bilemiyorum ama *Uzun Sürmüş* te[110] de öyle bir şey olmuştu.

Sağlık... Pek parlak değil. Geçelim. Gönül... Bombok'tan iyi. Örneğin, ufak tefek umutlar var. Büyük bir "sevi"nin parçala-

rını hâlâ yerlerden topluyorum falan. (Sevi değil, tutku demeli herhalde.)

Masalı[111] okumuşsan, düşüncelerini bilmek isterim. Kitap çıktığında da kitap üzerine düşündüklerini esirgemezsin, değil mi?

Tansuğ'u[108] okudum. Özgün, ilginç birtakım düşünce parçaları oraya buraya serpiştirilmekle kalmış, buna karşılık bir sürü kalıplaşmış bilgi, oraya buraya damperle boşaltılmış.

Geçmiş olsun, kaza yaptım diyorsun da pek bilgi vermiyorsun! Besbelli çok önemli bir kaza değilmiş ama nedir, bilsek...

Kâğıda bir şeyler kurarak satırlar çiziktirmek iyidir de, duyguların aktarılması için çiziktirmek hem güç hem yetersiz gelir insana, bilmez miyim? (Mektubunun ilk satırlarına yanıt bu.)

Ama, konuşmak, biribirimize bir şeyler söylemek için ille karşı karşıya gelmeği bekleyeceksek, yandık. Di mi?

Şimdilik buralarda durayım. Çocukları, Oya'yı[58] epeydir anlatmadın ayrıntılı olarak. İyilerdir umarım.

Hepinizi öperim. İyisinden. Yaz.

B.

MOZAYİK YAZI

Ankara, 26.12.77

Halûkçuğum,

Bunca aydır yazamadım. Seni mektupsuz bırakmanın ayıbını duya duya. Bağışla. Şimdi hepinize sağlıklı, tedirginlikten uzak, verimli bir yeni yıl dileyeyim, gözlerinizden, yanaklarınızdan öpeyim.

Yazdığında İstanbul'da kitabımı[103] yayınevine veriyordum. Ertesi akşam da izne çıktım. İzin dönüşü anamı hasta buldum. Önce uzun uzun onunla uğraştık. Düzeldi. Ama yaşlılık, bildiğin gibi, kolay değil. Ben de yaşlanıyorum, oram buram eskiyor. O da pek kolay değil. Senin ameliyat haberini alınca bir "geçmiş olsun" bile diyememiş olmak acıklı ya, kafayı dağıtalı epey oldu, bir tuhaf yaşıyorum. Üstelik, inanmazsın, yıllardan beri ilk olarak "umut" ile yeniden karşılaştım, yeniden "yaşanabilirmiş" der oldum.

Bu yıl görüşemedik, bundan sonra görüşmemiz büsbütün güç. Öyle ya, bu parasız halimizde (Türkiye'nin de, benim de) dış gezi ne gezer! Siz gelirsiniz belki bir tatile, kısacık da olsa bir görüşme olur.

Bereket, anlattığın kaza daha çok kese kazası olarak kalmış.

Oya[58] şimdi çalışıyor mu? Çocuklar kimbilir ne kadar büyümüş, ne kadar uslanmıştır... Yeni yerinizin tadına varabilecek vaktiniz, keyfiniz de varsa, ne mutlu size.

Masallar[103], inşallah, "şubata doğru" çıkarmış. Söyleneni aktarıyorum. Artık, şubata doğru mu, başka bir aya doğru mu, yaşayan görür. Bu ara, metinler kitabının son metni olmasını düşündüğüm *Beyoğlu...*[31] ile uğraşıyorum. Gerçi, istediğim gibi, istediğim ölçüde hiç ama hiç değil... Yalnız, öylesine bir dallanıp budaklanma eğilimi gösteriyor ki, metinler kitabını ayrı çıkarsam, bunu da sonradan bir başka kitap diye yayımlasam mı diye düşünmeğe başladım. Hazırda, ya da hemen hemen hazırda epey şey var. Bir de tasarladıklarımı gerçekleştirirsem, yaşamımı doldurmuş olurum. Ama... Olur mu?

Masalım[111] için yazdıklarına teşekkür ederim. Senin kavrama isteğini bilirim. Mozayik yazı beni gitgide sarıyor. Ya da ben ona sarılıyorum. Çizgisel anlatımı hanidir unuttum. Yalnız, geçen yıldan beri tasarladığım, bu yıl pekiştirdiğim bir deniz-kumsal-güneş metni var; sanırım onda çizgisele yeniden biraz yaklaşacağım. Belki de daha başka bir biçimde. Konuşabilseydik karşı karşıya oturup, belki daha kolay olurdu sendeki etkisinin biçimini anlamak "Avından El Alan"ın[111]...

Okul bugün yarın kapalı, yani ders yapılmıyor. Çarşamba günü açılınca ne olur, nelerle karşılaşırız, bilmiyorum. Bu konuda günü gününe yaşıyoruz. Günler çok gerçek birimler haline geldi. Ölüleri, olaylarıyla. Gerçeklik düşsele dönüşüyor bu yeğinliği bulunca.

Sapıtacağım sürdürürsem. Burada durayım. Hepinizi sevgiyle, özlemle kucaklarım. Yeni yılda daha iyi mektuplaşalım, dilerim.

B.

DENGEYİ DÜZELTMEK

Ankara, 26.09.78

Halûkçuğum,

Püsküllüoğlu[69] Enis[112] yoluyla bana ulaşan sevgini, selâmını aldım. Ben de sana ne zamandır mektup yazmak istiyor, beceremiyordum. Bana mektup borçluymuşsun. Öyle, ya da tersi: ben sana mektup borçluyum... Önemli olan biribirimize bir şeyler yazmak istememiz. Biliyorum ki istiyorsun, sen de biliyorsun ki istiyorum. Yeter. Borç yazıp ne olacak?

Kart-mektubunda, bilginin kültürün insanın doğal dengesini bozan bir yanı var mı dersin? diye soruyordun. Evet, var derim. Hem de nasıl! Yalnız şu da var: O bozulan dengeyi gene bilgiyle düzeltmeğe çalışmak gerekir, ya da, en azından, olanaklıdır. Sen de buna ne dersin? Dengeyi düzeltmek de, yani yeniden sağlamak da, eski duruma dönmek değildir elbette; yeni bir denge kurmaktır. Ondan sonra da durmadan, yeniden, bozulan dengelerin yenisini kurmaktır. Yapısalcılık yapıyoruz gene, değil mi? Kabacalı'nın[113] kulakları nasıl çınlasın ki!...

Biz iyi falan değiliz. Ama neler olabileceğimizi düşündükçe iyi olduğumuzu rahatlıkla söyleyebiliriz. Örneğin hastalıklar bundan çok daha kötü, sıkıştırıcı olabilirdi. Hiç değilse şu an-

da, öyle değil. Türkiye'nin durumu belli. Eh daha ne olsun?

Bir de bana karamsar der dururdunuz. Ayol, benim yazdıklarım olup bitenlerin yanında zemzemle yıkanmış şeyler.

Sizler nasılsınız? Oya[58], çocuklar... Sen?... Seni sahiden özledim. Şöyle yanaklarından öpmek... Neye güldüm geçen gün, biliyor musun? Hani tanıştığımızda aramızda kocaman bir yaş farkı vardı falan... Şimdi sen benim iki yaş küçüğüm gibi geliyorsun bana. Başkalarıyla karşılaştırdığımda...

Neyse, şimdi ayıp şeyler etmeyelim. Gözlerinden, yanaklarından sıkı sıkı öperim. Oya[58] ile çocuklara candan sevgiler. Beni bu kadar unutma gene de. Yani, "aklından çıkarma" anlamında değil, biliyorum, çıkmıyoruzdur da, "yazma" anlamında... Sağlıcakla kalın hepiniz.

B.

Şimdi bir de Opera'da çalışmağa başladım. Ne dersin? İnsan salaksa...

"KÜLTÜR" TAM GÜN

Ankara, 28.12.78

Halûkçuğum, canım,

Kitabını[114] alalı günler, mektubunu alalı haftalar oldu. Bak ben de ayıp ettim, sana daha önce yazamadım. Kitabının çıkması, çok önemli bir olaydı oysa. Bunca yıldan, bunca üzüntüden, beklemeden sonra... Bunu gereğince kutlamak isterdim. Bunun için de -sen bu aralar hiç gelme- benim oralara gelmem iyi olurdu. Düş, üstelik alaylı bir düş. Gene de "gözün aydın, bundan sonrası için de başarılar" türünden candan, içten olacağına inanacağın bir şeyler söylemek isterim. Kitabını orasından burasından kemirmeğe başladım. O kadar. Oturup okumak gene de birkaç gün sonraya kalacak. Şu anda elimde gıcıkça bir kitap var, hemen bitirip geri vermek zorundayım. Kitabını bitirince gene yazarım ya, yeni bir şey söyleyebilir miyim, şimdiden bilemiyorum.

Beni unuttuğunu, ya da yazmak istemediğini nasıl düşünürüm Halûk? Ne ki, ben de çok az mektup yazdım bu son aylarda. Yazmak istediğim halde. Ne yapıyorum diye sorarsan yanıtı kolay değil. Kimi gün, gazete bile okuyacak vakit bulamıyorum. Nedir beni bu kadar koşturan? Belli değil. Benim güç-

süzlüğüm, sağlıksızlığım belki de. Side'ye gitmeden önce pek kötü durumdaydım, orada biraz düzeldim. Aradan iki ay ya geçti ya geçmedi, eski duruma döndüm. Dinlenemiyorum, uykum çok bozuk, durum bildiğin gibi. Şaşılır mı?

Siz iyi olun, çocuklar iyi olsun da...

Yazı'daki[115] metin[116], düşündüğün gibi, çok daha uzun bir yazının orta bölümü. Bir yılı geçti, bir türlü bitiremedim. Bitirmek için bir şeylerin kopması mı gerek ne? Hırtın tekiyim işte. Oysa, bir buçuk yıldır bekleyen Masallar[103], kağıt bulunursa, ocak ayında yayımlanacakmış, en son haber bu. Çıksın, yollarım. Metin de biterse, Metinler[117] kitabı da bitmiş olacak. Yüzde seksen (!) bitmiş bir kitabımız daha var, iki yıldır ekşimekte olan. Daha başka bir sürü şey var. Bu son aylar her şeyi berbat etti. Yalnız ben değilim bana dert olan, elbette! Anam ÇOK yaşlandı, birçok şey demektir bu. O faslı hiç açmayayım.

Arada bir kendimi koyu mu vereyim? Bilirsin zaten, benden öyle bir şey pek beklememelisin, ama gene de belli olmaz: Bir gün senin istediğin de olur: Yaşlandıkça o yanım açılıyor galiba.

Haklısın, "kültür" tam gün işi oldu. O sekiz saati de kitaba veremediğimize göre (benim durumumda bile...) biraz tatar ağası oluyoruz. Gerisi ise, dediğin gibi.

Yaş farkı konusunda dediğimi ters anlama, gözüm. Aramızdaki yaş farkı sanki azaldı, yok oldu dedimse, gergin, diri, alımlı yüzler var diye değil. Sen yaşlanıyorsun, ben büsbütün yaşlanıyorum (demek yerindeyse, elbet). On gün sonra 49 yaşımda bir adam olarak gezeceğim ortalıkta. On değil, sekiz. Alımlı yüzler, insanı ayakta tutuyor. Ama alımlı yüzlerin ardındaki yaş (farkı) seninle aramızdaki yaş farkını azaltıyor, alımlı yüzlerin kendisi değil. Bilmem, daha anlaşılır kıldım mı bu garip duyguyu?

Dünya çevremizde bir daha yıkılıyor. Belki her kuşak için böyle; belki analarımız, bizler, kardeşlerimiz ya da çocukları-

mız için özellikle böyle. Yıkılma sözcüğünü değişme yerine kullanmadığımı da iyi bilirsin.

Şimdilik sağlıcakla kalın. Hepinizi teker teker öperim. Sonra seni gene öperim. İltimas efendim. Yeni yıl hiç değilse sizlere biraz daha iyi davranır diye umalım. Bize nasıl davranacağı hiç belli değil. Eşten dosttan birkaç kişinin selâmını da ekleyeyim. Ülker[84] gibi, Abidin[118] gibi, İonna[119] gibi, dahası da var.

Yazacak halin olunca yaz, e mi? Gözlerinden, yanaklarından, bir daha. Amma da iltimas, a efendim!

B.

YAŞAMAKTAN YORULMAK

Ankara, 05.03.79

Çok bayat bir şeyle söze girişeyim Halûkçuk: Zaman nasıl da geçip gidiyor! (Bayat mayat, insan durup durup şaşıyor, şaşırıyor ya, sen ona bak. Kaçıncı "farkına varış" bu? Daha da çok varırız bu bayat sonuca...) Sana yıl sonu dolaylarında yazmıştım. Ardından bir kartın iki mektubun geldi. Pek bırakmazdım öyle biriksin. N'eylersin ki...

"N'eylersin ki" ne? (Ha, bir de bana kötümser dersin, benden iç açıcı bir lâkırdı beklersin arada bir... Sana ne demeli? Senin karamsarlığın benim içime daha bir dokunuyor. Nedense senin başını daha dik tutmanı isterim. Tekelcilik yapmıyoruz elbet. Senin iki çocuğun var. Ezginlik, belki -derim- ama yenilgi, ıhh!)

Çalışma diye bir şey. Sende de bende de. Sen de sekiz on tezgâhta bez dokuma durumundasın belki. Beni kızdıran, bu sekiz on tezgâha bozulurken bir onbirincisinin, bir on....'cisinin çıkması karşısında sanki yazgım buymuş gibi boyun eğmem, onu da yapmağa, yetiştirmeğe çabalamam. Oysa böyle bir şey yalnız kendi yazım için kabul edilebilirdi; bense neredeyse kendi yazım dışında her şeye yetişmeğe kalkıyor gibiyim. Yani, yanlış yaşıyorum. (Seferis'in şiiri[120]... Yazınsal çağrışım bol!)

Yoruldum, diyorsun. Anlamayıp ne yaparım? Ama yorgun-

luk, dinlenme ile biraz giderilebilir. Ben de bol bol yoruluyorum. Dinlenme ise, yorgunluğun türüne göre seçilecek bir yol. Kimi zaman on saat makinede yazı yazmak bir yorgunluğun "dinlenmesi" olabilir. Öyle kaçamaklar bul, gözünü seveyim. Yaşamaktan yorulmak kötü oluyor genç yaşta.

Çalışma dedim, düzensiz (birkaç -değişik elbet- düzeyde) bir yaşam dedim...Bir de sağlık var. Aksaklıklardan birine aldırıp beşini kulak ardı ederek yürütebildiğimiz kadar götürürüz. Ama anam da var. Artık doğrudan doğruya ölümle karşı karşıyayız. Hastalıkların "biri ikisi önemli, temelde; biri ikisi de gelip geçici" diye bölümlenmesi tuhaf oluyor. Geçenler var. Ama temeldekiler gerçek etkilerini, ürkütücü etkilerini göstermeğe başlıyor. Onlara bağlı olarak öyle şeyler bozulmağa başlıyor ki... Artık yüreğim ağzımda yaşıyorum. Eh, başka ne denir?

Yazmağa çalışmak... Yazmak istediğim onca şey var ki. Oysa haftalar, aylar ancak ufak tefek birtakım metinlere gidiyor. Daha geniş bir zaman gerek daha geniş şeyler için.

Yazı[115] dergisini sormuştun galiba. Geliyor mu? Gördün mü? (Herhalde!)

Sevgiden yana "boşum" desem yalan ya, "değilim" desem de bir o kadar yalan söylemiş olurum gibi geliyor. Geç!

Kendi ölümüme gelince... Bilmem. Anamın karşısında kendi ölümümü unutuyorum da, başka bir ışıkta -daha bir "gerçeklik" haliyle- yaşıyorum da... Kimi zaman bir şeylerin "gitmekte" olduğunu duyuyorum. Gençlik, göç falan değil; düpedüz sağ-lık. Ama büyüttüğüm falan da yok. Kendime bakarım, merak etme. Elbette gideriz Akdeniz'e bir daha. Gideriz. Gitmek istediğimize göre gitmenin yolunu da buluruz. Elimizde olanlar ölçüsünde. Biliyorsun artık Türkiye'de "elde olanın dışında" da birtakım "yazgısal" etmenler var; artık "Tanrı'mn yazdığı"nın yanı sıra insanların da "yazıverdiği" oluyor. Hele! Kaygıya kapılmışsın, sağ ol; ama aşırı önem de verme öyle sözlere

Bu sayfayı başka türlü yazacağım.

Pulat'la[121] görüştüm. Zaten bir şeyler yapılmışmış (genel olarak) görüştüğümde. Ama gereken yapılmamışsa Pulat[121] en kısa zamanda yapmağa çalışacağını söyledi. Sen öyle şeyler yazmaktan hoşlanmazsın, ben de hoşlanmam ama sen bana bunu elbet yazarsın, ben de elbet isterim. Bu noktada hoşlanıp hoşlanmamamın da önemi hiç yok. Yeter ki istediğin, bir parçacık olsun, gerçekleştirilebilsin. Bana haber ver olanı biteni, e mi? Ben de arada (bir) soracağım Pulat'a[121]. Gerektiği ölçüde, ya da gerektikçe.

Bugün bebeler program yaptırıyor. Giren çıkan bol. Mektupları bir köşeciğinden yazmağa başlamak istiyorum. Dersler -haftaya- başlayınca vakit azalır. Ama "haftaya" dediğim anda anamı düşünüyorum. Anlamı kalmıyor. Saatler, geceler, gündüzler, daha somut birimler.

Haber: Nice "belirsizlikten" sonra, *Milliyet*'ten[122] gelen mektup masalların[103] nisan ortalarında çıkacağı umudunu verdi. Yeniden "umut"! Bakalım. Olursa sen de görürsün nasıl olsa. Bir kitap, bir sürü ipe sapa gelir ya da gelmez söz, saldırı ya da sessizlik, susku. Ardından gelecek kitapları yavaş yavaş bitirip gene beklemek üzere yayınevine verme?...

İşte bu, bugünlük. Anam sizleri sık sık anıyor, çocuklar ne kadar büyümüştür, diyor. Ben de diyorum. Tanınmaz olmuşlardır. Sevgileri + sevgilerim kabul edile. Hepinizi teker teker kucaklar öperim. Çok gecikmeden yazarım bir daha. Bir daha da öperim.

B.

(Sevgi dile nasıl yansır? Bugünkü soru bu olsun.)

Gitgide "soğuk" bir adam oluyorum galiba. Ama sevdiklerimle konuşurken yeni bir "düpedüz"lük biçimliyorum sanırsın? Öyle mi? Bilemiyorum. Hoş, kokusu benim burnuma bile geldiğine göre... Ters, kavgacı, huysuz bir moruk olma yolundayım. Şaşıracaksın görünce.

POSTA KARTI

11/8/79

HABER

11.08.79

Halûkçuğum,

Haberine teşekkürler, zahmetlerine de. Dün o kadar yorgundum ki, mektubunu bulur bulmaz postanede şu kartı yazıp yollayamadım. Anla.

Hepinizin gözlerinden, yanaklarından öperim. Büyüklere sevgi, selâm. Onlara da "kolay gelsin" derim.

Almanya'ya döndüğünüzde, yazılı duran zarfa yeni bir mektup koyar, yollarım. Yolunuz açık olsun. Gidince haberim olur, değil mi?

Sevgiler. Teşekkürler.

B.

YAZDIĞIMIN BELGESELLİĞİ

Side, 08.10.79

Halûkçuğum,

Mektubunu aldığımda şaşırdım. Siz gideli o kadar olmuş muydu? Günler amma devrilip gidiyor!

Gördüğün gibi, dar kapılardan (hem de en son günler, tam da eş dost gayreti, yardımıyla yola çıkmağa karar vermişken bir daha, bir daha önüme dikilen dar kapılardan) geçip -şimdilik- düze çıkmış durumdayım; birkaç günlüğüne de olsa; geçiciliğin dolu dolu farkında da olsam...İnan, hâlâ şaşkın gözlerle bakıyorum çevreye, denize, pek inanamıyor gibiyim. Durduğum yerde uykum geliyor, uyuyunca da saatler sonra uyanıyorum. Gecelerden değil, gündüzlerden söz ediyorum. Ama (dün geldim buraya) dün gece de uyudum. Nasıl şaşırmam?

Size aylar önce yazdığım zarfı elime alınca güldüm: Gecikmenin cezası, 5 liralık pul daha yapıştırdım.

"Sürü"yü[123], Ankara'da oynarken güvenmemem gereken iyi niyetli ama pek heyecanlı gençlere uyarak görmediydim. Sonra, görsem iyi olacak diye karar verdim ama kesiksiz oynatılacağı bir yere rastlamağı beklemem gerekecek.

Wilde'in[124] sözünü bilmiyordum, ya da unutmuşum. (En kö-

tüsü bu değil mi? Bilip bilmediğini bilememek, bir zamanlar biliyor idiysen de bilip bilmediğini unutmuş olmak...) Şiirsel "doğru"lardan. Bizi kaç ölüm bekliyor. Geçirmiş olduklarımızın ardından?

Buraya geldim, mektup yazmağa başlayabildim. Yığınla mektup var bekleyen. Biraz okumalı değil miyim? Hele hele biraz yazmalı değil miyim? Bunlar dinlenmenin şah parçaları değil mi? Denize pek az girdim daha. Belki biraz açılırım zamanla. Oysa aklım Ankara'da, bir de başka bir yerde. Eş dost sağ olsunlar, aklım Ankara'da kalmasın diye seferber oldular. Ama öbür yer... Şimdi sırası değil uzun uzun anlatmanın. Anladın tabiî, gönül işi. Bu da şaşılacak şey değil mi? Bir yandan dünyam çatırdıyor, bir yandan gönül bildiğini okuyor. Hem de ne koşullar altında! Buradan oraya gitmenin tasarıları içinde, sıkıştırılmış bir hayvan gibi usum... Çılgın!

Hayvan dedim de, "Hayvanlar Kitapçığı"nı[125] yazmış olduğuma seviniyorum: Side'de hayvan kalmamış gibi. Ne kedi ne köpek. Kertenkeleler kalmış, kumsaldakiler; bir de sakangurlar. Kaldığım odada irili ufaklı dört yavru saydım. Ötecek hale gelmeleri için daha çok vakit ister. Birden, yazdığımın "belgeselliği"ni duydum içimde.

Hep kendimden söz ettim. Kendinizden söz etmeği size bırakıyorum. Edin ama. Seni, Oya'yı[58], çocukları sıkı sıkı öperim. Sungu[126] Bibik'ten[127] söz ediyor mu?

Haydi sağlıcakla kalın. Çok bekletmeyin haberlerinizi!

(Kitaptan o gün bugündür "haber" çıktı ama gerçek haber çıkmadı. Bakalım Füsun[128], İstanbul'dan ne haber getirecek iki gün sonra. Tabiî, ben daha sonra alabileceğim o haberi...) Haydi, bir daha öperim!

B.

SİDE'NİN KOKUSU

Ankara, 29.12.79

Halûkçuk!

Yıl sona ermeden, bütün gücümü toparlayıp birkaç mektup yazmağa çalışacağım bugün. Hani hem mektup olsun, hem de "yeni yıl olsun" yollu dileklerimi gerçekten yeni yıldan önce yazmış olayım diye. Önemli mi? Değil herhalde. Ama alışkıların, töre kırıntıcıklarının da yardımı olmazsa, mektubunda senin söylediklerin, Sungu'nun[126] Oya'ya[58] sorduğu soru, büsbütün bastırmaz mı her şeyi? Öleceğiz, talimliyiz, tamam. Ama kendimizi koyverip ölmeği beklemeden önce çabalamağı bir "insan onuru" sorunu haline getirdiğimize göre?...

Bugün gene "iyi" kalktım, anam canıma okudu, bir parça uyumak istedim cumartesi sabahı diyerek, üç günlük kudurma payı çıktı. Ne yapalım, böyle işte. Bu durumda "yeni yıl hiç değilse sıkıntının yanı sıra -sıkıntıdan çok demeğe dilim varmıyor- biraz güzellik, iyilik de getirsin" diye bir dilekte bulunacağım; size, kendime... Dilek bu, gerçekçi olmamağı baştan kabul etmiş olmuyor muyuz bir şey "dile"rken?

Sungu[126] temel soruyu soruyor ama suçu anasına (bir gün gelir onun kadar sana da) yükleyerek. Suç yok da ortada,

hayvansal yazgıyla insanın felsefesi pek bağdaşamıyor. Sungu[126] da anlar bunu bir gün, ama çok, çok sonraları gelecek bir gün...

Side'nin kokusu senin için de, benim için de, gerçekti. Ne yazık ki size yazdıktan hemen sonra apar topar dönmem gerekti Ankara'ya. Anamdan ötürü değil, bir can sıkıcı olaydan ötürü. Tam dinlenebileceğim bir sırada kendi işlerini görmeğe gelen birinden ötürü. Olan benim akılsız başıma oldu. Denizi, gevşemeyi, düzü bırakıp gene derde geldim. O iş çoktan çözüldü ama, neye yarar?

Anam bu son günlerde bir de deri-damar iltihaplanmaları ile uğraş(tır)ıyor. Eğlencemiz büyük! Artık dayanamayacağım duygusu çok sık gelip oturuyor içime. Onun yanı sıra Türkiye'nin durumu; kesilen havagazı, elektrik, su; bulunmayan yağ, ampul; unutulan insancalık... Uyku tek sığınak, onun da canına okunuyor. Bu hengâme içinde kaloriferi yanmayan (kışın başından bu yana birkaç gün dışında hiç yanmamış olan) Beytepe'de[92] çalışmak, boykotlar, soğukta ders yapamama... Evde kömür bitti bitecek, arkası karanlık. Fiyatlardan falan hiç söz etmiyorum, farkındasın. Eeee...

Gene de *Yazı*'ya[115] Beyoğlu'ndan[31] bir parça verebildim. Kitap okumağa biraz biraz başlayabildim. Yazı yazmağa da uğraşıyorum. Geberen bir adamın son çırpınışları da olsa bunlar, yelkenleri suya indirmeme gibi bir gurur artığı da değil mi? İstersen "hayvanın direnişi" de denebilir buna.

Ne iç açıcı şeyler yazıyorum ya! (Bir de utanmadan bana "hiç umut bırakmıyorsun insanda" derdin. Sen daha mı umutlusun sanki? Biz biribirimizin dilinden, halinden iyi anlamışızdır, baştan beri...)

Sen de dön yazıya, hem gönlünden gelene uyarak. Geçmişte atmış olduğun adımlardan hiçbirinin seni gönlünün isteğine aykırı olarak belirlemesini kabul etmeyerek. İster şiir yaz, ister öykü, ister başka şey. Hoş, nasıl olsa "şiir" yaza-

caksın, ne kalıba girersen gir. Ama yaz!

Evde gördüğün çocuklardan, giden Murathan Mungan'dı[129]. İş Bankasının oyun yarışmasında ikincilik kazandı geçenlerde. Kalan da Yıldırım Türker'di[130].

Bana getirdiğin traş suyu her sabah değişik bir ince koku getiriyor bana. Kimi zaman seçmediğim bir bahar(at) kokusu, kimi zaman uzak bir çam kokusu. Her sabah elin geziniyor yüzümde. Oya'nın[58] sabununu kullanmadım daha. Gömleklerin arasında duruyor, gömlek çıkarıp giydim mi, "Oya"[58] diyorum. Öteden beri koku meraklısı bir kediydim. Büsbütün azdım. Sevmediğim kişilerin de böyle kokulu andaçlarını kullanıyorum gene. Arada bir "pöf!" diyebilmek için. Eğlenmeyelim mi biraz?

Haydi, keseyim artık. Hepinizi kucaklar, bir güzel öperim. Kendinize iyi bakın. Sizler sağ kalın da anın bizi arada bir.

Sağlıcakla...

B.

GEÇİDİN DAR YERİ

Ankara, 26.02.80

Halûkçuğum,

Mektubunu bulduğumda hemen yazmak istemedim, yazamadım da. Geçidin dar yerindeydim.

Şimdi ne kadar yazacağım, yazabileceğim, onu da kestiremiyorum.

Kömürsüzlükten soğudu evimiz, Füsun'un[128] evine gittik, tam bir hafta sonra da anam öldü. Onu İstanbul'a götürdük. Döndük. On gün sonra ben gene gittim, bir hafta kaldım. Dönüşümde mektubunu buldum. O sırada eve misafir geldi; hastanelik, hekimlik işleri vardı, onlarla uğraştım. Gelişi beni çok avuttu. O gitti, Sevgi[104] geldi birkaç gün kaldı. O da gitti. Şimdi toparlanıp kendimi bir düzene -çalışma düzeni + yaşama düzenine- sokmağa çalışıyorum. Ya beceririm ya da dağılıp giderim. Becermek gerek. Ben de gitmeden, birtakım işler yapmalı, bitirmeliyim.

Masallar[103] pek yakında piyasaya çıkacak diye bekliyoruz. Çıkınca elbet yollarım. İstediğin dergileri iki parça halinde yollayacağım. Bugün *Yazı*'lar[115] yola çıkacak. *Oluşum*'ların[131] iki cildi ile sonraki sayılar da yakında bir (ya da iki)

paket halinde yollanacak.

Bende önemlice bir hastalık çıktı. Zamanla ne olacağı anlaşılacak. "Kötü" değil ama herhalde epey can sıkıcı. Oya'ya[58] "selâm, geçmiş olsun" dediğimi ilet, hastalık yolunda kendisini yalnız bırakmıyorum, bilsin! Bu arada bir de kaburga kırdık hafiften. Eh, bir zahmeti oluyor onun da.

Teyzem bir türlüydü, anam bir başka türlü. Yazmak istediğim kitabı yazabilirsem (durmadan çalışırsam onun sırası önümüzdeki yıl gelir, var düşün! Gene de yazmalı!) o yaşlı, "patlamış" kafalara bir sevgi borcu ödeyebileceğim.

Sungu'ya[126] başarılar dilerim, inşallah liseye girer. Oya'ya bir daha "geçmiş olsun" Sana da "dayan, toparlan" derim. Düzeninin gereğini yapmak konusunda söylediklerine katılıyorum; insan genç yaşta öğrenmeli çalışmasını. Ama yazı yazmanın düzenini ben bu yaşta bile sezmekle kalıyorum. Bilmem, bundan böyle belki uygulamasını da öğrenirim. Geç kalmışım, olsun, bundan sonraki süre -kısa mı uzun mu, bilinemez- boşa geçmemeli.

Hepinizi kucaklar öperim. Bu ara pek uymuyor saatim saatime. Bağışla. İstediğin şeyler varsa yaz.

Sağlıcakla kalın.

Bilge

KOVUK

Ankara, 01.05.80

Halûkçuğum,

Özür dileyeceğim ya, neye yarar? Seni gönlümden çıkarmış olacağımı düşünecek değilsin herhalde. Ama bir tatil günü (çamaşır yıkayıp bulaşık yıkamadığım, yemek pişirmediğim, kapının üst üste çalmadığı bir tatil günü) imdada gelmese, daha da gecikirdim. Neden mi? Mektup yazmak bile ağır geliyor, haftalardan beri. Gene de ufak ufak kemiriyorum "yanıtlanacak mektuplar" destesini. Ama onbeş yirmi günde bir tutan nöbetlerle. Anamdan bu yana okuma bile kaplumbağalaştı. Yazı, nedense, durdu. (Nedense... Sanki açıklanacak bir şey var da... Hah!) Okulun işi salgın altına alıyor beni. Angaryalar, cabası! Yükleniyor millet. İyi de, biz ne olalım? Şeytan azapta gerek mi diyorlar, herif bunalsın da kendini öldürmeğe kalkmasın mı diyorlar, bilemiyorum. Ama en "müntehirane"[132] havalarında olduğum da bir o kadar doğru!

Epeydir bir arkadaşım yanımda kalıyor. Varlığı iyi, alıştım varlığına; ama pek mi kaygısız yaşayabiliyorum? Yok canım, nerede o kaygısızlık? Çok sevdiğim bir insan, ama bir "şımartılmış çocuk" yanı var. Benim gibi biri için birebir! Sanırım gö-

zünün önüne getirebilirsin durumu. Hasta. İlâçlarını alıyor ama cigarayı bırakmışken, cigara kendisine yasakken, son zamanlarda azıttı. Didişmek de istemiyorum durmadan. Yakında işe girecek. Asıl o zaman büyük güçlükler çıkacak. El bebek gül bebek büyütmüşler; hiç çalışmamış bugüne dek, kendi işlerinden başka şeyle uğraşmamış. Çok da iyi bir çocuk. Çocuk dediğime bakma, artık bebe değil. Ama büyük şehir yaşamı onu sürekli olarak "okuldan kaçma" havasına sokuyor: Söz verip vaktinde gelmek, kararlaştırılan bir şeyi yapmak güç geliyor, sapıveriyor "kırlara"

Bense, şaşarsın, toplantılarda dişli, sert bir tartışmacı, lâfını pat diye ortalık yerde söyleyiveren bir adam olmağa başladım. Bunun Mehmet'le[133] pek ilişkisi yok. Anamın ölümünden önce de bu yolda bir şeyler olmağa başlıyordu, dolayısıyla anama bağlamak da doğru olmayacak. Ellisinden sonra ne oluyorum böyle? Evet, angaryalar yükleniyor, yapıyorum da, ama söylenmelerim herkesce bilinmeğe başladı. İlerleme var, demeli.

Kitabım[103] çoktan çıktı, çıktı ya bana ne kitap yollandı ne para. Yazdım, karşılık verilmedi. Gene yazacağım elbet. Haber de yolladım, ortak arkadaşlarla. Ne biçim dişlilik deme. Her cephede birden başarılı olmak için daha bir süre geçmesi gerekir. Buradaki arkadaşları bırak, dışarıdakilere öncelik verilerek yollanması gerekirken, kitabı kimseciklere yollayamıyorum. Parayla alıp yollamak da biraz güç doğrusu. Bekleyeceğiz karşılıklı!

Oluşum'lar[131] eline geçmiştir inşallah! Yoksa pek yanarım. *Yazı*[115] ile *Oluşum*[131] dışında bugünlerde küçük bir dergi var: *Yeni İnsan*[134] diye. İlginç ya, istersen biraz bekle, birkaç sayısını birden yollarım. Mayıs sayısında kapak resmi, bendenizin! Yaaa! Niye, nasıl falan deme. Öyle işte. Bundan önceki sayılarda Tomris Uyar[135] ile İlhan Berk[136] vardı kapakta. Dergi daha çıkmadı. Çıkaranlar eşcinsel diye hop oturup hop kalkanlar var. Bizim resim çıkınca ne olur? Bakalım.

Bir de hal hatır sorsam... Oya[58], baharla birlikte düzeliyor mu? Bahar buraya geldikten sonra sizin oralara haydi haydi gelmiştir. Çocuklar nasıl? Sen nasılsın?

"Kapan" diyordun mektubunda. Kapan senin çevrende elbet. Yoksa başkası, şimdiye dek, birçok yer dolaşırdı.

Bilgin[9] iyidir umarım. Son yıllarda pek az görüştük.

Benim yolum oralara düşer mi? Bilmem ki! Gerçi bir arkadaş aracı olup beni Fransız Kültür bilmemnesiyle tanıştıracakmış, adam birtakım burslar dağıtıyormuş (!) falan filan. Hani Paris'te iki aya burun kıvırmam elbet. Eh, olursa biraz Belçika, biraz Almanya düşünülebilir. Belki sen biraz batıya, ben biraz doğuya kayarız da, ne bileyim, Strasbourg gibi bir yerde görüşürüz. Ama bunların hepsi, şimdilik, hayalhane kuruntuları.

Hele okul bitsin, ağustos tatilinden sonra yeniden başlayıp kış tatiline girelim (yeni modamız bu, soğukta okula gitmek zorunda kalmamak için...) ondan sonra anlarız ne olabileceğini. Oysa bana sorsan her şeyi satıp savıp bırakmak, güneyde deniz kıyısında bir kovuk bulup içine girmek, tek düşündüğüm. Mehmet?[133] Bilmem. Bir gün, er geç, kendi başına yaşaması gerekecektir sanırım. Sür git yanımda kalabileceğini hiç sanmam. Ama bir ay ama bir yıl sonra... Neyse, şimdi bırakayım bunları.

Hepinizi candan kucaklar öperim. Bu yazdıklarım aramızda kalsın Halûk. (Bilirsin, "aramızda kalsın" demek, kalmasına dikkat edilmesi demektir. Denmediği zaman "aramızda" kalmayacağı düşünüldüğünden değil!)

Neler okuyorsun bu ara? *Anna Karenina*'yı[137] okumuş muydun? Okumadınsa pek candan salık veririm; ben (gençliğimden sonra) yeniden okudum da kısa süre önce...

Sağlıcakla kal Halûkçuğum. Sen bari çok gecikme yazmakta. Olmaz mı?

B.

21.05.80

BİLGE AĞABEYİM /

güya bu kez hemen kırıp kıçımı iki kelâm edecektim ya, gördüğün gibi bizim teziniz bu, artık var hesap et sen. gerçi, yazamayışın ardında, gittikçe yazmadan kesilmek gibi bir olgunun payı var ya, onu bir avuntu kapısı sayıp görmezlikten gelmek daha bir işe geliyor! o ağuyu aldıktan kelli, bir türlü dört ayak üzerine düşemedim, geleceksiz bir dünyanın ağusu, başdöndürücü, bir o denli de elden ayaktan kesici, herşey hem gerekiyor, hem gerekmiyor, hani insanın kendi başına kaldığında çıkarttığı tatlar var ya, kendine çekici gelen oyalanmalar, öyle birşey oldu yazkam (tuş bile yanlış basıyor: mak-yaz.).

sendeyse, en azından yaşama yönünden önemli bir değişiklik mi söz konusu, olumsuz sonucun yakalayacağını bilmenin gerginliğinde sürdürülen, ah, bunları sana yazmanın boşluğu, sapıvermek istemiyormusun sen de "kırlara"... bu ara, Giovanni'nin Odası'nı yeniden (yeniden) okudum. Troya'da ne vardı?

deniz kıyısındaki o kovuğun düşünü gören bir sen değilsin ama, ama sendeki puslu da olsa sonunda bir umut; bendeki umut da değil, ağıra hüküm giymiş biri gibi...

içimde çok şey çelişip duruyor, sonra sönük, paspal, tükenen olanı sürdürüyor

ol nedenle bir "takat" sorunu olan şu iki satırı bir yana bırakıyorum, bir <u>haber</u> diye benden, öpüyorum seni, sevgiyle, o öldürücü de olabilen sevginizle

gelirim yeniden.

NOT: Oluşum'ları aldım.Çok sağolasın.

AVUNTU KAPISI

21.05.80

BİLGE AĞABEYİM,

güya bu kez hemen kırıp kıçımı iki kelâm edecektim ya, gördüğün gibi bizim tezimiz bu, artık var hesap et sen. gerçi, yazamayışın ardında, gittikçe yazmadan kesilmek gibi bir olgunun payı var ya, onu bir avuntu kapısı sayıp görmezlikten gelmek daha bir işe geliyor! O ağuyu aldıktan kelli, bir türlü dört ayak üzerine düşemedim, geleceksiz bir dünyanın ağusu, başdöndürücü, bir o denli de elden ayaktan kesici, herşey hem gerekiyor, hem gerekmiyor, hani insanın kendi başına kaldığında çıkarttığı tatlar var ya, kendine çekici gelen oyalanmalar, öyle bir şey oldu yazkam (tuş bile yanlış basıyor: mak-yaz.).

sendeyse, en azından yaşama yönünden önemli değişiklik mi söz konusu, olumsuz sonucu yakalayacağını bilmenin gerginliğinde sürdürülen, ah, bunları sana yazmanın boşluğu, sapıvermek istemiyor musun sen de "kırlara" bu ara, *Giovanni'nin Odası*'nı[138] yeniden (yeniden) okudum. Troya'da[139] ne vardı?

deniz kıyısındaki o kovuğun düşünü gören bir sen değilsin,

ama, sendeki puslu da olsa sonunda bir umut; bendeki umut da değil, ağıra hüküm giymiş biri gibi...

içimde çok şey çelişip duruyor, sonra sönük, paspal, tükenmiş olanı sürdürüyor

ol nedenle bir "takat" sorunu olan şu iki satırı bir yana bırakıyorum, bir haber diye benden, öpüyorum seni, sevgiyle, o öldürücü de olabilen sevgimizle

gelirim yeniden

(İmza)

NOT: *Oluşum*'ları[131] aldım. Çok sağolasın.

Side, 22.07.80

Halûkçuğum,

Mektubunun yanıtını bekletip bekletip buradan yazmak değişik bir "hava" veriyor olsa gerek. Oysa yazamayışım çok şeyle uğraşmama, çalışmama bağlıydı. Yazı değil, bu "çalışma" dediğim; okul işleri, bir de durduğu yerde bitiveren yan işler, angaryacıklar. Yazıya ancak burada oturabildim. İyi de oldu. Anamdan beri, öncesinden beri, artık bir şey yapamaz durumdaydım. Oysa yapacak çok şey var.

Mektubumu yazdığım gün -rastlantı işte!- arkadaşımın[133] da gittiği, memleketine döndüğü gün. Gitmesi iyi oldu. Gitmesini ben istedim daha doğrusu. Böyle gidemezdi. Çok kötü bir duruma düşmüştüm, sağlıkça. Ama onu içimden koparıp atmağı başardım mı? Hayır. Gene de aklın öne alınması gerekir bu durumda, diyorum kendi kendime.

Burada, "kovukta" değilim. Ama dönmemeği, burada kalmağı düşünmemek de güç doğrusu. Burada kalabilmem için iki kişi olmalıyız. Yanımda şimdi Kurtuluş[138] var. Oğlunu tanımış mıydın? Dört gün önce okulu bitirdi. Şimdi asistan olsun istiyoruz (o da, ben de). Ama onunla "iki kişi" değiliz.

Sana ne zamandır yazmak isteyişimin bir de çıkar gözeten yanı vardı. Kitapları buradan teker teker Avrupa adreslerine yollamak büyük yıkım oldu. Birkaç tanesini, seninkiyle birlikte, yollayacaktım sana, onları senin postalamanı isteyecektim, oradan bu iş çok daha ucuz olur diyerek. Salladım durdum bugüne dek. Artık Ankara'ya dönünce yaparım. Böyle bir angarya yüklediğim için bana çok ilenmezsin, değil mi? (Bu kaleme bir türlü alışamadım. Kurtuluş'un[140] hediyesi. Ötekinden, Tanrı bilir, bir mikron falan ince! Bir türlü doğru dürüst tutamıyorum parmaklarımın arasında. Kayıp gidiyor sanki!) Yüksel Pazarkaya[105] için de bir kitap yolluyorum ama onun adresi yok bende. Sen himmet eder misin? (Bildiğini varsayarak...)

Nasılsın? Nasılım? Şu anda bu konu atlanabilir. Epeydir kitap bile okumadımdı (kendi ölçülerimce!). Burada günde bir kitap okunabiliyor küçük oldukça. Sen neler okuyorsun? Burada çalıştığım, "Beyoğlu"[31]. Bir gün basılırsa, "değişikliğimi" iyi gösterir herkese. İstediğin bir kitap, bir şeyler var mı? Yaz, yollarım. Tek kitaptan daha "idareli" oluyor birkaç kitap. Ona göre!

Bir "imgeler kuramı"[141] doladım dilime. Geliştiriyorum. Yazmağa başlamak da gerekiyor. Bakalım ne diyeceksin.

Oya[58] nasıl? Çocuklar nasıl? Hepinizi sıkı sıkı öperim. Sağlıcakla kalın. Yazmakta çok fazla gecikme, e mi?

Sevgiler!

Bilge

TUHAF BOZUKLUKLAR

Ankara, 21.10.80

Halûkçuğum,

"Kendini affettirmek"ten söz etme. Bak ben de ne kadar geciktim sana yazmakta. Oysa 15 gün önce niyetlenip oturmuştum kağıdın başına. Her zamanki "hesaba katılmamış" engeller, ufak tefek muzırlıklar, geldi karıştı işe. Senden haber geldikçe nasıl sevinirim! Sen ona bak.

Kitap için dediklerine de, Pazarkaya[105] ile ilişkili yaptığına da teşekkür ederim. Ona da selâm söyle benden, gördüğünde.

Şimdilik, *Milliyet Sanat*'ın[142] 1 ekim sayısında Füsun Akatlı'nın[128] yazısı çıktı ancak, kitap üzerine. Üstelik kuşa çevrilip dizilmiş, basılmış. Yazı iyi de, o hali sana pek bir şey vermez. Füsun'dan[128] yazının aslını alıp yollamak daha münasip olur. Bir ara yaparım. Elbette, eskiden yapılagelen sövgü yazıları da çıkmayınca, çok uzun bir "sessizlik" olması yadırgatmayacaktır seni. Sonra sonra, belki bir şeyler çıkar. Bir bakıma daha iyi, belki.

Öbür kitapları, buraya gelip oralara dönecek bir arkadaştan rica ettim, olmuştur artık. Kendini üzme yollamadım sanarak.

Nasılsınız'ki? Oğlan'ın[126] gymnasium[143] işi olmuştur artık;

daha doğrusu girmiştir. Sağlık? Sen?

Bende sağlık bir tuhaf bozukluklar içinde. Dişler var: Bütün üst çene sökülüp yaptırılacak, ama iki hafta, ama iki ay içinde. Migren, temmuzdan beri yiyor gene beni. Uyku bozukluğu, şu bu; bir de, üşütmeler. Ya da öyle adlandırdıklarım. Ateşim var gene dünden beri. Geçer elbet. Bir de dertler, sıkıntılar... Canını niye sıkayım? Evde olup güneş "buldukça" balkonda oturup kitap okuyorum. Aklım kolaylıkla başka yerlere kayıyor. Bayram günleri güneşlenme fırsatı çıktı. İçeriler soğuk. Ama güneş de ölgünce.

"Beyoğlu"[31], kesintiler olmasa, iyi gidiyor sayılabilirdi. Bakalım ona ne diyecekler, sen ne diyeceksin? (Ha, Milliyet[122] para yollamıyor hâlâ kitap[103] için. Şaşacaksın ama galiba bu işi mahkemeye götüreceğim sonunda. Peki, öbür kitaplar nasıl, nerede yayımlanacak?)

Bir gün, belki, oralara geliveririm. Vize derdi olduğuna göre, Fransa'ya gidersem Strasbourg'a uğramak niyetinde olduğuma göre, seninle sınırda falan mı görüşmek zorunda kalırız, ne? Senin Fransa'ya girmen daha kolay olur mu Frankfurt'tan gelip? Tanrım, insanlar niye durmadan güçleştirir buluşmaları? Hoş, öyle dediğime bakıp umutlanma, benim yola çıkmam, neredeyse, aya gidip gelmek kadar güç olur.

Şimdi ateşime bakacağım, sonra çıkıp postaneye gideceğim. Bibik[127] yaşlı, huysuz, iştahsız, belki de hasta. Onu bırakıp gitmek güç; kendisine bakmak iyiliğini gösteren bütün dostları yıldırdı. Ben yaşlı, huysuz, hasta, iştahlı. İşe, postaneye gidip gelen, çalışan, okuyan, ama aylardır boşluk içinde yüzen bir adam. (Nasıl bir boşluk? Ayrı konu!)

Musil'i[144] okuyorum bu ara. Bir zamanlar dediğimi diyorum gene: Bazı kitapları yazarlarının yazdığı yaşta okumalı galiba. Pek önemli.

Hepinizi sevgiyle kucaklar öperim. Sağlıcakla kalın. Haberinizi de eksik etmeyin, e mi? B.

Halûkçuğum,

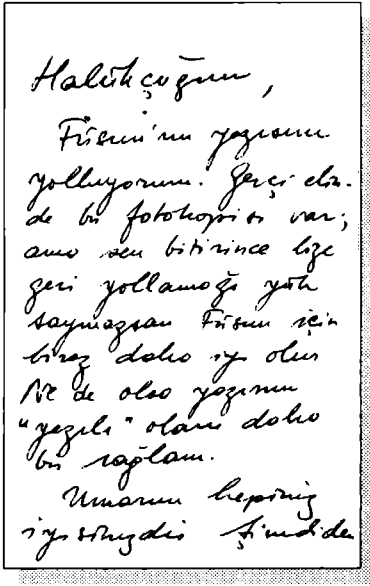
Füsun'un[128] yazısını yolluyorum. Gerçi elinde bir fotokopisi var; ama sen bitirince bize geri yollamağı yük saymazsan Füsun[128] için biraz daha iyi olur. Ne de olsa yazının "yazılı" olanı daha bir sağlam.

Umarım hepiniz iyisinizdir. Şimdiden iyi yıllar dileyeyim sizlere. Ne olur ne olmaz... İyi olun!

Sağlığım kötülüyor; bir hastalık küpü olmak yorucu. Gene de kuyruk dimdik. Ama ne kadar sürer daha?

Sevgiler. Öperim.

B.
15.11.1980

Halûkçuğum,
Füsun'un yazısını yolluyorum. Gerçi elinde bir fotokopisi var; ama sen bitirince bize geri yollamağı yük saymazsan Füsun için biraz daha iyi olur. Ne de olsa yazının "yazılı" olanı daha bir sağlam.
Umarım hepiniz iyisinizdir. Şimdiden
iyi yıllar dileyeyim sizlere. Ne olur ne olmaz... İyi olun!
Sağlığım kötülüyor; bir hastalık küpü olmak yorucu. Gene de kuyruk dimdik. Ama ne kadar sürer daha?
Sevgiler. Öperim.
B.
15/11/80

EDEBİYATTA KAPALILIK

Gravenbruch, 26.11.1980

BİLGE AĞABEYİM,

mektubunu almış daha karşılığını verememiştim, bu arada Akatlı'nın yazısını yollamışsın, sağolasın derim, yazıyı bir çırpıda okudum, umduğumu bulamadığımı söylersem, seni kırma pahasına da olsa, hem sana hem kendime daha saygılı davranmış olurum. gerçi, yazı, belirtildiği gibi, bir ön çalışma, "Kimi ipuçları, kimi anıştırma notları işte." çaresiz aklıma şu cümleler ilişiyor: "Karasu, dünyasının yapısı gereği kapalı bir yazardır. Edebiyatta 'kapalılık' görece, zamana, ortama ilişkin bir kavramdır. Bu gün Karasu'dan etkilenen, onu değerli bulanlar bile bunun nedenini ortaya koyarken yüzeysel kalıyorlar" (A. İnam[145], *Dost*[146] dergisi, sayı 78, Nisan 1971). bilmem anımsıyor musun bu satırları. bu yazıyı, 9 yıl sonra gelenin, bu oylumda bir yazıyı aşmasını içim özlüyor. dilerim Akatlı[128] asıl yazısında bu işin üstesinden gelir. ama düşündüğüm, bu işin üstesinden gelmek için, asıl Türkiye'nin bir düzinenin en az yarısı kadar Karasu ayarında yazar yetiştirmesi, çıkartması gerektiğidir. eleştirmenleri, o yazarlar adam eder. bilmem yanılıyor muyum? (Ben tam edebiyattan eli ayağı çekmişken, eski

kurtlarımı depreştirmenin zamanı mıydı?)

ne anlamlı bir cümle: "Düşünmek, korunmak, tad almak için dünyayı bilincinde evirir, çevirir Karasu." (A.İnam[145], aynı yazı.)

şöyle bitiriyorum:

"Benim o adam; acıyı çektim, oradaydım." (Whitman[147])

özlemle öpüyorum seni, sağlığın için dua ediyorum (inanmasam da), her zaman, her yerde

(üstüne basıp geçtikleri) sevgiyle

(İmza)

GÜÇLÜ OT

Ankara, 03.02.81

Halûkçuğum,

Mektubunu alalı iki ay olmuş, kartını alalı bir ay. Çok bildiğimiz, söylediğimiz bir şeyi bir daha mı söyleyelim. "Vakit ne çabuk geçiyor!" Haha!. Öyle. Geçtikten sonra. Oysa bir buçuk aydır, ağrılı ağrısız, ateşli ateşsiz, dişlerimle uğraşmaktayım. Ocak ayının ilk yarısı ateş, ilaç, dökülüp yayılma ile harcandı. İkinci yarıda angaryalar attık başımızdan. Şimdi, dişlerimizi (yeni, cici, bizi uğraştırıp uğraştırmayacağı, uğraştırırsa ne kadar üzeceği hiç belli olmayan dişlerimizi) beklerken, alt çeneyi kurtarmak üzere iki ameliyata "haydi, öyle olsun" derken, biraz mektup yazabiliyoruz, biraz da yazı. Önce *Türk Dili*'nin[11] bir soruşturması var, yanıtlanacak. Galiba biraz sert çıkacağım bu kez. Sonra "Parslar"[148] geçici adlı bir öykü var iki aydır kafamı kurcalayıp duran. Ona çalışmalı. Başka metinler vb.

Acılar, sıkıntılar, nasıl olsa kapının ardında sıra bekliyordur. Biz işimizi yapmağa çalışalım.

Gerçekte, mektup yazmağa oturmamıştım. Senin yazdıklarını yanıtsız bırakmayacak bir mektupçuktu niyetim. Baksan a! İyi gidiyoruz.

Berlin safanız iyi geçmişe benzer. Yarasın. Siz arada soluklanmayı gerekli bulmazsanız, sinirleriniz bu gereği hatırlatır, hem de biçimsizce. İmrendim size. Berlin'den ötürü değil ha! İstanbul'a bir gidebilsem... Oysa başta Bibik[127] olmak üzere ne olmadık bahaneler yaratıyorum, ya Rabbi! Gerçekten de kış kaldırıp gidesim yok. İstanbul'da öyle insan eksilmeleri var ki!... Ama eş dost yerinde duruyor çoğunlukla, anama gideceğim, biraz havam tebeddül[149] edecek (!)... Hangisi baskın çıkacak bu seslerin? Gitsem iyi olur ya, birkaç, ama gerçekten üç-dört günlüğüne de olsa. Bir daha yazdığımda anlatırım artık.

Oya'yı[58] , bebeleri hemen şimdi öp benim adıma. Mektubun sonunu bekleme. Orada bi daha öperim ama şimdiki unutulmasın!

Yazı için söylediklerine teşekkür ederim. Füsun'a[128] da iletttim. Haklısın. Ayrıca verdiği sözü tutmak yazara kalmış bir iş ise de, eş dost olarak böyle bir şey niye arada bir hatırlatılmasın? Yani sen de, ben de hatırlatabiliriz. Ahmet İnam'la[145] yıllardan sonra birer mektup yazışmıştık 1980 içinde. Şimdi Ankara'daymış ya, sözü edildi, sözümü ettiğini öğrendim ama hâlâ görüşmedik. Benimle görüşmek istemediği düşüncesine mi kapılayım, ne edeyim?

Bilirsin, benim kitaplarım üzerine çok sonraları yazılar çıkar. Bekleyelim. Kimi susar, benim sözümü etmemekle beni tamamıyla unutturacağını sanır. Kimi de susar susar, sonra yazar. Biz de zaten aradaaaa bir yazdığımıza, daha doğrusu, yayımladığımıza göre... Şimdi, 50. yaşım dolayısıyla Aziz Nesin'in *Yıllık*[150] için istediği yazıyı, çıktığında, sana yollayabilirim; ancak o koca kitabı yollamak biraz güç olacak. O yazıyı "metinler"[150] kitabında mı okursun artık? Dur bakalım, bir çözüm buluruz elbet! Bir de *Gösteri*[151] dergisi için resimli bir konuşma hazırlıyoruz. Füsun[128] konuşuyor. Birkaç parça Beyoğlu[31] ekleyeceğim galiba. O sayıyı yollarım elbet. Ama " Parslar"[148] çıkınca (? ne zaman??) onu hemen yolla-

rım. Sağ kalırsak elbet, o zamana değin!

Hep kendimden mi söz ettim? Ayıp etmişim! Ama sana "haber" verebilmek için benim de biraz ortalarda gezmem, bir şeyler bilmem gerekir. Oysa epey kapalı yaşıyorum, ne zamandır. Sen elini ayağını çekme edebiyattan. Çekecek adam olmayışın bir yana, öyle uzunca süre, uzaklaşmış gibi görünen kişinin dönüşü daha ilginç oluyor.

Şimdilik burada keseyim. Hepinizi bir daha öperim. Senin şu anda iki "öpülme hakkın" var. Sıkı sıkı. Sağlıcakla kalın. Pek de uzamasın aralar, e mi? Gözlerinden...

(Sevgi, üstüne basıp geçenlerin ardından
başını gene kaldıran, güçlü bir ottur,
merak etme.)

B.

ENİS KARDEŞ

Gravenbruch, 17.03.1981

Sevgili Bilge Ağabeyim,

"Pek de uzamasın aralar" diyordun değil mi? Söz dinleyen çocuk bunca dinler işte! Ha bugün, ha yarın derken, ayı devirivermişim, daha da uzun, baktım da mektubunun üzerinde tarihe, Şubat'in 3'ünde yazılmış, 1,5 ay, peh peh, n'olur kusuruma bakma.

Aslını ararsan, hayatımın en talihsiz işinde çalışıyorum, ve inan akşam beş buçuğa kadar aralıksız çalışıyorum, bir sürü boğuntulu belge arasında, yaptığım da ne, ilkokul kütük defteri tutmak, diploma defteri tutmak, dışardan ilkokulu bitirme diplomalarını hazırlamak, askerlik tecilleri, güvence belgeleri, ders kitapları dağıtımı, bunların hesapları vb., anlayacağın, bana katkısı bulunmayan, ama beni yemekte eşi menendi bulunmayan bir sürü nane. Böylece eve hoşafım çıkmış bir durumda döndüğümde, ya Sungu'nun[126] ya Eren'in[109] ödevlerini yapmamış olmaları ya da derslerine çalışmamış olmaları sorunu ekleniveriyor, yemek telâşını bilirsin, saat ilerlemiş, ben yorgunluktan bitmiş durumda, ancak yorganlar döşekler, nur içinde yatsın Necatigil[152]. Evet, evet, sevdiğim, ama doğru dürüst

ilişki kurmadığım bir sürü insanın ölümü, çağrışıverdi birden, bunlardan biri Sedat Veyis'ti[153]. Sağlığında Necatigil ile bir ilişkim olmamıştı. Uzaktan severek, bir kadirbilmezlik türü değil midir bu? Nerden nereye...

Birgün ben de, doğru dürüst yazıp çizecek miyim dersin?

Sağlığından yakınıyorsun ya, bende de var bir sürü olağanın dışında olay, önem vermemeye çalışıyorum, o sabahları yok mu, ben değil sanki ölüm kalkıyor, ağrı sızı içinde, şiş parmaklarla, böbrekler parlak değil, boğaza, bademcikleri aldırdık ama, dadanmış bir kez, iflah etmiyor, bunları yazıp da ne olacak

büyük ölümün azı dişleri takırdar uzakta[76]

böyle miydi? Bilmiyorum, belleğim hep yanıltmıştır beni.

Geçelim. / Sanki ertelemekten başka bir şey yapıyormuşum gibi oldu!

İstanbul'u gerçekleştirdiğini umalım da avunalım. Ama sanmıyorum. Kolay kolay kıpırdayanlardan değiliz biz. Bir övünme çıkarmamalı bundan, tersine, tersine, bile bile, ne denir?

Gösteri'yi[151] daha görmedim. Ama Remzi'ye[154] yazdım. Gelince, seni de koklayacağım demektir!

Nesin Yıllığı'nda[150] çıkan yazını isterim, elin değmezse, ya da Yıllık'ı[150] yollayabilirsen daha iyi olur. Ederini de yollarsan görür sana gönderirim, ya da sen önceden yazarsın, öderim. Olur mu? Sözü göndermeden açmışken, *Yazı*[115] dergisinin en son 8. sayısını gördüğümü, ondan sonrasını görmediğimi söyleyeyim sana. Daha başka sayıları çıktıysa, edinmek isterdim. Şöyle bir şey de düşünülebilir, Zafer Çarşısının içinde biliyorsun Toplum Kitabevi var. Bizim Remzi İnanç[154] hani. O bana her ay dergileri gönderiyor, zamanın olur da önünden geçerken uğrarsan, *Nesin Yıllığı*[150] ile *Yazı*'nın[115] çıkmış diğer sayılarını bana göndermesini söyleyebilirsin. Ben ona bedellerini aşağı yukarı düzenli bir biçimde gönderiyorum. Artık ne düşünürsün, ne eylersin sana kalmış.

Sözün burasındayken, bize özellikle bana burun kıvıran *Yazı*'cıların[115], ya da Enis[112] kardeş'in kulaklarını çınlatayım. Türkiye, bir iş yapmak isteyen adamın ayağını çelmelemiştir hep, ama onlar, *Yordam*'ın[40] ayrı bir edebiyat anlayışı için, didinip durduğunu, işe katkısı olmayacak edebiyat adamlarını dıştalayarak, bilinçle sürdürerek bunu, bir ekip çalışması oluşturmaya yönelik olduğunu görebilirlerdi. İstemediler bunu. Sonraları, bir başka konumda *Birikim*'in[155] yapmaya çalıştığı buydu. *Yazı*'nın[115] da böyle sorunları vardı. Ama kültür, edebiyat dayandıklarının üstüne iki şey daha katmakla olur diyesim geliyor. Kapılar yanlış çalınınca, eski tas eski hamam. Bakıyorum Batur'un eleştirel çalışmalarına, Cöntürk'ten[156] tıs yok, oysa, bilmem yanılıyor muyum, edebiyat içindeki konumunda, kendisine belki de en yakın olabilecek adam o. Sonuç şu bana kalırsa, getirilmek istenen, serpilip gelişebilecek ortamı bulmayınca, leşin kokusu ağırlaşıyor, ama kimse farkında olmuyor bunun, genel beğeniyi leş dokuyor. Katılırsan özde dediklerime, Batur'a[112] aktarabilirsin. Yanlış bir kanı olarak bizim kendimizi beğenmiş olduğumuz inancı var onda, şimdi başkaları (dergilerde görebildiğimce) onları öyle görüyor. İçerden tanığısın bu işin, hiç de kendini beğenmişlerden olmadık. Onların da öyle olduklarını sanmıyorum. Neyse, niye yazıyorum bunları sanki. İçte işleyen bir yaradan mı? Yoksa, gördüğüm dergilerin yarattığı mide bulantısından mı? Herkesin her yerde olmasından bir tür iğreniyorum. Bu işte somut bir şey. Burada da birçok dergi çıkıyor ama, her derginin kendi yazarları var. Ne zaman olacak Türkiye'de böyle şeyler? diye geçirirken...

Bak nelerle doldurduk sayfayı. Ama bu kez arayı sen açma olmaz mı? İki satır da olsa. İhtiyacım var, ve yalnızım, bu yalnızlıkta seni sevgiyle öpüyorum, öpüyorum

(İmza)

Ankara, 13.05.81

Halûkçuğum,

Hayırsız olmadığımı bilirsin, tek avuntum bu. Yoksa, "çabuk yaz" diye bitirdiğim bir mektubun ardından sanki, inat eder gibi, iki aya yakın vakit mi geçirirdim yazmadan? Olmadı. Senin anlattığın vardı ya, çalışman, gördüğün iş üzerine... Hani eve posanın döndüğünü, sabah kalkmakta güçlük çektiğini söylüyordun ya... Ben de buna benzer bir şey söyleyeceğim: Bir yılgınlık içindeyim. Çalışmam seninki gibi bunaltıcı, insanı "yeyici" değil. Gene de yoruluyorum, yetişemiyorum. Eve dönünce yemek pişirmek, Bibik'le[127] uğraşmak (o zavallı da, hem ayak bağı, hem öfkelendiriyor, hem de başka türlü bir can yoldaşı. Şu edebiyata da geçmiş yaşlı İstanbul kadınlarının kedi düşkünlüğü değil elbet benimki. "Tek dostum" "tek canlım" da hiç değil. Ama sorun taşıtıyor, yani... gerisini anla. Sevmem, herifin bunca nazma kızsam da katlanmam, ayrı konu. Evde yalnız olmak, hep yalnız olmak, insanda birtakım değişikliklere yol açıyor...), yemek, belki iki sayfa bir şeyler okuyabilmek, sonra yatmak. Günler geçti gitti, hele kafam bozuldukça evde de duramaz oldum bir ara. En yakın dost, komşu Füsun[128]. İki

üç bardak çay, üç beş lâkırdı, eve dönüş. Bibik[127] yalnızlıktan gitgide daha çok şikâyetçi. Gitmeme sinirleniyor, evde kaldığımda bayram ediyor. Bu durumda ne yazı, ne mektup yazılırdı. Okumak bile olanaksız gibiydi. Bir süredir biraz düzeldim, iki haftadır mektup yazabiliyorum. (Gerçi birtakım önemli mektuplar gecikiyor. Örneğin Pazarkaya[105], çevirmesi için bir metin belirlememi istedi. Hâlâ yazamadım. Hem ayıp, hem kendime zarar. Karar vermeli, yazmalıyım yarın.) Ev konusunda biraz tedirginlik geçiriyorum. Bugün öbür tarafın ev sahibi, bizimkini temsil edecek, toplanıp konuşacağız. İnşallah bir dert çıkmaz.

Gösteri'yi[151] de, *Nesin Yıllığı*'nı[150] da Remzi[154] gönderecekti. Almışsındır umarım. (Remzi[154], bu ara emekliliğimi isteyebilmek için yapılması gereken sayıma önayak oldu, bir arkadaşı bu işle uğraşıyor. Sağ olsunlar!) *Yazı*'nın[115] 8. sayıdan sonrası çıkmadı. Ama şu sırada askerliğini yapmakta olan Enis[112], döndüğünde, yeniden çıkarmak istiyormuş.

Kuşaklar arasında, hele dergilerde söylenenler açısından, bazı yanlış-anlamalar, yanlış-yorumlamalar olmasına şaşmamak gerek. Herkes kendi açısından baktığı, bakmakta olduğu kimselerin gözünden bir zamanlar -ya da, şimdi- dünyanın nasıl görülmekte olduğunu pek merak etmediği için, böyle şeyler biraz da "kaçınılmaz" oluyor. Kimi zaman, bu durumda, insan hakkının yendiğini, ya da gereğince verilmediğini düşünebilir. Ama yapılacak şeylerden biri susmak, bir süre sonra başkalarının da işe karışmasıyla birtakım şeylerin açığa çıkarılmasını beklemek, biri de yazmak, "öyle değil, böyle" demek, vb. Ne dersin?

Bu arada bir hafta geçip gitti. Biz Füsun'la[128] İstanbul'a, bizler için düzenlenen imza gününe katılmak üzere gittik. Fena olmadı doğrusu. Eski kitaplarımın yeniden basılması yolunda bir umut kırıntıcığı belirdi. Olursa fena mı? Bir masalımı İngilizceye çevirmek isteyen bir çocuk geldi beni buldu. Bu işi yü

rütmeğe karar verdik. Kendisiyle biraz konuşup tartışırız sırası gelince. Ayrıca İstanbul başıma yıkılmadı. Eh, böyle şeyler bir parça olsun kafamı havalandırdı. Şimdi, bütün hızımla Ankara Üniversitesi Rektörünün benden istediği konuşmayı hazırlamalıyım. Konuyu "Türk Yazarlarını Okumak" diye kararlaştırdık; yabancılar karşısında Türkçe yapılacak bu konuşma. İlginç! Hele olsun da...

Sağlık hafifçe sallantıda gene. Usandım doğrusu. Oluruna bırakıyorum.

Başka bir şeyler yazacağım diye biraz daha bekletirsem bu mektubu, bakarsın araya gene bir günler girer. İyisi mi, kapayıvereyim zarfın kapağını; istiyorsam, çok beklemeden bir daha yazayım. Sen de unutma bizi. Hepinizi candan öperim. Sağlıcakla kalın!

B.

FAZLA UNUTMA

Ankara, 29.12.81

Halûkçuğum,

Aylardır yazmadım sana. Senin yazmayışını, yazamayışını, nasıl anlamam?

Yalnız işle, koşuşturma ile geçen dört aydan sonra kış tatiline girmek üzereyken, hem birkaç satır yazayım, hem, hepinize, sağlıklı, başarılı, barışlı bir yıl dileyeyim, dedim. Mektuplar, aylardan beri bekliyordu. Temizliyorum ki, yazıya oturabileyim. Yazmazsam çıldıracağım (Tam S. Faik[157] gibi değilse de)... Çok çalışmak gerek. Kitabımı almışsındır. Ama "metin"leri toparladığım kitap çıkacak -inşallah- yakında; onu bekle. Yayınevine vermek istediğim başka şeyler var. Gözden geçirilip temize çekilecek, yer yer yeniden yazılacak ama kısa zamanda yayınevine verilebilecek kitaplar; "Beyoğlu"[31] gibi üzerinde çok çalışılacak kitaplar da biraz ilerletilecek.

Son dört ay içinde yemek pişirip yemek bile bir iş, bir dert haline gelmişti. Biraz nefes alalım, biraz yaşamağa çalışalım şimdi.

Sizler nasılsınız? Sağlıkça, gönülce, kafaca? Beni çok fazla unutma Halûk. Biliyorum, benim böyle bir şey söylemeğe hak-

kım yok ama belli edemesem bile seni hiç mi hiç unutmadığımı ben biliyorum. Yazışalım. Haberlerinizi ver. E mi?

Bir istediğin var mı? Bu yaza doğru gelir misiniz?

İyi çalışabilirsem beni daha sık okuyacaksın. Umalım öyle olur. Şimdilik sağlıcakla kalın. Hepinizi bir güzel öperim, kucaklarım.

B.

KISMET BÜFESİ

Ankara, 15.05.82

Halûkçuğum,

Mektubunda beni sevindirecek haberler çıktı. Ama sağlıktan yana yazdıkların üzecekti beni elbet. Gene de oturup hemen yazamadım. İş-güç, dağınıklık, yorgunluk kadar sağlıksızlık, bu yakada da var.

Yeni evinizde güle güle oturun. Hayırlı olsun! Böyle piyangoyu beğendim doğrusu. Evin yol açtığı bütün yorgunluklar, işler de bittiğine göre, siz yeni evinize bakın! (54 kilo benim de "altın ölçü"mdür Halûkçuğum. Son zamanlarda, "şişmanladım" diye diye insanların canını sıktım. 55'e yaklaştım da... Acele "dikkat" etmeğe başladım boğazıma. Bu yaşta...)

Türk Dili'ndeki[11] yazıdan ötürü TDK[47] ile aramızda ufak bir "mektuplaşma" oldu. Geldiğinde anlatırım, gülersin. Oraya ne zamandır başka bir yazı (daha doğrusu "bir dizi" oluşturabilecek yazılar) vermek istiyorum ama şu anda yazmakta olduğum yazı uzadı, güçleşti, fena halde felsefeleşti, bitemedi bir türlü. Oysa türlü şenlikler tasarlıyordum.

Kısmet Büfesi[158] Karacan'dan[159] değil, yeni bir yayınevin

den çıkacak: Adam Yayınevi[160]. Sözleşme imzalandı ama dizgi güçlükleri, biraz ölçüsüz tasarılarımın gerçekleşememesi, az biraz da (belki) Memet Fuat'la[161] sürtüşmüş olmamız, işleri ağırlaştırdı. Ayda onbeş kitap çıkarmak niyetiyle girişmişlerdi işe. Şimdi kabak elbet biraz da benim başımda patlar. Çıktığında yollayacağım ya, sen buradayken çıksaydı, iyi olurdu doğrusu!

"Sen buradayken" diye düşünüyorum hep; izninizi istediğiniz sıraya rastlatabildiniz mi? O kadar üzülürüm ki olmazsa! Pek bir alıştırmıştım kendimi sizi görme düşüncesine...

Haber ver. Gecikmeden. Bir kart yeter.

Bir istediğim var mıymış? Yok be Halûkçuğum, yok; aklıma istenecek bir şey de gelmiyor. Ama Pazarkaya'yı[105] görürsen, arayabilirsen, sözleşmesini imzaladığımız seçkinin ne olduğunu, ne zaman çıkabileceğini bir öğrensen, gerçekten pek makbule geçer. Ondan dokuz aydır hiç ses çıkmadı da... (Alman "seçki ortağı" bir kalp krizi geçirmiş diye bir haber ulaştı buralara. İşin aslı nedir, ya da sonuçlar ne olur? Bir öğrensek...)

Umarım Oya[58] düzelmiştir de gelişinizin tadını daha bir çıkarır. Çocukların konuşması biraz düzelir herhalde. Ama daha geçen hafta, bir ahbapların Amerika'da büyümüş, okumuş, yenice dönmüş oğullarını gördüm. Oğlan düzgün konuşuyor ama Amerikalı gibi konuşuyor. Kabahat aramamalı. Çocukların kulağı, boğazı çevrenin sesleriyle "biçimleniyor" elbet! Evde Türkçe konuşulması zaten unutmalarını önlüyor olsa gerek. Ama buraya geldiklerinde bildiklerini gene hatırlarlar.

Halûk, geçen gelişinizde iki üç saat görüştük. Yetmez. Bir yerlere gitmeği düşünüyormuşsun. Ben geçen yaz iki buçuk gün içinde tatile gittim geldim. Bu yıl adamakıllı dinlenemezsem sonucu gerçekten kötü olur. Şu anki halimden belli. Ben de katılırım size, gönlünüz dilerse, vakitler uydurulabilirse. Bi-

zim bürokratik güçlüklerimiz az olmayacak, biliyorum. Ayrıca Bibik[127] var. Pek büyük bir engel. Birilerinden rica etmek iyi de kolay değil.

İşte böyle. Hele sizin programınız iyice belli olsun.

Hepinizi öperim. Sağlık dilerim. Özledim, bilesin!

B.

Adrese dikkat! Ufak bir değişiklik var!

BELİRSİZLİK

Ankara, 13.06.82

Halûkçuğum!

Mektubunu almak ne kadar sevindirdiyse beni, bir o kadar da dehşet verici bir şeyin farkına vardırdı. Elime dün geçtiği halde ancak bugün yazabiliyorum yanıtını, geç kalmasın diye de Ulus'a gidip postaneye kapağı atacağım birazdan.

Sevinci anlayacaksın. Dehşet verici şeyse, şu: Sen geliyorsun, belli bir yer söylüyorsun; gider miyim diye kendimi yokluyorum, bakıyorum ki gücüm yok. Yerimden kalkıp doğrulacak gücüm yok değil. Çok şükür, o hale gelmedim henüz. Ama ruh-gönül gücü sıfır. En ufak yol gözümde büyüyor; nasıl gidilir, hayvanı bırakabilir miyim? Ya hastalıklar? Gidiş iyi gidiş değil, farkındasın. Onca yola iki günlüğüne gidip gelmek?... Güç!

Seninle görüşmek istiyorum, konuşmak istiyorum. Oysa şu anda durum pek belirsiz. Yarın -ya da, durum gerektirirse, iki üç gün sonra- dişimi çektirecek, belli ayarlamaların yapılmasını bekleyeceğim insan içine çıkmak için. Birkaç gündür tuhaf bir hal başgösterdi. Herhalde gecikmeden hekime -kime?- görünmek gerek. İş bir ameliyata dek gidebilirmiş gibi geliyor

bana. İnşallah öyle değildir. En azından şimdilik, ameliyatsız, yapılabilecek bir şeyler vardır diye ummak isterim. Bu hafta içinde bu sorun da belirgin bir çerçeveye oturtulmalı. Öte yandan, kitabın düzeltisi için İstanbul'a çağrılmağı bekliyorum. Oradan da ses çıkmıyor. Temmuzun ilk günlerine rastlasa ne iyi olurdu! "Haziranda çağıracağız büyük olasılıkla" demişlerdi. Besbelli temmuza doğru kayıyor. Fransa'dan gelecek arkadaşlar var: 5'inde Ankara'ya gelebilirler, ya da ertesi günü. Onlar bende kalıyor üç-dört gün. Görüyorsun ya, trafik sıkışık.

Sen Söke'den sonra Alanya'ya gider misin? (Alanya, anladığım kadarıyla, çok değişmiş. Ben onbir yıldır gitmedim.) Gitsen de gitmesen de İstanbul'a ne zaman dönmüş olursun? Ankara'ya, dediğin gibi, bir günlüğüne de olsa gelmen ne zamana rastlar?

Bu mektubum eline vakitli geçerse bu sorunun yanıtını bana verebilirsin. Umalım öyle olur.

Yazı-çizi lafı hiç etmeyeceğim. Konuşuruz artık. Ama konuşalım!! (Şunu da belirteyim: İstanbul'a hafta sonunda gitmek söz konusu olacağına göre, hafta ortasında bir yere ayrılmış olmam da düşünülemez. Ama bana İstanbul'dan haber gelirse, ben sana nasıl haber vereyim? O zaman Ankara'da değil de İstanbul'da görüşebiliriz çünkü!)

Görüyorsun ya, tam bir belirsizlik içindeyi(m)(z). Sen de aydınlığını kat ki biraz belirlilik kazandıralım şu görüşmemize.

Sizlere iyi eğlenceler, iyi dinlenmeler. Çocukları öperim. (Ankara'ya hep birlikte gelir misiniz?) Haberinizi bekleyeceğim. Öperim güzelim. Sağlıcakla kalın.

B.

Cöntürk'ü[156] hiç bilmiyorum. Epeydir, hiç
mi hiç rastlamadığımın farkına vardım şimdi.

ÇÖZÜLMEYEN ŞEYLER

Ankara, 11.10.82

Halûkçuğum,

Mektubunu ancak üç gün bekletmiş oluyorum. Yığınla, haftalardır, aylardır bekleyen mektuplara bir an sırtımı dönerek... Üstelik, derslerin başlamasına üç gün kala, öğrenci programlarının yapıldığı, fakültedeki görevlilerin yıl başından bu yana yaptıkları "her türlü" yayınların neler olduğunun sorulduğu, hangi ders kitaplarını kullanmak niyetinde olduklarının bildirilmesinin istendiği bir gün, bugün. İyi mi?

Yazdıkların, andıklarınla içimi gevrettin! Nereden buldun o posta kağıdını?... Visconti'nin[162] filmine iyi ki gitmişiz zamanında!.. Beni okuyorsun bir daha... Evet, görüşmeler -hele uzun ayrılıklardan sonra oluyorsa- elbette kısa görünür biribirini seven insanlara. Dostluklar elbette çözülür de, çözülmüyor, insanlar biribirlerine gerçekten sıcak, güzel şeyler söylemeği hâlâ istiyorlarsa; daha ne olsun? Çözülmeyen şeyler de var demektir. Bir tek sakınca geliyor aklıma: Çözülmeyenin, yaşamı izlemesi gerekir. Geçmişin bir anını, bir dönemini dondurup "öyle, olduğu gibi" tutmağa çalışmaması gerekir. Yoksa yeni buluşmalar kendini havada, "basacak yer"siz buluverir.

Eh, yazışıyoruz seyrek de olsa, biribirimizden haberimiz var... Geçmiş "müzeciliği" yapmaktan sakınabiliriz.

Yazımda[163] (çaptan düştüğünü hiç kabul etmem) yerine oturtamadığını söylediğin şeylerin neler olduğunu merak ediyorum. Çok gecikmeden yazarsan, yazdığında da bu konuda bilgi verirsen, beni çok sevindirirsin. Gerçi (aralıklı olarak) arkadan gelecek yazılar, sanırım birçok noktayı daha bir aydınlık kılacaktır. Bu yazılar bir kitap oluşturur diye düşünüyorum. Ancak her yazının da bir bütünlüğü var. Eksiklik görüyorsan, lütfen söyle!

Bir şey daha isterim senden: Kendini suçlama. Ortada bozuk, güdük bir şey yok ki!

Gürer'i[164] bulmak kolay olmadı, ancak cuma gecesi görüşebildim, konserinden önce. Plaklar dışarıda bulunmazmış. Kendisinin birkaç tane hakkı varmış, söyledi; ondan iki tanesini ayırıp bana verecekmiş. Ben pek istemezdim öyle olmasını ama başka yol yoksa, yapılacak bir şey de yok. O plakları sana ulaştırmak için ne yapmalı, bilmiyorum ama bir yol, elbet, buluruz. Tek, plaklar gelsin! Gürer[164] sözünü unutmaz ama yerine getirmesi epey sürebilir, çok "dolu"dur, gerçekten!

Sağlığım bozuk çalıp duruyor; aldırmıyorum. İyiymiş gibi yaşamağa çalışıyorum. Kendime bakmıyor da değilim. Düzelmek güç, çoğu zaman.

Kitap[117] çıktı ya, görmedim daha, bir aydır dağıtamadılar. Başka şeyler?.. Bir daha yazdığımda anlatırım. Hepinizi öperim, iyisinden. Ne olur, çok gecikmeden yaz da kopmuşluk duyguları olmasın. Sevgiler.

B.

DOSTLARIM ÜZERİNE

Frankfurt, 25.10.1982

Bilge Ağabeyim,

Arayı açmamak için, yoksa asıl değindiğine " 'Dostların Üzerine' diye söze girişerek..."e girmek benim için çok zor. Kaçak güreş yaptığımı sanmayasın. Gerçekten bu "denemen" (başka ne denebilir?), benim için ağır. Her bir öğeyi yerli yerine koyabilmem zor mu zor. Zorluğun bir bölüğü bilgi eksikliğinden, felsefe donatımsızlığımdan geliyorsa da bir bölüğü birlikte "yaşamışlık" eksikliğinden kaynaklanıyor (sekiz yıl oluyor, senin yanında yörende kokunda olmayışım).

Neyse ne, içtensem, düşündüklerimi her şeye karşın şuraya aktarmam gerekiyor (ne kadarını becerebilirsem?). "Dostlarım Üzerine" gibi çok öznel bir alandan söze girilirken beklentim, kendi ilişkilerin içinde "nasıl, niye, niçin" kurulmuş olduklarının kavranmasıyken, "yazın"dan, öznel ile insanlararası ilişkiler türünü ayıramıyorum, giderek öznel olanın ilişkiler alanında silindiği, uzaktan ilişkiler sorununa yaklaşıldığı izlenimini ediniyorum. Bunların üzerine her ilişkiler ağının bir denge yaratması, oluşturması ekleniyor ki, bu da öznel mi yoksa belli bir saptama (nesnelleştirme çabası) mı anlayamıyorum.

Benim sezdiğim, öznel alanın (sana ilişkin olanın), tüm ilişkilerin şu ya da bu türlü oluşturduğu dengelerin belli bir "anlama, anlamlandırma-yazma" alanına kanat açması.

"Denge" kavramını anlamakta zorluk çekiyorum. Örneğin, "Doyurucu bulduğumuz ilişkiler biribirinin yerini tutamayacak ilişkilerdir, biribirlerine 'biraz' aykırı bile düşebilirler. Ama bunların oluşturduğu 'dizge' bir denge göstermektedir." diyorsun. " oluşturduğu 'dizge' bir denge göstermektedir"i tam kavrayamıyorum. Daha doğrusu öncel olarak "bütün insan ilişkileri bir dizge oluşturur" verilmiş ise peki. Ama ya öyle değilse. Burada "denge" kavramı önem mi kazanıyor? Belli bir kaygıyla, dürtüyle, belli ya da kestirilmiş bir amaca yönelirken kurulan ilişkilerde gözetilen davranışların o amacı gerçekleştirmedeki uyumu mu denge? Ya da, "bu bölgeler, bu kuşaklar arasında da bir denge kurulmaktadır" sözü giderek "kişiliğin" de bir "denge" olduğu görüşüyle mi bütünleşmekte (beslenmekte). Ya da, "yaşamın" kendisi bir denge mi oluşturmakta?

"Denge"nin senin denemende geliş biçimi, dünyaya, yaşama özel bir bakışın mı sonucu? Evrendeki herşeyin belli bir "denge"ye dayandığı görüşüne. Buradan ilişkilere. Mantığa evet, doğru olup olmayacağında, söz konusu insansa, kuşkuluyum.

Ama en başta söylediklerim geçerli. Sorunu kavrayamama olasılığını bütün anlama çabamın önüne koyuyorum.

Yoruldum, şimdilik bu kadar.

26.10.1982

Başkaca, bildik hay huy içinde geçen günler. Marquez'in[165] Nobel'i kazanması (Doğru yazdım mı adını, şimdi gidip kitabın üstüne bakmaya üşeniyorum.) ister istemez Yaşar Ke

mal'i[166] çağrıştırıyor. Abartarak, soluksuz anlatmakta sanki bu iki yazar ortak birçok şeyi taşıyorlar (yanılıyor muyum?). Kemal'in[166] almasını belli bir dilin üyesi olarak isterdim (Marquez'i küçümsemeden).

İnsanın diledikleri, gönlünden geçirdikleri, düşledikleri ender zamanlarda gerçekleşebiliyor, bunu bilecek yaşa yazık ki geldim, yazık'ı ne diye sorma, depreşir, depreşmesinin hiç mi hiç sırası değil, ne denli düzayak olursa belki o kadar iyi...

Senin o sevdiğim "Bir Ortaçağ Abdalı"nın[167] *Le Monde*'da[168] yayımlanmasına ne kadar sevindiğimi anlatamam. Kimi yazarları 50 yaşlar çekiyor. Erken sayılmaz, üstelik oraya kadar ne vartalar, fırtınalar... Gene de, gene de, güzel, güzel ya, yetinme duygusu yok bende (bu konuda), bekliyorum, daha güzel haberler,

salt yazma konusunda değil, sağlık konusunda, iyi giden, sana kendini iyi duyurtan birçok konuda...

böylece, sevgiyle kucaklıyorum

seni

(İmza)

ANAYASAYA AYKIRI

Ankara, 28.12.82

Halûkçuğum,

Mektubuna hemen oturup karşılık vermek isterken ancak bugün yazabilmem, biraz acıklı doğrusu. Ama gene anlayışlılığına sığınacağım. Yazacağım da bir şeye benzer mi benzemez mi, sonunda görür, anlarız.

Önce, mevsim gereği, yılbaşı dolayısıyla sana, Oya'ya[58], çocuklara, en iyi dileklerimi sunayım; hepiniz için, başka başka biçimlerde de olsa, gönlünüze en uygun düşecek dilekler hangileriyse içinden seçebileceğiniz türden bir "dilekler topluluğu" Sağlık hepimiz için önemli ama bebeler sağlığı seçmez genellikle; ne yapsınlar o hiçbir zaman hesaba katmak gereğini duymadıkları şeyi?... Başarı, mutluluk, iç erinci... Galiba pek "kendimize göre" düşünüyoruz: Okuldaki başarı onları herhalde çok ilgilendirir. Bizde, başarı deyince... Böyle böyle çok uzar bu sözler. Uzun sözün kısası, içimden, gönlümden size doğru çok güzel şeyler çıkarıyorum yola. İstediğinizi kabul edin.

Dünkü, bugünkü gazetelerden seçme haberler, gazete dışı dedikodular: Bir avuç üzücü şey. Dinleyin, yani, okuyun. Da

nışma Meclisinde yapılan bir konuşma, Yaşar Kemal'in[166] *Deniz Küstü*'sünün[169] Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürüyor. Brezilya ile Kolombiya'da "turistik" insan avları (öldürmeli, ırza geçmeli, filim çekimli "yerli" avları bunlar) düzenleniyormuş. TDK[47] kaldırılıyor, başına, dille ilişkisi anlaşılamayacak kimseler getiriliyormuş. Bilmem, herhangi bir şey eklenir mi bu "haber"lere? Eklenir elbet; örneğin ilk haberle üçüncüsü, çok değişik düşüncelerin dile getirilmesine yol açabilir. TDK[47], TDK olmaktan çıkarsa elbet bir şeyler, önemli bir şeyler eksilir ama TDK'nın "dile müdahale"sini eleştirenlerin kendi "müdahale"lerini nasıl bir gerekçeye bağlayacakları, epey güldürücü bir iş haline gelecektir. Bakarsın birçok aydın, birçok yazar, "bağımsız olma"yı öğrenir böylelikle. Bu da az şey değil. Anayasanın geriye doğru yürütülmesi ya da yazılan bir kitabın Anayasaya uygunluğunun denetilmesi ilginç sonuçlar yaratabilir. İkinci habere ise, insanlığın pek yazılmayan "tarih"ine, "gizli tarih"ine gireceği düşünülerek, "aman ne kadar inceliyor insanlık!" demek, tepki gösterilmez örneğin. Ne dersin?

Evet, benim "deneme"ler *Türk Dili*'nde[11] çıkmaz bu gidişle. Ben aylardan beri "durmakta"yım çünkü. Bir sürü rahatsızlık, hastalık art arda geldi, bastırdı. Onlarla uğraştım durdum. Bu ara, birkaç gündür biraz rahat ettim gibi. Bu kez de belim kaydı gene, ama buna kaygılanmak, fazlaca kafa-gönül ayırmak gerekmez. Arada bir böğürürüm, aksarım, durduğum yerde çakılı kalırım, geçer ardından. İş de, çok oyalayıcı, vakit yiyen bir canavar halinde. *Gece*'yi[102] temize çekmeğe başlamıştım; dersler başladığı gün bıraktım, bırakış o bırakış. Bir sürü tasarı, bir sürü "yazılacak, yazılmalı" Hep bekliyor. Denemelerin ardı gelse, *Türk Dili*'nde[11] olmasa da başka bir yerde, yayımlanabilir. Ardı gelse, mektubunda (o güzel, yazdığına çok sevindiğim mektubunda) sorduğun soruların birçoğuna da, yanıt gelecek ağır ağır. N'eylemeli? Uzun bir yazılar dizisi olarak tasarladımdı o işi. Öyle tasarıların gerçekleşmeyebileceğini de hem çok iyi

biliyorum, hem çok görüyorum (birçok yazarın geçmişine baktığımda), hem de gerçekleşmesindeki güçlükleri yaşıyorum. Neyse, traşı keseyim de en azından şöyle bir şey yazayım sana, sonraları daha (da) açmak, yaymak, açıklamak üzere...

1) Sen, lütfen, "eksiklik", "donatımsızlık" lafı edip durma. Mektubun zaten böyle sözleri yalanlıyor! 2) Beklentine aykırı şeyler söylüyor olabilirim. Ama ilişkilerin "öznelliği" ile değil, yıllardır pışpışladığım bir "kuram"ın çerçevesi içerisinden görünüşleri ile uğraşıyorum bu yazılarda. Evet, anlama anlamlandırma derken en önemli şeye değiniyorsun.Yalnız bu anlama -anlamlandırma işi, gene "imge dizgelerimiz" içerisinde yürütülen bir şey, demeğe getireceğim. 3) "Denge", süre açısından, "kuramsal bir an" olabilir. Yaşamın güdümü-yönetimi açısından "kuramsal" bir varılacak-nokta ya da yola çıkış noktası olabilir, yani yaşayabilmek için kurmak zorunda olduğumuz, kurulmuş varsaymamız gereken bir durum olabilir. Ama yaşanan yaşamın oluşturduğu "gerçeklik" göz önünde tutuldukta, kurduğumuzu görebildiğimiz, sürekli devingenliği içinde birtakım "dönemler", yani birtakım "durum"larda karar kılmış gibi düşündüğümüz bir güçler, imgeler düzenidir de... (Haklısın, "denge" sözcüğü bir durukluk, bir "yetkinlik" getiriyor hemen kişinin usuna...) Daha çok konuşmak gerek bu konuda. Anlatılması güç şeyler olduğu için de dilimizi epey zorlayacağız demektir bu. Dizgeler, dengeler, öğelerin belli bir andaki durumlarıyla var; ülküsel bir dizge, denge sözü etmiyorum.

Elbette, açıklamış olmadım. Olsa olsa, üzerinde düşündükten sonra itirazlarını bildirebileceğin birtakım lâkırdılar atmış oldum ortaya. Burada keseyim. Biraz sonra derse gireceğim. Bu mektup da bugün yola çıkmalı. Başta sana, hepinize candan sevgiler! (Sıkıştır beni, arkasını da getireyim!)

B.

YALNIZLIK

Ankara, 13.09.83

Halûkçuğum,

Sen geciktiğin için üzülürsün, ben geciktiğim için üzülürüm, utanç duyarım. Niye bu üzüntümüzü duymayacak gibi davranamayız bir türlü?

Kartın geleli tam bir ay olmuş. Bekleyen mektuplara bugünlerde (günde bir hesabıyla) karşılık vermeye çalışıyorum. Çalışıyorum ya pek garip başka bir şey oluyor: Hemen yanıtlanması gereken birtakım mektuplar da geliyor. Çözüm? Her gün, bir bekleyen mektuba bir de ivedi mektuba karşılık yazmak. İyi bir yöntem. Yaşamımın en verimli yöntemini ancak bugünlerde mi keşfettim ne?

Umarım hepiniz iyisinizdir. Türkiye'dekiler de iyidir inşallah. Mektubunda da diyordun ya, bu yaşlarda, sevdiklerinin sağlığı en önemli konu oluyor. Sağlık derdi olmayınca insan başka şeyleri de düzene koyabiliyor.

Benim sağlığım "iyice" diyeceğim. Yani büyük, önemli bir dert yok. Buna karşılık gene "migren" nöbetine girdiğim için gündüz-gece ağrıları bir yana ardından gelen sersemlik canıma okuyor, çalışma gücü, yaşama isteği kalmıyor. "İyice" dediğin

bu muydu? deme. Bu derdi bunca yıldır çekerim, alıştım işte, geçmesini beklemek umut duymak anlamına geliyor. Eh, umudun şu ya da bu türlüsü gene de umuttur. Tanrı bu umudun da yitmesinden saklasın bizleri! Bir başka umut yitimi içindeyim ki, ona hastalık falan yol açmıyor. Dışarıdan değil, içeriden kaynaklanan bir şey. Uzun uzun anlatmanın yeri değil bu mektup. Ama kafam "bu kışı geçirebilmek istiyorsan denize mutlaka gitmelisin" derken gönlüm yerinden kıpırdamağı bile istemiyor. Ay sonuna doğru iznimi kullanacağım ama evde de oturabilirim bu gidişle. Temel sorun, yalnızlık. Gerisini anla işte! Bir insanla birlikte olma işini başaramadım gitti. Geldiler de ben mi istemedim? Değil. Herhalde kardeşkovan, oğultutmaz damarları yanında eşbulmaz damarı da var bende. Bir "umut" görünür gibi olur olmaz yitiyor. Herhalde bir arada yaşanacak insan olarak görünemiyorum kimseye.

Geçelim.

Yöneticiliğim, epey laçka durumda, sürüp gidiyor. Kimi borcunu biliyor, kimiyse masraflar arasında garip öncelikler gözeterek evin parasını her şeyden sonraya bırakıyor. Yaşama, değişik yerlerden bakılıyor demektir bu: Eğitim, çevre göreneği sorunu bu!

Okumalarım, biraz düzenli olan tek etkinliğim. Yazının istediği kafa temizliği, düzeni pek "pahalı" bir durum. Gene de... Ne yapmakta olduğum önemli değil. Önemli olan, ortaya çıkacak iş. Sırası gelince haber veririm elbet.

Senden ricam, kısacık da olsa, "biz şöyleyiz, böyleyiz" diyen bir mektup yazman arada bir. "Mektup" diyebileceğin mektubu geciktirsen, daha seyrek yazsan da, öyle "haber kartları"nı geciktirme. Bebelerin yaptıklarından, gördüklerinizden söz et, falan; e mi?

Adam'dan[160] son taksidi aldım ama yeni kitap çıkaracak, daha doğrusu kabul edecek durumları, kesinlikle, yok. Güç duruyorlar ayakta; sözleşme imzalamış oldukları kitapları çıkara-

bilmek için paralanıyorlar. Bu durumda yeni kitap çıkarmam biraz "yaş!"

Bugünlük bu kadar yetmez mi? Hepinizin gözlerinden yanaklarından öperim. (Kuzum, Pazarkaya'nın[105] seçkisinden hiç haber alamadım, senin bir bildiğin var mı?)

Haydi sağlıcakla kalın!

B.

"BÜYÜK" KİTAP

Ankara, 22.12.83

Halûkçuğum,

Ne zamandır susuyorum gene. Oysa yazılıp haber verilecek-lerin hiç de az olmadığı bir dönem yaşıyorum.

Güzel kartına, Kafka puluna, Sungu[126] ile deniz kıyısındaki fotoğrafınıza teşekkür etmekte geç kalmış da olsam, "Gönlümüzdeki yerinizden şüphe edemezsiniz mirim!..."

Hastalığın geçmiştir ya artık, sürüp gitmemesine, sinip pusuda beklememesine çok dikket et Halûkçuğum. Benim oralarımdaki iltihap kalıntısı bir dişin iltihaplanmasına, bir boğaz kızarmasına bakıyor sanki. Bir tarafımda bir şey oldu mu, oradan da ses gelmeğe başlıyor. Aman, hiç değilse Alaman ellerinde bu iş kökünden temizlensin! Hele o antibiyotik allerjisi!... Bilirim, bir arkadaşımda da var. Bereket bende yok, halim ne olurdu yoksa! (En yeni hastalığım: Zona. Yeni geçti...)

Hepinize mutlu, sağlıklı, başarılı bir yıl dilerim. Bebelerin "havalara, modalara" kapılma yaşlarıdır elbet. Zorlama! Kendiliklerinden gelirler (gelebilirler) istediğin bir yerlere. Onların sinirlendiği, "yol gösterilmesi" galiba... Yarabbi! Ne güçtür bu yaşlar... Onlar için de, ana-baba için de... Okuma ya da oku-

mama, öylesine kolaycacık, bir tepki haline gelebiliyor ki!

Yalnızlık konusunda yazdıkların doğru galiba. Ancak ben, hep yalnız yaşamış bir kişi olarak artık başka türlü yaşamak istersem, anlarsın sanırım. Hem görgünün, bir noktada, işe yarayabilmesi de düşünülebilmeli. İyimserlik mi, hayalcilik mi dersin, bilmem... Ama bir arkadaşım var şimdi. Çok da mutlu oluyoruz bir arada. Birlikte yaşıyor değiliz ama birlikte geçiriyoruz birçok saatimizi, hemen hemen her gün... Tanrı sürdürte...

İş gene başımdan aşkın. Yıl sonu, birikmiş mektuplara karşılık verilmesi için iyi bir fırsat ama gerek o mektuplar, gerek başka kartlar yazılması gereği, yükü büsbütün ürkütücü kılıyor. Her şey yoluna girecek de yazıya yeniden oturacağım. İnşallah! Öyle de çok şey var ki sırada. Sonra, her an kafamda evirip çevirdiğim "büyük"[176] kitap...

Neyse Halûkçuğum, hepinizi öper, kucaklarım. Sağlıcakla kalın! Yazmanı bekleyeceğim elbet. Sevgiler.

B.

GECİKME

Ankara, 18.06.84

Sevgili Halûk,

"Gecikme" sözünü ben de ağzıma almayayım, daha iyi. Bölük pörçük anlatırım sana son aylarda olanı biteni. "Gecikme"yi anlarsın.

Umarım hepiniz iyisinizdir. İyi olmak, önemli bir şey; çok söyledim bunu zaten...

Senin açıklamamı istediğin o "denge" sözü vardı ya, işte, herkesten çok seni düşünerek, onu açıklayacağım yazıyı yazmağa çalışıyorum şimdi. Aylarca, bir dersin hazırlığı ile uğraştım, başka hiçbir şey yapmadım, yapamadım. Şimdi dersler bitti, sınavlar bitti; soluk almağa başlamanın tek göstergesi, yazı yazmağa çalışabilmek. Bu yazıda olmazsa bundan sonrakinde her şey artık açıklanmış olur. Merak etme.

Önce mektubundan aldım o Edebiyat günlerine[170] katıldığın haberini; sonra da *Milliyet Sanat*'da[142] Gülten Akın'ın[171] yazısında senden söz edildiğini gördüm. Benim, elbette, böyle bir şeyler yapılacağından haberim yoktu, olamazdı. Böyle işlerin düzenlenmesi, benim hiç "bilmediğim" birtakım mekanizmalara bağlıdır...

Duru'nun[172] *Yoksullar Geliyor*'unu[173] iki yıl önce okumuştum. Beğenilecek bir kitap. Kimi öyküsü de özellikle iyi.

Demir Özlü'yü[174] gördün mü Berlin'de? Ben, dört yıldır bekleyen *Aşk ve Poster*'ini[175] iki gün önce elime aldım, okudum. Çok ayıp bir şey yapıyorum, herhalde, ya da içimde bu duygu var, ama kitabı çok kötü bulduğumu, yer yer "İğrenç yahu! Yeter bu edepsizlik" dediğimi sana söylemem gerek. Belki son iki öykü ancak, ortanın biraz altında olmakla kalıyor. Sen okumuş muydun?

Benim "büyük kitap"[176] dediğim, gerçekleşmesi biraz güç görünen, geniş bir tasarı. Daha önce tasarladığım bir başka kitabı (Beyoğlu'nu[31]) da yiyeceğe benzeyen bir kitap. Ölmeden bitiririm belki.

Gece'yi[102] Adam Yayınevinin[160] istemediği anlaşılıyor. Başka yerler deneyecek miyim, bilmem. Denemeli ya; o gücü de bir yerlerden bulmalı. Bezgin bir adamım şu sıralar.

Yedi aya yakındır, yalnız değilim. Yazmıştım galiba. O yanım iyi. Mutluyum bir açıdan. Önemli bir açıdan... Ama tam şu sıralar genel bir "yaşama çöküntüsü" içindeyim. İnsan mutluyken bile kendine ne güzel dertler yaratabiliyor, hele adı B.K. olunca...

Telefonum bağlandı sonunda. Haberin ola. Numara 26 99 08. Kaydet, gerekebilir. Sen de kendi numaranı ver. Bir yanda dursun.

İşte böyle Halûkçuğum. Hepinizi öper, iyilik, sağlık dilerim. Arayı çok uzatmadan yazarsan sevinirim. Ben de biraz daha düzenli yazarım. (Evin yöneticiliğini devretmem de büyük bir rahatlık sağladı...) Bizim biribirimize yazacağımız bir şeyler hep vardır, ne dersin?

Haydi, sağlıcakla kalın!

B.

TASARILAR

Ankara, 10.10.84

Sevgili Halûkçuğum,

Bu kez çok gecikmiş sayılmam belki, ama çok çabuk yazdığım da, herhalde, söylenemez.

Bu yaz görüşemediğimize üzüldüm ama tutup Ankara'ya gelseydin de beni bulamasaydın, büsbütün üzülürdüm. Aldığınız ev hayırlı olsun. Eh, bir gün bizi de misafir edersin belki oralarda. Gerçi 47 m^2, dört kişiye bile pek dar gelir, bir beşinci kişiyi herhalde balkonda (varsa!) yatırmak gerekecektir. Güle güle oturun, diyeyim de şimdiden, lokumunu sonra düşünürüz.

Yaşadığımız sürece, "önümüzdeki yıl" görüşebilme umudu, şunu bunu yapma tasarıları, rahatlıkla sürdürülebilir Halûkçuğum; eh, yaşamazsak da "yazık oldu" der geriye kalan. Bu iş böyle...

Sessiz Ev'i[177] okumadım. İnşallah ona da sıra gelir çok gecikmeden. Bu ara, ilk olarak, bir okuma listesi yapıp kendime, ona göre okuyorum. Ne oldu böyle? diyeceksin. Şimdi, her şeyi bir yana bırakıp çok uzun (kalın) olacağını sandığım, "neredeyse 26 yıldır pışpışladığımı" söylediğim kitabı[176] yazmağa

oturduğum için okumalarımı da daralttım. Belki kitaplar ya ilk ya da ikinci kez okunacak. Elbette, arada bir, listede olmayan bir iki kitap da girecek devreye: Şu anda, listedekiler, 14.000 sayfa dolaylarında. Ama bu listeden "ödün" vermemeliyim. İlk defter doldu. İkincisindeyim. Kaba bir hesapla 10-12 defter tutması beklenir, yeni gelişmeler olmazsa yolda giderken. ("Denge" yazısı da, o yüzden, şimdilik uykuda. En az dört defter dolmadan başka bir şeyle uğraşmak istemem. Ben emekliliğe da fazla güvenip yaslanamayacağıma göre...)

Bu yaz bir Side bir de Alanya seferi yaptım; 9 gün + 5 gün. Hem çok iyi çalıştım, mutluluk içinde yaşadım, hem biraz hastalandım, düşüp sırtımı fena çarptım, sıkıldım. Her şeyin bir araya gelmesi pek anlaşılır gibi gelmeyecektir sana, biliyorum. N'eyleyelim, durum buydu.

Neredeyse ilk yılını dolduracak güzel bir ilişki içindeyim. O da iyi. Sağlığımın, şu anda, sızlanacağım bir yanı yok. Ama bir şey çıkıverecekmiş gibi bir duygu da var, bir yerlerimde. İnşallah, tek "rahatsızlığım" vehhamlık olur.

Gözlerinden öperim. Oya'yı[58] çocukları da. (Okul/okuma konusundaki en taze düşünceleri nedir ki?)

Sağlıcakla kalın. Sevgilerle.

B.

GELELİM KİTAPLARA

Ankara, 17.12.84

Sevgili Halûkçuğum,

Geç mi kaldım, günler mi inanılmız bir hızla geçiyor? Bilemiyorum artık. Bunu sık sık söyler oldum. Bir koltuğa kaç karpuz sığar, hesabını şaşıralı o kadar oldu ki! Yaşadığımı anlayabilmek için durmadan sıkışmak, hangi işi öne alıp bitirmek gerektiğini bilememek şart mı?

Mektubun beni nasıl sevindirdiydi!... Çocukları anlatıyordun. Tamam, oğlan işleri biraz ağırdan alıyormuş, olsun! Akıllıca yapıyora benziyor, iyi yetişire benziyor. Daha ne? Oya[58] ile senin sağlık açısından pek parlak durumda olmayışınız üzücü ama. Kimi dönemde insan "tuhaf" bir şeyler olur, doğru. Ama biraz da kendine bakması, ne bileyim, "dikkat etmesi" gerekir. Anladığım kadarı ile Oya[58] bu konuda senden dikkatli. Sen koyverme kendini, ne olur! Gelir geçer, diyorum; eh genellikle öyle olur ama iz de bırakır, bu izler sonraları kendini duyurur. "Ağabey"lik yapıyorum şu anda, farkındayım ama, yapmayayım mı? (Kendi sağlığım konusunda bana "kardeşlerim" buna benzer şeyler söylüyor... Ben bu konuda senden daha akıllıca davrandığımı ne sanıyorum, ne de ileri sürüyorum. Bağışladın mı?)

Gelelim kitaplara... Sıkı dur: Art arda üç kitap çıkacağa benzer. Can'da[178], *Troya*'nın[139] yeni baskısı ocak içinde çıkacak sanırım. İnşallah yanlışı olmaz bu kez. Öncekinde "dirimsel" yanlış pek azdı zaten. Can[178], bütün kitaplarımı basmak istiyor. Eski, yeni. Yalnız böyle bir anlaşmaya varmazdan önce, *Gece*'yi[102] İletişim'e[179] vermiştim. Onun için o da orada çıkacak. Şu anda onun provalarını düzeltiyorum. Ancak, kitabın çıkması için, Akşit Göktürk'ten[180] yazmasını rica ettiğim sunuş -önsöz- yazısının gelmesi gerekir. Bir ay falan gerekebilir buna, ya da biraz fazlası. Adam'da[160] ise *Ölen Adam*[181] (Yarabbi! Meğer ne çok, ne korkunç yanlışlar varmış onda, anlatılır gibi değil! İnşallah bu kez gerçekten yanlışsız çıkar, diye dualar ediyorum...) yeniden basılıyor. "Büyük"[176] kitaba gelince... Beyoğlu[31], onun bir parçası olacak; Can'a[178] on aya kadar verip ayrıca yayımlanmasını isteyeceğim (adı, şimdilik, "Side Kitabı"[182] diye geçen) "kitabın" da onun bir parçası olacağı gibi... "İsabey"[176] geçici adıyla işitmiş olabileceğin kitap... Ne yazık ki şimdi epeydir, şuydu buydu, provaydı, dersti, düzenli çalışamadım üzerinde. Ama bir an önce o düzenin sağlanması gerek. Bitirmeden ölmek istemiyorum. (Sanki bana sorulacak!...) Şimdi biraz aydınlatmış oldum mu durumu?

Okurlara göre değişiyor "en güzel kitabım" Öyle olması da çok hoşuma gidiyor, ne yalan söyleyeyim. Bana, yazar olarak sorsan, "en güzel"in gerçekten bir anlamı yok. Hepsi belirli dönemlerimin ürünü. "Yaşamımın en güzel yılları (ya da günleri)" diye seçemem ben. Güzelliklerle çirkinlikler, iyiliklerle kötülükler üst üste de geldi, yan yana, art arda da... En kötü günlerimde sustum zaten. Ama en kötü günlerin içinde de güneşin parladığı olmadı mı?

"Büyük"[176] kitapta, ikinci bölümde, senin[176] adını taşıyan, sana çok benzeyen bir kişi var. Bu kişi, ileride de birkaç kez "sahneye" çıkacak, bilesin.

Kısmet Büfesi[158] diyelim ki senin deyiminle "seçilmiş"

okurlara sesleniyor olsun. Onlardan biri de sen değil misin? Senin şiirlerin "olağan" okurlara göre miydi yoksa? Gülüyorum elbet bunları yazarken. Oradaki birçok metinle senin kurduğun, kuracağın alış veriş pek güzel olur gibi geliyor bana. Geçenlerde İngilizce bölümünün roman dersine "konuk sanatçı" olarak çağrıldım. *Kısmet Büfesi*'ni[158] okuduk biraz. Evde yaptığım bir ders de var şimdi, beş kişi ile... Okuduklarımızdan biri de gene o. Görsen, ne iyi gidiyor. Hem bilirsin, önceleri "güç!" denir yazdıklarıma, sonra alışılır. Şimdiki kitaplar bakalım nasıl karşılanır?...

Burada durayım da, hepinize sağlıklı, mutlu, başarılı bir yeni yıl dileyeyim. Kendinize iyi bakın. Yaşam zaten kolay değil, kendi hatalarımızla onu büsbütün güçleştirmeyelim. Ne dersin?

Candan sevgiler. Öper, sıkarım. Çokçokçok!

B.

İÇİMİ KEMİREN KURT

Ankara, 28.07.85

Halûkçuğum,

Benim gadrim sevdiklerime, çok sevdiklerime, besbelli. Sana bunca aydır yazmadığımın farkında değildim desem, inanır mısın? Alınma sakın, farkında olmamam "ilgisizliğimden" değil elbet! Seninle öyle sık oturup konuşurum ki içimden! Yanıma gelirsin, çay içeriz. Bu durumda biraz daha "anlaşılır" bir hal alır, değil mi, bu "farkında olmama?" *Gece*[102] için söylediklerine de teşekkür ederim, arkadaşlarıma hemen yollamana da. Onlardan da ses geldi. Amerika'ya yolladıklarım ise galiba denize düştü. Oradan ses yok.

Onca şey var ki yazılacak! Bu mektuba sığdıramam da, sığdırmağa kalkmam da. Sen bunu alınca "küs değilim" diye bir kart at, ben gene yazayım, e mi? Önce "Oya'nın[58] ameliyatı" dediğin nedir, ondan haberim yoktu. Senin romatizman ne? Aklım yatmaz. Baktırdın mı? Biraz "cimnastik"le düzelebilecek o saçma sapan ama adam ağlatan ağrılar olmasın bu dediğin? Bebelerin piyano çalmasına sevindim ya, tembellik etmesinler, ne olur, çalışsınlar; sonraları çok pişman olurlar böyle bir işi doğru dürüst götürmediklerine. Hem Almanya'dan iyi yer mi

olur musiki ile uğraşan gençler için? Okulları, dersleri nasıl?

Mektubunda sorduklarını yanıtlayayım önce: Lawrence'in[181] ikinci baskısı çıktı, gene de epey yanlış var. Ama ilk baskısı bir felaketmiş! (Adam[160], bizden KDV hesabı açmamızı istediği, ben de yanaşmadığım için, parasını (yani 35.000 L.) ödemedi daha. Dursun!) *Troya*[139] ile *Gece*[102] çıktı, biliyorsun. Güzün *Uzun Sürmüş*[110] çıkacak, *Göçmüş Kediler*[103] önümüzdeki yıl. Bu arada yeni yılın ilk ayları içinde Side'ye Gazel[182] diye bir kitap çıkar sanırım. "Büyük kitap"tan[176] çekilip alınacak parçalarla, bitirilecek birtakım yazılardan oluşacak. Başlık üzerine ne düşündüğünü söyle. Musikiyi anıştıran bir şey istiyorum. Büyük kitap[176] da çok çalışmamı gerektiriyor. Oysa... (Bunu sonraya bırakıyorum. Soruların yanıtlarına devam!) Ahmet İnam'ı[145] görmedim ama *Gece*'yi[102] okuduğunu belirten kısa, övgülü bir mektup aldım. Bir bankada "göz göze geldiğimizi" de söylüyordu. Ben farkında değildim. O mektuba verdiğim yanıttan sonra da görüşmedik. Yalçın Soysal[183] üzerine hiçbir şey bilmiyorum. Hoş, bu arada epey tanımışsındır onu. Sana herhangi bir yardımım dokunamaz.

Okul bitince bir "diş onarımına" girdim. Üç haftaya yakın sürdü. Şimdi takma dişli bir adamım. 28 yıllık baş/göz ağrımı bilen, tanıyan, bu işin uzmanı bir hekim çıktı karşıma. Tedavi oldukça başarılı. Bundan sonraki nöbet dönemi belirleyici olacak. Umutsuzluktan umuda geçiş, kimi şeyin bir yazgı olmayabileceği duygusu beni epey sarstı. Başka rahatsızlıklar var, pek yüz vermiyorum şimdilik. Ama en önemlisi, bina satıldığı için evden çıkmam gereği. Kiralar akıl almaz sayılar halinde. İstanbul'da söz konusu olan çok paralı bir iş gerçekleşmezse herhalde şehrin iyice dışına taşınmam gerekecek. Nisandan beri içimi kemiren büyük kurt, bu! Şimdi biraz denize gitmek istiyorum. Hatta iki taksit halinde. Elbet, Bibik'in[127] bakımını üzerine alabilecek biri ya da birileri çıkınca. Denize, çalışmak için gideceğim. Oralarda iyi çalışırım, bilirsin. Bu yıl okul biraz daha

vakit bırakır, rahat olursa, çalışmayı sürdürebilirim umudu ile yaşıyorum. Ama ev tedirginliğinin bitmesi şart. Taşınmayı düşün! Yeter adama. Kitap paraları düzenli gelse belki güvenip daha pahalı bir daireye geçebilirim. Ama... Neyse, bu ağlamaları bırakalım bir yana.

Gece[102] üzerine pek çeşitli okur tepkileri geliyor. Oğlanın biri geldi. Okulda yolumu kesti bir gün. Pek ilginç bir okurmuş! Epeydir görünmedi ama *Gece*[102] üzerine doldurduğu bir defter getirecekmiş ekimde. Birtakım çizimler tasarlamış. Dün Hulki Aktunç'un[184] Cumhuriyet Kitap Kataloğunda çıkan yazısını gördüm. Çok önemli. "Susma duvarı" biraz yıpranıyor mu ne? Bir de Avusturalya'dan, Türkçe bir gazete geldi, Nihat Ziyalan'dan[185]. Orda olduğunu bilmiyordum. Gazetenin sanat sayfasında "Her hafta bir kitap" başlığı altında *Troya*'nın[139] yeni baskısının resmi, yanında "Doğum"[186]... Demek Sydney'de de okunuyoruz. Kitap falan da satılıyor olabilir. Vay vay vay! Bu "benlik okşamaları"nı çok görme Halûk. Alışık değilim böyle şeylere. Şu anda bir yandan USBGA[110], bir yandan *Gece*[102] Fransızcaya çevriliyor. Basılırsa... Paris'te çıkan bir Amerikan dergisi de yazı istedi; Fred[49] çevirmekte şu ara. Ben oturup doğru dürüst çalışsam ya, şu bekleyen mektupların hepsini bitirip...

Halûkçuğum, bu mektup olsa olsa özet. Kusura bakma. "Küs değilim" diye kart atmağı da ihmal etme. Olur mu? Çocukları, sizleri, çok çok öperim. Sağlıcakla kalın!

B.

Bir de "deneme" var tezgâhta. Gene İmgeler Kuramımla ilişkili. Azınlık/lar[187] konusunda (Günün birinde bu denemeler de bir kocaman kitap oluşturmalı.). Onu sana basılmadan önce de yollarım ya, bitirmeli. Düşüncelerini öğrenmek isterim.

Karasu'nun Ankara'daki evinde Bilge Karasu ve ben (üstte).
Sungu Aker, Bıyık ve Bilge Karasu (altta). Ağustos 1991.

DAĞINIKLIK DUYGUSU

Ankara, 26.12.85

Halûkçuğum,

Ben de ne zamandır susuyorum ya; senden bir şeyler yoldadır bugünlerde, bak ben de yazıyorum (yazabiliyorum) sonunda, avunabiliriz artık.

Senden ses çıkmayışı, umarım, sağlıkla ilişkili bir dertten, önemli bir engelden ötürü değildir. Benden ses çıkmayışı ise, biliyorsundur, anlamışsındır, ev arama bulma taşınma karabasanından ötürü. Güçlükle, maaşımın %92'sini ayın birinde yutuveren bir ev buldum. Çankaya'da (Nilgün So. 13 A/2 bir kenara yazıver)... Sıcak, suyu kesilmez, ama güneş de (hiç) görmez bir ev. Eh, yerleştim sayılır ama sokak kapısından içeri girer girmez karşıdaki boşlukta görülebilen (ne yazık ki, hâlâ görülebilen!) "yeni taşınılmış ev" manzarası, evin ötesini bilmeyene herhalde şamar gibi geliyordur. Oranın düzene girmesi için gereken bir iki nesneyi, söz verenler, hâlâ getiremediler. O nesneler, durumu düzeltecektir ya, benim de bir iç-gücü bulmam gerekecektir o işi başarmak için...

Haftalardır düzelemedim, çeşitli rahatsızlıklar art arda geliyor, geçiyor, geliyor... Bir de ne olduğuna benim de, güvendi-

ğim bir hekimin de akıl erdiremediğimiz bir şey var. Canımı sıkıyor ya, bakalım ne olacak... Biraz para kazanmak için bir iki iş yapıyorum; okul-sınav-kağıt okuma, yıl sonu mektuplarını yazma işleri de eklenince biraz bunaldım. Aylarca işlemeyen makine birden bu kadarını yapar duruma gelemez elbet! Arada *Uzun Sürmüş*'ün[110] provalarını da düzelttim. Ocak sonuna dek çıkmış olur sanırım. Asıl, Can'a[178] vermek istediğim, şimdiden (kendi hesabımca) gecikmiş bir kitap var. Yeni. Adını şimdi "Narla İncire Gazel"[182] diye söylüyorum ya, değişebilir (Kaçıncı hali bu!). Eşten dosttan böyle bir adı nasıl bulduklarını soruyorum bugünler... Sınavlar bitince doğru dürüst çalışmam gerek ki bir şeyler olsun. Bu arada *Uzun Sürmüş*'ü[110] de, *Gece*'yi[102] de Fransızcaya çeviriyorlar. İkisiyle yakından "ilgileniyorum" *Gece*'nin[102] ilk yarısını onbeş-yirmi gün içinde "basılacak" hale getirebilirsek şubatta bir yayınevine gitmesi beklenebilir. Ondan sonrası, elbet, Allaha kalır!...

Epeydir bir "dağınıklık" yaşıyorum. Hiç değilse, bir "dağınıklık" duygusu var içimde. Oysa, gitgide, evimde oturup çalışmak isteği, yazıdan başka şey düşünmemek isteği güçleniyor içimde. Hem "hayırdır inşallah" diyelim, hem sevinelim. Dağınıklık duygusunu da "işe yarar" kılalım.

Benden haber bu kadar. Sizlere sağlıklı, verimli, mutlu bir yıl dilerim. Yaz da her birinizin halini, işlerini, durumunu öğreneyim. Olur mu?

Gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim hepinizin. Seni (ayrıca) biraz sıkarım şöyle kollarım arasında. Ama "haber mektubu" beklediğimi bil!

Sağlıcakla...

B.

KİMLER DÖVÜNSÜN

Ankara, 02.08.86

Halûkçuğum,

Ben dövünmeyeyim de kimler dövünsün! Altı gün önce sokakta Cöntürk'e[156] rastladım. Senin Ankara'dan gelip geçtiğini söyledi. Tamam, ben aylardır, yazmam gerekirken, yazmıyordum sana. Ama adresimi sana bildirmiştim. Telefon numaram da defterine yazılmış olmalıydı. Evi bilememişsin. Telefon edeydin ya! (Püsküllüoğlu'nun[69] evinden iki ev yukardayım. Düşündüğün gibi. İşin hoşu, Püsküllüoğlu[69] da evime ilk kez iki gün önce geldi. Gelip gittiğini söyledim. Keşke beni arayaydı, dedi o da...) İstanbul'da geçirdiğim üç günden sonra Ankara'ya dönmüştüm. Görüşebilirdik... Artık bir anlamı yok bu yanıkmanın biliyorum. Hiç değilse yazışalım bu yıl, doğru dürüst yazışalım...

Şu anda karşımda iki mektubun var: Benim yazdığım sırada, senin de (yılbaşı gelirken) yazdığın; bir de benim mektubumu aldıktan sonra yazdığın... Öyle çok şey var ki yanıtlanacak, ikisinde de!

İşimde canımı sıkan şeyler var: Bir zamanlar çok iyi olan ilişkiler çok bozulduğu için. Yani, "dışarıdan" gelen şeyler değil,

"içeriden" İş değişikliği düşünüyor değilim; ama akıllıca hazırlanmış bir emeklilik, daha önce göçmezsem, iyi bir şey olur sanırım. Şu ara bir "güney evi" düşü var. Gerçekleşirse, haberin olacaktır elbet. Ama bir dahaki mektupta böyle bir şeyin sözü geçmezse, suya düştüğünü anlarsın o işin. Şimdikinden çok daha iyi, daha rahat bir ev söylediler; akıllıcası belki hemen o eve "evet" deyip yeniden taşınmağa davranmak olurdu. Ama senin de çok iyi bildiğin üzere, ben (biz) hiç "kolay taşınanlardan" değiliz. Gözümde öyle büyüyor ki daha yılı dolmadan (oysa, buna da, "hazır alışmışken" türünden bir kulp bulunabilir) bir daha toplanmak, göçmek, yerleşmek... Dünyanın parası. En önemlisi de gene kaç ay sürecek bir yerleşmemişlik duygusu, çalışamama... İnanır mısın, yeni yeni çalışmağa başlayabiliyorum. Epey kafa bozuklukları da geçirdim art arda. Ben sana yazmazsam, tembelliğimden değildir. Şimdi bile pek "sağlam" sayılmam. Gene de bir kıytırık yazı (*Adam*'da[188] [sanat dergisinde] eylûlde çıkar), bir deneme (yakında *Bilişim*[189] dergisinde onu sana yollayacağım) bitti. Asıl derdim, İncirle Nara Gazel'i[182] bitirmek. Ama şimdi de poşet musibeti çıktı. Benim kitabım herhalde "muzır" görülür, düşündüğümü gerçekleştirirsem. Poşete girmek istemezdim. (Ama derler ki ticarî açıdan pek yararlıymış! Bu yaşımda böyle bir soytarılık!..)

Öğrenciler iyi. Paraya iyi demek pek güç. Şu anda, vergi iadesiyle birlikte 130.000 lira kazanıyorum. Gülmez misin? İzin almadım henüz ama çoğu zaman evdeyim, çalışıyorum. İzni, kaynatmamak için, bayram sonrası alacağım ama asıl, eylûlde, bir haftalığına denize bakmağa gidebilirsem (girerim de elbet!) izin o olur. Bibik[127] artık 17'sine bastı. Zayıflıyor, eriyor. Gidecek o da. Uzun süre bırakmağa razı olamam. İyi bakarlar da, bir şey olursa...

Benim "coşkulu" yanım yok değildir Halûk, bilirsin elbet. Ama dediğin gibi biraz sağını solunu, altını üstünü düşünürüm

pek çok işin. Sen biraz başka türlü olmaktan yanasın. Ne çıkar? Yaşlanırken sen bana benzemeğe başlarsın, ben sana... Yazmak istediklerimi bitirebilirsem, o konularda, konuşulacak epey şey çıkar sanırım. Cöntürk'ten[156] epey haber aldığım için senden daha ayrıntılısını bekleyeceğim. Ama merak ettiğim şu: Gerçekten uzun uzun konuşacak kadar bir araya gelmemiz umudu, olabilir mi?

Günlerin geçip gidişi, insanın bir şey (hiç değilse "dişe dokunur bir şey") yapmaksızın geçip giden günlere "bakışı", benim de iyi bildiğim şeylerden. Arada bir olsun toparlanabiliyor musun?

(Benim ağrıma "çare" bulan, ondan önemlisi, çok çaresiz kalmayacağım yollu umut veren -doğrusu da bu!- hekim "dişçi" değil; yanlış anlamış olacaksın! Ağrı üzerine uzmanlık geliştiren bir farmakoloji uzmanı. Düzeltile! Gerisini de, izin ver, bu gecikmiş mektupta söz konusu etmeyelim.) (Önümüz kış. Dertli, ağrılı, vıdı vıdı mektuplar o zaman yazılır nasıl olsa!...)

İstanbul'da Bilgin'i[9] gördüm, çalıştığı yerde. Bildiğim gibiydi ama gönlümün dileyeceğinden biraz fazla(sını) mı içiyor, ne? Sakın aklına bir şey gelmesin, "içiyor" demiyorum! Ama...

Bu mektubu ne zaman bulursun bilmem. Ancak, çok gecikmeden yazarsan sevineceğimi bil! Hep sen sorarsın "bir şey ister misin?" diye. Ben de sorarım. Varsa, bildir.

Oya'nın[58], bebelerin gözlerinden yanaklarından öperim. İyi olun, olmağa çalışın. (Seni de, senin öptüğün gibi öperim. Hem baksan a bana, aramızdaki on yaş fark, artık ne kadar önemsiz oluyor, farkında mısın? Şimdiki arkadaşlarım benden otuz yaş falan küçük olabiliyor!) (Ben de adam olursam!...) Sevgiler. Bekliyorum.

B.

DENK GELMEDİ

24.08.1986

Bilge Ağabeyim,

Düzgün bir davranış gibi gözükmüyor, ilk bakışta, ama şunu söyleyebilirim kesinlikle, seni görememiş olmamın sana karşı olan duygularımda herhangi bir değişiklikle ilgisi yok. Kestirmeden söylendiğinde, denk gelmedi, diyebiliriz.

Denk gelmeyişinin bir nedeni, uzun zamandır beni mektupsuz bırakman olmuştur diyebilirim, çünkü iz konusunda yanıldım, çok az kaldığım İstanbul'da yanıltıcı bilgiler aldım, senin İstanbul ya da Bodrum'a taşınmış olabileceğinle ilgili bilgiler, senin son mektubunda da taşınma sözü geçiyordu (02.08.86'dan önceki), bu çok çok kısıtlı olan Ankara gününün, arayışa dönüşmesini engelledi. Bende bulunan, ki yanıma aldığım defterde yoktu, onu nedense, bütün her notu içine yazdığım kırmızı kaplı deftere kaydetmişim, 269908 nolu telefon, hâlâ o mu?, çünkü 26.12.85 günlü mektubunda telefon numarası yok.

Bunlar önemli değil, önemli olan, gerçekten seni, üstelik Ankara'ya kadar gelmişken seni ve sevdiğim bir iki kişiyi daha görememiş olmamda. Görememek, dokunamamak, kokla

yamamak... Sen bilmezsen kim bilir.

Ankara'ya sabah indim, ertesi akşam döndüm, arada, neden söylememeli, bir görümlük de olsa zaman vardı, gerçekleştirememiş olmak benim pratikte beceriksizliğimde de aranmalı, ama işin can damarı bence şurada, kısa süre içinde bir şey yoğunluk istiyordu, kendini bırakmayı, Cöntürk'e[156] bıraktım, adını andık, durumun net olaydı, senin için netti elbette, benim kafamın içindeki durumun net olaydı, sana doğru yönelecektik, belirsizlik durumu karıştırdı, sonuçta göremediş oldum.

Bu, bir başka sonucu da içerir, bir yoğunluk da sana adanmıştır, ilk fırsatta.

Türkiye'deki serüvene gelince:

Biliyorsun, sanırım yazmışımdır, Altınova'da küçük bir dairemiz olduğunu, geçen yıl ben izin alamadığımdan gelememiştim, çocuklar yararlandılar, bu yıl da son günlere kadar belli değildi, benim yıllık iznimi Ağustos ayına vermişlerdi ve çocukların okul tatiline denk gelmiyordu, ama izni Temmuz ayına verilen bir arkadaşla değiş tokuş yapma olanağı doğdu. Günlerimizi, toplam 4 ya da 5 İstanbul, benim 36 saatlik Ankara dışında Altınova'da geçirdik. Doğrusu biraz güneş ve denizle alt alta üst üste olduk. Oya'yla[58] günde 3 posta denize girdiğimiz oldu. Bize iyi geldi. İlaç gibi...

Dönüş, ardından sorunları da getirdi, çünkü sevmeden yüklenilen, Allahın cezası üç kuruş için çekilen bir çile bu, umarı yok, katlanmak gerek. İşten söz ediyorum, başka bir şeyden değil. Senin gibi ben de emekliliği düşünüyorum ya, akıllıcası nasıldır bilebiliyor değilim. Üstelik seninle benim konumlarımız farklı. Yasal olarak ben 1990'dan önce emekli olamam. 90'da olabilir miyim?, kuşkulu, başka etkenler var, kararı etkileyecek, çocuklar okuyacaklar mı?, okurlarsa nasıl, burda mı başka yerde mi (Türkiye ya da Amerika), burs mu alacaklar, bana mı bağımlı olacaklar? Başka şeyler... Hadi emekli oldum! Geldim, gördüm, fiyatlar korkunç, emekli aylığı ile geçinebile-

cek miyim, yoksa ömrümün sonuna kadar, sevmediğim işlerle mi uğraşa/boğuşa...

Düş ya da düşler, umuları emekliliğe bindirme, olabilirse, bol laflayabileceğimiz günler de olacak demektir bu. Gerçi sen, Ege'den çok, daha aşağıya, güneye, güney sularına inmeye eğilimlisin, ama belki bir yaz, uygun düşen bir yaz Altınova'da birlikte olabiliriz. Orda da yapılması gereken o kadar çok iş var ki, şöyle rahat oturulabilir olması için.

Senin mektubu yazdığın günün akşamı, daha doğrusu ertesi güne devrildiği saatlerde biz havaalanındaydık, sabaha karşı Almanya'da olacaktık (3 Ağustos), ben 5 Ağustosta işe başladım, çocuklar 8'inde okula. Şimdilik yıl yitirmeden okuyorlar: Sungu[126] 11'de, kız[109] 10'da. Sungu'nun bu yıl ağırlıklı derslerini seçme yılıydı. Biyoloji ile İngilizceyi seçti. Yanına felsefeyi taktı. Bu yıl "Was heisst Glück?" adında bir ders kitabıyla başladı. Biyoloji'de de genetik okuyor. Kendisine bakarsan, biyolojide "araştırmacı" olmak istiyormuş. Daha düşünceleri çok değişir, kız artistlikten, şarkıcılığa ordan estetik cerrahiye ulaşan bir eğri çekiyor! İngilizcelerinin iyi olduğunu söyleyebilirim. Okulun yanında geçtiğimiz ders yılında "Americahaus"a gittiler, bu ders yılında da gidecekler, kursları 15 Eylülde başlıyor.

Beni gelir gelmez, ayağımın tozuyla bekleyen "evrak"ın içinde bulursun, bulsan bulsan. Ee, bıksam da yaşı belli bir yere getirmiş olmanın, takıntısı bulunmanın sorunlarıyla yüklü biriyim, "yeniden"i yaşayacak cesaretim yok, çaresiz sürüklüyorum, bu da kolaylıkla anlayabileceğin gibi, sinirlerimi yoruyor. Her şeyin bir bedeli olduğunu söylerler, peki.

Oya[58] iyidir, hergünkü ağrıların dışında. Ama ağrı dediğimiz, gündelik yaşantımızın bir parçası olmadı mı, nerdeyse, o olmadı mı, nerde diye aramağa çıkacağız! Bıraksalar, kendimi orda iyi hissediyorum diye, çıkıp Altınova'ya gidecek, ama ne kadar istese daha gidemez, beni bırakmasına bırakır da, otekilerine kıyamaz ya da öyle düşünür.

Böyle böyle yuvarlanılır, yaşantı dediğin sonunda, bir yumak, bir tür "avunma yumağı", "Hayata, o bir seferlik araba yolculuğuna bitince yeniden başlayamazsın, ama elinde bir kitap varsa, ne kadar karışık ve anlaşılmaz olursa olsun o kitap, bittiği zaman, anlaşılmaz olan şeyi ve hayatı yeniden anlayabilmek için istersen başa dönüp biten kitabı yeniden okuyabilirsin..." (Orhan Pamuk, *Sessiz Ev*'den[177] alıntı.)

Anlamak ya da anladığını sanmak, geçelim.

Bu oyalanmada, Orhan Pamuk'un[177] *Sessiz Ev*'ini okuduğumu, böylesinin yazılıyor olmasından hoşlandığımı yazmış mıydım, beni altüst edecek romanlar sınıfından değil de, kent romanı sonunda, ardı da gelir. Çok sözü edildiği için Ahmet Altan'ı[190] da aldım, okuyacağım, fırsat bulursam. Yazın Demir Özlü'nün[174] *Bir Beyoğlu Düşü*'nü okudum. Bana, onca yıla ve birikime, kendi açısından da haksızlık ediyor gibi geldi... Geçelim. Okuduklarım içinde, bizden, Latife Tekin'in[191] *Sevgili Arsız Ölüm*'ü de ilgimi çekenler arasındaydı, ama ötekini *Berci Kristin Çöp Masalları*'nı okuyamadım, başladım ve bıraktım, bir daha açmaya da şimdilik niyetim yok.

"Narla İncire Gazel"i[182] "İncirle Nare Gazel" yapmışsın. Doğru mu okudum, yoksa gerçekten "nare" olarak mı düşündün, nedeni ne? Şimdiden merakla bekliyorum kitabını. Ne zaman çıkar? Umarım uzun sürkez. "Poşet"e gelince, hastirr çekmek geliyor içimden, ama bizde bir tür soytarılık yok ki... Ticari açıdan ise, dedikleriyle çelişen bir şey okudum geçenlerde, *Playboy* gibi dergilerin poşete girdikten sonra satışlarının düştüğüyle ilgili. Benim ilgim senin kitaba, yazdığına.

Şimdilik bu kadar olsun, benim de içimde, okumalara falan değgin bir şeyler var, gerçekleşir mi, olur mu, bilmiyorum, olduğu kadar artık, "Canlı bir insan, her şeyden önce bir tasarı, bir girişimdir" demiş Sartre[192].

Sevgiyle öpüyorum.

(İmza)

POŞETE GİRMEK

Ankara, 16.11.86

Halûkçuğum,

Mektubun galiba biraz geç geldi, şimdi pek iyi bilemiyorum ama ya "tatile" çıkmak üzereyken elime geçti, ya da döndükten sonra. (Bu gecikmenin önemi yok da, kendi vakitlerim açısından "yer"ini saptamağa çalışıyorum.) Güzel bir mektuptu, epey bilgi veriyordun; seni hiç değilse bir mektup süresince görmüş gibi oldum... Tatil dediğim, en cömert hesapla 8 günlük bir şeydi. Ali Poyrazoğlu[193] Bodrum'daki evinin anahtarını bana bırakmıştı. Denize gitmek uzun iş; havuzda yüzdüm. Denize girmedim bu yıl. Anlıyorsun, değil mi? *Narla İncire Gazel*'in[182] son sayfalarını yazdım. Şimdi de ortasının bölümlerinden birini yazıyorum. (Geçen mektubumda salaklık etmiş olacağım. Kitabın adında değişiklik de yok, nare de yok...) Ortası en çetin yeri olduğu için son sayfaları, ortasını belirlesin diye yazmak istedim. "Bütünlük" denegelmiş şeyin bu kitapta "başka" ölçütlerle kurulabilmesini istiyorum. Becerebilirsem ne mutlu bana! Beceremezsem de "ne gam (herkes için!)" diyorum.

Benim İstanbul ya da Bodrum'a taşınmış olabileceğim yollu

bilgileri kimlerden almışsın, pek merak ettim doğrusu. İstanbul neyse ne de, Bodrum? Aman yarabbi! Ali'nin[193] evinde bir hafta geçirilir de, taşınmak... yürek ister! Kendin de söylüyorsun ya, ben "güneyci"yim. Taşınırsam sana haber vermez miyim? Bu eve girer girmez adresimi, telefonumu sana yazmamış mıydım? Telefon değişmedi. Senin duygularında bir değişiklik olabileceği de aklıma, elbette, hiç gelmedi. Bu yaştan sonra, durup dururken?... Çocuk musun? Sağ kalalım, yeter. Bir "başka sefer", elbette olur. Altınova'da da, Ankara'da da...

Çocukların gidişi iyi, yazdıklarına bakılırsa. Okusunlar, siz de onlara göre ayarlarsınız kendinizi. ("Yeniden" dediğin, bundan sonra da gelir, yaşamının orta yerine oturur. Gelince, insan onu yaşayacak gücü buluyor galiba!)

Bu aralar gene ağrım tuttu; ufak tefek mıymıntılıklar gelip geçiyor. Gönülden yana "kafam bozuk" ya, birtakım şeylerin kendi haline bırakılması da, sırasında, yararlı olabilir sanıyorum. (İşime bakmam, gereksiz koşturmaları, görüşmeleri en aza indirip çalışmam, çok daha önemli.)

Pek çeşitli şeyler okuyorum. Derslerimle, birtakım denemelerimle ilişkili şeyler, çokça yer tutuyor okuduklarım arasında bu sıralar. Kısa süre sonra, herhalde, yeniden bir anlatı-şiir dönemine girerim. Durduğum yok, nasıl olsa.

"Poşet"in ticareti artırmadığını sen yazdıktan sonra ben de işittim. Peki, poşete girmek satışımızı artırmayacak! Girmemeğe mi bakalım? İşte bunu hiç "taahhüt" edemem. Ben şu yaşımda bildiğim, istediğim gibi yazmazsam, çekiver kuyruğunu!... Ne "edep, ahlâk" düşkünü oluverdik böyle! Olduğumuz yok ya, "birileri" böyle olduğumuza inandırmağa çalışıyor milleti. Hoş, milleti daha nelere nelere inandırmağa çalışıyorlar... (İnandırıyorlar da arada.) Biz işimizi doğru bildiğimiz gibi yapalım hele... Pazarlar iplik bekler, nasıl olsa...

Sen yazasıya, ben bir daha yazasıya, bakarsın vaktini geçiririz. Ben sana hemen şuracıkta yeni yılın hepinize sağlık, mut-

luluk, güzel şeyler getirmesini dileyeyim. Gönlünüze göre olsun her şey!

Bir yazım dizilmiş bekliyor, aylardır. Dergi çıkabilecekmiş artık "pek yakında" Sana yollatacağım. Ona benzer başka yazılar da var ama ben hele şu "mozayik" kitabı bitireyim de...İstanbul'a gittiğimde Erdal'la[194] görüşüp *Göçmüş Kediler*'in[103] yeni basımını da konuşacağım, yani kitap konusunda da... Şimdiki gibi çalışır, su koyvermezsem en geç üç ayda yayınevine vermiş olurum. Eh, mayısa doğru çıkabilir (mi?) "Yeni usul üzere" yazımı nasıl bulacağını merak ediyorum; üç yıldır yazdıklarım (henüz bir sayfası bile yayımlanmadı), sanırım, hem daha önceki yazılarımın bütün özelliklerini bir araya getiriyor, hem de epey değişik bir "ses" veriyor. Bakalım hele.

Sol yanıma yeni komşular taşındı. Arada bir, radyonun ya da televizyonun sesi odamın içinde patlıyor sanki. Hemen kısıyorlar ya, bir an neye uğradığımı şaşırıyorum. Duvarlarımız pek ince de... Öbür (sağ) taraftaki komşularımın (kapı gıcırtısından yürüyüşüne, konuşmasından elini yıkamasına) yaptıkları ettikleri her şeyin sesini, gürültüsünü alıyorum. Onlar da herhalde benim her yaptığımı işitiyorlardır. Ne güzel iç içelik, değil mi? İnsanlar kaynaşıyor böylelikle, ayrı gayrı kalmıyor!

Haydi güzelim. Hepinizi öper, kucaklarım. Senin gözlerinden öpeyim, ayrıca. Eh, o kadar olsun artık. Benden bir şey ister misin?

Sağlıcakla...

B.

Ankara, 02.02.87

Halûkçuğum,

Dediğini çok iyi biliyorum. Mektup, yazı, iş diye değil, içten geldiği için yazılmalı. İyi de, "keyf"i beklemek, işin "iş" olan yanını olsun vaktinde yapamamak, adamı büsbütün kötü etmez mi? Şu anda, bildiğin ağrı nöbeti içindeyim. Bir yandan da yazmağa çalışıyorum. Bazan bu zorlamalar iyi geliyor. En azından ağrı dönemi süresince kapıldığım o "hiçbir işe yaramama, iş yapamama" duygusunu bir parçacık bastırmış oluyorum.

Mektubun bana "güzel bir yaşlanma" içinde olduğunu düşündürdü. İyi, öyle olması. Öğrene öğrene yaşlanmalı ki tadı çıksın.

Narla İncire Gazel'i[182] çok çabuk bitiremeyeceğimi anlıyorum. Notum çok, çatım belli, parçaların çoğu yazılmış durumda. Bir parça üzerinde umutsuzca uğraşmaktayım şu sıra; "umutsuzca" diyorum, çünkü o parçanın dört beş ayrı "şey" olmasını istiyorum. Onun yolunu da henüz bulamadım. "Beste yapar gibi" yapıyorum o işi; bir anlamda, elbet. Bu hendeği aşınca gerisi biraz daha çabuk gelir sanırım. Hoş, bitince ne

olur, görenler ne der, orası ayrı bilmece. Anlıyorsundur, gene "değişik" bir iş ardındayım. Oysa ne güzel, "sıralı" (!) bir iş yaparken, bu *Narla İncir*' e[182] giriştiydim. İnsan akıllanmıyor!...

Yazı, dergi çıkar çıkmaz yollanacak sana. Ne ki, yedi aydır çıkamayan dergi, "önümüzdeki on-on beş gün içinde çıkar" sözünü doğrular mı bu kez, bilemiyorum.

ODTÜ'den, bir konuşma yapmak ister miyim, diye sordular. Ona da bir parça hazırlanmağa çalışıyorum ki "yaparım" diyebileyim. Gene imgeler kuramının bir yanıyla ilişkili olacak, daha doğrusu, imgeler kuramı açısından "bir şeyler"i ele alacağım. "Özlük İmgenin Dolaşımında Yazın'ın Payı"[195] gibi bir başlık altında. Hoş; yazı olup yayımlanmadıkça böyle "söz"lerin benim için pek bir gerçekliği yoktur, bilirsin.

Sağlık, her zamanki gibi, dirimsel, önemli aksaklıklar çıkmadan, kemirici (göreli olarak "küçük") dertlerle sürüp gidiyor. Örneğin, her yılımın üç dört ayı, ağrı döneminin sersemliği, verimsizliğiyle harcanıp gidiyor. Günlük ilişkilerin kemiriciliği de gelip buna eklenince, çölü aşmağa çalışmanın budalaca bir tutum olduğunu sık sık düşünüyorum. Ne için, ne uğruna katlanmalı bu zevzekliklere? Genel "hal"imiz zaten meydanda... (Görüyorsun ya, her mektubumda, içini karartmadan bırakamıyorum kalemi elimden.) Bibik[127] de yakında beni bırakacağa benziyor. "Gene de kuyruğu dik tutmalı, dişini sıkmalı" mı? Zaten yaptığımız o.

Geçelim gene. Ben burada durayım. Mektubunu almak beni çok sevindiriyor. Geciktirme. Hepinizi özlemle öperim.

B.

AZLA YETİNMEK

Ankara, 02.09.87

Halûkçuğum, iki gözüm,

Gecikmek, senin değil, benim yaptığım. Keyfimden, domuzluğumdan değil elbet. Ama aradan böylesine uzun süre geçtiyse adama sorarlar, hiç mi vakit bulamadın? diye... Özür dilemiyorum; üzülüyorum. İnsanların "vakti" azaldıkça sevdiklerini görmeği, sevdikleriyle söyleşmeği hiç savsaklamamaları gerek.

Çocukların Amerika sefası çoktan bitmiştir. Memnun kalmış olsalar gerek. Size gelecek Amerikalı konuklar da gelip gitti mi? Taze Amerika havaları esmiştir çevrende... Oya58 nasıl? Sen nasılsın? İş sorunları iyi doğrultuda çözülebildi mi?

Yazım, yazılarım üzerine söylediklerine teşekkür ederim. Başka yazılar da geliyor. *Gergedan*'ı[196], *Şehir*'i[197] görüyor musun? Ağustos'ta *Gösteri*'de[151] de bir yazım çıktı. Bu denemeler sürüp gidiyor; gidecek de inşallah, gücümüz kesilmezse. Ev sahibi maaşımı olduğu gibi istediği için bundan böyle, yaşayabilmek üzere, ek işler yapmak zorunda kalacağım. *Gergedan*'a[196] çeviriler, bir ders... Anlayacağın, çoğu "yazı" olacak bu işlerin. Daha ne isterim? *Göçmüş Kediler*'in[103] yeni basısı için hemen masa başına oturmak gerek. Can'da[178] çıkacak.

(İnşallah! Bilirsin, çıkacak kitaplar konusunda pek sakıntılı konuşurum...) *Narla İncire Gazel*[182] (ağır ağır) ilerliyor. Hele... Dergi yazılarını haber vereceğim, ulaşmayacak dergilerden de fotokopi yollarım. Kitap çıktığında nasıl olsa yollanacaktır.

Geçenlerde Cöntürk'le[156] rastlaştık sokakta. Epey tatsız bir konuşma sayarım onu kendi açımdan. Sevdiğin bir insanı çekiştirmek istemem. Ama yirmi üç yıl önce tanıdığımda sevimli de olabilen bir konuşma-tartışma tutumu, bunca yıl sonra aynı "çekirgelik" niteliğiyle yeniden karşıma çıkınca sıkıldım. Düşüncenin daha sakıntılı, daha düzenli, daha "sorumlu" olmasından, yaşanan yıllarla beslenmesinden, olan bitenle karşılaştırılınca değişebilmesinden yanayım. Tutumdan, iç düzenden söz ediyorum; söylenen ya da söylenebilecek olanlardan değil.

Edgü'nün[66] kitabını ben de okuyorum şu ara. Araya ufak tefek başka okumalar da giriyor. Güzel şeyler okumak iyi, ama her zaman güzel şeyler okunamadığını bilirsin.

Şu ara ağrılar yok da, 37°'yi aşmayan ama 37°'ye dayanan bir hafif ateşlilik halindeyim kısa bir süredir. Altını karıştırmağa girişmeli; iki yıldır doğru dürüst denize gitmediydim; on gün içinde gitmek, hiç değilse bir hafta on gün kalmak istiyorum doğrusu; ama bu hal gitmemi engeller mi? Bugün ikişer saat arayla ateşime bakacağım öğleden sonra. Akşam da Mustafa Şerif'e[198] durumu bildirip ne yapılabileceğini öğreneceğim. Hayırlısı!... Gidip biraz denize girmem, kışı, iş yükünü biraz daha yüreklice kaldırabilecekmişim gibi geliyor.

Mektubunun sonunda yaşam üzerine söylediklerin, senin gibi olgunlaşmasını bilmiş, başarmış bir adamın ağzına (eline) yakışacak sözler. "Azla mutlu olmak" diyorum ya, azla yetinmek de denebilir ona, belki her durumda salık verilecek bir yol değildir; ama insanın gerçekleştirebileceğinin, yapabileceğinin çok üstünde bir şeyler istemesi, bir şeylere veltenmesi hiç iyi olmuyor. Gücünü öğrenmek gerek. Bu da giderek güçleşen sınavlarda sınanmak demek olur. Sınandıkça gücünün olanak

larını, uzanabileceklerini tanırsın. Ama nerede durmak gerektiğini de öğrenebilmeli. Yaşamışsın neye yarar yoksa? Eski metinler konusunda bir not: Elimizdeki metinler belki çok az da değil. Ama okunmaları, okunabilmeleri de gerek. Bizden ne kalır birkaç bin yıl sonra, ne kadar önemli olur o çağda yaşayacak olanların gözünde? Bizler için "dertli" bir soru ya, biz "yapmak gerekir" diye düşündüklerimizi yapalım, derim. İleride verilecek önem yalnız bizim yaptıklarımıza bağlı olmayacak ki zaten; bakanların da kafasına bağlı olacak. Bir Sümer, Babil ya da Frig metni Ortaçağda kimi ilgilendirirdi?

Fred'lerin[49] Ceren'i[199] evlendi, Linda'sı[200] da neredeyse o yola girecek. Sen sizinkilerin yakında edecekleri sözlere hazırlan. Yaşlanan bir biz değiliz ki!

Haydi tontonum, gözlerinizden yanaklarınızdan öpeyim, sağlıklar dileyeyim. Bir daha yazdığımda inşallah bir şeyler bitirmiş olurum. Sağlıcakla kalın.

B.

DENİZE GİREMEDİM

Frankfurt, 09.11.1987

Bilge Ağabeyim,

Biliyorum seni göreli, yeniden Frankfurt'a döneli epey oluyor. Ne yapmalı? Böyle söylenmeleri, dırdırlanmaları bari kesmeli!

Senden sonra biliyorsun Ankara'da kalmadım. Zaten nedense Ankara serüvenim bir, iki, bilemedin 3 gün oluyor, yıllardır. Bu yıl ama özlediğim birçok kişiyi görme olanağını buldum. Örneğin Mehmet Taner'de[201] geçirdiğim akşam saatlerinde Fred[49] vardı. Doğrusu Fred'i[49] aramış bulamamıştım. Meğer benim bildiğim o Kavaklıdere'deki evden çıkmışlar. Mehmet'e[201] Fred'i[49] görmek istediğimi söyleyince, Mehmet[201] eksik olmasın, Fred'i[49] telefonla aradı. Güzel bir akşam geçirdik onlarla. Tözün'ü[202] de görsem iyi olacaktı elbet, ama olmadı. Biliyorsun sana uğradığım gün Püsküllüoğlu'nu[69] da gördüm. Anı[203] ben bıraktığımda küçücüktü, koca bir delikanlı olmuş. Diyeceksin ki seninkiler ne oldu. Fark var, biri gözünün önünde büyüyor, tam farkına varmıyorsun.

Ankara'da Cöntürk'le[156] birlikte Ahmet İnam'a[145] da uğradım. Benimkiler şöyle tadımlık ziyaretler. Ankara'ya da beni bağlayan şu bir avuç insan işte.

Bu kez Eskişehir'e de uğrayıp kızkardeşimi gördüğümü sana söylemiş miydim?

Yazık ki pek denize giremedim bu yıl. Altınova'ya gittiğimde iyi bir raslantı, yapım işçileriyle karşılaştım. Ben de Oya[58] ve çocuklar yokken onarım işlerini yaptırayım diye düşündüm. Banyoyu baştan aşağı elden geçirttim. Tavana değin fayans yaptırdım, yerleri ise balkon dahil kalebodurla döşettim. Kısa süreye sığdırılması gereken bu işler nedeniyle deniz yapamadım. Sağlık olsun diyorum. Zaten atalarımız bir koltuğa iki karpuzun sığmayacağını söylememişler miydi?

Gergedan[196] ve *Şehir*[197] dergilerini ediniyorum. Edindiğim için senin yazılarından da haberliyim.

Narla İncire Gazel'in[175] orta bölümünden olan "Üç Tanımlık Ara Söz"den sonra, şu kitap bir an önce çıksa diyorum.

Öte yandan "Cinayetin Azı Çoğu"ndan[204] sonra Bilge Karasu yazın türlerine bir tür sırtını dönüyor belli bir "yapı"nın ardına mı veriyor bütün enerjisini diye düşünüyorum. Ama sen bana bakma, ben uzun zamandır elimi eteğimi çektiğim için çok şey havadadır. Ama şunu söylemeden edemeyeceğim. "Cinayetin Azı Çoğu"nu[204] bir "metin" gibi okudum. Çünkü yalnız evcilleştirilmiş hayvanların savunusu, gerçek temellerinden yoksun. "Doğa dengesi" kavramı söz konusu edilebilir belki, sivrilerin ve sineklerin, tahtakurularının da olduğu bir dünyada. Konu insancıl açıdan çok önemli elbet. Kedinin bir adım ötesinde terkedilmiş çocuklar, kadınlar, adamlar var. Bizlere, aynı çerçeveden olanlara söyler o yazı söyleyeceklerini. Sevdiğim iki tümce var o yazıda, sevdiğim dediysem çok sevdiğim, beni vuran: "Savunmak, abartmaktır." ile "Fırın da silâh, kalem de silâh." İkincisi çok önemli. Ama kimi durumlarda, fırından daha önemli olabiliyor. Yazık ki iki yönde de. İyicil olabiliyor, yeni ölümlere yol açabiliyor.

Sevgiyle öpüyorum. Kısıntılı olmayan bir birlikteliği ne zaman becerebileceğiz?

Yeniden sevgiyle.

(İmza)

Fotoğrafı çeken benim gibi acemi biri olursa böyle olur işte!
Bilge Karasu, Frankfurt Kitap Fuarı için geldiği Frankfurt'ta, bizim evde, Semih Tezcan ile. bkz. Notlar 7. (Ekim 1993)

CİNAYETİN AZI ÇOĞU

Ankara, 22.12.87

Halûkçuğum,

Yaşlanmanın pek beğenmediğim "sonuç"larından biri, "vaktin geçmesi" dediğimiz olgunun, bölüntülü bir hale gelmesi. Bir yandan vaktin geçtiğini biliyorum; bir yandan da "yahu, o kadar vakit nasıl geçip gidivermiş?" diye şaşkınlıktan şaşkınlığa düşüyorum. Sana hemen yazacaktım, kaldı. Evet, vakit geçti aradan, hep farkındaydım. Şimdi otuz beş gün geçtiğinin farkına varıyorum, mektubunu almamın üzerinden. Donuyorum, kalıyorum.

Ankara'daki vaktini de iyi kullanmışsın, Altınova'dakini de. Ne güzel! Şu evi bir gün görürüm ya, denizine, doğrusu, pek imrenmiyorum. Akdenizler gıcıklıyor artık içimi; yalnız oralar...

"Artık" Yaşamımda belki de en çok söylediğim, yazdığım sözcüklerden biri. Zamanla alışverişimin niteliğini de, dirimselliğini de belli ediyor.

Şu ara, para kazanmak için ders verip çeviri yetiştirmeye çalışmaktan başka bir iş yapamıyorum. Dersler yakında kesiliyor; sınavlar (yani kağıtların okunması) biter bitmez İstanbul'a bir

"üç günlük sefer"; ardından, yazıya kapanacağım. Bir konuşma metni, iki - üç deneme, *Narla İncir*[182]...

Oysa hastalıklar, kaygılar, alabildiğine dönüyor çevremde. Kendi yalnızlığım, bir yeni hastalık olarak yerleşiyor.

"Cinayetin Azı Çoğu"[204] konusunda söylediklerine karşılık şunları söyleyeceğim: Benim bir kalemim var. Her yazdığımı onunla yazarım. Herhangi bir "yapı" değil ardından koştuğum. Kendi sözümü kurmağa çalışırım. Yalnız, o yazı, kedileri köpekleri söz konusu ederken çok daha geniş kapsamlı bir soru soruyordu. Kedi köpek, çok güncel, hepimizi çok yakından ilgilendiren bir sorun'un şu andaki kurban temsilcileri. "Terkedilmiş"liği çok geride bırakmış bir sorundan söz ediyorum. (Edileceğini kestirebildiğim itirazları karşılamam da, bu itirazlarla değil, dile getirdiğim sorunla uğraşılması gerektiğini düşündüğümdendi.) Asalaklar var; doğal dengeye ne kattıklarını açıkça anladığımı hiç söyleyemem. Ama her şeyi bildiğimizi, anladığımızı ileri sürmemiz güç zaten. Silâhlar da, her zaman "iyiye de yarayabilir, kötüye de..."; kimin ne niyetle kullandığına bağlı görünür bu. Oysa silâhtan kimin yarar kimin zarar gördüğü ("sağladığı" da denebilir; mantığa aykırı düşmeden, dili çarpıtmadan üstelik... Çünkü silâh dediğimizin en önemli niteliği bu kaypak-anlamlılık) unutulurmuş gibi davranılır. Ne var ki silâh, kullananla kullananın karşısındakinin oluşturduğu bir ikilinin ara-bağıdır. Her ikisinin elinde bulunabilir de, bulunmayabilir de. Ama yararla zarar hiç de tek yönlü, tek anlamlı olmuyor, tek düzeyde kalmıyor. (Korkma, bir "silâh felsefesi"ne girişecek değilim. Ama böyle bir yazı yazılmaz demeyeceksindir de...)

Uzatmayayım. Sen o yazıyı bir daha okumaz mısın? (Yazın türlerine sırt çevirmeyeyim, a canım! Ama verilmiş sınırları ne zaman olduğu gibi kabul ettim ki? Etmediğim için de türlerin çizilmiş omurlarına değil, diriliklerine hizmet ettim sanıyorum. Ne dersin?)

Bu arada şunu da söylemeli: Dergide çıkan yazı, düzeltmenlerin elinde, benim imzamı attığım yazı olmaktan çıkmış. "Biçimsel ayrıntılar..." der buna başkaları. Ben, o deyimdeki "hafifleticiliği" "titizlik budalası yazarın dümbelekliği" anlamını biraz deşmeğe çalışacağım "düzeltme" konusunda yazmağı tasarladığım bir denemede. Bakalım... Sözcüklerin -görebildiğim kadarıyla- değişmemiş olması, olsa olsa, kaba bir çarpıtma yapılmadığı anlamına gelebilir. Ama daha derin düzeyde, gene hepimizi sakatlayan bir hastalığın belirtilerinden söz etmek çok kolay.

Eee; bu mektup yeterince sıkmıştır seni, çok önce durmalıydım. Kusura bakma. Gözlerinden, yanaklarından öperim. Oya'ya, çocuklara candan sevgiler. Hepinize güzel, mutlu bir yıl, sağlık, esenlik dilerim.

(Bu sabah, mutfağın çökmekte olan dolabı onarıldı. Yeni yılın ilk günlerinde bulaşık yıkarken altında kalmam, içindeki her şeyin tuzla buz olması tehlikelerini önlemiş olduğumu umuyorum. Bakalım hele!..)

Bir daha: Sevgiler!

B.

GÜVEN TELEFON ETTİ

Frankfurt, 22.01.1989

Bilge Ağabeyim,

Ne desen azdır, biliyorum. Bir türlü olmadı işte, oysa mektubun hep masanın üstünde duruyor, uğradıkça masaya görülüyor (çünkü masaya hep uğranmıyor!), ayıp biliniyor, böyle oluyor çoğunlukla, ayıp biline biline işleniyor, hiç geri çekilecek değilim,

Evet, mektubunun üstündeki tarih, Ankara, 22.12.87 tarihini taşıyor, benim için ayıbın ötesinde, acıklı bir durum,

Bu yaz seni iyi gördüğümü söylemeliyim, kendini diri tutmanın yollarını biliyorsun demeliyim buna, çünkü onca koşuşturmaya can mı dayanır, hele söylediğin gibi akdeniz'e de gitmişsen, gidebilmişsen, bu kış senin için oldukça sıkıntısız, ağrısız, sızısız geçebilir, öyle umalım, öyle olsun!

Ben? Bildiğin şeyler. Burada kendimizi işe kaptırıyoruz, ara zamanlarda kimi şeyleri okuma, gıdıklama, olabildiğince, sıkıntılı değilim, bunu söyleyemem, gönül isteğiyle kimi şeyleri yapamasam da, usla bir denge kurmuş durumdayım, bu beni rahatlatıyor. Şu sıralar yeni bir oyalanma buldum

kendime, eski dergileri kırpıyorum, şiirleri, bana önemli gözüken yazıları, kimi öyküleri.. Şimdilik şiir dışında "tasnif" ettiğim yok. Hem bir ilgi sürdürüyorum, hem de az çok emekliliğe hazırlık yapmaya çabalıyorum, kendimi fazla sıkmadan. İyi oluyor.

Sana yazabilirim. Geçenlerde Yakup Kadri'nin[24] *Nur Baba*'sını[205] okuyayım dedim. 64. sayfasında kaldım. İşte böyle. Bir zamanlar bunlara "roman" denmiş. Elbet başka açılardan bakmak mümkün. Beni şimdilik o açılar ilgilendirmiyor, rahat bir okur konumundayım, ilgimi çekemiyorsa kapatıyorum kapağı.

Önceki gün Güven Turan[35] telefon etti. Frankfurt'taymış. Reklam işleriyle ilgili. Stüdyolara girip çıkıyormuş, bir akşam evde birlikte olduk. Eskiyi biraz kurcaladık, kurcaladık demek yanlış, andık demek doğru. Kendisi bir hafta kadar burda kalacakmış. Yarın akşamüstü yeniden buluşacağız. Gelmişken Heidelberg gibi yerleri dolaşmak da istiyor. Kafasındaki bir roman tasarımıyla ilgili olarak. Bizdeyken bu roman üzerine biraz konuştu. Bakalım ne devşirecek.

Sen ne yapıyorsun, yazı çizi konusunda. Ben görememiş olabilirim, o denli sıkı değil izleyiciliğim. Sözünü ettiğin, sanırım İletişim'deydi[179], kitap basıldı mı, piyasaya çıktı mı?

Gergedan'da adın duyuruluyordu ama yazın çıkmadan dergi kapandı. *Argos*'ta[206] ise yazını görmedim, oraya (*Gergedan*'a[196]) verdiğin yazı ne oldu? Yoksa Batur'un[112] çıkarabileceği bir başka dergiye mi kaldı?

Yapıp etmelerinden haber verirsen sevinirim.

Buralardan bir isteğin varsa onu da yaz. Mutlaka. Yazın dışarılar konusunda da bir iki söz etmiştik, pek Almanya'yı düşünmüyordun, isteklisi değildin. Şimdi durum nedir? Çıkacak mısın yola, buralara doğru.

Geç oldu ama gene de yazayım, dilek içtendir: 1989 yılında

sana en başta sağlık diliyorum. Ayrıca 5 Ocak'ta bir yaş daha aldın, nice nice yaşlar, yıllar diliyoruz, sağlık içinde, her şeyin başı sağlık, esenlik içinde,

gözlerinden özlemle öpüyorum. Fred'i[49] görürsen selam ona, sevgi.

Seni de bir kez daha sevgiyle öpüyorum.

(İmza)

TAŞINMA

Ankara, 26.09.89

Halûkçuğum,

Böyle gecikmelere, geciktirmelere gene de alışamıyoruz ki (çok şükür!) özür dilemek, nedenlerini anlatmak istiyoruz.

Bunca ay geçmiş; ufak tefekler zaten silinip gidiyor usumuzdan. Ama önemli birkaç şey seçilebilir: Onları haber verelim hiç değilse...

Önce sizin sağlık, keyif durumlarınızı sorarım. İnşallah her şey yolundadır. Bebeler koca koca insanlar olup bağımsızlığa doğru hızla yol alıyorlardır. Oya[58] ile sen de fazlaca yanıkmadan yol alabiliyorsunuzdur.

Bu yaz geldiniz mi buralara? Ankara'ya uğradın mı? Ben bu kez pek uzun süreli bir tatil düşleyerek yola çıktım ama ufak bir sağlık çaparızı yüzünden on iki günde döndüm. O ara Ankara'ya gelmiş olabilir misin?

Bu yılın ilk günlerinde Bibik[127] öldü. Ne demekti, anlarsın... Sağlık, ufak tefek -düzeltilen, ya da anlaşılmayan, düzeltilemeden geçiştirilen- bozukluklar dışında, alışılagelmiş -düzeltilemezlerden bunlar tabii! ağrıları hesaba katmayarak, "iyice" diye nitelenebilir.

Haziran sonunda, karşımdaki daireye taşındım. Kolay oldu, çocuklar da canla başla yardım ettiler. Gene de, taşınma birtakım değişikliklere alışmağı gerektirir, bilirsin. Bu ev gerçekten güzel, rahat, aydınlık, çok güneş alıyor. Daha ne isterim?

Sessiz Bir Ölüm[29] ile *Göçmüş Kediler*'in[103] yeni baskıları yapıldı. GKB'nin[103] kapağı da, basımı da çok güzel. *Narla İncire Gazel*[182], Datça'dan dönmeseydim, sonuna epey yaklaşmış olurdu. Şimdi çalışıyorum ama dersler başlayınca (6 gün sonra) durum epey güçleşecek. Gene de, ne yapıp edip yıl sonuna dek bitirmeğe bakmalıyım, diyorum kendi kendime. *Doktor Martino*'nun[207] da bir ikinci baskısı söz konusu. Bakalım hele... Başka ne denir?

Bugün işe başladım, izinden sonra. Ortalık biraz kalabalık. Bir sürü vıdı vıdı iş... Gene de sana şu birkaç satırı yazabildim. Bu yıl birçok dostun, arkadaşın ağır hastalıklara yakalandığı bir yıl oldu; onların kaygısına, tasasına düştüm. Şimdilik durumları kötüye (yani daha kötüye) gitmiyor, o da büyük bir şey!

Yazmak istediğim, yazmağı gerekli gördüğüm çok şey var. Buna karşılık vakit çok az. Yaşlanmak herkese vakit kazandırır görünürken, bende tersi oluyor! Bunu başka zaman konuşuruz. Gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim.

B.

KENDİNİ UNUTMAK

Frankfurt, 27.11.1989

Bilge Ağabeyim,

Kısa da olsa mektubun beni çok sevindirdi, bu yıl seni göremediğimden olacak, sesine sanki daha çok gereksemem var. Bu yaz gelip gelmediğimizi de sormuşsun, mektubumda yazmıştım sanıyorum, ama belleğim öyle kötüledi ki, yazdım sanıp yazmamış da olabilirim, bu yaz geldik, İstanbul'a da uğramadan Gelibolu üzerinden Altınova'ya indik: Sonradan ben annemle babamı görmek üzere İstanbul'a 3 günlüğüne uğradım. Güven'i[35] , Bilgin'i[9] İstanbul'da gördüm. Cöntürk'le[156] de İstanbul'da buluştuk, birlikte Osman Çutsay'larda[208] olduk. Ne yazık ki Ankara'ya uğrayamadım. Bu yıl, bu yıl ne yaparız, nasıl yaparız, bilemiyorum. Çocukların son yılı, sözlü sınavları Haziranda (imla kılavuzunu artık kaçırdım, ay adları küçük mü yoksa büyük mü başlıyordu?), ondan sonra Üniversitelere başvurmaları, kayıt işlemleri vb. Gelebilir miyiz?, gelirsek ne zamana rastlar, bilemiyorum.

Sağlık durumlarına gelince, yıllarla birlikte kimi şeylerin ortaya çıkmasına şaşmamalı. Oya[58] kilo alıp duruyor. Birçok da ağrıları var. Ben de bütün mafsallarda, en çok da boynun sağ

tarafında. Nedeni mi? Onu bulamıyorlar, psikolojik diyorlar. Çağın hastalığı: stres!

Senin yazdıklarından eski dertlerinin sürdüğü anlaşılıyor. Aman kötülemesin de! Çünkü ağrıların durumu ümitsiz. Ancak insanın kendi kendine telkini yararlı olabiliyor ya da dikkati ağrıdan bir başka kanala kaydırmak, bir süre sonra ağrının yittiğini görüyorsun! Kendini avutmanın yolları çoktur, bilirsin.

Eğrinin doğrunun karıştığı, her şeyin iç içe, durumlara, koşullara ayarlı, ne denli o da bir soru, varoluş nedeninin kestirilemediği, anlamınsa, çok anlamlılık olduğu bir dünyada, belki de yapılabilecek iş, bilinci köreltmeden kendini avutabilmektir. Ne dersin?

Sana geldiğimde, önceki yaz, Bibik'in[127] durumunu görmüştüm, anlamıştım, gözlerimizin önünde oluyor, ilk büyüyüş hızlı, çöküş de hızlı. Ölümlere hazırlıyorum kendimi desem yalan olmayacak, en başta benimkiler... Biliyorsun, hazırlıyorsun ya da hazırlandığını sanıyorsun, oysa içten içe kemiriyor, doğru ölünmüyor, ama her şeyle azar azar...

Buralara geldim, iyi oldu, birçok bakımdan, ama sana yazacağım; içimdeki açısından yalnız kaldım, edebiyat konuşacağım kimsem yok, kavruldum.

Kitaplarının yeni baskısına sevindiğimi söyleyeyim mi? Bunu bilirsin. Asıl yenileri bitir. Şu çorak ülkede geleceğe uzanan, onu hazırlayan, yazdın mı ne güzel yazarsın sen. Onun için ne yazacağını hep merak ederim senin, nasıl yazacağını. Bazan çok teknik artık dediğim olur, ama yazı serüvenini ilgiyle izlemek isterim hep, alışkanlık da olsa (çünkü çaptan düştüm).

İşte böyle bir gün, bunları yazdırtan bir gün. Sevgiyle öpüyorum. Sana, sağlıklar diliyorum, nice nice yazılar. Bir de kart ekliyorum. Çıkıvermiş aradan.

(İmza)

Ankara, 30.08.90

Halûkçuğum,

Dehşet içinde kaldım. Sana bu arada hiç mi yazmadım? İki gün önce, bir arkadaşın da yardımıyla, birikmiş kağıtları, yapılmak görülmek üzere üst üste yığdığım işleri düzene sokmağa çalışırken, bu arada da, yazmağa oturacağım iki yazının notlarını, kırpıntılarını bir araya getirirken, "yazacağım, aman karışmasın!" diyerek ayrı bir yere koyduğum üç mektup da ortaya çıktı. Biri seninkiydi! Yarabbi!

Nereden başlamalı, bilmem. Ama özetler özeti birkaç şeyi bir araya getirirsem, şunları söyleyebilirim: Marttan ağustosa dek, gitgide artan bir yoğunlukta, çalıştım. Bir kitap bitirdim. Eylül sonuna doğru çıkacağını sanıyorum. Şimdi "ufak" iki işi daha bitirdikten sonra gene çalışmağa oturup iki işten hiç değilse birini, dersler başlamadan, ya da, derslerin yorgunluğu üzerime çökmeden (ekim sonu demektir bu) bitirmek isterim. Biri, *Narla İncire Gazel*[182], öbürü bir "felsefe" yazısı. Biraz deniz görmek, o yoldan dinlenmek için ne yapacağımı bir türlü kararlaştıramadım. Birkaç gün önce eski bir öğrenci telefon edip beni Mersin'e çağırdı. Giderim belki. Seninle ovalarda

geçirdiğimiz günler üzerinden bütün bir ömür geldi geçti. O sokaklar değişmiş, deniz kirlenmiş... Olsun! Belki bir köşebaşında, bir mimozanın dibinde karşılaşıveririz. Oysa kaç yıldır, ayrı kişiler, beni Mersin'e çağırıyordu... Gitsem de çalışacağım ya. Denize yakın yerde çalışmak iç açıcıdır. Yeni kitap (*Kılavuz*[209]) çıkınca yollarım elbet. *Argos*'a[206] da arasını çok açmadan, bir şeyler vermek istiyorum. Bu yıl *Argos*'a[206] iki yazı parçası verdim. Görmüş olabilirsin.

Geçen yıldan bu yana, önceleri çok güzel, sonraları sorunları artan bir sevi yaşıyorum; "Bıyık"[210] adını verdiğim o sümsük, hasta kedi yavrusu, "bu ev benim evim," diyerek yerleşti, büyüdü, doğurdu, ameliyat oldu, evde kalır gibi yaparak sokak kediliğini sürdürüyor; ufak tefek rahatsızlıkları geçirmeğe, büyüklerinden korunmağa çalışıyorum. Özet bu kadar...

Senden haber? Oya[58], çocuklar, rahatsızlıklar, başarılar, genel durum? "Acılar, sevinçler" de diyebiliriz buna... Nasıl?

Bu yaz da geldi geçti. Altınova'ya gitmişsinizdir ya, Ankara görüşmelerimiz gene gerçekleşememiştir. Oysa seni görmek beni ne kadar sevindirirdi!... Çocukları çok merak ediyorum. Üniversiteye başladılar mı, başlıyorlar mı? Ya da başka şeylere mi karar verdiler? Sungu'yu[126] göreli onbir yıl oldu.

Bugün 30 Ağustos. Postaneyi açık bulacağımı sanıyorum. Ama mektubum sizi orada mı bulur?

"Birleşme"yi nasıl yaşıyorsunuz? Sizin açınızdan sorun yaratıyor mu?

Amma çok soru sordum birkaç satır içinde! Mektuplaşma bu kadar aralanınca insan saçmalıyor ister istemez. Üstelik, şu anda Türkiye'de olabileceğinizi düşündükçe "bu mektup ne işe yarar?" diyorum.

Neyse, senden er geç bir ses çıkar... Ben de yaşamı mandallayıp ipe asma, çalışmayı bitirdikten sonra da indirip boşlukları doldurmağa çabalama konusunda ustalaştıkça...

Mersin'i sana anlatmağa çalışırım. Gidersem tabii... Sonra,

bu taşınalı ondört ay olmuş daireyi satmazlarsa, yani yaşamım bir daha altüst edilmezse, belki mektuplaşmamız da daha düzenli olur. Derslerin beni yiyip bitirmemesi için biraz daha akıllıca davranmağa çalışmak niyetindeyim. Başarabilirsem...

Ama daire satılır da çıkmak zorunda kalırsam... Düşünmemin yararı yok, biliyorum; düşünmemeğe çalışıyorum. Saksı başıma düşünce de elbet "bir şeyler" yapmak gerekecek.

Arayı soğutmadan yaz Halûk, ne olur! Suç bu kez bende. Ama bağışlayabilirsin. Olmaz mı?

Hepinizi öperim. Candan sevgiler. Sağlıcakla kalın!

B.

ÇELİŞKİLER DERİNLEŞTİ

Ffm., 22.09.1990

BİLGE AĞABEYİM,

Aklımdan geçirdiğim bir sırada geldi mektubun. Sevindirmemesi mümkün değildi. Satırlarını yutarak okudum. Senin sözünü ettiğin yazıların üzerinden de bir altı ay geçmiş olması gerek, değil mi? Şubat sayısındaydı sanıyorum *Argos*'un[206]. *Narla İncire Gazel*'den[182] bir küçük parça ile söyleşi. "Ölümü Kurmaksızın Yaşamı Kurmanın Olanaksızlığı" Keyifle okumuştum.

Bu ara sıkı bir çalışma içinde olduğuna sevindim. Beyoğlu[31] benim bildiğim 30 yıl geriye gider, düşünülmesi, notlanması, o *Narla İncire Gazel*'in[182] içine mi girecek şimdi, ne zaman bitecek? Kimi düşündüğün kitapların bitmesini özlüyorum. Sen de istersin ama bilirim, kolay olmaz senin için. Birlikte birbirinizi didiklemeniz gerekir, olmazsa olmaz.

Bu yaz ne yazık ki gelemedik. Çocukların üniversite işlerini ayar edemememizin bunda payı büyük. Ama sonuç böyle oldu. Sungu[126] ile Eren[109] 1,8 ile "Abitur" yaptılar. Eren[109] Mainz Üniversitesine bağlı Germersheim Sprachwissenschaft okuluna gidecek. Orada İngilizce yanında İtalyanca ve İspan-

yolca okuyacak. Okul aşağı yukarı 120 km. uzakta olduğu ve hergün gidip gelmesi zor olduğu, yurtta da yer bulunamadığı için, Eren'e[109] bir ailenin yanında bir oda tuttuk. Ay başında odasına yerleştireceğiz. Hafta sonları bizi ziyarete gelecek.

Sungu[126] diş hekimliği yapmak istiyordu, ne yazık ki bugüne kadar kabul edildiğine ilişkin bir karşılık alamadı. Çocuklar yabancılar kontenjanından okullara alındıkları için, durumları kolay değil. Örneğin Frankfurt'ta dişçiliğe bir kişi alınıyor. Berlin de öyle. Örneğin Sungu[126] Berlin'de 4. sırada, ama bir kişi alınacak, eğer birkaç kişi şu ya da bu nedenle okulu terkederse ona sıra gelebilir vb. Şimdilik Sungu[126] da bize 30 km. uzaklıkta olan Darmstadt Teknik Üniversitesi Biyoloji bölümüne kaydını yaptırmaya karar verdi. Ama dişçiliğe geçme olanağı bulursa, oraya kayacak.

Biz de çocukların bu sorunlarından buraya mıhlandık. Ekim ayında alacağım yıllık izinde Almanca kursuna gideceğim. İznim boşa gitmesin, bir de Almancayı bir yoluna koyayım diye. Gerçi öğrensem ne olacak? 8 saatlik bürokrasi canıma okuyor, bende "takat" komuyor. Gene de ne derler eskiler, can çıkmazsa huy çıkmazmış.

Yazıyor değilim. Okuyor da değilim. Ama okuma konusunda, kendimden hoşnut olmasam da bir çabam var. En azından aşağı yukarı haberliyim. Haberli olmak! Neyse, garip bir ülke oldu galiba Türkiye. Çelişkiler derinleşti. Köylülük zaten büyük alanlardaydı ama büyük kentlere de yayıldı, bir yaşam biçimi oluşturmaya yöneldi. Ama onun yanıbaşında, bir başka yaşam biçimini de götürenler görülüyor. Umutlanmanın hiç sırası değil, biliyorum, ama gene de.

Birleşmenin burdaki yabancıları büyük ölçüde etkileyeceğini sanmıyorum. Çoğu yerleşmiş durumda. Üstelik yasal birçok haklar sağlanmış, geri alınması mümkün değil böyle bir toplumda. Biliyorsun zengin fakiri istemez. Batı Alman yakasındaki psikolojik durum genelde bu. Birleşmenin faturasını çeke-

ceklerini biliyorlar. Ama elbet sonuçları politikacılar kotarıyor. Doğu halkı ise birleşmeyi istiyor ama yeni yeni orada da birtakım sorunlar çıkacak, öyle görünüyor. Ama Almanlar bu sorunları 3 yıl içinde çözerler.

Mersin'i, gidersen, ya da gitmişsen bana anlat. 68'den bu yana görmedim. Neler olmuştur? Gökdelenleri görmedim ya anlattılar. Ama senin gözünden bilmek isterim.

Kendimden hoşnut olmadığım bir 15 yılı devirdim. Bakalım ne kadar sürer. Ama bilirsin bütün yaralar kabuk bağlar.

Gözlerinden öpüyorum.

Sevgiyle.

Gecikme e mi?

(İmza)

MERSİN

Ankara, 21.10.90

Halûkçuğum,

Geceyarısını geçtiği için 21 diye günledim mektubu. Ama, çocukların dediği gibi, biraz yazacağım, akşam olacak, yatacağım, sabah olacak, sayım görevlisi çıkıp gelecek. İş, mektubu bitirmek, görevliyi savmak, oturup (bir denemenin daha çok sürünmesine meydan vermemek için) çalışmak... "Felsefî" bir deneme bu. Yazılması kolay olmuyor elbet; baştan, dördüncü yazılışı bu. Olsun. Ancak, okunması kolay olsun istiyorum. Orası, elbet, daha güç... *Kılavuz*[209], eylûlün 15'inden sonra çıkacak ya, "kesin tarih"i 1 kasım diye bildirdiler bugün (dün!). Ona da şükür. Biz neler neler gördük, değil mi Halûkçuğum? Elime geçer geçmez sana yollarım; Pazarkaya'nınkini[105] de ulaştırabilir misin?

Mektubun beni çok sevindirdi. Gerçi daha önce yazabilmek isterdim. Neredeeee... Ivır zıvır, tatsızlıklar, çoğu önemli, azı önemsiz, can sıkıntısı engeller. Neyse, kusuruma bakma artık. Bunları sayıp dökmekle vakit harcamaksa, büsbütün delilik olur.

Çocukların kimi engelle karşılaşmaları üzücü elbet; ama bi-

rer okula girmiş olmaları da sevindirici öte yandan. Başarılar dilerim. Senin Almanca kursuna gitmen beni biraz güldürdü. Anlamıyor değilim; ama öyle sanıyorum ki sen o dili düşündüğünden çok daha fazla öğrenmiş durumdasın. Bunu kursta farkedeceksindir!

"Beyoğlu"[31] , *Narla İncire Gazel*'in[182] de içine gireceği *Altı Ay Bir Güz*'ün[176] parçası oluyor. Onu sorma henüz (yani AABG'yi[176], çünkü ocak ayından önce, düşünülmesine bile sıra gelmez. Gene de şükür, çalışmaktan söz edebiliyorum henüz. Hele bu dönemin dersleri öyle güzel toparlanmış ki her hafta üç-dört gün, pek vahim aralar vermeden çalışabileceğim. Kimi yıl, ekimin onbeşinde umudu keser, şubatın iki-üç haftasını, olmadı, yaz aylarını beklemeğe başlarım. Aman nazar değmesin! (İşin tuhafı, bunca yıldır her tasarladığım, sonunda AABG[176] denizine ulaşıyordu. Onu bitiremeyebilirim de (1000 sayfanın üstünde bir şey olacak diye düşünüyorum da...). Ama *Kılavuz*[209], "gerçeklik öyküleri" diye yarı şaka yarı ciddî bir ad veriverdiğim bir başka "dizi"nin biten ilk parçası. Öbür parçaları o kadar uzun olmaz sanıyorum. Ama kim bilir? Bir de onlarla uğraşmağa başlarsam... En iyisi, belki, "dinlenmek" için, ara ara bir tanesini yazıp bitirmek. Bakalım hele.

Gelelim Mersin'e... Şehri bu yeni haliyle görünce, seninle gittiğimiz Mersin'in bir masalda kaldığını, bir düşün anısına dönüştüğünü duydum. Hiç, ama hiçbir yer en ufak bir anıyı kıpırdatmadı. İki gün şehrin "eskice" kesimini taradım. Evet, öyle bir yerler vardı sanki bir zamanlar. Ama bölük pörçük de olsa, belleğimde kalan imgelerle çakışacak bir şey bulamadım desem, yeri! Ne gam! Mersin'e bayıldım. Pek hoşuma gitti. İnsanları da. Çarşılar, pazarlar, mahalleler en sıkı biçimde tarandı. Bir gece Soli'de (denizinin girilirliği dışında beni açacak yanını görmediğim lüks bir "tatil köyü"...) kaldım. Güneyde sevdiğim, gidip gidip usanmadığım kalelerimin, teker teker, turiste yenik düştüğünü gördüm. Mersin büyümüş, zenginleş-

miş, şimdi Türkiye'nin en yüksek binasını da edinmiş ama, yaşanabilecek bir güney şehri hâlâ. Çılgınlığım mı, usluluğum mu, kestiremiyorum ama, orada bir daire edinmek sevdasına düştüm. Yani, vaktim kalırsa, sonumu ovada yaşamak sevdasına... Orada bir şey alabilirim gibi görünüyor. O para, Ankara'da, bir kümesin bile bedeli olamaz; en iyi durumda, bir dairenin iki yıllık kirası (yani, benimki gibi bir dairenin şu anda kiraya verilmesi halinde...). Bakalım, olur mu? En gırgırı, seni, Mersin'de, benim ağırlamam! Ama böyle düşleri de çok gördük, değil mi?

Neyse, durum bu. Biz işimize bakalım, kendimizi ayakta tutmağa çalışalım. Şu anda, şu noktada, pek iyimser değilim ama belli etmemiş gibi davranayım, sen de bir şeyciklerin farkına varmamış gibi davran. Olur mu?

Hepinizin gözlerinden öperim. Sağlıcakla kalın. Yazmakta pek tembel davranma, e mi Halûkçuğum?

Sevgiler,

B.

Bilge Karasu Frankfurt'ta (Haziran 1991). Soldan sağa Zafer Toker, Haluk Aker, Bilge Karasu, Murathan Mungan (üstte).
Zafer Toker, Haluk Aker, Bilge Karasu (altta).

KARASU OKURU

Ffm., 01.01.1991

BİLGE AĞABEYİM,

Erken yazayım derken gene geciktim. Kusura bakma. Doğrusunu istersen, kısa aralıklarla hep usumda oldun. Ama bir tuhaflık var yaşayışımda, istediğim gibi gitmiyor, gidemiyor.

Elime geçen gazeteyi sana göndermiştim. Fransızca olduğu için. İçinde önemli bir şey olmayabilir ama evrilir, çevrilir diye.

Senin *Kılavuz*'u[209] Pazarkaya'ya[105] gönderdim. Benimkini de okudum. Ellerine sağlık. Şimdi fırsatını bulursam, *Troya*'dan[139] başlayarak yeniden okumak isterim. Kızma ya, bu okuma isteğimin altında, bir başka şey var, aynı sorunsalın ya da sorunların çevresinde mi dolanıyorsun?, ne katıp ne götürüyorsun?, bunları görmeye çalışmak için. Görebilirsem, bende istek sürerse.

"Kolay okunsun istiyorum" diye bir satır vardı mektubunda. Ne anlamda? Cümleler kısa, akışkan, "kolay gibi" geliyor, ama değil, anlam düzleminde, anlama düzleminde öyle kolay gibi gelmedi bana. İnsanın oturup düşünmesi gerekiyor. Ben başka bir düzlemde, eğer seni incitmezsem, şöyle diyebilirim, Karasu artık başka sulara da açılmalı. Bu belki

bir Karasu okurunun sözü, başkası nasıl mümkün olur?, ama Karasu okurunun da, yazarından güveni ölçüsünde başka şeyler görme arzusu da var...

Eylül'ü isteyerek mi "Eylûl" yazdın?

Mersin'de bir yerin olursa çok sevinirim, benim de saymaya eğilimli olurum, bilesin. Ben 68'den bu yana görmedim, bir ilandaki fotoğrafını yaşadığım şehre benzetemedim, dediğin gibi anıları depretmedi içimde: Ama bu yıl Mersin'den Alpay'dan[211] ses geldi, yıllar sonra bir ses, öyle sevindim ki, Alpay[211] şöyle yazıyor, "Memleketimden insan manzaraları, Halûk için" dedim diyor ve bana Taşucu ile Anamur arasındaki kıyının 8 fotoğrafını çekip gönderiyor.

Senin orada bir yer edinme isteğine çok sevindim, bilesin. Olsun isterim, sayende ayağımızı, yeniden mi demeli, atabileceğimiz bir yer olur. Sevgili babacığım o olan yeri, ayağımızın altından çekmişti, ve burda, beklenen, nicedir beklediğim ama böylesini değil, bir şey beni bekliyor. Babam düşüp kalça kemiğini kırmış, 1329'ludur kendisi, bana neler düşündürüyor, bugünlerde, çünkü dün öğrendim daha, telefonla çözmem gereken şeyler var, duruma göre atlayıp gelebilirim, Ankara'ya fırsat kalır mı?, bilemem.

Hadi, 1991 isteğin, isteklerin doğrultusunda gerçekleşsin. İçtenlikle, sevgiyle

(İmza)

Yazabilirsem gene yazarım. Bana ev adresini de yaz. Nereye taşındın? Telefonun?

FRANKFURT ÜZERİNDEN

Ankara, 29.05.91

Halûkçuğum,

Neredeyse beş aydır, yazmak istiyor, yazamıyor, bir şeylerin olgunlaşmasını, "ermesini" bekliyordum. Şu anda erik dalından düşer gibi...

Yolladığın gazetelere önce akıl erdiremedim, evirip çevirip "bir şey mi varmış?" diye taradım. İstediğin buymuş zaten, anlaşıldı. Sağ ol! Şöyle bir bakılıp bırakılsa da, senden haberdi, bir bakıma...

Yazıp babanı soracaktım. Oydu önemli olan. Çekindim galiba. Şimdi sormak daha kolay değil. Kalça kırığı zahmetli, uzun vakitler gerektiren bir durum. O hastanın çektikleri...

Bu aylar içerisinde ben de birtakım güçlükler çektim. Düşüp yüzümü çarptım; yüzümün "hali" düzeldikten kısa süre sonra salkımağrı nöbetleri başladı. Hoş şeyler oldu, çok tatsız şeyler oldu. Yakında görüşebilirsek, düşmeden başlayıp onbeş dakika içerisinde her şeyi anlatır, güldürürüm seni.

"Ne katıp ne götürdüğüm" konusunda ne karara vardın, bilemem ama, o çeşit hesapları bizden sonra gelecek olanlar da yapar nasıl olsa; üstelik biraz daha uzaktan bakarak... "Başka

sulara açılmak" derken ne düşünür, ne dilersin? Orasını da bilemem. Ama her yazarın temel bir "sorunlar alanı" oluşuyor yıllar içinde, bilirsin. Böyle olması, "başka" şeyleri görmediği anlamına gelmez ama, kendi yazmak istediklerini bir başkasına havale etmeyeceğine göre, o alanı deşip durmaktan vazgeçememesini de yadırgamamak gerekir. Tabiî, o temel sorunları aynı çerçeve içerisinde ele alıp durmuyorsa...

Benim hep "eylûl" diye yazdığımı yeni mi farkettin?

Mersin'den verilecek bir haberim yok henüz. Bu akşam bana ulaştırılan bir haber var gerçi; nedense, aklım pek yatmadı. Dar vakitte, düşünmek de gerekince, karar vermek kolay olmuyor.

Niye "dar vakit" mi dedim? Çünkü, işitmiş de olabilirsin, Berlin'e çağrıldım. Haziranın 27'sinde "okuma gecem" var. Berlin'de dört gün kalacağım. Başka yerlere (de) gitmeği tasarlamıştım önceleri. Sonra hepsinden vazgeçtim. Bugün uçakta yer ayırtırken "Frankfurt üzerinden" diye direttim. İmdi, 24 haziran akşamı saat 20.30'da (Almanya saati tabiî!...) Frankfurt'a inecek uçaktan insem, seni karşımda bulabilir miyim? Beni misafir eder misin? -"Bayram günü; biz bir yerlere gidecektik..." diyorsan, mektubumu alır almaz bana haber ver, yolumu değiştireyim. Ludwigshafen'e götürülmem de söz konusu olduydu bir ara. Ama bu konuda bilgi edinmem biraz gecikeceğe benzer. Ayın 26'sında 10.10 uçağı ile Berlin'e geçeceğim. O gece de Fazıl Hüsnü'nün[212] gecesi. (10.10 uçağı dediğim, Frankfurt'tan kalkıyor. Ama görüşemeyecek isek, Frankfurt üzerinden değil, Münih üzerinden doğru Berlin'e giderim.)

Telefonumu soruyordun: 4-126 99 08. Ev adresi: Nilgün so., 13 A/1 - Çankaya. Karşı daireden buraya iki yıl önce geçtim.

Umarım görüşebiliriz. Telefon etmen gerekirse sabahları 10.00'a dek evdeyimdir hemen her zaman; akşamları 21.00'den sonra da hemen hemen öyle...

Gözlerinden, yanaklarından öperim. Sen de, benim adıma, aynı işi Oya[58] ile çocuklara uygularsın. "Çocuklar" diyorum ama, yüzlerine bakmak için başımı ne kadar geriye atmam gerekecek, düşünüyorum doğrusu!...

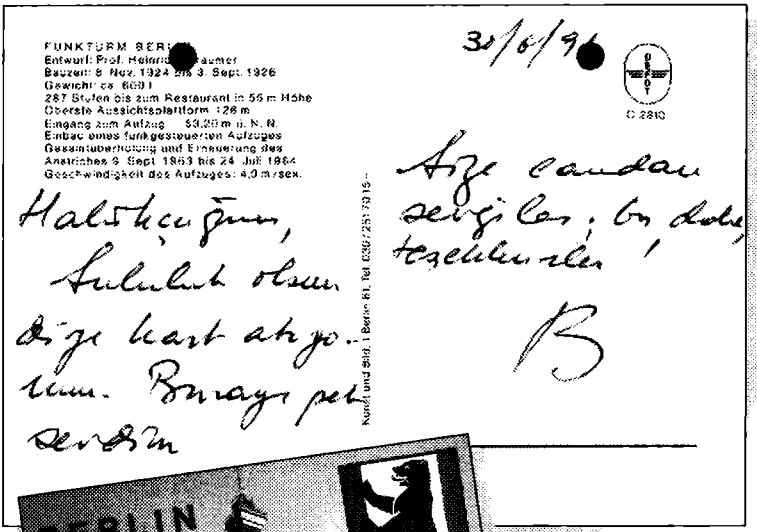
İşte böyle. Top sende!

Sevgiler,

B.

Karasu tramvayda. (Frankfurt, Haziran 1991)

30.06.91

Halûkçuğum,
Sululuk olsun
diye kart
atıyorum.
Burayı
pek sevdim.
Size candan
sevgiler;
bir dolu
teşekkürler!

B.

BERLİN'DEN

Ankara, 22.07.91

Halûkçuğum,

Dört hafta geçmiş bile! Kartımı almışsındır Berlin'den. Berlin üzerine söyleyeceklerimin özeti, şehri çok, pek çok sevdiğim, her gün (ayaklarım su toplayasıya) kilometrelerce yol yürüyerek sokak sokak tanımağa çalıştığım, müzelerden birkaçının "suyunu çıkarmağa" çalıştığım, göl kıyısındaki köşkten sonra Kurfürstendamm'ın en civcivli yerine 100 adımlık bir yerde, bir eski zaman apartmanında misafir edildiğim... (Şair, oyuncu Wolfgang Heyder'in evinde.)

Sen Frankfurt'a gelen birçok adamı gezdirmişsindir ama seninle geçirdiğim bir "gezi günü"nün anısı benim için "anılacaklar" arasına girdi, bilesin! Ne zamandır, ne zamandır bunca saat bir arada olamamıştık. Hay huy geçtikten sonra kalan, önemlidir, bilirsin...

Teşekkür ettim, gene ediyorum. Olsa olsa zahmetlere teşekkür edilir. Dostluk ayrı yerdedir; anılır. Teşekkürün yeri yok o bölümde...

"Okuma gecesi" kötü geçmedi ya, anlamına eremediğim şeyler de oldu: Berlin'deki Türk aydınları kendi aralarında tartış-

tılar bir ara. Kurumdakilere bakılırsa, en "yazınsal" sorular benim gecemde sorulmuş. Türklerin tartıştığı da, Almanların Türk yazınına ilgi göstermeleri/göstermemeleri... O gün, orada, Alman yazarları toplanmıştı. Birinin bile gelmemesi eleştirildi. Bir "resmî Türkün" gelmediğini (Frankfurt'ta konuşmuştuk ya...) de söyleyebileceğimi ancak ertesi gün düşündüm de yerindim, dövündüm. Aklım başıma hep geç gelir ya, bildiğin şey olsa gerek. Bize ilgi gösterecek olanın "yazar" değil, "Alman okuru" olduğunu söylemem işe yaramadı pek. Yazarların da okur olduğunu nedense düşünmediler. Almanya'daki durumu bilmeyen bir Türkiyeli de biraz Fransız kaldı o tartışmaya. Radyo için, iki gün sonra, birkaç dakikalık bir şeyler kaydettik ama "çarşamba akşamı yayımlanır" dedikleri bu konuşma, o gün, E.S.Özdamar'ın[213] Ingeborg Bachmann[214] ödülünü alması dolayısıyla yapılan konuşmadan ötürü ertelendi. Sonra yayımlandı mi, bilmiyorum.

DAAD'den[215] bir burs alabileceğim düşüncesiyle (Pazarkaya'dan[105] gelen bir "akıl" üzerine) girişimde bulundum. Başvuru, yıl sonuna dek yapılmalıymış. Peki. Ama umut vermemek için birçok şey de söylediler. O da doğal elbet! Yeniden yeniden başvurabilirmişim de; yaş haddi yokmuş. Ben de "yaş haddi yok ama ömrün haddi var" yollu bir şey söyledim gülerek.

İnsanların cık kadar payı yok Berlin'e tutulmamda. Yanlış anlama, konuştuğum, görüştüğüm insanlar pek hoştu da, "biri" ile şehir arasında bir özdeşleşme olmadı. Onu demek isterim.

Ha, beni resmen çağıran adamla da ne görüştük, ne tanıştık. Oysa okuma gecesinde karşımda oturuyormuş. Buna da hiç akıl sır ermiyor!

Almanya dedikodusu bu kadar. Haşim'in[216] *Frankfurt Seyahatnamesi*'ne bi Berlin naziresi düşünüyorum, haberin olsun. İlle hayvan öykücükleri! (Elbette, çok başka şeyler de!)

Döndüm ki, kırk kişinin, kırk angaryası, işi, ricası... Mektupları neden sonra sıraya sokabildim. İş çok, vakit gitgide azalıyor. Doktora ancak cumartesi günü gidebildim. Durum çok önemliymiş, üç gün sonra ameliyata giriyorum. Hayırlısı! "Decollement" dedikleri... Şimdilik ağtabakada yırtık değil de delikler varmış. Onlar "yamanacak" Yırtık daha belâlı. Yalnız, ameliyat günü, hastanenin suyunun basıncı, yeter düzeyde olmalıymış... İyi mi?

Sizden haber? Oya[58], bebeler, sen?... İstediğin bir şey var mı? Gelişiniz ne zamana?

Gecikmeden yazar mısın?

Gözlerinizden, yanaklarınızdan... Bakarsın, siz daha oralardayken bir daha gelirmişim. Haha!!...

Haydi sağlıcakla kalın!

B.

OYA

Ffm., 08.11.1991

SEVGİLİ BİLGE AĞABEY,

SANA döner dönmez yazmam gerekirdi. Ne var ki koşullar elvermedi. Ankara'dan Altınova'ya dönüşten kısa bir süre sonra, Oya[58], bizim sitenin içinde düştü, o gün büyük bir ağrısı olmadığından işin üzerine düşmedik, ertesi günü sol dirseği adamakıllı şişti, ağrı arttı. Gece Ayvalık'a inerek oranın yeni gelmiş ortopedi doktoruna muayenehanesini açtırdık, röntgenden dirsekteki kemik başının dağılmış olduğunu öğrendik (radius fraktura). Doktor kolu alçıya aldı ve hemen ameliyat gerektiğini söyledi. Kendisinin bu ameliyatı yapabileceğini, ancak narkozitörünün olmadığını, narkozitör yerine bir yardımcısıyla, kabul edersek ameliyatı sonuçlandırabileceğini söyledi. Ameliyatın ne kadar çabuk yapılırsa o kadar iyi olacağını, kemiğin başının dağılmış olduğunu, kemiği keserek o parçanın oradan çıkarılacağını...

Elbet bunun üzerine İzmir'e inerek, üniversiteye başvurduk. Ordaki Prof. Dr. da röntgen filmini inceleyip ameliyat dedi, ameliyatı yapabileceğini ancak ameliyat sonrası bakımın önem-

li olduğunu, bu nedenle ameliyatın Almanya'da yapılmasının daha uygun olduğunu,

bunun üzerine dönüş için uçak biletimizin tarihini öne almaya çalıştık. Bilet yok.

Zorunlu olarak Oya[58], 15 gün Altınova'da Novalgin'le yaşadı. Buraya gelir gelmez de hemen hastahanede yatak bulamadık, bir hafta da burda geçti. Neyse, ameliyatı iyi geçti, başlangıçta dönmeyen kol, yaptırılan jimnastikle açılır oldu, yüzde-yüz dönme şimdilik yoksa da, çamaşırını asar, bulaşığını yıkar hale geldi.

Bu arada Eren[109] İspanya'ya Salamanka Üniversitesinin dil kurslarına gitti, bir ay kurs gördü, geldi. Sungu[126], bir diş laboratuvarında parasız çalıştı, anlayacağın evin işi de bana kaldı. Dairede de geldiğimde hayli birikmiş iş bulduğumdan bir süre nefes alamaz oldum.

Sen bilirsin, ...atlatılır ve yeniden başlar, atlatılamayıncaya kadar...

Senin sorduğun yazarla da ilgilendim, sorunun yanıtını buluncaya kadar. Ernst von Salomon[217] 1902 ile 1972 arasında yaşamış. Öleli epey oluyor. Bilmem onla ilgili başka bir şey ister misin?

Bu yıl Kitap Fuarına gidemedim. Alp[218] ve Murathan[129] gelmişler kitap fuarına, ben onları da göremedim, geleceklerinin de haberini vermemişlerdi zaten. Murathan'ı[129] geçende telefonla aradım, Almanca kurslarına gidiyor, okuyor ve yazıyormuş. Sen gittikten sonra Zafer Toker'le[219] de bir araya gelemedik. Önümüzdeki günlerde onu da görmeyi düşünüyorum.

Başıma bu olaylar gelmeseydi senin *Göçmüş Kediler*'i[103] alacaktım, ama olmadı. Benim için onu bir tarafa ayırır mısın? Sonra mevcudu kalmayabilir.

İşte böyle. Bende fazla bir şey yok gördüğün gibi. Senin durumun nasıl? Gözünden ameliyat oldun mu? Yoksa ame-

liyatsız o vartayı atlatman mümkün oldu mu?
Neler yapıyorsun? Yeni yazılar... bana biraz kendinden anlat.
Geciktiğim için de bağışla.
Her zamanki gibi içtenlikle öpüyorum. Sevgiyle.
İstediğin bir şey olursa, yazarsın değil mi?

(İmza)

Bari sen arayı uzatma!

ÖDÜL

Ankara, 08.12.91

Halûkçuğum,

Mektubun, postaların aşırı gecikmelerle iş gördüğü döneme rastladı; yani ödülün başlattığı depremin ilk dalgasından sonra geçti elime. Oya'nın[58] geçirdiği kaza ile ardından yaşanan serüveni öğrendikten sonra elbet bir "Geçmiş Olsun!" derdim ama, yirmi günlük bir süre anlatılmaz bir dağınıklık içinde geçti. Oraya buraya koşuştur, birtakım mektupları öne al, onu bunu gör, bu arada uykuların iyice çıksın zıvanadan, yemek yiyecek (daha doğrusu, alışveriş edip, pişirip, yiyecek) vakit bulama... Ne olur adam? Öyle oldum işte; elim titrer, yerimden kalkamaz oldum. Beş gündür ancak, "toparlanabiliyorum," diyorum. Besiye aldım kendimi, uykum bayağı düzeldi, iş yapar hale gelebildim. Oya[58], ne olur, kusuruma bakmasın. Şimdi çok daha iyidir, umarım. (Senin de "ev işlerin" biraz azalmıştır...)

Von Salomon[217] üzerine verdiğin bilgiye teşekkürler. Şimdilik senden tek ricam, Zafer Toker'in[219] adresi; "Sachsenhäusen"den başka bir şey kalmamış kafamda. *Göçmüş Kediler*'in[103] bir çukulata baskısı var, sana ondan vereceğim. Şu an-

da ulaşacağım yerde değil, özel olarak sandık açıp çıkaracağım. Yollarım ya, bakarsın, Fransa'dan yaparım o işi, hattâ, kim bilir, Frankfurt'a bile gelir, elden veririm. Dur, heyecanlanma; sonra anlatırım işin bu yanını!

Fotoğraflara candan teşekkür ederim. Senin yaptığın, "anının dondurulduğu kağıdı yollamak" olduğuna göre, anı da "yollanabilir"miş! Ödül biraz büyükçe bir törenle verildi, otellerde ağırlandım falan. Geldiğinde plaketti, madalyaydı, görürsün. Umarım, dilerim, çeki de, "Mersin'deki ev" kılığına girmiş haliyle görür, "içinde" ağırlanırım. "Ödül"ün ikinci aşaması, *Gece*'nin[102] A.B.D'de basılması. Üçüncüsü ise oralara götürülüp "sanat çevrelerine tanıtıl"mam... Orası biraz hoş, ama çokça yıpratıcı, perişan edici olacak. İnşallah "tek parça" halinde dönerim yurda. Herkes ödülü bırakıp "Amerika'ya ne zaman gideceksiniz?" diye soruyor. Oysa ona en az bir yıl var daha! Bir (konuk) öğrenci, "Sizin Amerika'ya gittiğinizi söyle diler, onun için derse gelmedim," demez mi geçen gün!

Strasbourg işi "yılan hikayesi"ne döndü. Şubat başında önce Paris'te, sonra Strasbourg'da konuşmalar yapacakmışım (Strasbourg'da bir de genç Türklerle bir söyleşi...). Şu anda her şey "söz"de. Yazıya geçildiğinde ne olur, görür, anlarız. Ben bir Bruxelles seferi yapacağım diye tutturdum, günübirlik. Ama dönüşte Atina'ya da uğramak istiyorum. Gidişte de olabilir ya, bakalım. Gerekirse, Strasbourg'dan Frankfurt'a trenle gider, oradan Atina'ya uçarım diye de düşündüm. Hani Frankfurt'ta bir bildikler var, görüşürüz diyerek... Kitabını işte o arada yollar ya da veriveririm. Ama her şey bilete, paraya, düzenlenebilecek rotaya bağlı. Bakalım hele. Önce konuşmaları hazırlamalı, hazırlayabilmeli... *Gece*'nin[102] çevirisi de irili ufaklı sorunlar yaratacak bu arada...

Durum böyle işte! Ankara radyosu ile iki konuşma yaptım, Belçika radyosuyla kırk dakikalık bir konuşma (ama "hamam" iki saat sürdü); şimdi, onbeş gün sonra İletişim[179] kitabevinde

yapılacak "okurlarla söyleşi" için birkaç "ana çizgi" tasarlamak zorundayım. Karpuz çok, koltuk az, anlayacağın gibi...

Şimdilik burada bırakayım, hepinize sağlıklı, başarılı, keyifli bir yıl dileyeyim. "Görüşebilme dileğiyle" diye de ekleyeyim, bakarsın oluverir! Gözlerinizden, yanaklarınızdan...

B.

Yazılar kaynaşıyor kafamda. Ama ne zaman, nerede(n) bulacağım gereken uzun vakitleri?

(İkinci mektubun dört günde geldi. Aynı gün Berlin'den atılan bir kart da... Umutlanalım mı?)

GECE'NİN ÇEVİRİSİ

(Zarf' taki posta damgası tarihi) 22.12.92

Halûkçuğum,

Gene sus(uş)tuk; karşılıklı! Senin işlerin, benim işlerim (bu son zamanlarda da, biraz, sağlığım)... Büsbütün de susmamalıyız ama. Bir şeyler yapmağa çalışabiliyorum yeniden. *Gece*'nin[102] çevirisini düzeltmek, bir silindir gibi gelip geçen bir iş oldu, yamyassı etti beni. Sen ne haldesin? Frankfurt'ta Neo-N.'lar ne yapıyor? Biraz bilgi versen içim daha rahat olacak: Bilmemek en kötüsü de...

Hepinizi sevgiyle kucaklarım. Sağlıklı, güzel, verimli bir yıl dileyerek...

B.

Bilge Karasu Haluk Aker ile Frankfurt'ta (Haziran 1991)

YAZILMASA DA KALIR

Ankara, 12.09.93

Halûkçuğum,

"Yazılmasa da kalır bazı şeyler... diyordun kartında. Elbet kalır; insanlar sağ kaldıkça... O "bazı şeyler" de, zaten, yaşayan insanlar arasında var, önem taşıyor. Yazı, olsa olsa, öteye, ilişkinin dışına, yerin, zamanın ötesine ulaşmak için.

İyi de, bunca aydır sesin çıkmaz; bu yaz da gelir, bir ara ararsın beni diye sabırla beklerim, gelmezsin... Merak etmez miyim? Yer'in ötesine ulaşmak için yazı gerekiyor, görüyorsun.

Umarım, dilerim, biçimsiz bir şey yoktur! Sağlık konusunda olsun, başka konuda olsun... Frankfurt üzerine haber vermeni bekliyorum, çünkü... bir "aksaklık" olmazsa Kitap Fuarına giderken Kültür Bakanı yanına birkaç yazar da alacak. 8 - 11 ekim günleri... Türkçesi, görüşebiliriz. İyi de olur! Eh, anlatılacak şeyler de az olmasa gerek. Her şeyden önce: İstediğiniz bir şey var mı? Lütfen söyle! Hemen, bu mektup eline geçer geçmez, yaz, telefon et, bir şey yap! Yaşlanıyoruz; kabul ettimse bu çağrıyı, yarı yarıya, seninle görüşebileceğimi umarak kabul ettim, bilesin! Gevezeliğimizi orada yaparız artık. İnşallah! Hele o gün gele!

Hepinizin gözlerinden yanaklarından... Sağlıcakla kalın!

B.

Halikçe günü 12 (Ekim 98)

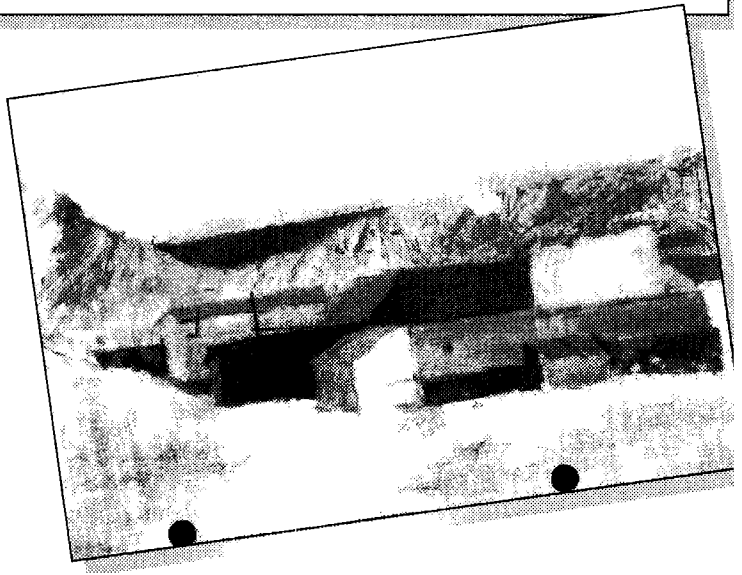
Onüki saatlik bir yolculuktan (kendime gelme payını da ekledikten) sonra ilk yaptığım, sana yazıp teşekkür etmek, Ahmet'leri toplumun göğüslerinden, yanaklarından öptüğümü söylemek ! Hepiniz sağ olun !

Yeni haberim olunca, hemen yazarım. Bu arada sen de Almanya'nın değişen posta kodlarından payımıza düşeni bildiriver bana. Aklıma gelip gelip gitti; üç gün boyunca, "geliş"imize rastlatıp sorsamadım

Hepinize içtenlikler dilerim. Sevgiler !

P

Turan EROL, "Mamak Yolunda Gecekondular" (1969) Tuval üzerine yağlıboya, 70 × 100 cm. (Özel Koleksiyon)

YOLCULUK

(Zarf'taki posta damgası) 12 Ekim 93

Halûkçuğum,

On iki saatlik bir yolculuktan (kendime gelme payını da ekledikten) sonra ilk yaptığım, sana yazıp teşekkür etmek, Aker'lerin topunun gözlerinden, yanaklarından öptüğümü söylemek! Hepiniz sağ olun!

Yeni haberim olunca, hemen yazarım. Bu arada sen de Almanya'nın değişen posta kodlarından payımıza düşeni bildiriver bana. Aklıma gelip gelip gitti; üç gün boyunca, "geliş"lerine rastlatıp, soramadım.

Hepinize iyilikler dilerim. Sevgiler!

B.

AĞRI NÖBETLERİ

Ankara, 03.12.93

Halûkçuğum,

Epeydir, yazmak istiyordum; ancak bugün becerebiliyorum. Kartına teşekkür etmek için; (bundan sonrası, öncesinden daha da çılgın olacağa benzediğine göre de) şimdiden Aker ailesine iyi, sağlıklı, mutlu bir yıl dilemek için...

Frankfurt günleri pek kalabalıktı ama asıl beni yere seren ağrı nöbetlerim oldu. İki kez yedi nöbete çıktı günde; şu sırada 6 gündür ağrı gelmiyor. Bu nöbet dönemi, bildiğim, alışageldiğim düzene uymadığı için ağrının kesilip kesilmediğine de karar veremiyorum. Beklemek gerekiyor. Bir ara ayak başparmağım da çıktı, oturtuldu yerine. Şimdi bir yandan Amerika'da çıkacak kitabın çeşitli işleriyle, bir yandan da yolculuğun hazırlıklarıyla uğraşırken, Rolf Baumgart'in[220] istediği opera librettosunu yazıyorum; aralık ayı mektuplaşma kartlaşmasının ilk mektubunu da sana yazmış oluyorum. Haftaya, ağrı yüzünden iki kez ertelediğim İstanbul seferine çıkacağım. Orada Almanlar bir "Lesung" gecesi düzenlemişler. Birkaç kişiye de "ceee... diyecek vakti bulur muyum, bilmem. Ama Metis'e[221] bir denemeler yazılar[222] dizisinin ilk kitabını

da götürmek gerekiyor. Yılbaşından sonra da, gidesiye, ikinci kitap (ya da, üçüncü) olacak metni, bitirmeğe çalışacağım. Anlayacağın, hiç işim yok!

Sen, biraz olsun, okuma yazma işlerine "döner gibi oldun" mu? Oya[58], çocuklar nasıl? Eren[109] dönüyor mu?

Bakalım, Amerika dönüşü sizin oralara uzanabilecek miyim? Görüşmenin "fazla"sı olmaz ya, "bunca yıl durdu durdu, şimdi adım başında kafasını uzatıp 'ben geldim' diyor" demenize yol açmam inşallah! Yani, usandırmam!

Hepinizin gözlerinden öperim. Sağlıcakla kalın. Arada bir de yazın, haberlerinizi verin, olmaz mı?

Sevgiler,

B.

EZİYET

Ankara, 23.03.94

Halûkçuğum,

Kartın epey gecikerek ulaştı bana. Merak etmeye başlamıştım. Bereket, merak edilecek bir şey yokmuş. Peki sen yazdıktan bu yana işler, haller nasıl? Uluslararası postalar bu ara düzelir gibi de İstanbul'la Ankara'nın arası uzadıkça uzuyor. Buna ne demeli?

Senin canını sıkan, içini kemiren derdi anlamıyor değilim. Ama üzerinde durup canını bir de ben sıkmak istemiyorum. Çalıştığın iş de, yaş da, çoluk çocuk da hep bir araya geliyor. Çözüm yok mu? Hata belki orada: Bu durum içinde çözüm aramakta... Çünkü olsa olsa kendine eziyet ederek (zaten düşüncesiyle ediyorsun eziyetlerin en büyüğünü!) bir vakitler ayırmağa çalışabilirsin. Oysa güçlük de orada ya, ayıramıyorsun bu vakitleri; hiç değilse düzenli olarak... Düzensiz vakitleri kaçırmamağa, harcamamağa bak. Altınova'da emeklilik... Bilemem, hangisini yeğleyeceksin? Belki ikisi de bir arada bir "düzene" girebilir. Buna "yeniden başlama" değil de "sürdürme" diye bakmalı belki. Sürdürme de ağırlaşır, hızlanır... Kendini kendine bırak... Ne dersin bütün bu sözlere, bilmem...

Üç buçuk aydır koşuşturup iş yetiştirmekten perişan düştüm. Şimdiden yorgunum. Oysa birkaç gün sonra çok uzun bir yola çıkıyorum. Çakı gibi olmamı bekleyecekler. Bakalım nasıl olur?

Seninkilerin Amerika'sı nasıl olmuştur? Benimki nasıl olacak? Bütün Aker'lerin gözlerinden yanaklarından öperim! İyi olsunlar da!...

20 mayısta Paris'e geleceğim. Orada da beni biraz iş bekliyor ama genellikle "dinlenme arası" diye bakıyorum Avrupa'da geçireceğim süreye. Strasbourg'a uzanmak istiyorum. Ama Frankfurt üzerinden (?) Berlin'e uzanabilecek halim kalır mı? Kestiremiyorum. Berlin'de bir yıl geçirme olasılığı var ya (1995 yılını) ancak Ankara'ya dönünce belli olur durum. Bu yaşta böyle şeyler düşünmek büsbütün güç, deli işi... Bakalım bizim opera ne zaman nasıl gerçekleşir? Gerçekleşirse, Berlin'de de oynanır ya... Gelecek, gençlikte ne kadar "gerçek", yaşımda ne kadar "varsayımsal"!...

Kendine bak. Otlar her zaman "en iyi çözüm" olmayabilir. İlâçta da, otta da, bilinenler çok az.

Yeni eleştirmenlerden değil de, eleştiriyi yenilemeğe çalışanlardan söz etmek daha doğru olur. Bunların çoğu genç değil. "Kitaplarından" da pek söz edemeyiz. Görüştüğümüzde konuşmak belki daha iyi olacak. Almanya'da değilse Ankara'da. Sen bu yana gelmeği ne zamana rastlatıyorsun? Benim dönüşüm 12 hazirana falan.

Haydi sağlıcakla kalın! Fransa'dan yazar ya da telefon ederim. Yazarsan, haziran sonuna doğru yaz.

Öperim hepinizi,

B.

Ankara, 10/7/94

Sevgili Halük sevgili Oya

Bu fotoğraflar ancak şimdi yollayabiliyorum. Dönüş dönüşü gene ev derdiyle karşılaştım. Ne demeğe rahatsızlığı düzelmeyince doktorlara gittim. Bir hafta hastanelere taşındım. Nedede bir şey bulunmadı ama öd kesesi ile pankreasta bulunanlar daha çok uğraştıracağa benziyor. Tomografının sonucu radyologa nedense yetiştirilemiyor. Yarın gidip konuşacağım, raporu alacağım ama önümde epey zaman var gibi görünüyor.

Siz nasılsınız? Bu arada nerederiz? Yazsanız (Tabii, ne kadar düzgün bir yazışma olur, belli değil). Çocuklara sevgilerimi iletin. Bunu da öpün.

Sağlıcakla

B

ÖNÜMDE EPEY SIKINTI

Ankara, 10.07.94

Sevgili Halûk, sevgili Oya

Bu fotoğrafları ancak şimdi yollayabiliyorum. Döner dönmez gene ev dertleriyle karşılaştım. Midemin rahatsızlığı düzelmeyince doktorlara gittim. Bir hafta hastanelere taşındım. Midede bir şey bulunmadı ama öd kesesi ile pankreasta bulunanlar daha çok uğraştıracağa benziyor. Tomografinin sonucu radyologa nedense yeterli görünmemiş. Yarın gidip konuşacağım, raporu alacağım ama önümde epey sıkıntı var gibi görünüyor.

Siz nasılsınız? Şu anda neredesiniz? Yazışalım. (Tabiî, ne kadar düzgün bir yazışma olur, belli değil.) Çocuklara sevgilerimi iletin. İkinizi de öperim.

Sağlıcakla.

B.

HERŞEY AKIP GİDER

Ffm., 07.08.1994

Bilge Ağabeyim,

Nerdeyse bir ay olmuş bana yazalı, bugün yarın derken, günler gördüğün gibi akıp gidiyor, nasıl yazmıştı,

herşey akıp gider, bir katı hüzün kalır[223]

belleğim yanıltmıyorsa böyleydi, seninki gene yanılmıyorsam, "nereden de andım sanki"ydi, *Troya*[139] kitabındaydı değil mi, yaşlı bellek geçmişi kurcalar, doğru mu değil mi (?), sanki umurunda değildir, ama böylece buraya Uyar da girmiş oldu, sevgiyle andım.

Senin sağlık durumu canımı sıktı, şimdiye kadar bir tanı konmuş olmalı, umarım önemli değildir, Amerika, Fransa, aylardır yollardasın, bu uzun bir süredir götürdüğün ev alışkanlıklarının bozulması da demek, ayrıca epey yorulmuşsundur da, bir yerlerden acısı çıkacak, yeter ki küçük rahatsızlıklar olsun. Eylül ayında biz de geleceğiz, ilkin İstanbul'a elbette, Ankara'ya ne zaman uğrarız, Eylül'de uğrarız da Oya[58] ile mi, yoksa ben yalnız mı, hangi gün, şimdiden kestirmem zor, yal-

nız olsam kolay da... o zaman daha rahat anlatırsın olanı biteni, görüştüğümüzde, dileğim o ki görüşesiye bir şeyin kalmaz, atlatmış olursun, öyle de olsun.

Bende de birtakım numaralar var, kardiyolog hemen anjiyo dedi, yaptırmak istemedim, nedense, kaçış mı, kondurmamak mi, bir kez daha, bir başka kardiyoloğa görüneyim diyorum, sonra düşünürüz. Bütün makineler yıpranır, yıprana yıprana gidilir, yıpranmadan gidileni olağanı değildir, biliyoruz bunları da, kendimize yakıştırması zor, hem daha saatleri yerinde kullanabildik mi?, o gençlik dediğimiz bir çabuk uçup gitmedi mi, hani ... bütün geçenleri daha güzel tamamlarsın, bazen yazmak sınırlamak oluyor, çokçası öyle, ama yazmak var yazmak var diyeceksin, kimi zaman da sınırların esnekleştirilmesidir yazmak, o iş ustaların, senin işin örneğin,

burda kalsın,

özlemle öpüyorum. Oya'dan[58] selam, bir isteğin var mı burdan? Ağustos sonuna değin bir isteğin varsa yazabilirsin,

sevgiyle, içtenlikle.

(İmza)

TELEFONDA SESİN

Ffm., 03.12.1994

Sevgili Bilge Ağabey,

Seninle telefonla konuştuktan sonra biliyorum uzun zaman geçti ama yazmak kısmet olmadı, türlü nedenleri var ama önemlisi oturup yazma konusundaki üşengençliğim olsa gerek. Bu da geçecek belki. Belki de kalacak, ne bileyim? Önemli mi, bilemiyorum, aslına bakarsan ipin ucunu da kaçırdım, önemliyle önemsizi ayırma konusunda!

Bugün oturup yazabiliyorsam, yazma konusunu bilgisayarla yapma, daha doğrusu, bilgisayarı öğrenirken yazma konusunda bir istek duymamdır, sanki bilgisayarla birlikte yazıya çiziye de geçebilirim gibi bir duyguya kapılmamdandır, bugün bir arkadaş gelerek Eren[109] ve Sungu'nun[126] bilgisayarına Türkçe yazı karakteri ekleyince, diyeceğim keyfim geldi, hem onu yani Türkçe yazıyı denemek, bu arada bilgisayarı kullanmayı öğrenmek hem de bu arada sana da hiç olmazsa yazılı bir ses verebilmek hiç de fena olmazdı, işte oturdum tuşların başına ama işin acemisi olduğumdan zorluklar var bir yerlere takılıp kalıyorum sonra sil baştan yapıyorum, o nedenle yazıda birtakım yinelemeler, ıvır zıvırlar görürsen ar-

tık anlayışla karşıla, acemiliğime ver, olmaz mı?

Telefonda sesin çok iyiydi, bu da beni oldukça sevindirdi. *Narla İncire Gazel*'i[182] bitirmiş olmana da çok sevindim, bilebildiğim kadarıyla nerdeyse 1965'li yıllara gider bu kitap, adı, içine gireni çıkanı, oylumu değişse de, senin huyundur bir bakıma, yıllanmadıkça, belli bir olgunluğa eriştiğini, yaptığın türlü ekleme ve kemirmelerle duyumsamadıkça bitti demezsin, diyemezsin bir türlü, ama sonunda ortaya keyifli bir yapıt çıkar, ne mutlu sana, önemli, önemsenmesi gerekli bir emek yatar yapıtlarının yaratılmasında, ben bu emeğe her zaman saygı duydum, bu ayrı bir konu elbet, çünkü emek tek başına yapıtın değerini oluşturan bir şey değildir, ama ben kendi payıma senin yazdıklarından zevk aldım, kazanımlarını konuşmayacağım, onun ne kadarı edebiyatın içindedir!, bilemem, alışkanlıkların, bildik olanın ötesindeki tat ise önemlidir benim için.

Berlin'e, buraya uğramadan geçme diyorum demesine ya, bilmem olanağını bulabilir misin? Bulamasan da ben seni görmek için gelirim diyorum bir hafta sonu Berlin'e, ne dersin?

Narla İncire Gazel'den[182] isterim elbet, yollayamazsan da saklı hakkımı!

Sevgiyle öpüyorum seni. Esen kal.

(İmza)

AÇIKLAMALAR

Bilge Karasu'nun mektuplarını yayıma hazırlarken kendi mektuplarımı yayımlamayı düşünmemiştim. Ama 1980'den sonra, nedense, kimi mektuplarımın birer kopyasını çıkartmış, hemen Bilge'nin ilgili mektubunun ardına yerleştirmişim. Karasu'nun mektuplarını okurken elbet onları da okudum. Yayımlanmasının, konuyla ilgilenenlerle araştırmacılar açısından daha sağlıklı olabileceğini düşündüm. Bu mektuplarda, ne Karasu'nunkilerde ne de benimkilerde, en küçük bir oynama yapmayı, kimi yerlerini çıkarmayı, sıkıdenetimi hiç düşünmedim. Yazım da içinde olmak üzere neyse odurlar...

Notlar bölümüne gelince. Bu bölümde oldukça öznel davrandım. Bilinen yazar adlarını belirtmekle yetindim, onlar üzerine gereğinin dışında açıklamalarda bulunmadım. Nasılsa gerek Behçet Necatigil'in, gerek Şükran Kurdakul'un, gerekse Atilla Özkırımlı'nın yazar adları sözlüğünden ya da ansiklopedilerden ayrıntılı bilgiler kolaylıkla edinilebilirdi. Mektupların yazıldığı dönemde birlikte olduğum, birlikte çalıştığım, birçok şeyi paylaştığım arkadaşlarımın bilgilerini ise, kimi kanılarımı da ekleyerek geniş tutmaya çalıştım.

Bu mektupların, edebiyat okurları, özellikle Karasu okurları için, edebiyat eleştirmenleri, edebiyat sosyologları vb. açısından anlamlı olabileceğini sanıyorum. Ama özellikle benim için

mektupların, özel bir anlam taşımakta olduğunu, paylaşılmış bir zaman aralığının, bir yaşam örüntüsünün, bir duyarlık bölüşümünün ürünü olduğunu söylemek gerekli midir?

Selim İleri'nin adı mektuplarda geçmiyor, ama o adın bu kitapta olmasını gönlüm istiyor, en azından o güzel yazısı dolayısıyla: "Bilge'ler Ölür... (*Cumhuriyet*, 16.07.1995). Bir işin ardındaki insanların anlaşamadıkları noktalar (çok) olur, ne var ince çizgiyi unutmamak, bu yaşımda, bana önemli gözüküyor. Oğuz Demiralp'in yazısı da öyle: "Cumhuriyetimin canevindedir yeri" ("Ve Cumhuriyet... Ve Bilge Karasu... Ve Ölüm.", *kitap-lık*, sayı 16, Temmuz-Ağustos 1995). Başka, elbet var, örneğin Enis Batur'un "Sevgili Bilge" ara başlığı altındaki satırlar ("İki Deniz Arası Siyah Topraklar"dan, *Adam Sanat*, s. 130, Eylül 1996); Doğan Hızlan'ın "Kısa sürmüş bir hayat, uzun sürmüş bir aydın" (*Hürriyet* gazetesi, 16.07.1995) yazısı; Ertuğrul Özkök'ün "Ke(n)disini sokağa atmayan adam" (*Hürriyet* gazetesi, 16.07.1995) yazısı...

Adını anmadıklarım, unuttuklarım, görmediklerim, göremediklerim olmaz mı, olamaz mı, olur elbette, zaman da arttan gelenler da tamamlar. Bu, üst üste, art arda getirme işi değil midir sonunda...

Sanırım, eksikleri gedikleri bir yana her iş bir bakışı, bir seçişi gereksinir. Öyle olmalı...

Buraya meraklıları için Karasu üzerine çıkan, görebildiğim yayınları ekliyorum:

Anadolu Sanat Dergisi, "Bilge Karasu İçin Özel Sayı", Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi yayını, Eskişehir 1996.

Frankofoni dergisi "Bilge Karasu Özel Bölümü", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayını, Ortak Kitap no. 9, Ankara 1997.

Bilge Karasu Aramızda, haz. Füsun Akatlı Müge Gürsoy Sökmen, Metis Yayınları, İstanbul 1997

Kitaptaki eksikliklerin ya da bilgi yanlışlarının ileride yapılabilecek basımlar gözönüne alınarak tarafıma bildirilmesi yararlı olur diye düşünüyorum.

Bu kitabın yayımı sürecinde emeği geçen, Osman Çutsay'a, Gürsel Köksal'a, Ömer Aktaş'a teşekkürler ediyorum.

NOTLAR

1. Necla Aker, kızkardeşim.
2. Karasu'nun *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* adlı öykü kitabındaki ikinci öykü, "Tepe"
3. J.M.Barrie, *Peter Pan (Büyümek İstemeyen Çocuk)*, oyun, çev. Bilge Karasu. Birinci basım Milli Eğitim Yayınları, 1966. İkinci basım Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Ocak 1992.
4. Hakkı Aker, erkek kardeşim (21.04.56 - 27.06.00).
5. Arif Ercan. Mektubun yazıldığı yıl DTCF'de Rus Filolojisi öğrencisiydi. Sessiz sakin bir çocuktu. Sonradan memleketine döndü. Çalışma hayatına atıldı. Yapı ve Kredi Bankasının türlü şubelerinde Şube Müdürlüğü yaptı. Şimdi emekli. Milas'ta oturuyor, torununa bakıyor.
6. Eser Gürson, yazar, eleştirmen. DTCF'nin Türkoloji bölümünde başladı arkadaşlığımız. Askeri öğrenciydi. Ben, Eser ve Semih Tezcan okulda sanki üçlü bir sacayağı oluşturmuştuk. Okulda olsun, okul dışında olsun, sık sık bir araya gelir, edebiyattan siyasaya konuşur, tartışırdık... Semih doktora yapmak üzere Almanya'ya gidene, Eser öğretmen olarak ilkin İstanbul'a, Kuleli Askeri Lisesine, Harp Akademilerine ordan Çankırı Astsubay Okuluna (1964 - 1969) atanana değin. Ardından sürgün yılları da geldi... Yıllar bizi ayrı yerlere yörelere savursa da ilişkiyi sürdürmenin, diri tutmanın bir yolunu bulduk. Bir an-

lamda yollarımız ayrılmadı. Eser'le yıllar sonra daha çok birarada olma olanağını buldum. Yazlıktan ötürü. Onun da Ayvalık, Altınova'da bir yazlığı var. Yazlık, son yıllarda onbeş yirmi gün kadar bizi birarada tutuyor. Yazık ki 2001 yılında ben Bodrum, Güllük'e geçtim. Eser'le uzun uzun nasıl konuşacağız, bilmem. * 1941 yılında Kastamonu'da doğdu. DTCF Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi (1960). Dönemin dergileri *Dönem*, *Evrim*, *Devinim 60*, *Alan 67*, *Soyut* ve *Yeni Dergi*'de yazıları yayımlandı. *Devinim 60* ve *Alan 67* dergilerinin kurucuları arasında yer aldı. 1960 kuşağının eleştirmeni olarak tanındı. Karasu'nun *Troya'da Ölüm Vardı* adlı öykü kitabı üzerine yazısı "Troya'da Ölüm Vardı" adıyla *Dönem* dergisinin Kasım 1963 tarihli 2. sayısında yayımlanmıştı. Neden sonra yazılarını *Edebiyattan Yana* kitabında topladı (Yapı Kredi Yayınları, Şubat 2001). Şimdi Bilkent üniversitesinde öğretim görevlisi. bkz. Notlar 264, s. 286.

7. Prof. Dr. Semih Tezcan, Mersin 1943 doğumlu. Lise yıllarında oldukça duyarlı bir gençti. O duyarlığını hiç yitirmedi. Onunla ve sevdiğimiz birkaç arkadaşımızla birlikte Mersin'de Akkahve ile Halkevi arasındaki bulvarda attığımız turların anısı şimdi de canlı. Daha Mersin'e liman yapılmamıştı. Mersin şirin bir Akdeniz kentiydi daha, iki ya da üç katlı evleriyle... portakal çiçeği kokularıyla... Semih, her zaman çalışkan ve disiplinliydi. Öyle oluşu kendi alanında sağlam bir bilim adamı olmasını kolaylaştırdı. Kendi ülkesinde hizmet vermek çok isterdi, gene de ister, biliyorum. Böyledir benim memleketim... * 1960'ta Mersin Lisesini (Tevfik Sırrı Gür), 1964'te DTCF Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Ankara'da Saadet Çağatay, Hamburg'ta Annemarie von Gabain, Göttingen'de Gerhard Doerfer'den Türkoloji ve Altayistik öğrendi. Doktorasını bitirdikten sonra (1971) Türkiye'ye döndü (1974). Üniversitede başına türlü işler geldi. Çareyi yurt dışına çıkmakta buldu (1980). Şimdi Almanya'da Bamberg Üniversitesi Türkoloji kürsüsünde öğretim üyesi... Bilge Karasu'nun *Tro-*

ya da Ölüm Vardı kitabı üzerine yazdığı tanıtma yazısı 1963 yılında yayımlanmıştı (bkz. Semih Tezcan, "Güçlülüğün umuduna doğru", *Dönem* dergisi, sayı 1, Ekim 1963). Bilimsel düzeyde çok sayıda makale ve kitabın sahibi. Eski Uygurca metinler yayınladı (*Das uigurische Insadi-Sütra*, BTT III, Berlin 1974; *Eski Uygurca Hsüan Tsang Biyografisi*, X Bölüm, Ankara 1975). İran'da alan araştırmalarına katıldı; eskicil bir dil olan Halaççadan derlediği gereçleri işleyip G. Doerfer ile birlikte yayınladı (*Wörterbuch des Chaladsch*, Budapeşte 1980); Folklore-Texte der Chaladsch, Wiesbaden 1994). Ehliman Ahundov'un derleyip düzenlediği Azerbaycan Folkloru Antologiyası'nı *Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri* adıyla basıma hazırladı (TDK Yayını, Ankara 1978). Hendrik Boeschoten ile birlikte Dede Korkut Kitabını yeniden okudu, yayına hazırladı (*Dede Korkut Oğuznameleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001). Dede Korkut Kitabının sorunlu sözcük, deyim ve diğer söz öbeklerini yayınladığı *Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine Notlar* adlı kitabında açıklamalar ve öneriler getirerek tartışmaya açtı (Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001).

8. O yıllarda, Ankara'da, Kızılay ile Kavaklıdere arasındaki bulvarda bir pastane.

9. Bilgin Adalı, şair, yazar. Mersin'den arkadaşım. Ben Fakülteye başladığımda o ya lise ikide ya da lise sondaydı. Tarsus Amerikan Kolejinden bizim liseye gelmişti (Tevfik Sırrı Gür Lisesi). Şiirler yazıyordu ve her yazdığını çok seviyordu. Onunla Mersin'in ağustos böcekli gecelerini şiirlerin eşliğinde paylaştık. Bir de unutulmaz Anamur gezimiz vardı, Abdullah Nefes ve Mevlüt Gürkan Tanju'yla birlikte. Liseyi bitirince Ankara'ya geldi. Ankara'da Sıhhıye, Necatibey'de bir odayı bir süre birlikte paylaştık. Çok ağız dalaşı yaptık, çok tartıştık, biribirimizi çok kırdığımız oldu ama ilişkimiz, biribirimizi aramamız kopmadı, yıllar ve uzaklıklar nedeniyle belki eskisi gibi olmadığı söylenebilir. Kiminle eskisi gibi ki...

Belki bir şey daha eklenebilir: En yeteneklilerimizden biriydi. Yazık gerektiği gibi onu kullanamadı. Herkesin kendi yetişimine ya da çevresine göre nedenleri var. Sözünü ettimse içimi yaktığı için... * 1944 Safranbolu doğumlu. SBF Basın Yayın Yüksek Okulunu bitirdi. TRT Ankara Radyosunda, İzmir Güzel Sanatlar Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalıştı. 1984'ten sonra İstanbul'a yerleşti. Reklam yazarlığı yapıyor. Yayımlanmış yapıtları: *Aşık Garip*, halk öyküsü, TDK yayını, Ankara 1972; *Bencil Dev*, çocuk oyunu, Kültür Bakanlığı Yayını, 1980; *Barışın Tarihçesi* (şiirler), Yeni Ankara Yayınevi, İstanbul 1980; *Yaralı Kuşlar Tanığı* (şiirler), Erdem Kitabevi Yayınları, İzmir, 1983; *Protesto* (Güney Afrikalı kadınların protesto kitabı), Türkçesi: Bilgin Adalı, Kavram Yayınları, 1986; *Belgesel Sinema* (araştırma), Hil Yayın, İstanbul 1986; *Gün Dağların Ardında* (öyküler), Afa Yayınları, 1990.

10. Karasu, 1963-64'te Rockefeller bursuyla yurt dışına çıkmıştı. Bu fotoğraf o sırada Romada çektirdiği.

11. *Türk Dili*, Türk Dil Kurumu tarafından 1 Eylül 1951 tarihinde yayımlanmaya başlayan ve TDK'nın kapatılmasıyla (ya da Başbakanlığa bağlanmasıyla) yayımı 1983 yılında sona eren dil ve edebiyat dergisi.

12. Andre Gide (Paris, 22.11.1869 - Paris, 19.02.1951).

13. "Gide'in bir deyimini hatırlatan bir şey oldu bende. Pattor gibi bir şey oldum." sözündeki "Pattor"un anlamını şimdi çıkaramıyorum. Sorduklarımdan da doyurucu bir karşılık alamadım.

14. *Evrim*, 1962 - 1964 arası İzmir'de öykücü M. Gündüz Badak'ça yayımlanan edebiyat dergisi.1960 kuşağı yazarlarının katılımı ve bildirisiyle iz bıraktı.

15. Karasu'nun, "Aydınlığın değil, karanlıklarda kaybolan bir başın, belli belirsiz bir karanlık gülüşün resmi o." dediği fotoğraf.

16. Hayrullah Tiner. Bilge Karasu'nun yakın arkadaşı. Kendisi hakkında bilgim olmadı. Bana İstanbul'dan gönderdiği bu mek-

tup Hayrullah Tiner antentini taşıyordu. 50'li yıllarda Bilge Karasu, Turan Erol, Orhan Peker, Fikret Otyam, Hayrullah Tiner, Kuzgun Acar, Mengü Ertel arasında güçlü bir dostluk kurulduğu anlaşılıyor. bkz. Turan Erol, "Anılarda ve Mektuplarda Bilge Karasu", *Anadolu Sanat Dergisi*, Bilge Karasu İçin (Özel Sayı), Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayını, 1996.

17. Michael Kritovulos (İmroz 1410 - Athos 1467). Bizanslı tarihçi. Fatih Sultan Mehmet üzerine, 1451 1467 yıllarını kapsayan 5 ciltlik kitabı var.

18. Bu şiirin hangisi olduğunu şimdi anımsamıyorum. Dosyamda bulamadım.

19. Sevgi Soysal (İstanbul, 1936 - 22.11.1976). İlk yazı ve öykülerini Sevgi Nutku, daha sonra Sevgi Sabuncu adıyla yayımlamıştı. * Sevgi, tanıdığım ve sevdiğim bir insandı. Hastalığına da ölümüne de ben ve eşim çok üzülmüştük. Almanya'daydık. İyi ansıyorum. Eşi Mümtaz Soysal'ın ölümünün ardından yazdığı o çok anlamlı, güzel yazıyı da: "Paylaşmak" (*Milliyet* gazetesi, 27.11.1976 günlü Frankfurt baskısı).

20. *Ataç*, 1962 - 1964 yılları arasında 30 sayı olarak İstanbul'da şair Şükran Kurdakul tarafından yayımlanan aylık edebiyat dergisi.

21. Askerlik görevimi (1966-1968) Yd. Sb. öğretmen olarak yapmak üzere Adıyaman'ın Aydınçoluk (Terman) köyünde görevlendirilmiştim. Demek ki Adıyaman'a ilişkin gözlemlerimi Bilge Ağabeye aktarmışım. * Aydınçoluk (Terman): Adıyaman'a 10 km. uzaklıkta bir merkez köyü.

22. Louis Aragon (Paris, 03.10.1897 - Paris, 24.12.1982).

23. *Hüküm Gecesi*. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun romanı (ilk baskısı Arap harfleriyle 1927). Sonradan yazarı tarafından kimi değişiklikler yapılarak ve sadeleştirilerek yayımlandı. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun bütün yapıtları Birikim Yayınlarınca yeniden basıldı. *Hüküm Gecesi*'ni baskıya Atilla Özkırımlı hazırladı (ilk baskı Ocak 1978, Birikim Yayınları).

24. Yakup Kadri Karaosmanoğlu (27.03.1889 - 13.12.1974).

25. *Sodom ve Gomore* (1928). Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun romanı.

26. Refik Erduran (İstanbul,1928).

27. *Deniz Feneri*, Virginia Wolf'un (25.01.1882 - 28.03.1941) romanı.

28. Simone de Beavoir (09.01.1908 - 14.04.1986).

29. *Sessiz Bir Ölüm*. Simone de Beavoir'in annesinin ölümünü anlattığı romanı. Çev. Bilge Karasu. İlk baskı: Bilgi Yayınevi, Ankara 1967, ikinci baskı: İletişim Yayınları, İstanbul 1989.

30. "Duygusal Yolculuk" dediği kimin yapıtıydı? Çevirdi mi? Şu anda anımsamıyorum.

31. *Lağımlaranası ya da Beyoğlu*. Yazık ki 30 yılı aşkın bir süredir düşündüğü, pışpışladığı Beyoğlu'nu sağlığında bitiremedi. Karasu'nun ölümünden sonra metni yayıma Füsun Akatlı hazırladı. Daha fazla bilgi için bkz. *Lağımlaranası ya da Beyoğlu*, Füsun Akatlı, "Gün Battı, Yazık, Arkalarında", Metis Yayınları, Temmuz 1999). Ayrıca bkz. Notlar 176.

32. "Karanlık Bir Yalı Üzerine Metin" *Türk Dili* dergisinin 195. sayısında yayımlandı (1967). Bu metin *Kısmet Büfesi* adlı kitapta "öyküler" başlığı altında yer aldı. bkz. Notlar: 158.

33. Sekiz. Bilge Karasu'yu tanıdığımda (1960'lar) evinde bulunan kedisinin adı.

34. Ahmet Küflü. Ankara'da bulunan Bilgi Yayınevi ile Bilgi Kitabevinin sahibi.

35. Güven Turan, şair, yazar. Gerze, 02.12.1943 doğumlu. Samsun Maarif Kolejini (1964), DTCF'nin İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünü (1968) bitirdi. *Devinim 60* ile *Alan 67* dergilerinin kurucuları arasında yer aldı. İlk çalışmaları *Dönem, Devinim 60, Yordam, Soyut* dergilerindedir. 1976 - 1995 yılları arasında İstanbul'da kurucusu olduğu bir reklam şirketinde çalıştı. Şiir, öykü, roman ve eleştiri türlerinde verimli çalışmaları olan Güven Turan, halen Yapı Kredi Yayıncılıkta danışman ola-

rak çalışmaktadır. * Güven'le tanışıklığımız 1964 yılına gider. Yükseköğrenim için geldiği Ankara Ulus'ta bir otel odasında kalıyordu. Birlikte edebiyat sorunlarını bu otel odasında çok tartıştık! Dergiciliğimiz döneminde sert, kırıcı tartışmalarımız da oldu, hiç küsmedik, ilişkilerimizi koparmadan bugünlere getirmeyi başardık. Güven'le okul sonrası Ankara'da Küçükesat'ta aynı sobalı apartmanın alt üst katlarını paylaşmıştık. Ben askerden dönmüştüm, o yeni başlamıştı. Ailesini de Ankara'ya getirmişti. Benim çocuklar o apartmanda doğdular. Annesinin çocuklar üzerinde çok emeği geçmiştir. Bize mis gibi mantılar ve su börekleri yapardı. Sonra Kavaklıdere'de o yokuşlu sokakta bir ev ara ile yan yana oturduk. Umulmadık çıkışlarına ve tepkilerine alıştırmıştı bizi. Yayımlanmış yapıtları: *Dalyan* (roman), Derinlik Yayınları, İstanbul, 1978; *Güneşler... Gölgeler..* (şiirler), Derinlik Yayınları, İstanbul, 1981; *Peş* (şiirler), Yazko, İstanbul, 1982; *Yalnız Mısın?* (roman), Özgür Yayın-Dağıtım, İstanbul, 1987; *Kendini Okumak* (Denemeler Eleştiriler), Eleştiri Yayınevi, İstanbul, 1987; *Düş Günler* (öyküler), Afa Yayınları, İstanbul, 1989, ikinci basım: Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998; *Sevda Yorumları* (şiirler), Şiir Atı Yayıncılık, İstanbul 1990; *Bir Albümde Dört Mevsim* (şiirler), Korsan Yayın, 1991; *Soğuk Tüylü Martı* (roman), 1992; *İkaros'un Uçuşu* (şiirler), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993; *Toplu Şiirler* (1963-1993 arası şiirlerin toplu basımı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995; *101 Bir Dize* (şiirler), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996; *Yazıyla Yaşamak* (Denemeler), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996; *Gizli Alanlar* (şiirler), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997; *Görülen Kentler* (şiirler), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999.

36. "Sterne" kim, şimdi bilemiyorum. Ondan çeviri yapıp yayımladı mı? Ondan da haberim yok. Yapıp yayımlasaydı haberli olurdum sanıyorum. Ansiklopedide Laurence Sterne (24.11.1713-18.03.1768) adında birine rastladım, o mudur, de-

ğil midir? Bu bilgileri konuyla ilgilenenlerin katkılarıyla tamamlayabiliriz diye düşünüyorum.

37. Cevat Çapan (Darıca, 1933)

38. Hüseyin Rahmi Gürpınar (17.08.1864 - 08.03.1944).

39. *Cehennemlik,* Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanı (ilk basılışı 1924).

40. *Yordam* (1966 1969), Hüseyin Cöntürk yönetiminde 1966 yılında yayımlanmaya başlayan ve edebiyat sorunlarına özel bir ağırlık veren edebiyat dergisi. *Yordam*'ın çıkışı Cöntürk'ün en verimli dönemine rastlar. *Yordam* çok emek verdiğimiz bir edebiyat dergisi olduğundan üzerinde benim konuşmam belki yakışık almaz. *Yordam* dergisi yayınına son verdikten sonra Cöntürk yazı yayımlamayı bıraktı. *Yordam*'dan hemen sonra biz, Ankara'daki *Yordam* yazarları bir süre *Dost* dergisinde göründük. Ondan sonra ben de sustum. *Yordam* dergisi için bkz. 1. Osman Çutsay, "Yordam'ın Kavgası: Prelüd", *Edebiyat Dostları* dergisi, 25, Mayıs 1969. 2. Güven Turan Yordam'ın Kavgasını Anlattı: "Gölgelerle Boğuşmaktan Yorulduk" (Konuşan: Osman Çutsay), *Edebiyat Dostları* dergisi, sayı 26, Haziran 1969. 3. Bilgin Adalı ve Yordam'ın Kavgası: "Biz Bir Başlangıç Yaptık" (Konuşan: Osman Çutsay), *Edebiyat Dostları*, sayı 27, Temmuz 1969. 4. Osman Çutsay, "Hangi Yol?", *Edebiyat Dostları*, sayı 27, Temmuz 1969.

41. Çeviri üzerine olan düşüncelerini, notlarını aldıysa bile o tarihlerde yayımlamadı. Bu konudaki düşünceleri Füsun Akatlı'nın yayıma hazırladığı *Öteki Metinler* (Metis Yayınları, Ekim 1999) adlı kitabın içinde " 'Türkçeleştirme' ya da 'Bugünün Diline Aktarma' Üzerine Kopuk Düşünceler" (sayfa 53) başlıklı yazıda bulunuyor.

42. Turan Oflazoğlu (Adana, 1932).

43. G.Janouch, *Kafka ile Konuşmalar, çev. Turan Oflazoğlu.*

44. Franz Kafka (Prag, 03.07 1883 - Kierling [bugün Klosterneuburg], 03.06.1924)

45. Eşim Oya (Oya Emel Aker [Eyş] ile 1963 yılında İstanbul'da tanışmıştım. Sürekli yazışıyorduk. Ben Adıyaman'ın Terman köyüne gittiğimde kendisine bir mektup yazarak evlenme teklifinde bulundum. Kendisini Adıyaman'ın Gölbaşı kavşağında karşıladım. Adıyaman'da nikahlandık. Terman köyü muhtarı hem şahidimiz oldu hem evlenme cüzdanımızı düzenledi.

46. Bilgi Yayınevi. bkz. Notlar 34.

47. 1980'den önceki Türk Dil Kurumu (TDK). * Türkçenin incelenmesi, özleştirilmesi, geliştirilmesi için Atatürk'ün önderliğinde Ankara'da kurulan bilimsel araştırma kurumu. 12 Temmuz 1932'de kuruldu. Samih Rifat, Ruşen Eşref, Celal Sahir, Yakup Kadri gibi tanınmış edebiyatçılardan oluşturulan yönetim kurulunun başkanlığına Samih Rifat getirildi. TDK'nın ilk kurultay toplantısı İstanbul'da Dolmabahçe Sarayında yapıldı (26 Eylül - 5 Ekim 1932). Bu toplantıda Türk dili bilginleri, sanatçılar, eğitimciler Türkçenin geliştirilmesi için gerekli ilkeleri ve bu alanda yapılacak çalışmaları belirlediler ve aynı toplantıda Atatürk devrimlerinin diğer alanlardaki uygulamalarına destek olmak üzere "Dil Devrimi"nin yapılıp sürdürülmesini karara bağladılar. Yaşamı boyunca Türkçenin geliştirilmesine ve TDK'nın çalışmalarına büyük ilgi gösteren Atatürk, yapılacak bilimsel çalışmalara gerekli özdeksel olanağı sağlamak üzere, kalıtının büyük bölümünü Türk Tarih Kurumu ile birlikte bu Kuruma bıraktı. Atatürk'ün ölümünden sonra TDK, kamu yararına çalışır dernekler arasına alındı. Kurumun yaptığı çalışmalar şu Kollar tarafından yürütülürdü: Derleme ve Tarama Kolu, Sözlük Kolu, Dilbilgisi Kolu, Terim Kolu, Yayın ve Tanıtma Kolu. TDK, yayımladığı türlü kaynak kitapların (*Derleme Sözlüğü, Tarama Sözlüğü, Türkçe Sözlük, Yazım Kılavuzu*, bilim-teknik-sanat terimleriyle ilgili sözlükler) yanı sıra aylık *Türk Dili* dergisi ile *Belleten*'i çıkartmış, Türkçenin temel kaynak eserlerini de (*Divanü Lügat'it Türk, Kutadgu Bilig* vb.) yayımlayarak bilim dünyasına sunmuştur (Yararlanılan kaynak:

Görsel Genel Kültür Ansiklopedisi, Görsel Yayınlar, İstanbul 1981). TDK, Türk Tarih Kurumu ile birlikte 12 Eylül yönetimince dernek olmaktan çıkartılmış, 1983 yılında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu adıyla Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olmuştur.

48. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*- 1968. B.S. Adams, "Bir Uygur Metni Üzerine Notlar", Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969.

49. Fred Stark. Şair, çevirmen. Karasu'nun yakın arkadaşlarından. Benim de tanıdığım ve tanımaktan mutluluk duyduğum Stark, Ankara'da yaşıyor. Stark, iyi bir satranç oyuncusu da olduğu için Karasu'nun "Göçmüş Kediler Bahçesi" masalındaki satranç oyununun kurgulanmasında kendisine yardımcı olmuştu. Bu konuda Karasu'nun "Göçmüş Kediler Bahçesi" masalının sonuna koyduğu not şöyle: "Frederic W. Stark'a teşekkür etmek isterim. 1969 yılında, kendisinden, masalın dokusunun karşılığı olacak bir oyun tasarlamasını istemiştim. İki hafta sonra verdi. İki yıl sonra oyunu kendisine geri verdim. Satranç oynamasını bilmiyordum, hâlâ da bilmem. Bir yıl daha geçti. Oyunun son hamlelerini masalın yeni biçimine uygun düşürmesini gene kendisinden rica ettim. Yardımını esirgemedi."

50. Nezihe Meriç (Gemlik, 1925). Bu "dertleşmeyi" Meriç'in ağzından okumak isteyenler için bkz. "Mektup", *Bilge Karasu Aramızda*, haz. Fusün Akatlı M. G. Sökmen, Metis Yayınları, 1997, s. 31.

51. Nabizade Nazım (1862 06.08.1893). *Servetifünun* dergisi yazarlarından. Gerçekçilik akımının ilk temsilcilerinden sayılır.

52. Ahmet Mithat (1844 28.12.1912). Tanzimat dönemi romancılarından.

53. Demirtaş Ceyhun (Adana, 1934).

54. Tabiiyyun: doğacılar, tabiatçılar. Doğayı Tanrı bilen topluluk.

55. *Yadigarlarım*, Nabizade Nazım'ın öykü kitabı (ilk baskısı 1892). bkz. Notlar 51.

56. *Karabibik*, Nabizade Nazım'ın konusunu Antalya köylerinden alan uzun öyküsü (1890).

57. Haluk Aker, "Salgı", öykü, *Yordam* dergisi, sayı 14, Bahar 1967.

58. Oya Emel Aker, eşim. Evlenmeden önce ürünlerini Oya Emel Eyş adıyla *Soyut*, *Dönem*, *Yordam* dergilerinde yayımlamıştı. bkz. Notlar 45.

59. Claude Gustave Lévi-Strauss, (Brüksel, 28.11.1908), etnolog. Bu çeviri yapılıp yayımlandı mı? Şimdi anımsamıyorum.

60. *Cep* dergisi. Bu dergiyi görme ve üzerine bilgi edinme olanağım olmadı. Söz konusu öykülerin dergide yayınlanıp yayınlanmadığından da haberli değilim.

61. *Cinsel Oyun*, Mehmet Seyda (İstanbul 1919)'nın romanı.

62. Andre Malraux (Paris, 03.11.1901 - Créteil, 23.11.1976).

63. Sabahattin Ali (25.02.1907 - 02.04.1948).

64. Muzaffer Buyrukçu (Fertek [Niğde],1928).

65. Oktay Akbal (İstanbul, 20.04.1923).

66. Ferit Edgü (İstanbul,1936).

67. "Mırık", Bilge Karasu'nun "Sekiz"den sonraki kedisi.

68. Haluk Aker, "Dergilerde",*Yordam* dergisi, sayı 18, Bahar 1968, s. 69.

69. Ali Püsküllüoğlu (Kadirli,1935). Uzun yıllar Türk Dil Kurumunda uzman olarak çalıştı. Emekli olduktan sonra Sözlük çalışmalarına yöneldi. Çok sayıda sözlük hazırladı: *Türkçe Sözlük* (Yapı Kredi Yayınları, 1995), *Arkadaş Türkçe Sözlük* (Arkadaş Yayınları, 1994), *Edebiyat Sözlüğü* (Özgür Yayınları, 1996), *Öz Türkçe Sözlük* (ABC Kitabevi, 9. baskı, 1989), *Öz Türkçe Kılavuzu* (ABC Kitabevi, 1990), *Türkçenin Argo Sözlüğü* (Özgür Yayınları, 1996), *Türkçedeki Yabancı Sözcükler Sözlüğü* (Arkadaş Yayınları, 1997) vb... Şiir kitapları: *Pembe Beyaz*, İstanbul,

1955; *Aydınlık İçinde*, İstanbul, 1956; *Karanfilli Saksı*, İstanbul, 1958; *Uzun Atlar Denizi*, Gim Yayınları, Ankara, 1962; *Sırtımızda Kızgın Güneş*, Ap Yayınları, Ankara, 1965; *Unutma Onları*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1976; *Yaz ve Yağmur*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1978; *Gül, Sevgili Yurdum*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1984; *Bektaşi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1990; *Eskidikçe*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992; *Seçilmiş Şiirleri* (1950 - 1995), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996; *Babadat* (Toplu Şiirler, 1950 - 1997), Arkadaş Yayınevi, Ankara, 1998. * Ali Ağabeyle Türk Dil Kurumu'nda birlikte çalıştık. Bana her zaman ağabeylik yaptı. Bilgisini, görgüsünü paylaşmaktan kaçınmadı. Ankara'ya her gittiğimde onu arar, görmeye çalışırım.

70. *Çağdaş Düşünce Tarihi*, Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken'in (1901 - 05.06.1974) yapıtı.

71. Jean-Jacques Rousseau (Cenevre, 28.06.1712 - Ermenouville [Paris], 02.07.1778).

72. Jorge Semprun (Madrit, 10.12.1923), İspanyol asıllı Fransız yazarı. Babası hukuk profesörüydü. Kendisi diplomatlık yaptı ayrıca Toledo valiliğinde bulundu. İspanyol İç Savaşından bu yana Fransa'da yaşıyor. Direniş hareketine (Resistance) katıldı. 1943'te Buchenwald Toplama Kampına götürüldü. 1945'te Paris'e döndü. 1953'ten sonra yasaklanmış olan İspanya Komünist Partisinin yönetim kadrosunda yer aldı. 1964'te bu partiden ayrıldı. 1988'de İspanyanın Kültür Bakanı idi. * Sade bir dille yazdığı romanlarında, anılarını, karşılaşıp tanıştığı kişileri, kişisel ve toplumsal trajedileri hiçbir şey katmadan ve çıkarmadan bir biçimde yoğun etkileyicilikle anlatır. Senaryolar da yazmıştır. Örnek olarak A. Resnais'in "Stavisky"si ile Costa-Gavras'in "Z"si gösterilebilir.

73. Bertolt Brecht (Augsburg, 10.02.1898 Berlin, 14.08.1956).

74. Varlık Yayınları. Yaşar Nabi Nayır (Üsküp, 1908 15.03.1981) tarafından 30'lu yıllardan başlayarak yayımlanan

Varlık dergisi ile kurduğu Varlık Yayınlarınca yayımlanan kitaplar büyük bir gereksemeyi karşıladı. Bütün bir Anadolu'ya yayılan söz konusu yayınların, özellikle öğretmenlerin ve öğrencilerin okuma alışkanlığı edinmelerinde önemli bir payı oldu.

75. *Devlet Ana*, Kemal Tahir'in (1910 - 21.04.1973) romanı.

76. Turgut Uyar (04.08.1927 - 22.08.1985). Çağdaş Türk şiirinin unutulmaz şairi. Tanımaktan büyük onur ve mutluluk duyduğum Turgut Uyar'la yeterli ölçüde ilişkileri geliştiremedikti. Ankara'da o zamanlar Selanik Caddesinde bulunan Kağıt Selüloz Sanayii'nin bürosuna gittiğimde, orda çalışırdı, üç dört cümle ya konuşur ya konuşmaz, karşılıklı biribirimize bakar, karşılıklı susardık. Bunu, bu duyguyu sözcüklere dökmek şimdi bana olanaksız geliyor. Umulmadık ölçüde duyarlı, o ölçüde çekingen bir insandı.

77. "Uğur", eşim Oya'nın kedisi.

78. Jean, Bilge Karasu'nun Fransa'daki arkadaşı. Ben tanımadım.

79. "Weingarten", sanıyorum "Brandwein" olacak. Ağrıyan eklem yerlerine sürülen ve romatizma ağrılarına iyi gelen bir sıvı. Dalgınlıkla "weingarten" yazmış olmalı. * Bu mektup daktiloyla yazılmıştır. Satır sonuna gelen sözcüğü "Weingart - en" biçiminde ayırmak zorunda kaldığı için "kötü yerinden ayırdık" demiş.

80. Aydemir'in kitabından ben söz etmiş olacağım. Ama şimdi hangi Aydemir'den ve hangi kitaptan söz etmiş olduğumu anımsamıyorum. Talat Aydemir olabilir mi diye düşünüyorum, bir karara varamıyorum.

81. Ernst Fischer (Komotau, 03.07.1899 - Deutschfeistritz [Steiermark], 01.08.1972), *Sanatın Gerekliliği*, çev. Cevat Çapan, de Yayınevi, Şubat 1968.

82. *Cumhuriyet* gazetesi.

83. Bir önceki mektup 30.06.1968 tarihini taşıyor. Bu tarihten sonra görevle 1975 yılında Almanya'ya gidene değin An-

kara'daydım. Mektuplar arasındaki kesinti aynı kentte oluşumuzdan.

84. Ülker Gökberk (Onart) ve Adnan Onart. Mektubun yazıldığı tarihte henüz ayrılmamışlardı. İkisi de eğitim nedeniyle burslu olarak Almanya'da, Frankfurt'ta bulunuyorlardı. 70'li yıllarda Adnan Onart Ortadoğu Teknik Üniversitesi Felsefe Bölümünde Modern Mantık dersleri veriyordu. Ülker'le o yıllarda Türk Dil Kurumu'nda birlikte çalıştık. İkisiyle de, Ankara'da olsun, Frankfurt'ta olsun edebiyat, felsefe, siyasal konuların konuşulduğu güzel günlerimiz oldu. Ülker'in Karasu üzerine dikkat çeken çalışması *Türk Dili* dergisinde yayımlandı (Ülker Onart [Gökberk], "Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı Üzerine", *Türk Dili*, sayı 319, Nisan 1978) Aynı yazı Füsun Akatlı ile Müge Gürsoy Sökmen'in hazırladıkları *Bilge Karasu Aramızda* adlı kitapta yer aldı (Metis Yayınları, Kasım 1997, sayfa 124). Şimdilerde Ülker Gökberk Amerika'da bir üniversitede ders veriyor. Adnan Onart ise Amerika'da bilgisayarla ilgili olarak çalışıyor. Bol bol Türkçe, İngilizce şiirler yazıyor.

85. "Çeşitlemeli Korku", *Türk Dili* dergisinde (sayı 282, Mart 1975) yayımlanmıştı. Bu metin Karasu'nun *Kısmet Büfesi* adlı kitabında yer almıştır. bkz. Notlar: 158.

86. "Alsemender", ilkin *Türk Dili* dergisinde (sayı 299, Ağustos 1976) yayımlanmıştı. Bana adanmış olan bu masal *Göçmüş Kediler Bahçesi* adlı kitaptadır. bkz. Notlar: 103.

87. *İffet* (1896), Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanı.

88. Halit Ziya Uşaklıgil (1866 - 27.03.1945).

89. Alpay İzbırak (Ankara, 1945 - ?)

90. İlhan Usmanbaş (1921)

91. Nermi Uygur (İstanbul,1925).

92. Beytepe, Ankara'da Hacettepe üniversitesi kampusunun bulunduğu yer.

93. Pier Paolo Passolini (05.03.1922 - 01.11.1975).

94. Jorge Luis Borges (24.08.1899 14.06.1986).

95. "Sehl-i mümteni", hem kolay hem güç anlamına gelen bir edebiyat terimidir. Kolay göründüğünden dolayı öykünülen, öykününce de güçlüğü anlaşılan yapıtlar için kullanılır.

96. Samipaşazade Sezai (1860 - 26.04.1936).

97. *Küçük Şeyler* (1892), Samipaşazade Sezai'nin kısa öykülerini topladığı yapıtı.

98. *Rümuz-ül Edep* (1900), Samipaşazade Sezai'nin eleştiri, anı, gezi yazılarını topladığı yapıtı.

99. Cenap Şahabettin (1870 - 13.02.1934).

100. Refik Halit Karay (1888 - 18.07.1965).

101. Salâh Birsel (Bandırma,1919 - İstanbul, 10.03.1999)

102. *Gece*, Bilge Karasu'nun Pegasus (1991) ödülünü de alan romanı.

103. *Göçmüş Kediler Bahçesi*, Karasu'nun masallarını topladığı kitabı. (İlk basım, Milliyet Yayınları, Aralık 1979; yeniden birinci basım, Gece Yayınları, Ankara 1989; üçüncü (1995), dördüncü (1996), beşinci basım (1999), Metis Yayınları, İstanbul.)

104. Sevgi Sanlı (İzmir, 1926).

105. Yüksel Pazarkaya (İzmir, 1940). Günümüz şair ve yazarlarından. Almanya'da yaşıyor. Türk edebiyatının Almanya'da tanınması konusunda ciddi çalışmaları ve çevirileri bulunuyor. * 1975 yılında Almanya'ya geldiğimde Pazarkaya ile ilişki kurmuştum. O Stuttgart'ta ben Frankfurt'ta. Aramızda kilometreler var. Üstelik benim iş düzeneğim birçok şeyi geliştirmeye uygun değil. Özetle edebiyat ilişkisi istenen kıvamda olmadı. Zamanla da tavsadı. Benim kitabı, *Sürgün Hızı*'nı 1978 yılında kurdukları yayınevinde o basmıştı. Almanya'da Aralık 1981 tarihinde arkadaşları ile birlikte çıkartmağa başladığı ve 13 sayı yayımlanan *Anadil* dergisi de bir ilke imza atmıştı. Yayınlanmış kitapları: *Koca Sapmalarda Biz Vardık*, İzlem Yayıncvi, İstanbul 1968 [Sonradan *Irrwege / Koca Sapmalar* adıyla Almanca ve Türkçe olarak Dağyeli Verlag'ça (yayınevi) yayımlandı, Frankfurt/Main 1985]; *Umut Dolayları*, Y Yayınları, Stuttgart/İstanbul 1969;

moderne türkische lyrik (Modern Türk Şiiri Antolojisi), Tübingen 1971; *Aydınlık Kanayan Çiçek*, Dost Yayınları, Ankara 1974; *Ağaca Takılan Uçurtma* (Almanyadaki Türk çocukları için), Jugend und Volk Verlag, Münih 1974; *Der Drachen im Baum* [Ağaca Takılan Uçurtma], *Gedichte*, Erzaehlungen, Maerchen, Spiele, Herausgegeben und aus Türkischen übersetzt von Yüksel Pazarkaya, Jugend und Volk Verlag, Münih 1976; *İncindiğin Yerdir Gurbet*, Şiir Tiyatro Yayınları, Ankara 1979; *Saat Ankara*, Derinlik Yayınları, İstanbul 1981; *Rosen Im Frost* (Einblicke in die türkische Kultur), Unionsverlag, Zürih 1982; *Sen Dolayları*, Yazko, İstanbul 1983; *Orhan Veli Kanık, Fremdartig/Garip* (Almancaya çeviri), Dağyeli Verlag, Frankfurt/Main 1985; *Karanlıktan Yakınma*, Cem Yayınevi, İstanbul 1988; *Behçet Necatigil, Eine verwelkte Rose beim Berühren / Solgun Bir Gül Dokununca* (Almancaya çeviri), Dağyeli Verlag, Frankfurt/Main 1988; *Mutluluk Şiirleri*, Açı Yayınları, İstanbul 1995; *Almanya Üzerine Düşünceler*, Sis Çanı Yayınları, İstanbul 1995; *Somut Şiir,* Açı Yayınları, İstanbul 1996; *Güz Rengi*, Sistem Yayıncılık, İstanbul 1998; *Ayasofya'nın Martıları*, Johannes Poethen'den çeviri, Sistem Yayıncılık, İstanbul 1998.

106. *Aşk-ı Memnu* (1900), Halit Ziya Uşaklıgil'in romanı.

107. Nurullah Ataç (İstanbul, 21.08.1898 Ankara, 17.05.1957).

108. Sezer Tansuğ (Erzurum,1930 - İstanbul, 1988) *Sanata Yaklaşım* ya da *Sanatın Dili* kitaplarından biri olacak.

109. Ufuk Eren Aker (kızım).

110. Karasu'nun *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* (Sait Faik Hikaye Armağanı, 1971) adlı öykü kitabı. (ilk basım, Bilgi Yayınevi, Ankara 1970, ikinci basım, Can Yayınları, İstanbul 1986; üçüncü basım (1992), dördüncü basım (1993), beşinci basım (1995), altıncı basım (1999), Metis Yayınları, İstanbul.

111. "Avından El Alan", *Türk Dili* dergisinde (sayı 311, Ağustos 1977) yayımlandı. Bu masal *Göçmüş Kediler Bahçesi* adlı

kitapta yer almıştır. bkz. Notlar: 103.

112. Enis Batur (doğ. 28.06.1952). Günümüzün çok verimli şair ve yazarı. Batur'u belleğim beni yanıltmıyorsa ilk kez Karasu'nun evinde tanıdım. 70'li yıllar olmalı. Ayrı sulardaydık, ilişkimiz yok denecek düzeyde kaldı. Birçok edebiyat dergisinin ya kurucusu, ya yöneticisi ya da danışmanı oldu. *Yazı, Tan, Oluşum, Gergedan, Argos* ve halen yayımlanmakta olan *kitaplık* gibi. Sayılamayacak kadar çok kitabın sahibi. *Opera* adlı şiir kitabı (Altıkırkbeş Yayın, İstanbul 1996) üzerine Ahmet Oktay'ın *İsrafil'in Sur*'u (Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997) adlı kapsamlı bir incelemesi var. * Yapı Kredi Yayınları ile ülkemizin edebiyat ve kültür alanına oldukça büyük katkıda bulunmaktadır.

113. Alpay Kabacalı (doğ. Antalya,1942).

114. *Sürgün Hızı*, Haluk Aker, şiirler, Şiir-Tiyatro Yayınları, Ankara, 1978.

115. *Yazı* ilk kez 1975 yılında Enis Batur'un yönetiminde yayımlandı. Aynı yıl kapandı. İkinci kez, Batur'un askerden dönüşünden sonra, 1978 yılında üç aylık olarak 8 sayı yayınlandı. "Yazı"nın sorunlarına ağırlık vermeye çaba harcayan bir edebiyat dergisi oldu.

116. "Üç Tanımlık Bir Metin'den", *Yazı*, sayı 2, 1978. Bu metin *Narla İncire Gazel* kitabının içinde "Üç Tanımlık Ara Söz" başlığı altında yer almıştır (Metis Yayınları, İstanbul 1995).

117. Sonradan *Kısmet Büfesi* adıyla "öykü" kitabı olarak yayımlandı. bkz. Notlar: 158.

118. Abidin Emre (1944). Halen Hacettepe Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünde öğretim üyesi. Çevirileri ve üniversitenin yayın organı olan *Frankofoni* dergisindeki eleştirel yazılarıyla biliniyor. Paul Léautaud'u ilk tanıtan ve Türkçeye aktaran kişi bkz. *Devinim 60*, sayı 10, Kasım, 1965. * Abidin'le tanışıklığımız da 1960'lara, öğrencilik yıllarına iner. Semih Tezcan, Eser Gürson, Rahmi Akseki,

Gürsen Topses, İsmet Özel, Ataol Behramoğlu, Abdullah Nefes, Veysel Öngören saymakla bitmez. Abidin her zaman kendi halinde, yumuşak kişiliğiyle gelir usuma. Son yıllarda caza merak sardı. Hatırı sayılır bir kolleksiyonu var.

119. Prof. Dr. Ionna Kuçuradi (İstanbul, 04.10.1936). Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü Başkanı. Bilge Karasu'nun yakın arkadaşı. Karasu'nun son günlerini paylaşanlardan.

120. Giorgos Seferis (İzmir, 19.02.1900 - Atina, 20.09.1971).

121. Tacer Polat. Emekli Büyükelçi. Bilge Karasu'nun gençlik arkadaşı.

122. Milliyet Yayınları.

123. "Sürü", Yılmaz Güney'in filmi.

124. Oscar Wilde (16.10.1854 - 30.11.1900).

125. "Hayvanlar Kitapçığı", *Yazı* dergisi, sayı 4-5, 1979. Bu metin *Narla İncire Gazel* (Metis Yayınları, 1994, sayfa 14) adlı kitabın "Giriş"ten sonraki bölümünü oluşturur.

126. Sungu Aker, oğlum.

127 "Bibik", Bilge Karasu'nun "Mırık"tan sonraki kedisi.

128. Füsun Akatlı (doğ. Ankara, 1946). Yazar, eleştirmen. Bilge Karasu'nun yakın arkadaşı. Karasu'nun ölümünden sonra yazılarını yayımlaması için vasiyette bulunduğu kişi. Karasu'nun ölümünden sonra, Karasu'nun geride bıraktığı yazılarını Füsun Akatlı tarayarak, ayıklayarak *Lağımlaranası ya da Beyoğlu* ile *Öteki Metinler* adıyla kitaplaştırdı (Metis Yayınları, 1999). Müge Gürsoy Sökmen ile birlikte *Bilge Karasu Aramızda* (Metis Yayınları, 1997) adıyla Karasu üzerine yazılanların toplandığı bir andaç hazırladı. bkz. Notlar: 31.

129. Murathan Mungan (İstanbul, 21.04.1955). Bilge Karasu ile olan söyleşisi için bkz. Murathan Mungan, "Karanlık Bir Yalının Karasularında", *Yazko* Edebiyat dergisi, sayı 30, Nisan 1983.

130. Yıldırım Türker (Ankara, 1957)

131. *Oluşum*, 1974 yılında Ankara'da yayımlanmaya başla-

yan edebiyat dergisi. Enis Batur'un yönetiminde ya da özel katkısıyla yayımlandığı dönemde etkin bir edebiyat dergisi oldu.

132. "Müntehirane", kendini öldürerek, intihar ederek.

133. Burada adı geçen "Mehmet"in kim olduğunu bilmiyorum, tanımadım.

134. *Yeni İnsan* dergisini görme olanağım olmadı.Bana gönderemedi.Üzerine bilgi de edinemedim.

135. Tomris Uyar (İstanbul,1941).

136. İlhan Berk (Manisa,1916)

137. *Anna Karenina*, Lev Nikolai Tolstoy (09.09.1828 20.11.1910)'un ünlü romanı.

138 *Giovanni'nin Odası,* James Baldwin'in romanı. Türçesi Tektaş Ağaoğlu, Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul, 1964.

139. *Troya da Ölüm Vardı*, Karasu'nun ilk öykü kitabı. 1963 yılında Forum yayınlarının 7. kitabı olarak yayımlandı. Kapak düzeni Orhan Peker'ce yapılmıştı (İkinci basım: Can Yayınları, İstanbul 1986; üçüncü basım: Metis Yayınları, İstanbul 1995).

140. Kurtuluş'u da, oğlunu da tanımadım.

141. "İmgeler Kuramı" olarak sözünü ettiği düşüncesinin ne kadarını yazıya geçirebildi? Bu konuda "İmge Üretiminde Roman Hâlâ İlk Sırada (1983)" yazısı *Gösteri* dergisinde (sayı 44, Temmuz 1984) yer aldı. Bu deneme *Ne Kitapsız Ne Kedisiz* (Metis Yayınları, Mayıs 1994) adlı kitaptadır.

142. *Milliyet Sanat*. 29 Eylül 1972'de yayına başlayan düşün ve edebiyat dergisi. Hem boyut hem süre bakımından yayın süresi içinde değişikliklere uğradı. Şimdi aylık olarak yayımlanmakta.

143. Gymnasium, Almanya'da 13 yıllık lise ayarında öğrenim veren okul.

144. Robert Musil (Klagenfurth, 06.11.1880 Genf, 15.04.1942)

145. Ahmet İnam (Sandıklı, 1947). Şu anda Ankara'da Ortadoğu Teknik Üniversitesi Felsefe bölümünde hoca. * *Yordam*

dergisi çıkarken de sonraları da, ben Almanya'ya gelene dek edebiyat sorunları üzerine çok konuştuk, çok tartıştık. Kendisi konuşmaktan çok soru sormayı yeğlerdi. Mektup diye yazdıkları da genelde "pusula"ya benzerdi. Meraklı, araştırıcı bir kimliği vardır. İyi ve güvenilir insandır. Emekli olmak üzere 1999 yılı sonu Ankara'ya gidişimde telefonlaşmıştık, yazık ki hem onun hem benim özel sorunlarımız nedeniyle biraraya gelme olanağı bulamadık. 1975 yılından sonraki bilimsel çalışmalarını da izleme olanağı bulamadım. Anımsadığım, bende diri kalan, Bilge Karasu üzerine "Karasu'nun Dünyasına Doğru" adlı güzel bir çalışması var (*Dost* dergisi, sayı 77, sayı 81, sayı 84, 1971).

146. *Dost*, Ankara'da Salim Şengil'in çıkarttığı, 1957-1973 yılları arasında yayımını sürdüren aylık edebiyat, düşün dergisi.

147. Walt Whitman (West Hills [Long Island], 31.05.1819 - Camdon [New Jersey], 26.03.1892).

148. "Parslar" Bilge Karasu'nun bu anlatısını görme olanağım olmadı. Yazılıp yazılmadığını bilmiyorum. Ama müsvetteleri mutlaka var olmalıydı. Bu müsvetteleri Füsun Akatlı'ya verdi mi, yoksa birçok şey gibi onları da yok mu etti?

149. Tebeddül: değişme, başka hale girme.

150. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, 1981*, "Bilge Karasu Adlı Birinin 50. Yaşı Üzerine Bir Metin Taslağı" Bu metin Karasu'nun *Ne Kitapsız Ne Kedisiz* adlı denemeler kitabında yer almıştır.

151. *Gösteri*, eleştirmen Doğan Hızlan'ın gözetiminde Aralık 1980'den bu yana yayımlanan edebiyat dergisi.

152. Behçet Necatigil (İstanbul, 16.04.1916 İstanbul, 13.12.1979)

153. Sedat Veyis Örnek (Zara / Sıvas, 1928 Ankara, 15.11.1980). * Ölümüne yandığım insanlardan biri.

154. Remzi İnanç (doğ. Diyarbakır, 1935). Günümüz öykücülerinden. Ankara'da bulunan Toplum Yayınevi ile Toplum Kitabevinin sahibi. Remzi, önceki yıllarda aylık edebiyat dergilerini bana düzenli yolladı. En azından haberli olmamı sağ-

ladı. Eksik olmasın.

155. *Birikim*, ilkin 1975 - 1980 arasında 61 sayı olarak İstanbul'da yayımlandı. 1980 yönetimince dergi ya kapatıldı ya da kapanmak zorunda bırakıldı. Derginin bu ilk döneminde Murat Belge'nin katkısı büyüktü. Türkiye'ye özgü bir sosyalizm kuramına yönelik çalışmaları ile dergi dikkat çekmişti. 1980 hareketinin ardından 1989 (?) yılında dergi yeniden çıkmaya başladı. Bu dönemde Ömer Laçiner'in dergide etkin rol oynadığı görüldü. Dergi yayınını halen sürdürmekte.

156. Hüseyin Cöntürk (İzmir, 1918). Nesnel eleştiri anlayışının Türkiye'deki öncüsü. *Dönem* (Asım Bezirci ve Turgut Uyar'la birlikte) ve *Yordam* dergisinin kurucusu, yöneticisi. * Etkilendiğim ender kişiliklerden biri. Lisedeyken Haşmet Akal'ın önderliğinde çıkarttığımız *Elek* dergisine yaptığı bir çeviri ile katkıda bulunmuştu (1959). Yüksek öğrenim için Ankara'ya gidince (1960) kendisini tanıma olanağı buldum. O günden bu yana ilişkimizi sürdürdük. Almanya'ya geldiğim 1975 yılından bu yana da sürekli yazışıyoruz. Ankara'ya ne zaman gitsem beni evinde konuk eder. Çok özel ve ilginç bir kişiliktir. Kitaplara sığmaz. Birçok ilke imza atmıştır. Uygulamaya geçmeden önce eleştirinin kuramını yapan odur (*Eleştirmeden Önce*). Türkçede modern şiirin kuramını işleyen de odur (*Çağının Şairi*). Kitaplaşmayan, dergilerde kalan "Şairler Sözlüğü" gibi çok kökten bir girişim de ondan gelmiştir. *Yordam* gibi birçok ilke imza atan öncü bir edebiyat dergisi onun eseridir. Edebiyat bağını onun kadar diri tutan ve edebiyat sorunlarıyla sürekli ilgilenen bir ikinci kişi görmediğimi rahatlıkla söyleyebilirim. Geçen yıllarda iki dergi *Atlılar* (Yöneten: Hakan Arslanbenzer, Sayı 5, Eylül-Kasım 2000) ile *Şiir Odası* (Yöneten: Abdülkadir Budak, sayı 8 - 9, Ağustos - Eylül 2000) Hüseyin Cöntürk için özel sayı hazırladılar. Yayımlanmış yapıtları: *Eleştirmeden Önce*, Kültür Matbaası, Ankara, 1958; *Çağının Şairi*, a dergisi yayınları, İstanbul, 1960; *Turgut Uyar*, de yayınevi, İstanbul 1961 (Bu kitapta Asım Bezirci, Edip

Cansever'i incelemiştir); *Behçet Necatigil ve Edip Cansever Üstüne*, Kardeş Basımevi, Ankara, 1964.

157. Sait Faik Abasıyanık (23.11.1906 - 11.05.1954).

158. *Kısmet Büfesi*, öyküler, birinci basım, Adam Yayınları, Ağustos 1982; ikinci basım, Metis Yayınları, İstanbul 1993; üçüncü basım, Metis Yayınları, İstanbul 1996.

159. Karacan Yayınları.

160. Adam Yayıncılık A.Ş.

161. Memet Fuat [Bengü] (İstanbul, 16.02.1926)

162. Luchino Visconti (02.11.1906 - 17.03.1976).

163. "İletişimin Güçlükleri Üzerine Yerli Yersiz Sözler" adlı deneme (*Türk Dili*, s. 363, Mart 1982). Bu deneme *Ne Kitapsız, Ne Kedisiz* adlı kitaptadır (Metis Yayınları, İstanbul 1994).

164. Gürer Aykal (1942) Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası şefliği yaptı. Ankara Oda Orkestrası kurucularından.

165. Gabriel Garcia Márquez (06.03.1928).

166. Yaşar Kemal (Gökçeli (Hemite), 1922).

167. "Bir Ortaçağ Abdalı", *Yeni Edebiyat* dergisi, 1970. Bu masal *Göçmüş Kediler Bahçesi* adlı kitabındadır. bkz. Notlar: 103.

168. *Le Monde,* günlük Fransız gazetesi.

169. *Deniz Küstü*, Yaşar Kemal'in romanı.

170. Edebiyat Günleri. Berlin'de yapılan bir toplantı. Bu toplantı için bkz. Gülten Akın, *Şiiri Düzde Kuşatmak* ("Bir Bölük Turna" yazısı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, Sayfa 101.

171. Gülten Akın (Yozgat 1933).

172. Orhan Duru (İstanbul, 1933).

173. *Yoksullar Geliyor*, Orhan Duru'nun öykü kitabı.

174. Demir Özlü (İstanbul,1935).

175. *Aşk ve Poster*, Demir Özlü'nün öykü kitabı.

176. "İsabey" geçici adıyla adlandırdığı "Büyük kitap" dediğini kotarmasına ömrü elvermedi (Belki de bu kitabın adı "Altı Ay Bir Güz" olacaktı.). Ölümünden sonra Füsun Akat-

lı'ya emanet ettiği yazılı sayfalar, Akatlı tarafından işlenerek *Lağımlaranası ya da Beyoğlu* adıyla yayımlandı. Konuyla ilişkin ayrıntılı bilgi Akatlı'nın kitaba yazdığı önsözden edinilebilir. bkz. Notlar 31. * "İsabey" Karasu'nun *Altı Ay Bir Güz* adlı anlatısının (Metis Yayınları, İstanbul 1995) içinde yer aldığı gibi bir fragman olarak *Lağımlaranası ya da Beyoğlu* kitabında (Metis Yayınları, İstanbul 1999, sayfa 153) bulunmaktadır.

177. *Sessiz Ev*, Orhan Pamuk (d. İstanbul, 1952)'un romanı.

178. Can Yayınları (Romancı ve öykücü Erdal Öz'ün yönetiminde).

179. İletişim Yayınları (*Gece* romanının ilk baskısı İletişim Yayınlarınca yapıldı. İstanbul 1985).

180. Akşit Göktürk (Van, 1934 - İstanbul, 26.02.1988). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin bir zamanlar yetiştirdiği önemli, aydınlık filologlardan. Yazdıkları ve çevirdikleriyle gerek dilbilim, gerek edebiyatbilim alanında önemli katkı sağladı.

181. *Ölen Adam*, D.H. (David Herbert) Lawrence (11.09.1885 - 02.03.1930)'ın romanı. Karasu bu çevirisi ile Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülünü aldı (1963).

182. "Side Kitabı", "Side'ye Gazel" ya da "İncirle Nara Gazel" adlarını da düşündüğü kitap sonunda *Narla İncire Gazel* adıyla, ölümünden hemen önce, Metis Yayınlarınca (ilk basım1995) yayımlandı.

183. Yalçın Soysal, o zamanlar Frankfurt Başkonsolosluğuna bağlı olarak Frankfurt Türkevi'nde çalışmaktaydı.

184. Hulki Aktunç (İstanbul, 1949).

185. Nihat Ziyalan (Adana, 1939).

186. "Doğum", *Troya'da Ölüm Vardı* kitabındaki ilk öykü. bkz. Notlar: 139.

187. "Azınlık-Azınlıklar", ilkin *Defter* dergisinde (sayı 32, Kış 1998) yayımlandı, sonradan Füsun Akatlı ve Müge Gürsoy

Sökmen'ce hazırlanan *Öteki Metinler* kitabında yer aldı (Metis Yayınları, Ekim 1999).

188. *Adam Sanat*, Memet Fuat yönetiminde Aralık 1981'de Adam Yayınevince yayımlanmaya başlayan edebiyat, sanat dergisi.

189. *Bilişim*. Bu dergiyi görme, üzerinde bilgi edinme olanağım olmadı.

190. Ahmet Altan (Ankara, 1950).

191. Latife Tekin (Karacafenk, 1957).

192. Jean Paul Sartre (Paris, 21.06.1905 - Paris, 15.04.1980).

193. Ali Poyrazoğlu (İstanbul, 1946)

194. Erdal Öz (Yıldızeli, 1935).

195. "Özlük İmgenin Dolaşımında Yazın'ın Payı" gibi bir başlık altında dediği konuşmayı yaptı mı? Yaptıysa, bu konuşma yayımlandı mı? Yayımlandıysa hangi başlık altında ve nerede yayımlandı? Bilemiyorum.

196. *Gergedan*, Mart 1987'den başlayarak 20 sayı yayımlanan "yeryüzü kültürü dergisi", ilk 18 sayısının yayın danışmanı Enis Batur.

197. *Çağdaş Şehir* dergisi Mart 1987'de yayına girdi. 22 sayı yayımlandı. Son sayısı Aralık 1988 tarihini taşıyor. Şehir, şehircilik, şehir yapılanması, şehir mimarisi, yollar, köprüler gibi konuları işledi. Uzunca bir süre yayın danışmanlığını Enis Batur ve Ömer Madra yaptı. 8. sayıdan başlayarak 12. sayıya değin bir "çeviri ve araştırma servisi" oluşturulduğunun duyurusu var dergide. Bu serviste Ahmet Cemal Almanca, İngilizce; Tarık Günersel İngilizce; Turhan Ilgaz Fransızca; Bilge Karasu İngilizce, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca; Pınar Kür İngilizce ile Fransızcadan sorumlu görünüyorlar.

198. Mustafa Şerif Onaran (İzmir,1927).

199. Ceren, Fred Stark'in kızı (bkz. Notlar 49).

200. Linda, Fred Stark'ın kızı (bkz. Notlar 49).

201. Mehmet Taner (doğ. 1946). Taner'le ne zaman tanıştım,

1965 mi, 1966 mı, o yıllar olmalı. İstanbul'a gitmiştim. *Soyut* dergisinden kimler vardı? Anımsadığım, Taner'le dolu dolu konuşulan güzel bir akşam geçirdiğim. İkimiz de içkiliydik. Onun izi hep belleğimde kaldı. Sonradan Ankara'da *Tan* dergisini çıkardığında az da olsa görüştük. Ankara'ya gittiğimde aramaktan mutluluk duyduğum kişilerden. Yayımlanmış şiir kitapları: *Sunak* (Derinlik Yayınları, İstanbul 1978), *Bir Denizin Çekildiği Bütün Kıyılar* (Tan Yayınları, Ankara 1980), *Arka Oda* (Tan Yayınları, Ankara 1981), *Dip* (Gibi Yayınları, 1995), *Siperler* (No Yirmiyedi Yayınları, 1997), *Küflü Şimşek* [Şiirler 1966-1996] (Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999).

202. Tözün, Fred Stark'ın eşi (bkz. Notlar 49).

203. Anı, Ali Püsküllüoğlu'nun oğlu (bkz. Notlar 69).

204. "Cinayetin Azı Çoğu", ilkin *Şehir* dergisinin 8. sayısında (Ekim 1987) yayımlanmıştır. Bu deneme *Ne Kitapsız Ne Kedisiz* (Metis Yayınları, 1994) kitabında yer almıştır.

205. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Nur Baba*.

206. *Argos*, *Gergedan* dergisinin kapanmasının ardından yayın hayatına atıldı (1988 sonu, ya da 1989 başı). İlk sayılarda yine Enis Batur'un ağırlığı vardır, son sayıları ise Selim İleri yönetmiştir.

207. William Faulkner (New Albany, Mississippi, 25.09.1897 - Oxford, Miss. 06.07.1962), *Doktor Martino*, çeviri: Bilge Karasu, Yenilik Yayınları, 1956.

208. Osman Çutsay (doğ. İstanbul, 04.10.1958). *Edebiyat Dostları* dergisinin kurucusu. Anlattığına göre ben Frankfurt Başkonsolosluğu Askerlik Bölümünde çalışırken uğramış, konuşmuşuz, edebiyat üzerine de laflamışız. Bunları anımsamıyorum. Sonradan bana söyledi. *Edebiyat Dostları* dergisinde yayımladığı " Yordam'ın Kavgası: Prelüd" yazısı (sayı 25, Mayıs 1989) ilgimizi çekmişti. Bir bağlantı kurabilir miyiz diye Cöntürk'le birlikte İstanbul'daki evlerine gitmiştik, gene 1989 yılı Ekim ayı olacak. Uzun uzun edebiyat sorunları üzerine, dergiler

üzerine konuşmuştuk. Daha sonraları dergi kapandı, Osman Almanya'ya geldi. Almanya'ya gelişine sevinenlerden biriydim. Uzun bir edebiyat yalnızlığından kurtulurum diye ummuştum. İşler umduğum gibi gelişmedi. Osman'la edebiyattan çok siyasa konuştuk. Zamanla o siyasa, ekonomi üzerine yoğunlaştı. Şimdi Almanya'daki *Cumhuriyet Hafta*'yla uğraşıyor. Sürekli okuyor ve yazıyor. Yayımlanmış yapıtları: *Entellektüel Şiddetin Eşiğinde*, Arda Yayın Dağıtım, İstanbul 1993; *1960'larda Şairin Genç Bir Adam Olarak Portresi - İsmet Özel & Ataol Behramoğlu*, YGS Yayınları, Ankara 1997; *Gölge Oyunu Biterken - AB, "Avrupa Almanyası" ve Türkiye: Ekonomi*, YGS Yayınları, İstanbul 1999; *Sosyalizmin Panzehiri Demokrasi* (Şevki Yurdakuler takma adıyla), YGS Yayınları, İstanbul 1997.

209. *Kılavuz*, ilk basım: Remzi Kitabevi, İstanbul 1990; ikinci basım: Metis Yayınları, İstanbul 1992, 1995, 1999.

210. "Bıyık", Karasu'nun son kedisinin adı.

211. Alpay Erdoğan. Mersin'den, lise yıllarından gençlik arkadaşım. İstanbul'da Denizcilik Okulunda okudu. Makine bölümünü bitirdi. Bir süre mesleğini yaptıktan sonra ayrıldı. Şimdi Mersin'de çalışıyor.

212. Fazıl Hüsnü Dağlarca (1914).

213. Emine Sevgi Özdamar (Malatya 1946). Almanya'da yaşıyor. Tiyatrocu ve yazar. Çeşitli oyunlarda oyuncu ve rejisör olarak görev aldı. Yayımlanmış yapıtları: *Mutterzunge* (1990), *Das Leben ist eine Karawanserei* (1992), *Die Brücke von Goldenen Horn* (1998).

214. Ingeborg Bachmann (Klagenfurt, 25.06.1926 - Roma 16.10.1973).

215. DAAD bursu (Dt. Akadem. Austauschdienst / Alman Akademisi Mübadele Hizmeti).

216. Ahmet Haşim (1885 - 04.06.1933).

217. Ernst von Salomon (Kiel, 25.09.1902 - Stöckte b. Winsen/ Luhe, 09.08.1972). Karlsruhe ve Berlin-Lichterfelde Topla-

ma Kampında bulundu; Birinci Dünya Savaşından sonra Baltikum ve Oberschlesien'de savaştı. 1922'de Rathenaus'u öldürmeye yardım suçundan 5 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Kapp ve Schleswig-Holstein cuntasına katıldı. Köylü ayaklanmalarına katıldığından 1945-46'da Amerikan Gözaltı (temerküz) Kampında tutuldu. Alaycı bir dille yazar. Özellikle 'belgesel' nitelikteki çalışmalarıyla tanınmıştır.

218. Alp Buğdaycı (d. 1964 ?). *Kan Sıcak Akacak* romanı ilgiyle karşılandı.

219. Zafer Toker, 26.06.1960'ta Konya'da doğdu. 17 yaşında Almanya'ya geldi. Frankfurt J.W.Goethe Üniversitesinde ekonomi politik okudu, bitirdi (1992). Öğrenciyken 2 arkadaşıyla birlikte, Türk edebiyatının Almanya'da tanınması ereğiyle Babel yayınevini (Babel Verlag) kurdu. 1993'de Almanya'nın en büyük kitap kulübü ve yayın kuruluşlarından olan Bertelsmann'a girdi. Orada Doğu Avrupa'daki kitap pazarlaması ve eşgüdümden sorumlu yönetici olarak çalıştı. 2001 yılında Bertelsmann'dan ayrılarak yine Almanya kitap endüstrisi devlerinden S. Fischer yayınevine (S. Fischer Verlag GmbH.) pazarlama yönetmeni olarak girdi. * Toker, kurdukları Babel yayınevi dolayısıyla birçok Türk yazarının yanı sıra Bilge Karasu'yla da ilişki kurmuştu. Çağdaş, yaşayan Türk yazarlarının yapıtlarından oluşacak bir seçki düşüncesi vardı kafasında. Bu nedenle Karasu'nun kitaplarının Almancaya kazandırılmasıyla ilgili olarak kendisiyle tanışmış, konuşmuştu. Karasu, Almanya'ya geldiğinde hem 1991'de hem 1993'te hep birlikte olmuş, ordan burdan ve elbet edebiyattan konuşmuştuk.

220. Rolf Baumgart. Müzisyen. Komponist. Berlin'de yaşıyor.

221. Metis Yayınları.

222. *Ne Kitapsız Ne Kedisiz*, Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü (1994). Metis Yayınları, birinci basım: İstanbul 1994.

223. Turgut Uyar'ın bir dizesi (*Her Pazartesi*, "Malatyalı Abdo İçin Bir Konuşma" adlı şiirinde).

224. **ESER GÜRSON**'a ek:

Kötü haber tez gelir derler. Umulmadık, beklenmedik sırada geldi. 21 Temmuz akşamı oğlu Uğur telefon etti. Babasını yitirdiğimizi, akşam otobüsle Ayvalık'a haraket edeceğini, ertesi günü Ayvalık'ta toprağa vereceklerini söyledi... Oysa aramızda ne konuşmalarımız vardı... Kitabı çıktıktan sonra yavaş yavaş edebiyata, yazıya da ısınıyordu. *Kitaplık*'a, *Atlılar*'a, *Şiir Odası*'na yazmıştı. Arkası gelirdi. Hele Haluk da Türkiye'ye dönsündü. Cöntürk'ü de içeri katarak Haluk'un kafasının bir yerinde bu üçlü dolaşmamış mıydı? Hele hele, üstelik bu yıl Ağustosta bana, Güllük'e gelecek, bir süre birlikte olmayacak mıydık? Evi görecekti. Diktiğim ağaçları: Bilge ağabeye adadığım Nar'la İncir'i, anamın verdiği Ceviz fidesini gösterecektim ona. Akşam geldi mi, balkona peynirini koyacak, rakısını açacaktım. Önceki yıl, Ankara'da evinde bana pişirdiği o güzelim barbunyayı anımsayacaktım sonra, geçen yıl Oya Antınova'ya gidince ona da pişirip götürmüştü. Şöyle hoş geldin demek için. Evet, doğru, usum, birçok yere birden kayıyor, anılar birbiri içine geçiyor. Örneğin 1991'e: Cöntürk de Altınova'ya gelmiş, Eser'in evinde geceyarılarına değin süren o edebiyat konuşmaları... anılar... yaşayanla sürebilen yaşantı kırıntıları... Ölüm denilen "saçma"ya karşı bir sığınak, korunak belki de yazı. Neyse ne. Sırasız bir ölüm için (sanki sıralısı olabilirmiş gibi, bu da bir insan yakıştırması eninde sonunda) denecek hiçbir şey yok ya da bütün denebilecekler umarsız.

ISBN 975-6472-00-6